

SOTILASKÄSKYLLÄ EI VOI KIELTÄÄ ITKEMÄSTÄ

Diskurssitutkimus Ruotuväki-lehden mieskuvasta

Merja Kalapudas-Takalo
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
syksy 2012

Sotilaskäskyllä ei voi kieltää itkemästä
Diskurssitutkimus Ruotuväki-lehden mieskuvasta
Merja Kalapudas-Takalo
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö, Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Ohjaaja: Sirkka Alho
Syksy 2012
161 sivua, 4 liitettä

TIIVISTELMÄ

Puolustusvoimat on yhteiskunnallinen, totalitaarinen instituutio, joka toteuttaa yhteiskunnallista kasvatus- ja sosiaalistamistehtävää miesten ja nykyisin myös naisten keskuudessa. Tässä sosiaalityön näkökulmasta tehdyssä tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu miehisyyden ja isyyden sosiaalisiin representaatioihin, jotka muodostuvat armeijan sisäisen viestintälehdessä Ruotuväen sivuilla. Erityisenä kiinnostuksen kohteena on niin sanotun sotilasmallin muotoutuminen armeijassa. Tutkimus asettaa kriittisen tarkastelun kohteeksi maskuliinisuuden erilaiset representaatiot suhteessa isyyteen, ja sen tausta-ajatuksena on väkivallan miehinen ilmentymä sotilaiden keskuudessa. Tarkoituksena on myös tunnistaa sosiaalityön ja armeijan yhteiskunnallisia yhtäläisyyksiä. Tutkimalla sotilaiden keskeisintä viestintäkanavaa etsin diskursiivisia käytännön sääntöjä, joiden varassa miehisyydestä tai isyydestä puhutaan.

Taustateorian tutkimuksessa on Moscovicin teoria sosiaalisesta representaatiosta, mitä täydennän juurruttamalla tutkimukseni kriittiseen feminismiin. Lisäksi olen hyödyntänyt tutkimusta varusmieskoulutuksen aikaisesta mieskuvasta, sukupuolistuneesta väkivallasta, isänä olemisen uusista suunnista sekä miehisistä tunneilmaisuuksista. Tutkimusaineistona on Puolustusvoimissa ilmestyvän sisäisen viestintälehdessä Ruotuväen, vuosikerrat 2008–2011, yhteensä 88 lehteä. Tutkimusmenetelmänä on ranskalainen kriittinen diskurssianalyysi, jota käytetään usein tutkimuksissa, joissa huomion kohteena on kätkeytyneiden motivaatioiden paljastaminen, esimerkiksi (väki)vallankäyttö.

Tutkimuksen perusteella esiin tuli kolme miehisyyden diskurssia. 1. Sotilaiden miehisyyden muotoutuu pehmeämmän syväjohtamisen ja kurivallan välimaastossa urotekoja tekeviksi sankarilegendoiksi, punkkarunoilijoiksi ja yhteiskunnan kasvateiksi. 2. Ruotuväki-lehden miehyteen sisältyy sukupuolistunut, varastettu maskuliinisuuden aspekti, sekä ripaus miehisyyden väkivaltakoneistoa. 3. Ruotuväki-lehden sotilaan isänmaallinen suojelutehtävä, perinteen eteen uhrautuva, naamioituva ja kahtia jakautunut isyys ilmenee rooleissa sekä oman lapsen isänä että lapsuuskodin poikana. Tutkimuksen tausta-ajatuksena olleet sosiaalityön ja puolustusvoimien yhteiskunnalliset yhtäläisyydet saivat diskursseissa omat ilmentymänsä. Molemmista instituutioista vallitsee vahva pyrkimys vaikuttaa biopoliittisesti asiakkaaseen, minkä tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen ja yksilön integrointi yhteiskuntaan. Tutkimuksen pohjalta totean, että Puolustusvoimien ja nykyisen sosiaalityön yhtäläisyyksiä voi tulkita brittiläisessä kriittisessä sosiaalityössä sovelletulla svejkismin käsitteellä. Tutkimus auttaa tarkastelemaan sosiaalityön nykyrakenteita kriittisesti ja motivoi pohtimaan mieheyden moninaisuutta naisistuneessa sosiaalityön kulttuurissa.

Asiasanat: sosiaalinen representaatio, diskurssianalyysi, miehisyyden, isyys, svejkismi

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	5
2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTANA ARMEIJAN JA SOSIAALITYÖN YHTÄLÄISYYDET	10
2.1 Armeijan ja sosiaalityön yhteiskunnalliset yhtäläisyydet	10
2.2 Tutkimuksen juurtuminen kriittiseen feminismiin.....	12
2.3 Moscovici tutkimuksen viitekehyksenä.....	17
3. FOUCAULT'LAISTA AJATTELUA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMISESSA	24
3.1 Tutkimusongelmat	24
3.2 Tutkimusaineisto.....	24
3.3 Diskurssitutkimus metodologiana.....	25
3.3.1 Kriittinen diskurssianalyysi.....	28
3.4 Tutkijan toimia Foucault'n ja vähän muuhunkin pohjautuen	30
4. ARMEIJA NORMAALISTAMISEN YKSIKKÖNÄ	36
4.1 Puolustusvoimat yhteiskunnallisena instituutiona	36
4.2 Armeija totaalisenä laitoksena ja armeijasta aiemmin tehtyä tutkimusta	37
4.3 Normaalistamista, valtaa ja johtajuutta Ruotuväki-lehdessä	41
4.3.1 Sotatieteellistä strategiaa byrokratian rautahäkissä.....	41
4.3.2 Osaamisen johtamista armeijassa.....	45
4.3.3 Syväjohtajuuden kokemuksia toimijoina ja osallisina	48
4.3.4 Sotilasjohtamisen taustalla tieteellistä tutkimusta.....	50
5. RUOTUVÄKI-LEHDEN MIES JA MASKULIINISUUS.....	52
5.1 Miehisuus tutkimukseeni sopivassa nykyteoriassa.....	52
5.2 Sankarilegendojen urotekoja.....	54
5.2.1 Johtamisen ja kurivallan toimintaa ”melkein ihmiskehossa”	56
5.2.2 Sotilaan välineiden glamouria	59
5.2.3 Kyberpuolustusta ja sosiaalista manipulaatiota	65
5.2.4 ”Kerosiinien katkua ja salamavalvoja” äärielämysten virtuaalimaailmassa.....	67
5.3 Punkkarunoilijoiden inhimillisyyttä.....	71
5.3.1 Inttibloggareiden tarinoita	72
5.3.2 Sieluhoitoa luotisateen keskellä	74
5.3.3 Inhimillistä kestävyyttä ja armeijan kansanterveydellistä roolia	76

5.4. Yhteiskunnan kasvattien yhteisöllisyyttä.....	79
5.4.1 Poliittista myllerrystä ja maanpuolustustahtoa	82
5.4.2 Sotilaan syrjäytymistä ja toimettomien äkkilähtöjä	83
5.4.3 Historian havinaa Ruotuväki-lehdessä.....	90
5.5 Sukupuolistunutta asevelvollisuutta.....	94
5.5.1 Nuorisokulttuuria ja varastettua maskuliinisuutta.....	95
5.5.2 Naiseutta armeijan sukupuoli-ideologiassa.....	100
5.5.3 Pukuhuonetunnelmaa ja kasvojen kohotusta	105
5.5.4 Väkivaltakoneistoa ja tunteilua	108
5.5.5 Huomio! Tornitouhuilua	110
6. RUOTUVÄKI-LEHDEN ISYYS	114
6.1 Miehistä isyyttä teoriassa.....	115
6.2 Vastuullista isyyttä armeijassa.....	117
6.3 Armeijaisyyttä syvemmillä miehisyydessä	119
6.3.1 Isänä ja asevelvollisena	119
6.3.2 Isän poikana armeijassa.....	120
7. RUOTUVÄKI-LEHDEN MIEHISYYDEN JA ISYYDEN KESKIÖSSÄ.....	124
7.1 Johtopäätöksiä Ruotuväki-lehden miehisyydestä	124
7.2 Yhteenvedoa otsalampun avulla löydetyistä Ruotuväki-lehden isyydestä	126
8. RUOTUVÄKI-LEHDEN SVEJKISMIÄ MERKITYSYHTEISKUNNASSA	129
8.1 Johtamisen svejkismiä byrokraattisessa sosiaalityössä.....	130
8.1.1 Svejkismillä kohti merkitysyhteiskuntaa?.....	130
8.1.2 Asiakastyön merkityksellisydet sosiaalityössä	137
8.2 Armeijan miehisyyden sosiaalityölle asettamia haasteita.....	140
8.3 Armeijan isyyden haasteita sosiaalityölle.....	142
8.4 Ajatuksia oppimismatkalta.....	147
LÄHTEET	149
LIITTEET	154

1. JOHDANTO

Vuosikymmenten ajan minua on kiinnostanut yhteiskuntaan ja erilaisiin kiinteisiin yhteisöihin ja instituutioihin liittyvät asiat sekä näissä tapahtuvat muutokset. Puolustusvoimat on eräs yhteiskunnallinen, sotilaallinen, totalitaarinen instituutio, joka toteuttaa yhteiskunnallista kasvatus- ja sosiaalistamistehtävää etenkin nuorten miesten, mutta nykyisin myös nuorten naisten keskuudessa. Erityisenä kiinnostuksen kohteena minulla on ollut nuoren miehen mallin, niin sanotun sotilasmallin muotoutuminen armeijan aikana. Syitä tähän on kaksi: ensinnäkin armeijan sotilaallinen kasvatus puhuttaa yleisestikin, ja toisekseen hypoteesi siitä, että armeijassa opitaan tietynlainen väkivallan käyttäytymismalli, on ollut esillä useissa eri asiayhteyksissä. Myös sosiaalityön ja armeijan yhteiskunnallisten yhtäläisyyksien tunnistaminen on kiinnostanut minua jo kauan.

Tutkimukseni on yhteiskuntatieteellinen tutkimus, jonka tavoitteena on asettaa kriittisen tarkastelun kohteeksi armeijan sisäisessä viestinnässä esiintyvät maskuliinisuuden erilaiset representaatiot suhteessa isyyteen, ja tässä tausta-ajatuksena on väkivallan ilmentymä nuorison keskuudessa. Kysyn tutkimuksessani, millaista on armeijan luoma miehisuus. Tutkimuksellani pyrin valottamaan Puolustusvoimien omassa Ruotuväki-lehdessä ilmenevää diskurssia 2000-luvun nuoresta suomalaisesta miehestä. Tutkin, millaisena suomalainen nuori mies välittyy lukijalle Ruotuväki-lehden artikkeleista. Millaisia diskursseja Ruotuväki-lehdessä esiintyy miehestä ja miehisyydestä? Millaisina ilmenevät lehden artikkeleissa nykyajan pehmomieheen liitettävät perhepoliittiset asiat, kuten isyys? Millaisia diskursseja esiintyy isyydestä?

Tutkimusaineistoni on pieni ja rajattu, ja tutkimuskysymykseni hakevat vastausta vain maskuliinisuuden ja isyyden ilmentymiin Ruotuväki-lehden kontekstissa. Tutkimuksestani ei voida vetää johtopäätöksiä valtion, puolustushallinnon tai Puolustusvoimien toteuttamasta sosiaali- tai ulko- ja turvallisuuspolitiikasta tai sosiaalihalinnosta. Ei myöskään Puolustusvoimien johtamiskoulutuksesta tai Puolustusvoimissa tehtävästä sosiaalityöstä. Tutkimuksessani sotilas tarkoittaa sekä asevelvollista että kouluttajaa.

Tutkimus sisältää suoria aineistolainauksia Ruotuväki-lehdestä. Tutkimustyöni aikana analysoin runsaasti kirjoituksia ja kuvia, yhteensä 1 016 kappaletta, mutta vain osa niistä

seuloutui diskurssianalyysin kautta tutkimuksen aineistolainauksiksi. Analyysin aikana numeroin kaikki aineistolainauksiksi valikoituneet kirjoitukset sattumanvaraisesti numerosta 1 alkaen, esimerkiksi ”RV1” (RV tarkoittaa Ruotuväki-lehteä). Numerot eivät siis viittaa tiettyyn Ruotuväki-lehden numeroon tai sivuun. Kuvat ja 40 vuotta sitten kirjoitetut tekstit olen merkinnyt aakkosin, koska ne eivät ole tutkimukseni varsinaista tekstuaalista aineistoa, esimerkiksi ”RVA”. Tutkimuksessa olevat aineistolainauksen numerot tai aakkoset eivät esiinny tutkimuksessa numero- tai aakkosjärjestyksessä, vaan niihin sopivissa asiayhteyksissä. Samassa asiayhteydessä voi olla useampia aineistolainauksia eri Ruotuväki-lehden numeroista, ja jokaisen aineistolainauksen yhteydessä on uusi RV-tunnus. Tutkimusmetodista ja analyysistä sekä aineistolainauksen määrästä ja merkinnöistä kerron tarkemmin luvussa kolme sekä liitteissä 1,2 ja 3.

Kai Alhasen (2007) tulkinta Michel Foucault’n ajattelusta on tutkimukseni metodologinen ohjenuora Serge Moscovicin (2000) sosiaalisen representaation luoman löyhän viitekehyksen rinnalla. Molemmat kirjoittajat korostavat historiallisuuden ja murrosten merkitystä yhteiskunnassa, joten olen sisällyttänyt tutkimukseeni pienen historiallisen katsauksen ”*Ruotuväki-lehti 40 vuotta sitten*” -kirjoitusten muodossa. Kirjoitukset on julkaistu Ruotuväki-lehdessä 40 vuotta sitten ja samansisältöisenä uudelleen tutkimusaineistossani 40 vuotta myöhemmin Tässä kohdin tunnustan, että itse koen historiallisen tutkimusperspektiivin omakseni ja siitä johtuen sekä viitekehys että tutkimusmenetelmävalinta osuivat edellä mainittuihin kirjoittajiin. Historiallinen lähestymistyyli on perusteltua sosiaalityön tutkimuksessani, koska tutkimukseni ontologia on syvällä ihmiskunnan kulttuurin historiassa sekä viitekehyksensä että tutkimusmenetelmänsä puolesta – ovathan tutkimukseni ”isä” Moscovici ja tutkimusmenetelmäni filosofinen ajattelija Foucault kumpikin omalla tutkimusalallaan tehneet pitkäjänteistä kulttuurihistoriallista tutkimustyötä.

Teoria ja empiria limittyvät tutkimuksessani, ja varsinaisessa viitekehyksessä käsittelen vain tutkimukseni ontologisen perustan, sosiaalipsykologian kielellisen kääntein, **sosiaalista representaatiota**. Muut tutkimukseeni sisältyvät teoriat esitän aineistoon sopivissa asiayhteyksissä. Tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat sosiaalinen representaatio, valta, objektivointi, subjektivointi, maskuliinisuus sekä isyys. Käsitteitä avaan siinä järjestyksessä ja laajuudessa, kuin ne tutkimuksessani esiintyvät. Maskuliinisuutta koskevissa asioissa tukeudun muun muassa Arto Jokisen (2000) tutkimukseen, jossa on

laajalti perehdytty maskuliinisuuteen ja siihen yhdistettävään sukupuolistuneeseen väkivaltaan. Lisäksi etsin tutkimukseeni yhtymäkohtia Teemu Tallbergin (2003) varusmieskoulutukseen liittyvästä mieskuvatutkimuksesta sekä Marko Laaksosen (2009) tutkimuksesta, jossa tarkastelun kohteena on puolustushallinnon strategia. Perhepoliittista tutkimusta en käsittele laajemmin, koska oma työni keskittyy isyyteen. Tutkimukseeni kuuluvaa isyyttä ovat tutkineet Jouko Huttunen (2001), joka on keskittynyt isänä olemisen uusiin suuntauksiin eli ns. uusioperheiden arkeen, sekä Johanna Mykkänen (2010), joka on tutkinut perhesuunnittelua isän näkökulmasta, isäksi tulon tarinoita ja isäksi tulemiseen liittyviä tunteita.

Tutkimuksen luvussa kaksi pohdin tutkimuksen lähtökohtia, armeijan ja sosiaalityön yhteiskunnallisia yhtäläisyyksiä ja tutkimuksen juurtumista kriittiseen feminismiin. Luvun lopussa tutkimuksen teoreettisen perustan kokoamiseksi linjaan Moscovicin (2000) ajattelun keskeisiä asioita sosiaalisesta representaatiosta. Kolmannessa luvussa etenen syvemmälle Foucault'n (Alhanen 2007) ajattelun mukaiseen tutkimusmetodologiaan ja jäsenän varsinaisen käytännön tutkimusmenetelmäni eli diskurssianalyysin, tarkemmin sanottuna ranskalaisen kriittisen diskurssianalyysin. Luvussa neljä analysoin armeijan arkea sotatieteellisen strategian ja johtamisen kautta pohtien sosiaalityössäkin niin tuttua normalisointia. Luvussa viisi analysoin miehisyyden ilmiöitä armeijassa ja isyyttä armeijassa määritetään luvussa kuusi. Tutkimukseni seitsemännessä luvussa vedän yhteen Ruotuväki-lehden diskurssien miehisyyden ja isyyden ydintä ja luon lyhyen miehisyyden määrittelyn tutkimalleni sotilaille. Lopuksi luvussa kahdeksan pohdin sitä, millä tavoin tutkimukseni tulokset sotilaan arjesta ovat hyödynnettävissä sosiaalityön tarkkaan ohjeistetulla työsaralla.

Katson tutkimukseni olevan relevantti ja perusteltu sosiaalityön tutkimuksena, koska se antaa yhden kuvan varusmiespalveluksen uutislehden kehyksessä syntyneistä maskuliinisuuden representaatioista eli niin sanotuista nuoren miehen malleista. Näkyvätkö ne sellaisenaan asevelvollisuuden ulkopuolella, sosiaalityössä – siihen en tutkimuksellani pyri vastaamaan. Tutkimukseni valaisemien diskurssien kautta on mahdollista oppia ymmärtämään paremmin miestä, naista ja armeijan sisäisessä viestinnässä esillä olevia asioita sekä (väki)vallan kulttuurista ilmentymistä kyseisessä kontekstissa. Pitkään sosiaalityötä tehneenä katson kaiken tutkitun tiedon olevan tärkeä sosiaalityön perusta. Sain mielestäni myös Susan Whiten ja Gerhard Riemanin (2010, 351) kuvaamaa

arkiymmärrystä, kun tutkin, millaista on armeijanuorison viestintä nykyisin. Suosittelen lämpimästi lukijalle tutustumista aamukampa.net-sivustoon, jossa armeijan arki on myös nähtävissä. Taulukossa 1 esitetään tutkimusasetelma tiivistetysti.

Taulukko 1. Tutkimusasetelma

	Ydin	Tutkimuksen tausta/tarkoitus/toteutus
Tutkimusongelmat	Millaisia diskursseja Ruotuväki-lehdessä esiintyy miehestä/miehisyydestä? Millaisia diskursseja esiintyy isyydestä?	Tutkimuksessa kriittisenä tarkastelun kohteena Ruotuväki-lehdessä esiintyvät maskuliinisuuden representaatiot suhteessa isyyteen, taustoitettuna väkivallan ilmentymällä armeijan sisällä.
Tutkijan hypoteesi(t)		(Tausta-ajatuksina: Millaisia valtarakenteita voidaan erottaa? Mikä on yhteys vallalla oleviin ideologioihin? Säilöökö armeija sisäisessä viestinnässään (väki)vallan miehistä ilmentymää? Onko armeijassa pehmoisyyttä?)
Tutkimuksen viitekehys	Sosiaalinen representaatio: Serge Moscovici Miten ihmiset muuttavat ideat käytännöiksi Maskuliinisuus: - Arto Jokinen - Teemu Tallberg - Marko Laaksonen	Tutkin sotilaan keskeisintä viestintäkanavaa ja etsin diskurssiivisia käytännön sääntöjä, joiden varassa miehisyydestä/isyydestä puhutaan. Keskityn Ruotuväki-lehdessä esiintyviin ilmiöihin, jotka myöhemmin pyrin käsitteellistämään. Sukupuolistunut väkivalta (vallan miehinen ilmentymä) Varusmieskoulutuksen aikainen mieskuva (huumori) Puolustushallinnon strategia

	<p>Isyys:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jouko Huttunen - Johanna Mykkänen <p>Feministinen tutkimus</p>	<p>(yhteys ideologioihin), tutkijan hypoteesina patriarkaalinen miehisuus)</p> <p>Pehmoisuus</p> <p>Miehiset tunneilmaisut</p> <p>Tutkimuksen juuret: sosiaalityö on pohjimmiltaan feminiinistä – vallan ja politiikan kysymykset.</p>
Tutkimuskonteksti	<p>Puolustusvoimien uutislehti Ruotuväki. Lehden tarkoituksena on maanpuolustushengen kohottaminen ja sisäinen tiedottaminen.</p>	<p>Vuosikerrat 2008–2011, 88 lehteä, 1016 artikkelia, joihin viittauksia 220 kappaletta.</p>
Metodi	<p>Ranskalainen diskurssianalyysi Michel Foucault:</p> <p>Tutkimukseni keskeinen metodologinen näkökulma on historialliset instituutiojärjestelmät sekä diskursiiviset käytännöt yhdistettynä valtaan.</p>	<p>Tutkimuksessani tavoitteena on historiallisten mutta totuutena pidettyjen diskurssien ja niitä tuottavien käytäntöjen analysoiminen (arveja, yhteiskuntajärjestys, miehisuus, isyys)</p> <p>Tutkimukseni analyysi suuntautuu Foucault'n mukaisesti alueille, jotka ovat jostain syystä tutkitussa diskurssissa merkittäviä → arveijan johtaminen, syrjäytyminen, vallan käyttö, sukupuolistunut väkivalta</p>

2. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTANA ARMEIJAN JA SOSIAALITYÖN YHTÄLÄISYYDET

Tässä luvussa esitän lyhyesti sosiaalityön ja puolustusvoimien yhteiskunnallisia yhtäläisyyksiä ja etsin tutkimukseeni juuria feministisestä tutkimuksesta. Lisäksi pohdin Moscovicin (2000) mukaisen teoreettisen ajattelun olemusta tutkimuksessani sekä tiedon tuottamista, teoriaa ja sosiaalista representaatiota.

2.1 Armeijan ja sosiaalityön yhteiskunnalliset yhtäläisyydet

Kuten alla olevasta tutkimusaineistostani poimitusta esimerkistä käy ilmi, useimmissa valtiollisissa organisaatioissa on Foucault'n (2000) kuvaama vahva käytäntöjen kautta ohjautuva (vaikuttamis)biopolitiikka, jonka avulla yksilöä pyritään objektivomaan uudenlaiseksi subjektiksi ja samalla yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi.

Asepalveluksella on yhteiskunnallisia vaikutuksia. – – [H]yvin toteutettuna asevelvollisuusarmeijalla voidaan vaikuttaa esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyyn, kansanterveyteen ja maahanmuuttajien kotouttamiseen. (RV130)

Sekä sosiaalityön organisaatio että puolustusvoimat ovat yhteiskunnallista valtaa käyttäviä instituutioita, joiden toiminta perustuu lakeihin ja ohjeistuksiin. Sosiaalityöllä ja puolustusvoimilla (armeijalla) on myös yhteisiä tavoitteita: yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja turvallisuus.

Taulukko 2. Armeijan ja sosiaalityön yhtäläisyydet tutkimuksen lähtökohtana

Armeija	Sosiaalityö
Yhteiskunnallista valtaa käyttävä instituutio Lakeihin, ohjeistuksiin ja kirjaamisiin liittyvät käytännöt Objektivointi – subjektivointi Normaalisuuden määreet	Yhteiskunnallista valtaa käyttävä instituutio Lakeihin, ohjeistuksiin ja kirjaamisiin liittyvät käytännöt Objektivointi – subjektivointi Normaalisuuden määreet
Yhteisenä tavoitteena yhteiskuntajärjestyksen ylläpitäminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja turvallisuus	

→ vertailua seuraava tutkimusteesi → johtopäätökset

Aikuissosiaalityön asiakkuudessa runsaasti nuoria syrjäytyneitä miehiä	Sosiaalityön toimijoina runsaasti naisia
⇒ tästä syntyy tietynlainen paradoksi	⇒ tärkeä saada tietoa miehisyydestä ja siitä, millaisia puheita sen sisällä käydään
⇒ hypoteesina armeijan sisältämä militaristinen maskuliinisuus varusmiesnuorison muutoksena ja väkivallan ilmentymänä	

Aikuissosiaalityön asiakkuudessa on runsaasti nuoria, syrjäytyneitä miehiä, kun taas sosiaalityön toimijoina on runsaasti naisia. Sosiaalityö on perinteinen naisammatti, johon miehisuus helposti hukkuu. Tätä kautta syntyy tietynlainen sukupuolitettu paradoksi, jonka vuoksi on erityisen tärkeää saada tietoa miehisyydestä. Hypoteesina tutkimuksessani on militaristinen maskuliinisuus varusmiesnuorison muutoksena sekä (väki)vallan miehinen ilmentymä nuorison keskuudessa.

Seuraavassa ennen tutkimukseni tietoteoreettisille juurille siirtymistä pieni aasinsilta tutkimustani ympäröivään yhteiskunnalliseen ilmiöön, syrjäytymiseen, aineistostani löytyneen historiaa sisältävän suoran lainauksen kautta. Aineistolainauksen Ruotuväki-lehden pääkirjoituksesta katson johdattavan tutkimukseni keskiöön, yhteiskunnallisten historiallisten murrosten monen vuosikymmenien takaisten vaikutusten ilmiöön, jota Moscovici (2000, 3) myös peräänkuulutti. Onko syrjäytymisen olemus orastanut jo vuosikymmenten ajan ja saanut ympärilleen tietoteoreettisen käsitteen vasta huomattavasti myöhemmin?

Nykypäivän haavoittuneet

Sotainvalidien veljesliitto täytti 70 vuotta elokuussa. Tunnelmallisessa juhlatilaisuudessa puhunut kirjailija **Lasse Lehtinen** teki mielenkiintoisen rinnastuksen. Talvi-, jatko- ja Lapin sotien jäljiltä maahamme jäi 95 000 sotainvalidia. Tuoreiden arvioiden mukaan lähes vastaava määrä, yli 90 000, 16–24-vuotiasta suomalaisnuorta on heikossa tilanteessa. Yli puolet heistä on työttömyystilastoissa, mutta kokonaan kateissa, yhteiskunnan ulottumattomissa on 40 000 nuorta. – – Lehtinen kutsuu tätä ryhmää nykyajan haavoittuneiksi ja kysyy miksi ei ole kansallista pelastusohjelmaa tämän joukon auttamiseksi.

Vertaus on ajatuksia herättävä. Veteraanit olivat pääasiassa nuoria miehiä. Heistä kovimman uhrauksen antaneet kärsivät sodasta myös fyysisesti koko

loppuelämänsä. Syrjäytyminen on myös pahimmillaan elinikäinen kierre, joka saattaa alkaa jo nuoruudessa. Henkisiin ongelmiin liittyy ennen pitkää fyysisiä oireita.

Lehtisen vertaus menee pieleen siinä suhteessa, että nykyajan syrjäytyneillä on pääasiassa ollut mahdollisuuksia, sotaan lähtemisestä tai haavoittumisesta ei saanut itse päättää. Sodassa haavoittuneet eivät luovuttaneet, maatakin viljeltiin – vaikka ilman käsiä. Tänään moni syrjäytynyt ei jaksa enää yrittääkään. Onko syrjäytynyt ampunut itseään jalkaan?

Kukaan ei tee tietoista päätöstä syrjäytymisestä. Taustalla on usein monia ongelmia. Heikompien itsetuottamusta pitää tukea. Tämä ei ole pelkästään valtion tehtävä. Pienikin lähimmäisen kannustaminen saattaa auttaa paljon.

Sotainvalidien veljesliitto keskittyy jäsentensä sosiaaliseen ja henkiseen huoltoon. Liiton kantavan toiminta-ajatuksen mukaan työ on parasta terapiaa, tie takaisin yhteiskuntaan Suomen marsalkka Mannerheimin mukaan sotainvalidin on löydettävä itsestään se voima, joka auttaa eteenpäin. Työ on ratkaisu myös nykyajan syrjäytymisvaarassa oleville. – – Syrjäytyneille ei kerätä lippailla rahaa, mutta ongelma näkyy veroissa. Erään laskelman mukaan jokainen syrjäytynyt maksaa yhteiskunnalle yli miljoona euroa 60-vuotispäiväänsä mennessä. (RV131) [2010]

2.2 Tutkimuksen juurtuminen kriittiseen feminismiin

Tutkimukseni taustana käyttämäni filosofinen ajattelija Foucault pyrki kritisoimaan älyllistä valistusajan perintöä ja korosti sitä, että termi ”valistuminen” oli tuohon aikaan jo hyvin sukupuolittunut sana. Valistusajan visio selvästi kielsi ja kiisti, että naiset omistaisivat järkeä. He voivat olla maskuliinisen järjen objekteja, mutta eivät koskaan subjekteja. Vain sopivan luokan, rodun ja kulttuurin miehet olivat itse asiassa ennustajia ja omistivat kapasiteetin sosiaaliseen ylivertaisuuteen ja järkeilyyn. (Irving 1999, 31.)

Feministinen tutkimus on viimeisen vuosikymmenen aikana muuttunut sukupuolen, sukupuolistuneiden käytäntöjen ja sukupuolen tuottamisen moniulotteiseksi tutkimukseksi. Feministisestä tutkimuksesta ammentava kriittinen miestutkimus on antanut miehille sukupuolen, ja 2000-luvulla on alkanut ilmestyä tutkimusta miehistä sosiaalityöntekijöinä sekä sosiaalityön asiakkaina. Miehet sosiaaliset ongelmat puolestaan eivät ole tutkimuksessa näyttäytyneet sukupuolistuneina tai miehisyteen tai maskuliinisuuteen liittyvinä ongelmina. (Kuronen 2009, 115–117.) Tutkimukseni laajentaa miehisyteen liitettävää yhteiskunnallista ajattelua, koska tutkimuksessani käytettävä teoria on

moniulotteista ja eri tieteenalat rikkovaa, kulttuurista sosiaalityön tutkimusta. Lisäksi kiinnitän tutkimuksessani huomiota sosiaalityön ja armeijan samankaltaisiin sotilaallisiin käytäntöihin Ruotuväki-lehdessä ilmenevien diskurssien pohjalta.

Metodologialla viitataan yleensä teorioihin ja menetelmiin, joilla tuotetaan pätevää ja vaikutusvaltaista tietoa. Metodologia voidaan nähdä teoreettisena kenttänä, jossa keskustellaan tutkimusaiheen, teorioiden, analyysin tai tulkinnan tapojen ja kirjoitustyylin valintojen perusteista. Kaikissa kuitenkin korostuu tiedon luonteen, sen tuottamisen ja tietäjän paikantuneisuus. Tieto ja tietäminen ymmärretään erityiseen episteemiseen feministiyhteisöön kuuluvan tutkijan valitsemaan tietoteoreettiseen näkökantaan juurtuneena. Tällainen tapa tulkita tietoa on lähtökohtana feministiselle tutkimukselle. (Liljeström 2004, 10–11.)

Sosiaalityön tutkimukseni paikantuu feministiseen näkökulmaan, mutta tutkijana pyrin tutkimuksessani liikkumaan mahdollisimman laajalla tietoteoreettisella ja kulttuurisella pohjalla ja sisällyttämään siihen piirteitä historian-, filosofian- ja ennen kaikkea sosiaalityön tutkimuksesta.

Vaikka tutkimukseni ei ole tyypillinen sosiaalityön tutkimus tavalla, joka käsittelee suoraan Kurosen (2009, 113) määrittelyn mukaan sosiaalityötä ammattina, sosiaalityöntekijöitä tai asiakkaita sosiaalisten ongelmien ympäröimänä, näen tutkimukseni liittyvän läheisesti yhteiskunnalliseen sosiaalityöhön. Puolustusvoimien julkaisemassa Oppaassa varusmiespalvelukseen valmistautuvalle (Varusmies 2011, 10) sanotaan: ”Itsenäisyys ja kansalaisten turvalliset olot täytyy säilyttää, sillä niiden eteen suomalaiset ovat taistelleet edellisissä sodissa.” Myös sosiaalityön perinne ja sosiaalityön ammatillisuus tähtäävät samaan, siis turvattomuuden ja köyhyyden hallitsemiseen yhteiskunnassa. Tavoitteet ovat väljästi katsottuna molemmilla samat eli yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpitäminen sekä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Raunio (2010, 273) katsoo syrjäytymisen olevan jonkinlaista ihmisen yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoutta, jota täytyisi tarkastella yhteiskunnallisten näkökulmien kautta. Tätä tutkijana koen tekeväni nostamalla esiin asioita, joita yhteiskunnallinen instituutio säilöo tai kenties uudistaa. Samalla tutkimukseni laajentaa ajattelua miehisyyden ilmenemisestä sosiaalityön kentässä, mikä kulminoituu raadollisena syrjäytymisen

ongelmissa. Tätä kautta tutkimukseni sitoutuu entistä vahvemmin tärkeään yhteiskunnalliseen työkenttään – ovathan tutkimani miehet nuoria, parhaassa iässä olevia aikuisia ja tulevia isiä, jotka luovat ainakin yhden mielikuvan miehisyydestä heille pakollisessa armeijassa. Oppaassa varusmiespalvelukseen valmistautuvalle (Varusmies 2011, 10) sanotaan: ”Asevelvollisuusaikanasi saat koulutusta, jonka avulla pystyt tehokkaasti puolustamaan Suomea ja parhaiten suojelemaan lähimmäisiäsi sekä itseäsi. – – Suorittamalla varusmiespalveluksesi kykyjesi mukaan, osoitat parhaalla tavalla halusi turvata maamme tulevaisuuden.” Tähän pohjaten on sosiaalityössä hyvä pyrkiä saamaan mahdollisimman laaja kuva armeijan miehisyydestä. Tähän tavoitteeseen tutkimuksellani siis pyrin: avaamaan pienen ripauksen verran Ruotuväki-lehden valtakursseja eli diskursseja, joissa miehiä tehdään. Nämä miehet voivat olla sosiaalityön nykyisiä tai tulevia asiakkaita.

Feministisiä tiedon tuotteita tai tekstejä ei voida erottaa muista tutkimuskohteen valinnan tai kirjoituksen tyylin perusteella, vaan tutkijan on pohdittava sitä, mikä tekee tutkimuksesta feministisen. Liljeström (2004, 11) mukailee Groszia ja vastaa edellä mainittuun kysymykseen seuraavasti: Feministinen tutkimus pohtii suhdettaan sitä hallitseviin normeihin ja ihanteisiin. Se tekee näkyväksi ympäristössään vallitsevia patriarkaalisia tai fallosentrisia olettamuksia. Feministiset tutkimukset kyseenalaistavat valtaa, joka sisältyy hallitseviin olettamuksiin tiedon tuottamisesta, vastaanottamisesta ja arvioinnista. Lisäksi feministisessä tutkimuksessa on kyse toisenlaisesta tavasta järjestää tietoa samalla kun se myötävaikuttaa uusien ja mahdollisesti aikaisemmin tuntemattomien diskursiivisten tilojen tuottamiseen. Feministinen tutkimus sisältää tulkinnan ja argumentoinnin tapoja, jotka kiistävät ja haastavat tieteenalojen otetta tiedon tuottamisesta ja vastaanottamisen sääntelystä. (Liljeström 2004, 11.)

Hallitsevien normien ja ihanteiden sekä diskurssien vallan muotojen kanssa kamppaileminen on osa diskurssitutkimustani ja sitä kautta se ikään kuin itsestään sulautuu feministiseen tutkimusorientaatioon. Tutkin sitä, millaiset miehisyyden representaatiot saavat valta-asemaa tai vastaavasti joutuvat väistymään Ruotuväki-lehden kontekstissa ja ehkä laajemminkin yhteiskunnan kontekstissa.

Feminismin historiallinen määrittynyys tekee siitä väistämättä tieteenkriittistä. Feministinen tieteenkritiikki on osoittanut, miten mieskeskeinen, seksistinen ja

objektiivisuuden nimeen vannova tiedon tuottaminen on edelleenkin hallitseva todellisuudesta puhumisen tapa ja käytäntö. Luonteenomaista kriittisille teorioille on, että tiedon prosessit ymmärretään niissä erottamattomiksi historiallisista, kulttuurisista sekä sosiaalisista muutoksista ja ehdoista. Kriittisyyden käsitettä onkin käytetty yleisesti sellaisista ajattelun suuntauksista, joihin on sisäänrakennettu omien ehtojen ja lähtökohtien pohdinta. Feministinen tieteenkritiikki ei käsittele vain sukupuolistunutta sortoa, vaan purkamalla rodullista, etnistä, seksuaalista ja luokkasidonnaista alistusta ja toissijaisuutta, valtaa ja hierarkioita sekä näitä säänteleviä normeja ja luonnollistettuja ymmärryksiä se pyrkii toteuttamaan emansipatorista politiikkaa ja luomaan uudenlaisia visioita subjektiuden muodoista. (Liljeström 2004, 12–13.)

Myös näiden asioiden kautta tutkimukseni entistä enemmän juurtuu feministiseen metodologiaan – onhan tutkimukseni tärkein tavoite tehdä miehisyyden piirteitä näkyväksi yhteiskunnallista valtaa käyttävän instituution, armeijan, sisällä, ja sen avulla avartaa sosiaalityön ”naisellistunutta” ajattelua. Samalla tutkimukseni avaa luonnollistettuja diskursiivisia käsityksiä miehen subjektiudesta ja niistä objektivoinnin muodoista, joita sotilasteksteissä kyseisessä kontekstissa esiintyy.

Foucault etsii moninaisuuksia, väliaikaisia totuuksia ja muuttuvia tiedon käytäntöjä. Hän rohkaisee meitä ajattelussamme irrottautumaan tiedon dogmaattisista ykseyksistä ja itsestäänselvyyksistä. (Irving 1999, 43.) Tämän vuoksi olen tutkijana pyrkinyt siirtymään pois sosiaalityön normaalista tutkimuskentästä ja analysoimaan miehisyyttä miehisen maailman keskeltä, Ruotuväki-lehdestä käsin.

Feminismille ominainen kriittisyys niin suhteessa hallitseviin tiedon tuottamisen valtapositiioihin kuin sukupuolettomina esitettäviin tiedon kategorioihinkin myötävaikuttaa puhtauden myytin purkamiseen. Feministinen tutkimus tyypillisesti kyseenalaistaa vastakohtapareja ja osoittaa tiedon ja vallan kytköksiä ja merkityksiä. Näistä tunnusomaisuuksista voidaan käyttää nimitystä feministinen diskurssi. Lisäksi, vaikka feministejä erottavat epistemologiset ja ontologiset kysymykset, heitä yhdistää poliittinen ja eettinen sitoutuminen vallan ja tiedon yhteyksien paljastamiseen ja sukupuolitetun hierarkian ja epäsymmetrian purkamiseen. (Liljeström 2004, 15–16, 21.)

Angloamerikkalainen feministinen tutkimus on usein määrittänyt sosiaalityön naisten elämää sääteleväksi ja kontrolloivaksi valtiolliseksi asiantuntijajärjestelmäksi – siis yhdeksi naisalistuksen instituutioksi, joka kontrolloi naisten äitiyttä, vaimoutta, seksuaalisuutta ja hoivatyötä. Edellä mainitun vastakohtaksi feministiset tutkijat keskittyivät kehittämään vaihtoehtoista sosiaalityötä, joka olisi feministiseen teoriaan perustuvaa, valtasuhteista vapaata ja naisia tukevaa ja valtaistavaa. (Kuronen 2009, 115.)

Tutkimuksessani tuon esille mies–nainen-vastapariasetelman, vaikka tutkimuksessani keskityinkin enemmän miehisyyden eri piirteisiin. Samoin kuin valtapositiot asevelvollisuudessa ovat tutkimukseni kohteena, pyrin vastaavasti hahmottamaan sosiaalityöhönkin yhdistettäviä asenteellisia normalisointeja kontrolloivan yhteiskunnallisen kontekstin sisältä.

Liljeströmin (2004, 13) mukaan feministinen tutkimusote vaatii aktiivista ja kriittistä suhdetta valtavirtatutkimukseen. Se voidaan ymmärtää metodina, jossa keskeiset käsitteet tulee paikantaa ja määritellä uudelleen ja jossa käsitteiden uudelleen määrittely liittyy kiinteästi vallan ja politiikan kysymyksiin.

Käsitteiden määrittelyn ja niiden tutkimuksellisen käytön koen olevan suurin haaste omassa tutkimuksessani, koska tavoitteenani on käyttää tutkimukseni teoreettisesta taustasta nousevia, lähinnä filosofiasta ja sosiaalipsykologiasta eikä niinkään sosiaalityön tutkimuksesta tuttuja käsitteitä. Nämä käsitteet ovat vahvasti tutkimustani ohjaavia, ja niiden kautta olen ammentanut tutkimusmateriaalistani esille vallan ja politiikan kysymyksiä, jotka ovat mielestäni arkipäivää myös tekemässäni sosiaalityössä.

Kaikki tieto alkaa erilaisten käsitteiden yhteentörmäyksestä, josta kehkeytyy uusia ideoita. Käsitteet merkitsevät keskustelun paikkaa, erojen tiedostamista sekä kokeilevaa vuorovaikutusta. Käsitteiden perustavanlaatuinen tehtävä onkin kiinnostuksen fokuointi ja ilmiöiden järjestäminen uudella, kiintoisalla ja mielekkäällä tavalla. Kun valitsemme tarkasteltavaksi tietyn aineiston tai tietyt tekstit, valinnan perustana ovat erityiset tavoitteet. Aineiston tai tekstien merkitykset eivät piile niissä itsessään, vaan merkitykset ovat riippuvaisia siitä käsittelystä, jolla kyseinen aineisto suhteutetaan muihin teksteihin ja laajempaan sekä kattavampaan tehtävänasetteluun. Oleellista on, miten merkityksiä luodaan moninaisessa esiymmärrysten, teoreettisten ja menetelmällisten kysymysten

verkostossa, miten aineistojen ja tekstien sisällöt ja kontekstit tehdään ja miten eroja näiden ja kaiken muun välillä tuotetaan. (Liljeström 2004, 19.)

Olen pyrkinyt luomaan erilaisia merkityksiä kurivallan ja sosiaalityön välillä soveltaen Ruotuväki-lehdessä käsiteltyjä asevelvollisuusaiikana esille tulevia asioita. Miehisyyden erilaiset representaatiot olen yhdistänyt tutkimuksessani yhteiskunnalliseen tilaan ja pyrkinyt suhteuttamaan niiden sisältämiä merkityksiä historiallisella sekä ajankohtaisella aikajanalla. Seuraavassa taulukossa on yhteenveto tutkimukseni feministisestä tausta-ajattelusta.

Taulukko 3. Tutkimuksen feministinen tausta

<p>Feministinen tutkimus/ Sosiaalityön tutkimus</p> <p>Sosiaalityö on perimmältään feminiinistä Jakavat erityisen suhteen käytäntöön Jakavat samansuuntaiset arvot ja etiikan Herkkyyks erojen, valtasuhteiden ja toiseuden kysymyksille</p>	<p>Tutkimukseni</p> <p>Paikantuu kriittiseen feministiseen ajatteluun, koska</p> <ul style="list-style-type: none"> – se sisältää viitteitä historian, filosofian ja sosiaalityön tutkimuksesta – se ei ole sosiaalityön perinteistä tutkimusta – siinä käsitteiden määrittely liittyy kiinteästi vallan ja politiikan kysymyksiin – se kyseenalaistaa vastakohtapareja ja tuo esiin asenteellisia normalisointeja – se tekee näkyväksi ja kyseenalaistaa valtaa sekä hallitsevaa mieskeskeistä, seksististä tapaa puhua todellisuudesta ja käytännöstä – se avaa käsityksiä miehen subjektiivuudesta ja objektivoinnin muodoista
---	--

2.3 Moscovici tutkimuksen viitekehystenä

Tutkimukseni tukeutuu ranskalaisen sosiaalipsykologian tutkijan Moscovicin (2000, 2) keskeiseen ajatukseen sosiaalisesta representaatiosta, jonka hän väittää olevan tiedon sosiaalipsykologiaa. Moscovicin mukainen tietoteoreettinen ajattelu tutkimukseni pohjana on perusteltua, koska se on ajattelua, jossa sosiaaliset representaatiot käsitetään jaetuiksi tavoiksi ymmärtää jokin sosiaalisesti merkityksellinen kohde, eli tutkimuksessani Ruotuväki-lehden tuottama kuva miehisyydestä ja isyydestä. Moscovici (2000) kuitenkin korostaa, että sosiaaliset representaatiot eivät ole yksilön käsityksiä, vaan yhteiskunnallisia, ihmisten kulttuurissa kokoamia kokonaisuuksia. Ne ovat hänen mukaansa siis osa

sosiaalista tietoa ja samalla tapa, jolla tietoa kulttuurisesti järjestetään. Tutkimuksessani Ruotuväki-lehti on armeijan kulttuuriympäristöön liittyvä uutislehti ja sen tuottama kuva nuoresta sotilaallisesta miehestä on siinä kulttuurissa ja diskursseissa muotoutunut miehisyden kuva. Lisäksi Moscovicin mukaan sosiaalisten representaatioiden lähestymistapa soveltuu erityisesti modernien, kehittyneiden yhteiskunnallisten rakenteiden tutkimiseen (Pirttilä-Backman & Helkama 2001, 269–272). Tätä koen tekeväni, kun pyrin löytämään armeijan ja sosiaalityön yhteiskunnallisia yhtäläisyyksiä.

Tutkimukseni teoreettisina tausta-ajatuksina toimivat sosiaalipsykologian tutkimuksessa esiintyvät keskeiset määritelmät sosiaalinen konstruktionismi ja sosiaalinen representaatio. Tutkimuksessani keskityn enemmän sosiaaliseen representaatioon. Molemmat määrittävät ihmisten välistä diskurssia makrotasolla ja ovat siten yhteisiä arkiteorioita meille tärkeistä ilmiöistä. Moscovici määrittelee ne ideoiden, arvojen ja käytäntöjen systeemiksi, joiden tehtävänä on saada aikaan järjestys ja mahdollistaa yhteisön jäsenten keskinäinen kommunikointi koodistolla, joka luokittelee ihmisen maailman. Sosiaalisten representaatioiden teoriassa käsitellään sitä, miten uuden asian ilmaantuessa yhteisöön syntyy tarve ottaa siitä yhdessä selkoa ja tehdä asiasta tuttua sekä tunnettua. Sen jälkeen vertaamme uutta tuntemattomiin asioihin, sijoitamme sen käsitteidemme ja arvojemme matriisiin ja nimeämme sen. Sosiaalisten representaatioiden teoriassa edellä mainitusta tapahtumasta käytetään termiä ankkurointi. Tällainen käytännön systeemin muodostuminen on tarpeen tarkasti rajatun valtaa käyttävän instituution sisällä. (Pirttilä-Backman & Helkama 2001, 268.) Siitä, miten tämä ilmenee Ruotuväen diskursseissa, kerron enemmän tutkimukseni luvuissa 4, 5 ja 6.

Moscovicin mukaan hänen esittämänsä sosiaalisen representaation käsite on sosiaalipsykologian kadotettu käsite. Sosiaalisen representaation todellisuus on helppo käsittää, mutta itse käsite ei ole, koska se on suurimmalta osin historiallinen. Historiallisuuden lisäksi se on sekoitus sosiologisia ja psykologisia käsitteitä, tai oikeastaan niiden risteytys. Moscovici vaatii, että asiaa tai tietoa on harkittava ilmiönä, joka aiemmin nähtiin käsitteenä, ja vasta sen jälkeen voidaan luoda käsitys ilmiöstä. (Moscovici 2000, 3–4.)

Tutkin asevelvollisten omaa lehteä ja sitä kautta etsin niitä diskursiivisia käytännön sääntöjä, joiden varassa miehisydestä tai isyydestä puhutaan. Keskityn Ruotuväki-

lehdessä esiintyviin ilmiöihin, jotka myöhemmin pyrin käsitteellistämään. Kuten Moscovici sanoo (2000, 11), kaikkien representaatioiden tarkoitus on tehdä jotain tuntemattomaksi tai tuntemattomuudesta tutuksi. Tutustuttaminen on aina rakentava prosessi. Se on lujasti kiinnittämistä ja puolueettomuutta, jonka kautta tuntemattomuudelle annetaan tilaa tutussa maailmassamme. Tähän pyrin tutkimuksessani – siis tuomaan esille asioita, jotka ovat vieraampia sosiaalityössä ja sen sisällä asuvassa miehisyydessä. Tutkin asioita tai käytäntöjä, joiden lävitse etenkin miehet ovat pitkään eläneet eli armeijan käytäntöä Ruotuväki-lehden näkökulmasta.

Kuitenkin sama toiminta, joka rakentaa objektin, on tällä tavoin perustavanlaatuinen myös subjektille. Sosiaalinen representatio on käytännöllisen tiedon muoto, mikä yhdistää subjektin objektiiviseen. Representaatiot ovat aina myös vuorovaikutuksen ja kommunikaation tuotos. (Moscovici 2000, 11–12.) Tutkimuksellani en pyri vastaamaan siihen, miten perustavanlaatuisia tutkimuksestani nousevat käytännön ilmiöt ovat miehen subjektiivisuuden muotoutumiselle, koska tutkimukseni keskittyy enemmän vallan ja sukupuolen kysymyksiin. Tutkimukseni ydinkysymys ei myöskään ole mieheyden muotoutumisessa, siis Foucault'n (Alhanen 2007, 186) mukaisena elämän ajattelemisena taideteoksena tai elämän irrottamisena biopolitiikan otteesta. Olen kuitenkin pyrkinyt kuvaamaan ilmiöt mahdollisimman laajasti, jotta lukija saisi mahdollisuuden arvioida, onko tutkitusta ilmiöstä mahdollista luoda käsite, tai yhdistää ilmiöt jonkin vallitsevan (historiallisen) ideologian ja biopolitiikan tasolle.

Sosiaalisia representaatioita ei voi pitää itsestäänselvyyksinä, eivätkä ne voi yksistään selittää muutoksia. Moscovici on kiinnostunut vaihtelusta ja moninaisuudesta yhteiskunnassa, ensisijaisesti yhteiskunnan kulttuurin sisällä olevista jännityksen ajankohdista, murtumista, joiden halkeamissa syntyvät uudet representaatiot. Näiden ajankohtien halkeamissa on tarkoituksen puute, ajankohta, jossa tuntematon ilmestyy. Samalla tavalla kuin luonto inhoaa tyhjiötä, kulttuuri inhoaa tarkoituksen puutetta ja käynnistää repressiivisen työn tutustuttaa tuntematonta ja luoda uudelleen vakauden tunteen. (Moscovici 2000, 7.)

Moscovicin (2000) mukaan sosiaaliset representaatiot esiintyvät yhteiskunnallisten konfliktien ajanjaksoina itse kulttuurin representaatioiden rakenteiden sisällä. Näissä ajanjaksoissa käydään esimerkiksi kamppailua ihmisoikeuksista tai niiden kieltämisestä

tietyiltä ryhmiltä yhteiskunnan sisällä. Taistelut, jotka ovat tästä seuranneet, ovat olleet myös taisteluita uusista representaatioiden muodoista. Sosiaalisten representaatioiden ilmiö on siten yhdistynyt sosiaalisiin prosesseihin, jotka ovat kietoutuneet yhteiskunnan etujen ympärille. (Moscovici 2000, 8.)

Moscovici (2000, 6) kritisoi Durkheimin väittämää radikaalista erosta yksilöllisen ja kollektiivisen representaation välillä ja sitä, että yksilöllisyys kohdistuu psykologian tieteenalaan ja kollektiivinen muodostaa sosiologian tutkimuskohteen. Painottamalla termiä *sosiaalinen* Moscovici halusi kiinnittää huomioita representaatioiden dynaamiseen laatuun ja vastustaa niiden esittämistä juurtuneina tai staattisina Durkheimin tapaan. Moscovicin mielestä kollektiivinen auttaa vaivalloisesti pitämään vallan ja säilyttämään sen. On mahdottomuus ylläpitää selvää eroa kollektiivisen ja sosiaalisen välillä. Lähtökohtana on Moscovicin tyytymättömyys sellaisiin sosiaalisen vaikutuksen muotoihin, joissa ymmärretään vain yhdenmukaisuus ja myöntöväisyys sosiaalisen vaikutuksen prosessina. Miten muutos voisi tapahtua, Moscovici kysyy. (Moscovici 2000, 6–7.)

Jokisen (2000) mukaan armeijan perusyksikkö on ryhmä, ei yksittäinen sotilas. Peruskoulutuksen yhtenä tavoitteena on luoda yhteenkuuluvuuden tunne, joka tekee eron siviili- ja armeijaelämän välille ja samalla sosiaalistaa militaristiseen maailmaan. Ryhmän jäsenten keskinäistä kiintymystä edistää, kun ryhmään joudutaan olosuhteiden pakosta tai siihen pääseminen on vaikeaa. Lisäksi yhteishenkeä luovat ryhmän oppimat erityistaidot, omintakeinen kieli, pieni koko ja tehtävien selkeys. (Jokinen 2000, 163–165.) Tutkimukseni kautta tulee esille käytäntöjä, jotka yhdistyvät mielenkiintoisesti Moscovicin (2000) mukaiseen kollektiiviseen vallan käyttöön. Onko armeijan yhteisöllisyyden salaisuus sittenkin kollektiivinen valta? Tätä kautta ajateltuna armeijan yhteisöllisyys on vastaväite Moscovicin yhdenmukaisuuden kritiikille ja muutoksen mahdollistamisprosessille. Seuraavassa myös Littonin ja Potterin (1985) kritiikkiä sosiaalisista representaatioista.

Litton ja Potter (1985) ovat tutkineet esimerkiksi sosiaalisia representaatioita, jotka ovat muotoutuneet Bristolin St. Paulissa vuonna 1980 tapahtuneiden kansalaisten ja poliisien välisten levottomuuksien jälkimainingeissa. Tutkimus kohdistuu kahteen vakiintuneeseen pääselitykseen mellakan syistä eli rotukysymykseen ja hallituksen etuuksiin ja palveluihin kohdistuneihin leikkauksiin. Littonin ja Potterin mukaan ja Moscovicin ajatteluun

pohjautuen sosiaalisten representaatioiden tarkoitus on luoda maailma, joka on erossa tuntemattomasta ja uhkaavasta, kuten mellakasta. Littonia ja Potteria kiinnosti se, kuinka pitkälle sosiaaliset representaatiot ovat yhteisesti jaettuina ja missä mielessä niistä ollaan yksimielisiä. Tutkimustuloksista ilmeni, että pääselitykset – rotukysymykset ja leikkaukset – siirtyivät yleisessä lehdistökeskustelussa sivuun, ja mellakoiden selitettiin johtuneen köyhyydestä ja työttömyydestä. Kulttuuri on taas kerran verhottu, mutta nyt suhteessa alakulttuuriin. Tutkimus osoittaa Littonin ja Potterin mukaan sen, että sosiaalisten representaatioiden tutkimukseen pitäisi soveltaa metodologiaa, joka on erityisen herkkä joustaville, asiayhteydestä riippuvaisille termien käytölle, sekä sen, että erilaisten tulkintojen säilyttäminen ja ylläpitäminen on mahdollista. Itse asiassa keskeinen pääsisältö on, että tieto ja totuus ovat samankaltaistuneet ja tuotettu sosiaalisilla representaatioilla. Tulokset voidaan ymmärtää eri ryhmien yhteistoiminnan ja eri sosiaalisten representaatioiden kautta selityksenä ”mellakalle”. Yksimielisyys on yksinkertaisesti ryhmän sisäinen ilmiö. (Litton & Potter 1985, 371–388.)

Littonin ja Potterin (1985, 371–388) mukaan Moscovici on kohdellut ideaa jaetuista sosiaalisista representaatioista ja yksimielisyydestä liian avoimesti. Mainitun tutkimuksen tulokset osoittavat, että yleisesti (lehdistössä) jaettu selittävä malli ei välttämättä johda yksimielisyyteen käytännössä. Littonin ja Potterin mukaan ajatusta sosiaalisista representaatioista, jotka uudelleen muotoutuvat kulttuurissa, on edelleen tarve analysoida yksityiskohtaisemmin empiirisellä tasolla.

Modernisuus on aina suhteessa johonkin menneeseen. Esimoderneissa yhteiskunnissa keskittyneet instituutiot, kuten kirkko, valtio, piispa ja kuningas, säätelivät vallan huipulla tiedon ja uskomusten laillistamista. Moscovici (2000, 8) korostaa, että uusien tiedon ja uskon muotojen luojana tiede on ollut tärkeä lähde, mutta yhtä tärkeä lähde on ollut myös tavallinen järki. Laillisuutta ei enää takaa jumalallinen väliintulo, vaan siitä tulee osa monimutkaista ja kiisteltyä sosiaalidynamiikkaa, jossa eri ryhmien representaatiot yhteiskunnassa tahtovat saada aikaan hegemonian. Siirtymistä modernisaatioon luonnehtii uusien kommunikaatiomuotojen rooli, joka juontaa juurensa sanomalehdistön ja kirjallisuuden määrän lisääntymiseen. (Moscovici 2000, 8–9.)

Nykyäänä tietoa tuottavilla kanavilla on ylivalta, ja vaihtoehtojen ilmeneminen jälki-modernin sosiaalipsykologian muodossa on lisännyt alan jakaantumista. Moscovici (2000)

nimittää tätä yksilöllisten mallien kehittymiseksi. Hänen mukaansa käsitteet, jotka toimivat syvissä yhteiskunnallisissa ihmisten käytännöissä, näyttävät tarvitsevan yli viisikymmentä vuotta tunkeutuakseen tieteellisiin yhteisöihin. Moscovici sanoo, että tämän vuoksi useimmat meistä ovat vasta nyt alkaneet ymmärtää tiettyjen ideoiden merkitystä, jotka ovat orastaneet sosiologiassa, psykologiassa ja antropologiassa viime vuosisadan alusta alkaen. (Moscovici 2000, 10.)

Moscovicin mallin mukainen tietoteoreettinen tausta-ajattelu jäntevöittää tutkimukseni rakennetta ja avaa sitä, millaista näkymätöntä sosiaalista ajattelua aineistoni kollektiivisesti tuottaa ja millaista ajattelua tutkimus on minulta tutkijana vaatinut. Pyrin aineistostani tuomaan esiin eri ilmiöiden kautta miehisyteen liitettäviä piirteitä ja sitä kautta avartamaan yhteiskunnallista ideologista ajattelua miehisydestä ja isyydestä. Toimin siis tutkijana osana tiedon tuottamista, koska pyrin esittämään hegemoniset miehisyden ilmiöt keskeisinä tutkimuksessani. Samalla tuon esiin yhteiskunnan ja miehisyden ympärillä olevat vallankäyttäjät, sosiaalisen median, ihmisyyden kokemukset ja nuoriin miehiin liitettävät virtuaalisuuden muodot. Löytyykö tutkimuksestani kenties Foucault'n (Alhanen 2007, 37–40) kuvailemia tunnustautumisen piirteitä? Seuraavassa kaaviossa esitetään tutkimukseni tietoteoreettinen pohja.

Taulukko 4. Tutkimuksen tietoteoreettinen pohja

Tutkimukseni tietoteoreettinen pohja rakentuu Moscovicin keskeiselle ajatukselle sosiaalisesta representaatiosta, joka on tiedon sosiaalipsykologiaa ja tutkii, miten ihmiset muuttavat ideat käytännöiksi.	
Moscovici vaatii, että tietoa olisi pohdittava ilmiönä, joka aiemmin nähtiin käsitteenä, ja ilmiöstä olisi luotava käsitys vasta sen jälkeen. Tämän vuoksi tutkimus on kiinnostunut prosesseista, joiden kautta tietoa luodaan, muutetaan ja heijastetaan sosiaaliseen maailmaan.	
Tutkimukseni keskeiset käsitteet ovat tieto, valta, objektivointi, subjektivointi, maskuliinisuus ja isyys.	
Moscovici	Tutkimukseni
Käsitteet ilmiöstä Kaikkien representaatioiden tarkoitus on tehdä jotain tuntemattomaksi tai tuntemattomuudesta tutuksi.	Tutkin sotilaan keskeisintä viestintäkanavaa ja sitä kautta etsin niitä diskursiivisia käytännön sääntöjä, joiden varassa miehisydestä tai isyydestä puhutaan. Keskityn Ruotuväki-lehdessä esiintyviin ilmiöihin, jotka myöhemmin pyrin käsitteellistämään.

<p>Kollektiivisen ja yksilöllisyyden raja, yhteiskunnan murrosten mahdollistuminen ja niiden vaikutus</p>	<p>Armeijan miehisuus (yhteisöllisyys) mielenkiinnon kohteena osana kulttuurintutkimusta</p>
<p>Tiede ja arkitieto, tietoa tuottavat kanavat</p>	<p>Pääselitykset miehisyydestä Hegemoniset miehisyyden ilmiöt Yhdistäminen yhteiskunnalliseen keskusteluun miehisyydestä</p>

3. FOUCAULT’LAISTA AJATTELUA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMISESSA

Tässä luvussa esittelen tutkimusongelmat ja tutkimusaineiston. Lisäksi siirryn syvemmälle tutkimuksen metodologiaan ja pohdin oman tutkimukseni käännteitä Foucault’n (Alhanen 2007) mukaisen teoreettisen ajattelun pohjalta. Foucault’n ohella tutkimusajatteluani pohjustavat Atte Oksasen (2006a) ja Sari Mannisen (2010) ajatukset tutkimuksen tekemisestä.

3.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksessani etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia diskursseja Ruotuväki-lehdessä esiintyy miehestä ja miehisyydestä? (Millainen on lehden tuottama maskuliinisuuden malli?)
2. Millaisia diskursseja esiintyy isyydestä?

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistona ovat Puolustusvoimissa ilmestyvän Ruotuväki-lehden vuosikerrat 2008–2011, kaikkiaan 88 lehteä. Ruotuväki-lehti on puolustusvoimien virallinen uutislehti. Lehden tarkoituksena on maanpuolustushengen kohottaminen ja puolustusvoimien sisäinen tiedottaminen. Ruotuväki ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1962. Nykyisin lehteä julkaistaan 22 numeroa vuodessa eli keskimäärin joka toinen viikko. Ruotuväki-lehdestä ilmestyy painetun lehden lisäksi myös nettiversio. Lehden mukana ilmestyvät kerran vuodessa julkaistava kutsuntaliite sekä kahdesti vuodessa julkaistava alokasliite. Ruotuväen kokonaislevikki on 28 000 kappaletta. Lehden toimituskuntaan kuuluu kolme päätoimista henkilöä: päätoimittaja, uutispäällikkö ja tuotantosihteeri. Lehdelle on tunnusomaista varusmiesten suuri panos etenkin toimitustyössä. Lehden tuotannossa toimii yleensä kerrallaan seitsemästä kymmeneen varusmiestä toimittajina, graafikkoina, valokuvaajina ja levikkisihteereinä. (Ruotuväen historia, 2010.) Alla olevassa Ruotuväki-

lehden omassa reportaasissa *Ruotuväki – ideasta lehdeksi* mainitaan asioita, joita lehden toimittajat ovat pitäneet tärkeinä lehden sisällössä, tekoprosessissa ja ulkoasussa.

Ruotuväen tehtävänä on uutisoida, mitä Firman sisällä tapahtuu. – – [O]n tärkeää kertoa ulkomaanoperaatioista, muistaa urallaan menestynyttä henkilöstöä, kirjoittaa varusmiehiä kiinnostavia palveluskeskeisiä artikkeleita, sekä mahdollisuuksien mukaan tuoda vielä jotain uusia ajatuksia lukijoiden tietoisuuteen. – – Asiasisällön lisäksi on erityisen tärkeää, että jutuissa on niin sanottua ”human interestiä”, ihmisläheisyyttä. – – Kuvien tulisi aina tarjota jotain uutta ja erilaista näkökulmaa. – – [T]oimituskokouksessa pidetään kritiikkipalaveri. Se edesauttaa oppimista ja vähentää samojen virheiden toistumista seuraavissa lehdissä. – – Ruotuväki parhaimmillaan on yhtä aikaa visuaalinen ja sivistyksellinen nautinto. (RV129)

Ruotuväki-lehdistä poimin tutkimuksen kokonaisuudeksi yhteensä 1 016 kirjoitusta ja kuvaa. Kaikki lehdistä valitsemani materiaali käsitteli mielestäni jollain tavalla miehisyyttä tai isyyttä. Lehden sisältämiä tekstilajeja en rajannut millään tavoin, vaan otin aineistooni kaikki tekstityypit henkilöhaastatteluista, uutisista ja pääkirjoituksista mielipidekirjoituksiin saakka täydennettynä kuvilla ja historiallisilla kirjoituksilla. Tutkimuksestani kuitenkin rajasin pois alokas- ja kutsuntaliitteet, jotka eivät kiinteästi liittyneet Ruotuväki-lehtiaineistoon, vaan olivat erilisiä tiedotus- ja markkinointimateriaaleja. Tutkimusaineiston käsittelystä kerron tarkemmin luvussa 3.4.

3.3 Diskurssitutkimus metodologiana

Diskurssitutkimusta ovat omaan tutkimukseeni parhaiten soveltuvalla tavalla jäsentäneet Sari Pietikäinen ja Anne Mäntynen (2007), koska he korostavat yhteiskunnan rakenteiden ja valtasuhteiden, instituutioiden ja toimijoiden yhtäaikaista katsomista ja kaiken tämän yhdistämistä historiallisesti ja yhteiskunnallisesti paikannettuun kielenkäyttötilanteeseen. Näitä asioita tutkimuksessani pohdin yhdistämällä yhteiskunnalliset toimijat, armeijan ja sosiaalityön sekä tekstuaalisen tutkimusaineiston sisältämät miehisyy- ja isyysdiskurssit.

Diskurssi tulee ranskan sanasta *discours*, joka tarkoittaa juttelua, puhetta, jaarittelua ja esitelmää. Teoreettisemman merkityksen sana sai erilaisten tieteenalojen uudistusten ja muutosten yhteydessä 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin kiinnostuksen kohteeksi tuli tutkia kielen ja yhteiskunnan välistä suhdetta keskittyen kielenkäyttöön, ihmisiin ja yhteisöihin

sekä niiden polttaviin ongelmiin. Tätä uudentyypistä tutkimuksen tekemisen tapaa alettiin kutsua kielelliseksi käänteeksi. Vaikutusvaltainen diskurssintutkimuksen teoreetikko on ollut ranskalainen filosofi Foucault muiden tärkeiden teoreetikkojen, kuten Hymesin, Hallidayn ja Bourdieun, rinnalla. Foucault toi voimallisesti esiin sen, miten kielen variaatio on järjestynyttä ja vaikuttaa sosiaaliseen todellisuuteen. Foucault'n mukaan diskurssit tarkoittivat kunakin aikakautena ja kussakin tilanteessa kielenkäytössä ilmenevää ymmärrystä todellisuudesta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 22–26.)

Diskurssintutkimuksessa kieltä tutkitaan käytössä ja kielenkäyttöä tarkastellaan sosiaalisena toimintana, jolloin tietyn sanan tai ilmauksen merkitystä diskurssintutkimuksen tarkoittamassa mielessä ei ole mahdollista ymmärtää saati tavoittaa ilman tietoa kontekstista. Diskurssintutkimuksen keskeinen käsite on konteksti, jota myös on tutkittava ja joka on rajattava, mitä kautta siitä tulee keskeinen teoretisoinnin ja analyysin kohde ja väline. Kontekstilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi vuorovaikutustilannetta, asiayhteyttä, toimintaympäristöä tai yhteiskunnallista tilaa. Kontekstin ymmärtämisen laajuus vaihtelee sen mukaan, mitä tarkastellaan ja millaisesta näkökulmasta. Tämä on yksi välttämätön valinta, jonka jokaisen diskurssintutkijan on tehtävä omassa tutkimuksessaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 28–30.) Valitsin tutkimukseeni Ruotuväki-lehti kontekstin sen vuoksi, että se on tutkimalleni sotilaalle keskeisin käytössä oleva viestintäkanava ja avaa miehisyyttä mahdollisimman läheltä käytäntöä.

Kielenkäyttö rakentaa maailmaamme, ja toisaalta konteksti vaikuttaa siihen, miten kieltä käytetään. Silloin kieli on sosiaalisesti järjestynyttä ja sillä on valtaa. Diskurssintutkija on kiinnostunut tutkimaan kielenkäyttöä sellaisena kuin se arjessa tulee vastaan samalla kun hän tarkastelee käyttökontekstia ja siihen niveltäviä yhteiskunnallisia jännitteitä sekä pitää silmällä niitä vaikutuksia ja seurauksia, joita kielenkäytöllä on. Diskurssintutkimus ei siis ole pelkästään tekstien tarkastelua, vaan myös yhteiskunnan rakenteiden ja valtasuhteiden, instituutioiden ja toimijoiden, isojen ja pienten asioiden yhtäaikaista katsomista. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17–21.)

Vaikka tutkimukseni ydinkysymys koskee miehisyyttä, sen sisältämä tiedonintressi liittyy – ei suoraan mutta vahvasti – sosiaalityön perimmäiseen sarkaan, siis naisiin, naisten valistuneisuuteen ja naisten tekemään sosiaalityöhön. Tutkimani miehisyyden kautta

saamme tietoa sukupuoliasetelmista, vallasta ja käytännöistä Ruotuväki-lehden kontekstissa. Myös yhteiskunnallisesti tuttu tapa puhua valottuu aineistoesimerkkien avulla. Nämä kaikki edellä mainitut seikat tukevat tutkimukseni linkittymistä osaksi miehisyyttä koskevaa yhteiskunnallista keskustelua ja ideologiaa. Lisäksi tutkimukseni välittää miehisyyden kuvaa yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvistä asioista ja sitä kautta kategorisoituu yhteiskunnan poliittisellekin tasolle.

Diskurssien voima näkyy niiden kyvyssä kuvata maailmaa: nimetä ja hierarkisoida, nostaa esiin tai jättää sivuun maailman ilmiöitä ja ihmisiä. Diskurssit liittyvät vahvasti tapoihimme ja keinoihimme tietää. Kun tämä kyky yhdistetään historiallisesti ja yhteiskunnallisesti paikannettuun kielenkäyttötilanteeseen ja toimijoihin, syntyy leikkauspiste, jolla on yhteiskunnallista vaikutusvaltaa. Diskurssitutkimuksessa tämä leikkauspiste on nimetty representaatioksi. Representaatio – uudelleen esittäminen – valaisee merkityksenannon sosiaalista, sopimuksellista puolta ja vaikutusvaltaista luonnetta. Representaatioiden taustalla on konstruktivistinen ajatus kielen avulla rakennetusta maailmasta, ja ne ovat kontekstisidonnaisia ja saavat merkityksensä suhteessa aiempiin representaatioihin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 53–57.) Tutkimusaineistosta muotoutuvat miehisyyden ja isyyden representaatiot avartavat käsitystä miehestä ja samalla naisesta. Seuraavassa taulukossa esitetään kiteytys valitsemani tutkimusmetodologian keskeisistä kohdista.

Taulukko 5. Tutkimusmetodologian keskeiset asiat

Tutkimukseni keskeinen metodologinen ajattelunäkökulma on historialliset instituutiojärjestelmät sekä diskursiiviset käytännöt yhdistettynä valtaan.
<p>Tutkimusmenetelmänä tutkimuksessa on kriittisen diskurssianalyysin soveltaminen, jossa</p> <ul style="list-style-type: none"> - kieltä ja kielenkäyttöä tutkitaan sosiaalisena toimintana - konteksti vaikuttaa siihen, miten kieltä käytetään - ei tarkastella pelkästään tekstejä, vaan yhteiskunnan rakenteita, valtasuhteita ja instituutioita yhdessä - samalla kun organisoidaan merkityksiä tietyllä tavalla, rakentuu representaatio – tietty kuva – puheena olevasta aiheesta, siihen liittyvistä toimijoista, heidän välisistä suhteistaan ja identiteetistään (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17–30).
<p>Tutkimuksessani tavoitteena on historiallisten, mutta totuutena pidettyjen diskurssien ja niitä tuottavien käytäntöjen analysoiminen Ruotuväki-lehdessä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tutkimuksen ydin on konteksti, ”sotilaan keskeisin viestintäkanava”, Ruotuväki-lehti. - Tutkimuksen tiedonintressi liittyy naisistuneen sosiaalityön perimmäiseen olemukseen.

- Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa miehisyyden/isyiden ilmiöistä ja sukupuolistuneesta vallasta.
- Aineiston ”puhetyyli” on tärkeä.
- Kiinnostuksen kohteina miehisyyden ideologia, yhteiskunnallinen turvallisuus ja poliittinen taso.

3.3.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Liisa Remeksen (2003) mukaan diskurssi on yksimielisyyttä jonkun asian käsitteellistämisen ja ilmenemisen tavoista, ja diskursseilla on kyky viestiä sosiaalisesta reagointitarpeesta kulttuurille. Diskurssiteoria selittää siis kulttuuria ja sosiaalisesti tuotetun todellisuuden luonnetta. Sen lähtökohta on siten kulttuuriteoreettinen. Diskurssianalyttinen teorianmuodostus koostuu kolmesta erityyppisestä tutkimusmenetelmästä. Tutkimusmenetelmien erilaisuus johtuu kolmen syntykodin diskurssi-sanankäytön merkitysten erilaisuudesta. Angloamerikkalainen traditio viestii diskurssinsa etenkin puheen välityksellä, ranskalainen kulttuuristen käytänteiden muodostamien prosessien avulla ja saksalainen traditio diskurssilla, joka on toiminnan kannalta merkittävää. (Remes 2003, 13–16.)

Kriittinen analyysi on ranskalaisen tradition käyttämä synonyymi diskurssianalyysille. Eri merkityksiä viestittävät käsitteet kertovat diskurssin määrittelyn ja analyysitavan eroavuudesta. Ranskankielinen sana *discours* pitää sisällään puheen käsitteen lisäksi sosiaaliset käytänteet, ja filosofiaan liittyvään *discourse*-termiin kuuluu edellisen lisäksi *histoire*-käsite. *Histoire*-sana sisältää sekä kertomuksen että historian antaman selityksen sekä tämän prosessin siirtämät strategiset merkitykset ilmiön muotoutumiselle. Ranskalainen traditio sisällyttää itseensä käsityksen todellisuuden luonteen muovautumisesta menneisyyden kautta. Ajatellaan, että ihminen kuvatessaan jotakin tapahtumaa jollekin toiselle hyödyntää menneisyyttään personoidessaan itseään vuorovaikutustilanteessa, ja samalla hän siirtää jotakin menneisyydestä tähän hetkeen. Tätä ajattelua on vahvistanut Foucault'n tapa analysoida diskursseja kuvaamalla ilmiöiden historiallista kehittymistä ja tämän vaikutusta sosiaalisen todellisuuden muotoutumiselle. (Remes 2003, 22–24.)

Ranskalainen diskurssitutkimus oli alkujaan kulttuurin tutkimusta. Diskurssin laadullista muuttumista tutkittiin historiallisia lähteitä analysoimalla. Tutkimus siis tarkasteli

diskurssin muuttumista tutkittavassa ilmiössä suhteessa kulttuuriseen kontekstiin. Diskurssitutkimuksen mukaisesti historiaa määrittävät toisaalta tasaisten aikojen yksimieliset diskurssit ja toisaalta murroksen monenlaiset diskurssit. Ranskalainen diskurssianalyysi on siten yhteiskunnan makrodiskurssin tutkimusta. Vaikka järjen oli valistuksen ideologian mukaan hallittava maailmaa ihmisen toiminnan kautta, modernisaatio valjasti järjen ja tahdon kulttuurin alaiseksi. Foucault kuitenkin osoitti, että modernisaatio oli luotu käytänteistä, joita ihmiset tuottivat omalla sosiaalisella osallistumisellaan yhteiskuntaan. Hänen diskurssianalyysinsä kertoi, että todellisuus oli politisoitunut, ja suurin osa hänen töistään on keskustelua diskurssin ja ideologian käsitteiden välillä. Foucault hahmottelee diskurssin ideologian määritelmäksi ja ottaa diskurssin rinnalle käsitteiksi tiedon, subjektin ja diskurssin määritelmät suhteessa kieleen puheena sekä tekstinä. (Remes 2003, 22–24.)

Foucault pitää kulttuuria yläkäsitteenä myös tieteelle ja perustelee sen sillä, että päätöksentekokin on alisteinen kulttuurille. Ranskalainen diskurssianalyysi sisällyttää itseensä tulevaisuusorientaation, jonka mukaan kulttuuri on tuottamassa diskurssia ja siirtämässä ymmärrystä tarvittavasta tiedosta varmistaakseen inhimillisen selviämisen myös tulevaisuudessa. Diskurssien muotoutumisen prosesseilla on nimittäin piirre, joka selittää kulttuurin luonnetta hakea kulloiseenkin tilanteeseen sopivat tietokäsitykset diskurssien ainekseksi. Murroksissa esiin nousevat ilmiöt löytävät toisiaan vastaavan ilmenemisensä, vaikka murrosten välillä voi olla kahden sukupolven välinen aika. (Remes 2003, 40–41.) Kriittistä diskurssianalyysiä sovelletaan sellaisissa sosiaalisissa tilanteissa, joissa kiehto kätkettyjen motivaatioiden paljastaminen, esim. vallankäyttö tai sosiaalinen painostus. (Anttila 2006, 412–415.)

Ranskalainen diskurssianalyysi on laadullisesti värittyä päättelyä, josta on vaikea erottaa selkeitä analyysivälineitä. Sen tärkein työväline on itse tutkija ja hänen kykynsä pystyä erottelemaan aineiston informaatiosta siihen piiloutuneet diskursiiviset elementit ja päättelemään näiden tiedollinen vaikuttavuus todellisuudelle. (Remes 2003, 40–41.)

Tutkimusmenetelmä tarkastelee, havainnoi, vertaa ja päättelee diskurssin kulttuurisen tehtävän kulloisenkin luonteen. Diskurssit syntyvät ja pysyvät yllä yhteiskunnan ja kulttuurin luomilla legitiimeillä käytännöillä, joiden olemassaolon näkyväksi tekeminen on diskurssianalyysin keskeinen tehtävä. Diskurssit liittyvät Foucault'n mukaan modernina

aikana organisaatioihin, ja tämän seurauksena traditiota hyödynnetään niiden tutkimuksessa. Ranskalainen traditio määrittelee tekstiaineiston siten, että tekstin sisältä on löydettävissä viittaukset diskurssiin. Näillä on olemassa merkityssuhde tekstin ulkopuolella olevaan maailmaan, joten tutkijan tehtävä on analysoida näiden välinen suhde esiin suhteena diskurssiin. Foucault'n tutkimusmenetelmä muodostuu tutkijan ja aineiston välisestä vuoropuhelusta. Keskustelu on kysyvää ja aineiston käsittely analyyttistä, vertailevaa ja päättelevää. Tutkimusote tuottaa tutkimuksen jäsenyyksen ja johtopäätökset. Aineiston analyyttisen päättelyyn vaikuttavat yhteiskunnan tuntemus ja historian antama selitys ilmiölle. Ennen kaikkea tutkija tuo ilmi keskustelunomaisessa aineiston käsittelyssä eri aineistolähteiden tuottamaa käsitystä diskurssin luonteesta. Aineiston kohteena ovat myös ihmisten tunteet ja elämykset, vaikka ne eivät aineistosta nousisi esille. Tutkijan tehtävänä on päätellä, miten aineiston antama piilossa oleva informaatio jäsentää inhimillistä maailmaa, kulttuuria ja etenkin piilossa olevaa tietoa. (Remes 2003, 43–44)

Taulukko 6. Ranskalainen diskurssitutkimus

<p>Ranskalainen diskurssitutkimus oli alkujaan kulttuurin tutkimusta</p> <ul style="list-style-type: none">- kiinnostuksen kohteena ovat yhteiskunnallisten murrosten monenlaiset diskurssit- käytetään tilanteissa, joissa kiehtoo kätkeytyjen motivaatioiden paljastaminen, esimerkiksi vallankäyttö ja sosiaalinen painostus- laadullisesti värittyvää päättelyä- tärkein työväline on tutkija itse- muodostuu tutkijan ja aineiston välisestä vuoropuhelusta- tutkijan tehtävänä on päätellä, miten aineiston antama piilossa oleva informaatio jäsentää inhimillistä maailmaa, kulttuuria ja etenkin piilossa olevaa tietoa. (Remes 2003, 13–44.)

3.4 Tutkijan toimia Foucault'hon ja vähän muuhunkin pohjautuen

Foucault'n mukaan diskurssissa esitettyjä näkemyksiä ei pidetä taustalla vaikuttavan ajan hengen ilmauksina, minkä vuoksi vakiintuneet luokittelut hylätään. Tutkimusaineistosta valitaan tietyt dokumentit, joita ei kuitenkaan oleteta yhtenäisiksi, vaan ne kyseenalaistetaan. Lausumien suhdetta analysoidaan toisiinsa, eikä tutkijalla ole mitään tiettyä pyrkimystä tai tarkoitusta saavuttaa jotakin ennalta sovittua. Lausumat ovat sekä diskurssien tapahtumia että diskurssissa vaikuttavia asioita. Tutkimuksella voidaan osoittaa lausumien säännöllisyydet ja sitä kautta sääntöjen määrittelemisen. Säännöt perustuvat diskursiiviselle käytännölle, mikä on sosiaalisesti vakiintunut tapa tuottaa lausumia. Tutkimuksen avulla pyritään aiheuttamaan murtuma itsestäänselvyyksissä, ja analyysin

tulee suuntautua alueelle, joka jostain syystä on tutkitussa diskurssissa merkittävin. Foucault korostaa Nietzscheä perittyä historiallista perspektivismiä, jonka mukaan tutkijan lähtökohdat ja kysymyksenasettelut vaikuttavat siihen, mitkä tapahtumat hän kuvaa tutkimuksessaan keskeisiksi. (Alhanen 2007, 55–60, 73, 115.)

Olen huolellisesti tutustunut omaan aineistooni, lukenut Ruotuväki-lehtiä useita kertoja, pyöritellyt asioita diskurssien, kirjoitustyyppien ja kirjoittajien mukaan sekä väitellyt itseni ja puolisoni kanssa niiden tarkoittamasta sisällöstä. Tutkijana unohdin perinteisen maskuliinisuuden velvoitteet ja Puolustusvoimat ja otin tutkimukseni johtotähdeksi Ruotuväki-lehden kontekstin. En kiinnittänyt huomiota lehden omaan jaotteluun tai lehdessä äänessä olevien henkilöiden statukseen.

Analyysin aikana ryhmittelin aineiston (1 016 kpl) tutkimuskysymysteni ja tutkimusmetodologian pohjalta viiteen ryhmään eli ”historiaa, miehisyyttä, isyyttä, sukupuolta sekä yhteiskuntaa ja johtamista käsitteleviin aihealueisiin”. Ryhmittelyn pohjalta valitsin tutkimukseeni kaikki ne artikkelit, jotka vastasivat parhaiten tutkimuskysymyksiini. Tällä perustein laajasta kirjoitusten määrästä valikoitui tutkimukseeni 220 tekstuaalista aineistolainausta. Samoin perustein kuvia valikoitui seitsemän kappaletta ja historiallisia aineistolainauksia (Ruotuväki 40 vuotta sitten -kirjoituksia) neljä kappaletta. Vaikka historialliset aineistolainaukset olivat tekstuaalisessa muodossa, luokittelin ne analyysissä erikseen, koska ne sisälsivät 40 vuotta sitten kirjoitettua tekstiä. Diskurssianalyysissä keskityin Ruotuväki-lehden käytäntöön, jonka kautta etsin maskuliinisuuteen ja isyyteen liitettäviä ilmiöitä pitäen mielessä (väki-)vallan ilmentymät, joita diskursseissa esiintyy.

Tutkimukseni täydentyy feministisellä tausta-ajattelulla sekä erityisen laajasti ja vahvasti aiemmalla tutkimusteorialla. Minulla tutkijana oli suuri ”illuusio”, mahdollisimman puhdas pöytä ennen tuloksien avaamista. Tutkimuksen lopuksi liitteessä yksi on esitetty aineistolainauksen tarkemmat viittausmerkinnät: aineistolainauksen RV-numero, lehden kirjoitukselle antama otsikko ja tekstilaji. Liitteessä kaksi on kuvalainauksien ja historiaa sisältävien aineistolainauksien viitteesältö. Liitteessä kolme on lyhenteiden tarkoittamat tekstilajit ja aineistolainauksen kokonaismäärä. Tekstien lisäksi lehdet sisälsivät toiseudella värittyjä ja huumorilla höystettyjä kuvia armeijan toiminnasta tai muista Ruotuväki-

lehden esille ottamista ajankohtaisista aiheista. Piirroskuvat oli otsikoitu sanalla *Tornitouhua* ja valokuvat sanalla *Huomio*. Käytän tutkimuksessani sanaa *tornitouhuilu* tilanteissa, joihin katson sisältyvän tätä toiseudella värittyvää huumoria, esimerkiksi tutkimuksen luvussa 5.5. Seuraavassa esitän tiivistetysti käytännön tekemiseni tutkimuksen aikana.

Taulukko 7. Foucault'n mukainen ajattelu ja tutkijan toimet

Foucault	Tutkija
<ul style="list-style-type: none"> - diskurssissa esitettyjä näkemyksiä ei pidetä ajan hengen ilmauksina - valitaan tietyt dokumentit, ei oleteta yhtenäisiksi, kyseenalaistetaan - lausumien suhdetta analysoidaan toisiinsa, ei pyrkimystä, ei tarkoitusta - lausumat ovat sekä diskurssien tapahtumia että diskurssissa vaikuttavia asioita - voidaan osoittaa lausumien säännöllisyydet - sääntöjen määrittelemine - säännöt perustuvat diskursiiviselle käytännölle, mikä on sosiaalisesti vakiintunut tapa tuottaa lausumia 	<ul style="list-style-type: none"> - unohdin miehisyyden ja Puolustusvoimat, johtotähtenä konteksti eli Ruotuväki-lehti - lehden oma jaottelu ei mukana analyysissä - pois kirjoittajat, statukset - mukana dokumentit, jotka kuvaavat miehisyyttä ja isyyttä - mukana feministinen tausta-ajattelu ja väkivallan olemus - mukana aiempi tutkimus - etsin perusteita käytännön kautta, tutkimuksessa mukana runsaasti lainauksia armeijan suorasta toiminnasta
<p>Tutkimukseni analyysi suuntautuu Foucault'n mukaisesti alueelle, joka jostain syystä koetaan tutkitussa diskurssissa merkittäväksi → armeijan johtaminen (käytäntö), yhteisöllisyys, syrjäytyminen</p>	

Juuri käytännön käsitteen kautta avautuvat Foucault'n tuotannon kolme toisiinsa lomittuvaa tutkimuksellista juonetta: tieto, valta ja etiikka. Tiedon tutkimuksessa on kysymys historiallisten, mutta totuutena pidettyjen diskurssien ja niitä tuottavien käytäntöjen analysoimisesta. Vallan analyysissä tutkitaan ihmisiin kohdistuvia hallinnan käytäntöjä, ja etiikassa nousee keskeiseksi ihmissuhteiden muokkaamiskäytäntöjen näkökulma. (Juhila 2009, 50.) Tutkimukseni painottuu tiedon tutkimiseen ja diskurssien miehisyyden ja isyyspuheeseen. Vallan aspekteja avautuu siinä laajuudessa kuin aineisto antaa siihen aihetta. Alhanen (2007, 19) kuitenkin mainitsee Foucault'n puhuvan etiikan yhteydessä ”elämästä taideteoksena” ja itsekäytännöstä vastarintana. Se, miten edellä mainittu armeijan Ruotuväki-lehden kontekstissa sitten rakentuu ja mahdollistavatko sosiaalis-arkkitehtoniset puitteet oman itsen eettisen pohdinnan sekä nuoren miehen isyyden inhimillisyyden kautta, olisi ollut varmasti myös yksi tärkeä pohdinnan aihe

miehisyyden piirteissä. Olen kuitenkin tarkoituksella pitänyt etiikan näkökulmaan liittyvät pohdinnat vähäisinä tutkimuksessani, koska ne veisivät tutkimukseni pois varsinaisista tutkimuskysymyksistä.

Normaalistaminen ja itsereflektiivisyyteen kannustaminen kytkeytyy saumattomasti Foucault'n tuotetun vallan tematiikkaan. Foucault määrittelee produktiivisen vallan suhteiden verkostoiksi. Valta siis toteutuu sosiaalisissa käytännöissä ja on olemassa ainoastaan toiminnassa. Tuotettu valta on harjoitettua – ei annettua, vaihdettua tai voitettua. Alhasen (2007, 120) mukaan Foucault'n näkemys vallasta on, että se on tuottavaa. Se ei ole tukahduttavaa ja kieltoja asettavaa, vaan myös tietoa ja mielihyvää tuottavaa. Valta tuottaa subjektit.

Alhanen (2007, 18) sanoo käytännössä muodostuvien valtasuhteiden ohjaavan subjektien objektivointia. Tämä liittyy myös kiinteänä osana omaan tutkimukseeni. Armeijassa nuoret miehet ovat ”totaalisen” käskytysvallan alla ja sitä kautta objektivoituvat ja rakentavat subjektiuttaan käytännön valtasuhteiden osana. Onko kyseessä sitten hallinta vai osallistava valta? Tähän kysymykseen tutkimukseni pyrkii osaltaan vastaamaan niiden miehisyyden piirteiden kautta, joita tutkimuskontekstissani rakentuu.

Koska päätin tutkimuksessani esittää teorian ja empirian yhdessä, on tärkeää pohtia sitä, miten ne sopeutuvat elämään yhdessä ja millaisia käännteitä ne tutkimuksessa saavat aikaan. Atte Oksasen (2006a) mukaan teorian ja empirian suhde on poimuttunut. Teoria täydentää sitä, minkä empiria jättää vajaaksi, ja päinvastoin. Kokonaisuudessaan empirian avulla kirjoitettu teoria ja teorian avulla analysoitu empiria muodostuvat ennemminkin läheisyydeksi ja immanenssiksi kuin objektivoiduksi etäisyyden ottamiseksi. Tutkija ei pyri aineistojen avulla luomaan täydellistä (varjo)kuvaa todellisuudesta, vaan avaa kytkentöjä, liitoksia, haluvoimia ja tekee samalla näkyväksi vallan sosiaalipsykologista mekaniikkaa. Ei ole yhtä kysymystä, yhtä tapaa esittää sosiaalista diagnoosia tai yhtä mahdollisuutta etsiä ääri rajoilla taiteilevaa traagista optimismia. Jokaisessa luvussa eksytään uudestaan, haetaan uudet kysymykset, diagnoosin aiheet ja sosiaaliset kritiikit, mutta loppujen lopuksi uskotaan maailmaan. (Oksanen 2006a, 38, 45, 47.)

Näitä Oksasen (2006a) mainitsemia ”eksymisiä” minulla tutkijana on ollut runsaasti, sillä aineistoni ääni on ollut puhutteleva ja saanut ajatukseni harhailemaan tutkimukseni ääreltä

erilaisiin mielenkiintoa herättäviin suuntiin. Olen kuitenkin pyrkinyt kokoamaan ajatuksiani Foucault'n valtateorian ja Moscovicin ilmiöiden pohjalta. Sitä kautta Ruotuväki-lehden luoma miehisuus ja isyys ovat saaneet tietynlaista ryhtiä, mutta kuitenkin muotoutuneet todella monenkirjaviksi sosiaalisiksi representaatioiksi. Koska tutkimuksessani empiria ja teoria kulkevat käsi kädessä, käsittelen Ruotuväki-lehden diskursseja peilaten niitä teoriaan. Lehden diskursseista esitän ajoittain laajojakin otteita, jotta lukijan on mahdollista arvioida, onko kysymys Moscovici'n (2000) mukaisesta ilmiöstä eikä pelkästä käsitteestä.

Sari Mannisen (2010, 23) mukaan feministisessä tutkimuksessa pyrkimys subjektiuden pohtimiseen on tärkeää tiedon tuottamisen prosessissa. Tästä syystä minun on tässä vaiheessa tutkijana todettava oma kytkökseni armeijakontekstiin, tai oikeastaan kohderyhmään sen sisällä. Olen pitkään tehnyt kuntoutuslaitoksessa sosiaaliohjaajana sosiaalityötä sotainvalidi- ja veteraaniasiakkaiden kanssa, ja tätä kautta minulle on herännyt kiinnostus sitä solidaarisuutta kohtaan, jota tuon ikäluokan ihmisillä on. Heillä toisen ihmisen ajattelemisen ja etusijalle asettaminen ovat mittakaavassa, johon me nuoremmat emme pysty. Yhteisöllisyys elää käytäntönä heidän keskuudessaan, minkä olen saanut kokea useissa eri yhteyksissä tekemäni sosiaalityön aikana. Olen muodostanut oman näkemykseni heidän armeija- ja sotakokemuksistaan niiden satojen keskustelujen pohjalta, joita minulla ollut kunnia käydä heidän kanssaan. Lisäksi olen osallistunut Puolustusvoimien järjestämiin tapahtumiin ja juhliin ja saanut sitä kautta pinnallista kuvaa tutkimastani instituutiosta. Tutkimusintoani lisäsi myös se, että olen työssäni saanut nähdä ja kokea nykyisten armeijaiäkäisten miesten elämän nurjan puolen, (väki)vallan ja pärjäämättömyyden, sekä kohdannut sotilasinvalidia, joita armeija ja rauhanturvaustehtävät valitettavasti tuottavat. Tällainen on tutkijapositioni, ja nämä kaikki edellä mainitut asiat ovat osaltaan saaneet minut kiinnostumaan armeijan miehisyyden ilmiöistä tutkimuskohteena.

Tutkimukseni keskittyy maskuliinisuuteen ja isyyteen, jolloin sen voidaan helposti ajatella liittyvän kriittiseen miestutkimukseen. Paikannan kuitenkin itseni Mannisen (2010, 24, 28) mukaiseksi akateemiseksi feministiksi, jolle tasa-arvo viittaa pyrkimykseen edistää kaikkinaista ihmisten välistä yhdenvertaisuutta ja tehdä näkyväksi sukupuolen merkitystä valtasuhteissa ja identiteetin rakentamisessa. Tutkimuksessani käytän Mannisen (2010, 44) mukaista kriittistä feminististä lähilukua, ja refleksiivisyysperiaatetta toteutan tekemällä

läpinäkyväksi tutkimuksen eri vaiheita. Lukija voi arvioida tehtyjen tulkintojen pätevyyttä tutkimuksessani esittämieni aineistolainauksien pohjalta. Olen käyttänyt tutkijana valtaa useissa eri kohdissa tutkimustani, etenkin vaiheessa, jossa otin jotkut artikkelit tarkemman analyysin kohteeksi, tai vaiheessa, jossa jätin jotkut artikkelit pois, vaikka ne olivat jo pitkään pyörineet tutkimuksessani mukana. Tämän kaiken pohjana olivat kuitenkin ratkaisut, jotka auttoivat minua parhaiten vastaamaan tutkimuskysymyksiini.

4. ARMEIJA NORMAALISTAMISEN YKSIKKÖNÄ

Tässä luvussa avaan lyhyesti puolustushallinnon ja Puolustusvoimien roolieroaa. Katson tutkijana roolieron olevan lyhyen määrittelyn tarpeessa, koska tutkimuksessani käsittelen Ruotuväki-lehden antaman kuvan pohjalta armeijan strategista ohjaamista sekä johtamisen sisältöä. Tästä johtuen lukijan on tärkeä saada tietoa nyanssierosta puolustushallinnon ja Puolustusvoimien välillä. Luku sisältää myös lyhyen käsitelmäärittelyn armeijasta ja sen ydinpiirteistä aiempien tutkimusten kautta, jotta tutkimukseni lukija saa lähtökuvan tutkimuskontekstiini liittyvästä organisaatiosta ja sen käytännöstä. Neljännen luvun loppupuolella käsittelen tutkimusaineistostani runsaasti esille nousutta Puolustusvoimien strategista johtamista, johtamisen osaamista ja syväjohtamisen kokemuksia. Näiden katson olevan tutkimani armeijan käytäntöä ja sitä kautta miehisyyden ja isyyden diskurssien oleellisia määrittäjiä. Aivan lopuksi esitän pienen väläyksen tieteellisen tutkimuksen roolista Puolustusvoimissa.

4.1 Puolustusvoimat yhteiskunnallisena instituutiona

Puolustushallinnolla tarkoitetaan Puolustusministeriön hallinnonalaan kuuluvien puolustusministeriön ja Puolustusvoimien sekä muiden ministeriöiden hallinnonalaan kuuluvien pienempien organisaatioiden muodostamaa kokonaisuutta. Puolustushallinnosta puhuttaessa korostuu sen toiminta osana valtionhallintoa. Nyanssilla on merkitystä erityisesti siksi, että puolustushallinto samaistetaan usein Puolustusvoimiin. Tällöin ei tule esiin Puolustusvoimien dualistinen johtotapa, jossa vain hallinnon linja kulkee puolustusministeriön kautta, kun taas sotilaskäskyasiat pysyvät ylipäällikön ja Puolustusvoimien välisenä asiana. (Laaksonen 2009, 82–83.) Puolustushallinto sisältyy, etenkin aineistolainauksien kautta, käsitteenä tutkimukseeni, ja katson sen olevan yksi armeijan johtamisen käytännön raamittajia ja sitä kautta tutkimukseni suuri taustavaikuttaja yhteiskunnallisissa keskusteluissa.

Suomen Puolustusvoimat on sotilaallinen organisaatio, jonka tehtävinä ovat Suomen sotilaallinen puolustaminen eli kansan elinmahdollisuuksien perusoikeuksien toimintavapauden turvaaminen, yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen, muiden

viranomaisten tukeminen eli virka-apu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi, sekä osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan. Lisäksi Puolustusvoimat ylläpitää ja kehittää Suomen valtionjohdon ulko- ja turvallisuus- sekä puolustuspoliittisen toimintalinjan määrittämää suorituskykyä. Puolustusvoimista käytetään joskus myös nimitystä armeija, joka käsittää kaikki puolustushaarat, mikä on sanan alkuperäinen ranskankielinen merkitys. (Pääesikunnan viestintäosasto 2008). Tutkimuksessani käsitteitä *armeija* ja *Puolustusvoimat* käytetään synonyymeinä. Armeijan käsitteen katson olevan tutumpi arkikielessä ranskankielisestä alkuperästään huolimatta, joten se esiintyy tutkimuksessani useammin. Puolustusvoimien käsite sisältyy lähinnä aineistolainauksiin, jotka ovat alkuperäisessä muodossaan, tai asiayhteyksiin, joissa konteksti on erityisen laaja.

Puolustusvoimien välitön johto ja sen valvonta kuuluvat Puolustusvoimien komentajalle. Puolustusvoimien sotilaallinen esimies on ylipäällikkö – tasavallan presidentti – ja hänen suoranaisina alaisinaan toimivat Pääesikunnan päällikkö, maa-, ilma- ja merivoimien komentajat sekä Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori. (Laaksonen 2009, 83.)

Puolustusvoimissa palvelee runsaat 16 000 henkilöä, joista sotilaita on 8 800 ja siviilejä 7 200. Puolustusvoimat kouluttaa vuosittain noin 25 000 varusmiestä ja vuodesta 2008 alkaen noin 25 000 reserviläistä. Kriisinhallintatehtävissä palvelee kerrallaan enintään noin 1 000 henkilöä. Suomen puolustusvoimien sodan ajan enimmäisvahvuus on 350 000 henkilöä. Maavoimien vahvuus on 240 000, ilmavoimien 38 000 ja merivoimien 28 000 sotilasta. Lisäksi Rajavartiolaitos kouluttaa ja perustaa rajajoukkoja sodan ajan puolustusvoimien käyttöön liitettäväksi. (Pääesikunnan viestintäosasto 2009, 7.)

4.2 Armeija totaalisenä laitoksena ja armeijasta aiemmin tehtyä tutkimusta

Armeija on sosiaalinen järjestelmä, paikka, jota rajoittavat kiinteät esteet ja jossa säännönmukaisesti ilmenee luonteenomaista toimintaa. Sen sisällä on ns. hallinnan aspekti, ja ryhmän toiminta-alue jäsentyy tausta-alueeksi, johon pääsyä valvotaan ja säännöstellään molempiin suuntiin tapahtuvana. Goffmanin (1971, 79) mukaan armeijassa ylläpidetty kuri ja valta erottavat esimiehen alaisesta ja luovat selvää alistussuhdetta, vahvimmin armeijan

alussa. Armeijan alussa alokas noudattaa armeijan käyttäytymissääntöjä välttääkseen rangaistuksen, mutta lopulta asepalveluksen edetessä seuraa normeja oman yksikkönsä kunnian säilyttämiseksi, samalla kun esimiehen ja tovereiden arvostus häntä kohtaan vahvistuu. (Goffman 1971, 30, 79, 256.)

Tässä luvussa en esitä katsausta armeijasta tai tutkimuskatsausta kaikista armeijaa, armeijan johtamista tai käytäntöä käsittelevistä tutkimuksista, vaan pohdin ja avaan muutamia tutkimuksia, jotka ovat vahvistaneet Moscovicin (2000) mukaista teoreettista tausta-ajattelua. Olen valinnut tutkimusteorianä käyttämäni tutkimukset sillä perusteella, että ne auttavat minua pohtimaan aineistosta nousevia diskursseja mahdollisimman laajalta kulttuuriteoreettiselta ja yhteiskuntatieteelliseltä pohjalta. En myöskään ole rajannut tutkimuskatsaustani tai aiempien tutkimusten hyödyntämistä tutkimuksessani suoraan tieteellisen jaottelun mukaisesti.

Seuraavassa esittelen muutamia tutkimusaiheeseeni tai tutkimuskontekstiini liittyviä aiemmin tehtyjä tutkimuksia, joihin olen tutustunut ja samalla saanut tukea tieteelliselle ajattelulleni. Tutkimukseni sisältää vähän kasvatustieteellistä näkökulmaa, vaikka siitä näkökulmasta tutkimukseni aihealuetta on tutkittu Suomessa suhteellisen runsaasti. Syynä tähän rajaukseen on se, että tutkimuskysymykseni hakevat vastausta miehisyyden ilmiöihin Moscovicin (2000) mukaisina sosiaalisina representaatioina – ei siis yksilön käsityksinä tai muutoksina, vaan yhteiskunnallisina ihmisten kulttuurissa kokoamina kokonaisuuksina. Esittelen kuitenkin muutamia tutkimuksia, jotka ovat erityisesti avartaneet ajattelua.

Tutkimustani lähellä olevia aihealueita ovat kasvatustieteessä tutkineet muun muassa Vesa Nissinen (2001) väitöskirjassaan *Sotilasjohtaminen: kriittiseen konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen perustuva johtajakoulutus Suomen puolustusvoimissa*, jossa hän kokoaa yhteen johtajakoulutusohjelman teoreettista viitekehystä, johtamisen uutta paradigmaa, konstruktivistista oppimiskäsitystä sekä tutkimuksessanikin esille tulevaa syväjohtamisen mallia. Myös Pekka Halonen (2007) on väitöskirjassaan *Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen* pohtinut ja rakentanut koulutuskulttuuriin liittyvää käsitteistöä ja kuvannut käsityksiä koulutuskulttuurin käytännöstä. Halosen tutkimus vahvistaa sen, että edelleenkin osa kokeneista kouluttajista kannattaa perinteisiä sotilaskoulutuksen menetelmiä ja etupäässä nuoret kouluttajat pyrkivät vanhoista toimintatavoista eroon. Hänen mukaansa koulutuskulttuurin muuttumista hidastavat muun

muassa historian kautta välittyneet vahvat perinteet ja organisaatiokulttuurin pysyvyys, ohjaava koulutusnormisto ja perinteiset ajattelumallit. Nämä asiat todentuvat myös tutkimukseni diskursseissa. Tästä aiheesta kerrotaan enemmän tutkimukseni luvussa kahdeksan.

Mikael Salo (2008) on väitöskirjassaan *Determinants of Military Adjustment and Attrition During Finnish Conscript Service* puolestaan tutkinut johtamisen käänköpuolta eli sotilasta ja hänen palvelumenestykseensä liittyviä seikkoja. Hänen mukaansa ennakoasenteet ovat kaikkein suurin vaikuttaja varusmiehen palvelusmenestyksessä, ja seuraavaksi tulevat käskyvaltasuhteiden omaksuminen sekä fyysinen kunto. Salon tutkimuksesta löysin yhtymäkohtia tutkimukseeni juuri käskyvaltasuhteiden omaksumisen osalta tarkastellessani syväjohtajuutta. Siitä tarkemmin syväjohtajuuden kokemuksien käsittelyn yhteydessä. Salon (2008) mukaan myös henkisellä sopeutumattomuudella ja siviilikavereiden asenteella on asepalvelukseen suurempi vaikutus kuin aiemmin on luultu. Edellä mainittu asia sai huomiota lehden diskursseissa ja sitä kautta tukea myös tutkimastani aineistosta.

Keskeytykset johtuvat henkisistä syistä

Merkittävin syy keskeytyksiin ei ole huono kunto, vaan henkinen sopeutumattomuus.

Siviilikavereiden asenne vaikuttaa varusmiesten palvelusmenestykseen.

Salon keskeinen väite on, että sopeutuminen on monen tekijän summa. Asenne varusmiespalvelukseen, suhtautuminen kuriin ja esimiehiin, fyysinen ja henkinen kunto, sosiaalisuus, oppimiskokemukset sekä siviiliasiat ratkaisevat, miten palveluksessa käy. Vahvimpana sopeutumiseen vaikuttaa keskeyttämisen ajattelu ja tietoisuus sen mahdollisuudesta. Tutkimuksessa keskeyttäneistä varusmiehistä hyvin harva selitti päätöstään heikolla fyysisellä kunnolla. – – Fysiikan riittämättömyyden takia keskeyttäneistä havaitsin, että he olivat muuten hyvin sopeutuneita, Salo kertoo. (RV7)

Tutkimukseeni erityisen läheisesti liittyviä yhteiskuntatieteellisiä, johtamiseen, miehiseen väkivaltaan sekä sukupuoleen liittyviä tutkimuksia käsittelen tarkemmin tutkimukseni niille kuuluvissa luvuissa. Etenkin miehisyttä käsitteleviä tutkimuksia tarkastelen asiayhteyteen sopivissa yhteyksissä, koska pyrin tutkimuksessani yhdistämään teorian ja empirian ja esittämään aineistostani nousevat diskurssit mahdollisimman kiinteästi teoriaan kytkettyinä.

Yhdeksi tutkimukseni diskurssien suosikkialuealuetta läheisesti koskettavaksi tutkimukseksi nousi Marko Laaksosen (2009) tutkimus *Merkkillinen strategia. Puolustushallinnon strategian semioottinen tarkastelu*, jossa hän tutkii strategista johtamista ja siihen yhdistettäviä yhteiskunnallisia asioita. Laaksosen pitää tutkimuksessaan strategista johtamista liiketaloustieteellisen strategian rinnakkaiskäsitteenä, joka korostaa termin käytäntöön suuntautunutta luonnetta. (Laaksosen 2009, 24). Tämä käytäntöön suuntautunut luonne perustelee sen, miksi tutkijana otin Laaksosen tutkimukseni rungoksi armeijan johtamiskäytäntöä avatessani.

Tutkimukseni sisältämää sukupuoli-ideologiaa ja sukupuolihallintoa sekä väkivaltaan liitettäviä asioita pohdin muun muassa venäläistä jengimiljöötä ja suomalaista rassistista nuorisodynamiikkaa käsittelevien tutkimusten kautta. Nämä näkökulmat kuvaavat institutionaalista organisaatiosta lähtöisin olevia miehisyyden normeja ja arvoja ja sitä kautta tutkimukseni miehisyyteen sisältyvää moninaista toiseutta. Näistä näkökulmista kerrotaan tarkemmin luvussa 5.5.

Pipsa Lotta Lehtonen on pro gradu -tutkimuksessaan tutkinut naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja varusnaisista vuosina 1995–2005 kirjoitettuja lehtijuttuja. Hänen tarkoituksenaan oli selvittää, miten naisten vapaaehtoista asepalvelusta on suomalaisissa sanomalehdissä kehystetty ja määritelty ja ovatko määrittelyt muuttuneet kymmenen vuoden aikana. Lisäksi häntä kiinnostivat sukupuolen representaatiot eli se, millaista sukupuolisuutta, naiseutta, varusnaisille rakennetaan. Tutkimusaineisto koostui seitsemästä eri sanomalehdestä poimituista 207 lehtijutusta, ja lehdistä yksi oli Ruotuväki-lehti. Lehtonen toimi alokasajan jälkeen kuusi kuukautta Ruotuväki-lehden toimituksessa. (Lehtonen 2007, 4–5.) Katson, että edellä mainitsemani tutkimus liittyy läheisesti omaan tutkimukseeni feministisen ajattelunäkökulman, sukupuoliasetelman ja osin saman aineistonkin perusteella. Myös Lehtosen tutkimuksesta kerron tarkemmin tutkimukseeni sopivissa asiayhteyksissä.

Vaikka seuraavaksi esittämäni hanke ei sinällään ole varsinainen yksittäinen tieteellinen tutkimus, olen kokenut sen tutkimukseni kannalta erittäin hyödylliseksi tutkimuslähteeksi psykososiaalisen laajuutensa vuoksi. Stakesin (2008) Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen -hankkeen myötä on tehty useita eri tutkimuksia koskien nuorten miesten psykososiaalista selviytymistä. Hankkeessa kehitettiin psykososiaalisia tukitoimia nuorten miesten

syрjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi. Hankkeen tavoitteena oli kehittää tukitoiminnan sisältöä, laatia toimintamalleja palvelun organisoimiseksi sekä tutkia tukitoiminnan vaikuttavuutta. Kohderyhmänä ovat kutsunnoissa palveluksen ulkopuolelle jäävät miehet sekä varusmies- tai siviilipalveluksen keskeyttävät miehet ja naiset. Hanke on toteutettu Stakesin, siihen osallistuvien kuntien, Puolustusvoimien sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyönä vuosina 2004–2009. (Stakes 2008). Tästä hankkeesta kerron lisää tutkimuksen edetessä.

4.3 Normaalistamista, valtaa ja johtajuutta Ruotuväki-lehdessä

Vaikka johtaminen ja siihen liittyvät asiat eivät tutkimukseni alkuvaiheessa kuuluneet hypoteesiini, oli minun otettava johtaminen yhdeksi tutkimukseni laajempaa käsittelyä vaativaksi asiaksi. Johtaminen nousi Ruotuväki-lehden yhdeksi valtakurssiksi erilaisten maskuliinisuuksien rinnalla; voisi melkein sanoa johtamisen esiintyneen lehdessä diskurssien käytännön pomona. Etenkin strategia oli yksi lehden diskurssien suosikkiaihe, minkä vuoksi kyseisen käsitteen sisältö vaatii tarkempaa avaamista. Katson myös, että Ruotuväki-lehdessä olevien armeijan johtamista koskevien diskurssien tarkastelemisella voin siirtää lukijani parhaiten siihen todellisuuteen, jossa tutkimukseni miehisyyden kurikoulutuksen ja syväjohtamisen kautta muotoutuu. Sitä ennen esitän pienen katsauksen julkisen organisaation byrokraattiseen liittyvistä asioista.

4.3.1 Sotatieteellistä strategiaa byrokraattisen organisaation rautahäkissä

Kuten tiedossa on, julkinen sektori on organisoitu byrokraattisen organisaation mallin mukaan, jolloin usein puhutaan myös byrokraattisen organisaation rautahäkistä. Tehokkuutta korostavat johtamisopit alkoivat rantautua julkiselle sektorille Suomessa 1990-luvun alkupuolella. Julkinen sektori siirtyi perinteisestä oikeustieteen ja byrokraattisen organisaation määrittelemästä julkisesta hallinnosta liiketaloustieteeseen perustuvaan julkisjohtamiseen. Alettiin puhua hallinnasta hallinnon sijaan. Tästä julkisen sektorin ideologisesta muutoksesta on yleisesti käytetty nimitystä New Public Management (NPM), jonka peruseriaatteena on ollut tuoda kilpailulliset markkinat myös julkiselle sektorille. (Laaksonen 2009, 78–79.) Tutkijana totean, että tämä edellä kuvailtu julkisjohtaminen kuvastaa hyvin sitä Foucault'n (Alhanen 2007) esittelemää vallan hallinnallista muotoa, joka tutkimuksessani on erityisen

keskeisellä sijalla. Alla esitetään tiivis yhteenveto Foucault'n (Alhanen 2007) mukaisista valtaan keskeisesti liittyvistä asioista taulukon muodossa.

Taulukko 8. Foucault ja valta

Foucault'n mukaan sosiaaliset käytännöt muokkaavat yksittäisestä subjektista erilaisen ajattelijan eri yhteyksissä ja toiminta-alueilla, jolloin

- valta käsitetään ominaisuudeksi; se ei ole tukahduttavaa vaan tuottavaa
- yksilöt käsitetään vallan muokkaamiksi
- yhden tietoisuuden tilalla ovat diskursiiviset käytännöt lukuisine sääntöineen
- valtasuhteita tulee analysoida nousevassa suunnassa paikallisista kohti yhteiskunnallisia hallinnan strategioita.

Strateginen johtaminen ja liiketaloustieteellinen strategia tulivat käsitteinä muun valtionhallinnon tapaan myös puolustushallintoon 1990-luvun lopulla. Tähän voidaan nähdä liittyvän sarjaan hallinnossa tapahtuneita uudistuksia, joiden taustalla vaikuttaa NPM-ideologia. Strateginen johtaminen ilmentää vain uusia keinoja resurssikamppailun käymiseen. (Laaksonen 2009, 163.) Tästä on seuraavassa esimerkkinä yksi lainaus Ruotuväki-lehdestä.

Sotapeli on tyypillinen tapa testata esikunnan taistelusuunnitelman ja johtamisprosessin toimivuutta. (RV134)

Kun sisällöltään heterogeeninen, liiketaloustieteellinen strategia on kohdannut puolustushallinnossa edelleen käytössä olevan sotatieteellisen strategian, termin sisällöstä on aiheutunut sekaannusta. Marko Laaksonen (2009, 5) on tutkimuksessaan nostanut esiin sotatieteellisen ja liiketaloustieteellisen strategian eroja ja yhtäläisyyksiä, mutta myös selvittänyt strategian käyttöön liittyviä syitä ja tavoitteita.

Käsitteellinen skitsofrenia puolustusvoimissa oli valmis: yhtäältä puhuttiin vanhasta sotilasstrategiasta ja toisaalta liiketaloudesta peräisin olevasta strategiasta, jonka sisällöstä ei edes liiketaloustiede vielä ole päässyt yksimielisyyteen. (RV57)

Sotatieteellisellä strategialla tarkoitetaan Laaksonen (2009, 24) mukaan sotilaskontekstissa traditionaalisesti käytössä ollutta käsitettä, jossa strategia määritellään yleensä ”taistelujen käyttämiseksi sodan päämäärän tavoitteluun”. Se liittyy kiinteästi valtio-opillisiin käsitteisiin, joissa ”sota on politiikan jatkamista toisin keinoin”. Seuraavassa suora tätä aihepiiriä koskeva aineistolainaus.

”Strategia on oppi taisteluiden käyttämisestä sodan voittamiseksi”. (RV57)

Tutkijana muistutan, että juuri Foucault (2000, 228) korostaa, että politiikka luotiin sodan jatkeeksi – tai jollei aivan tarkkaan ja suoraan sodan, niin ainakin sotilaallisen mallin jatkeeksi sekä yhteiskunnallisten häiriöiden tärkeimmäksi ehkäisijäksi. Ei ole myöskään sattumaa, että yhteiskunnallisten häiriöiden ehkäisyyn osaltaan pyrkivät myös sosiaalityöhön jalkautuneet lukuisat poliittiset strategiat, muun muassa lapsi- ja nuorisopoliittinen strategia ja elämänkaaren toisessa päässä vanhuspoliittinen strategia.

Liiketaloustieteellisellä strategialla tarkoitetaan puolestaan organisaatiotieteessä 1960-luvulta lähtien muodostunutta käsitettä, jota käytetään erilaisten yritysten ja organisaatioiden johtamisessa ja sen tutkimisessa. Liiketaloustieteellinen strategia ei ole yhtenäinen käsite, vaan se on pirstoutunut lukuisiin eri koulukuntien käyttämiin määritelmiin. Laaksonen pitää tutkimuksessaan strategista johtamista liiketaloustieteellisen strategian rinnakkaiskäsitteenä, joka korostaa termin käytäntöön suuntautunutta luonnetta. (Laaksonen 2009, 24.) Tämä käytäntöön suuntautunut luonne perustelee sen, miksi tutkijana otin Laaksonen tutkimukseni rungoksi, kun avaan armeijan käytäntöä johtamisessa. Muistutan kuitenkin, että tutkimukseni painottuu Foucault’n (2000) mukaisesti laajemmin Ruotuväki-lehdestä esille tulevaan armeijan käytäntöön, ei ainoastaan johtamiskäytäntöön, jotta käytännöstä nousevista miehisyyden ilmiöistä saadaan tarpeeksi laaja kuva.

Laaksonen (2009) mukaan puolustushallinnossa ei ole yhtä ainoaa strategiaa, vaan viisi erilaista. Strategia voidaan jakaa ”todelliseen”, ”luvattomaan”, ”kovaan”, ”päätettyyn” ja ”pehmeään” strategiaan. ”Luvaton strategia” liittyy ennen kaikkea valtakysymyksiin: määrittelemällä jokin strategia luvattomaksi korostetaan oman organisaation asemaa. ”Kova strategia” taas tavoittelee suunnitelmaa mahdollisimman tehokkaan tulevaisuuden puolustuksen rakentamiseksi. ”Päätetty strategia” on päättäjien siunaama strategia, jonka suunnitelma voidaan implementoida organisaatioon: ”päätetty strategia” on siis ”kovan strategian” päättäjien hyväksymä muoto. ”Pehmeällä strategialla” puolestaan tavoitellaan suopeaa maaperää ”kovalle ja päätetylle strategialle”, viime kädessä siis legitimizeettiä. ”Pehmeän strategian” areenana on julkisuus ja sen tavoitteena on vaikuttaa kansaan, mediaan ja poliitikkoihin. ”Pehmeä strategia” ei kuitenkaan niinkään kerro puolustushallinnosta kuin siitä, minkä uskotaan myyvän nykyään. Siksi ”pehmeä strategia”

voidaan tulkita merkiksi muuttuneesta valtionhallinnosta ja yhteiskunnasta. (Laaksonen 2009, 164.)

Koska strategia on organisaation keskiössä, se on myös valtakamppailujen keskiössä. Sillä, jolla on valta määrittellä strategia, on myös valtaa organisaatiossa. Siksi strategia vetää ihmisiä puoleensa. Strategian rooli on tärkeä puolustushallinnossa aivan kuten muussakin yhteiskunnassa. (Laaksonen 2009, 165.) Ruotuväki-lehden strategiadiskurssissa kuvastui samanaikaisesti varmuus ja epävarmuus.

Varautumisen etulinjassa

Tuoreessa yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa määritellään kokonaisvaltainen suunnitelma yhteiskunnan varautumisesta uhkiin. (RV168)

Verkkosota ja läsnäolo

Turvallisuusajattelussa on kaksi ristiriitaista kehityssuuntaa. Yhtäältä sodat muuttuvat virtuaalisiksi muun yhteiskunnan myötä. Toisaalta yksilön turvallisuus heikkenee terrorismin ja väkivallan myötä. (RV1)

Puolustushallinnon strategia painottuu liiketaloustieteelliseen käsitykseen. Se koskee Laaksonen (2009) mukaan koko julkista sektoria, jossa tärkeimmäksi asiaksi on alettu kokea ydintehtävästä selviytyminen mahdollisimman kustannustehokkaasti turhien tehtävien karsimisella ja tukitoimintojen ulkoistamisella. Julkinen sektori on siirtynyt turvallisesta ”valtion pitkä ja kapea leipä” -maailmasta kohti markkinoiden kilpailuun ja toisen voittamiseen perustuvaa liiketaloustieteellistä maailmaa. Tähän ”kova strategia” soveltuu hyvin. (Laaksonen 2009, 165, 170.)

Samoin kuin Puolustusvoimissa, kovan strategian käyttö ja sen legitimitointi pehmeän strategian avulla on arkipäivää myös sosiaalityössä. Eikä vain sosiaalityössä, vaan koko valtakunnallisissa linjauksissa, joissa sosiaali- ja terveystalouden strategian *Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020* (STM 2011) avulla pyritään nostamaan sosiaalinen kestävyys taloudellisen ja ekologisen kestävyuden rinnalle. Myös poliittinen ohjaus strategian avustamana on erityisen voimakasta sekä sosiaalityöntekijän jokapäiväisessä käytännön työssä että asiakkaan valitusprosesseissa. Poliittiset päätöksentekijät arvioivat sosiaalityön prosesseja, ja päätöksien läpinäkyvyys voi antaa mahdollisuuden asioiden vääränlaiselle media-aallolle, siis vallan ja sosiaalityön myynnin areenoille, kuten armeijassakin. Onkin

syitä kysyä, missä määrin ja mihin saakka strategioiden tulisi hallita varsinaista sosiaalityön käytäntöä. Millaista on strategiaihin perustuva poliittisesti tuottava ja tehokas sosiaalityö, jossa ilmenee vastaavanlaisia työpaikkojen vaihdoksia kuin alla olevissa Ruotuväki-lehdestä poimituissa esimerkeissä?

Puolustusvoiman komentajasta ehkä määräaikainen (RV3)

Rajavartiolaitoksen ylin johto vaihtui (RV4)

Puolustusvoimien henkilöstöä Millogille (RV5)

Kilpiä [suomalainen kenraalimajuri] kaikkien operaatioiden äidin [YK:n rauhanturvaoperaation] johtoon (RV135)

4.3.2 Osaamisen johtamista armeijassa

Myös johtamisen käsite on pilkottu sotilasjohtamisen tieteenalalla pienempiin osiin. Perinteisen johtajuus–johtaminen-dikotomian lisäksi johtamiseen käsitteeseen on sotilasjohtamisessa nähty kuuluvan myös organisaatorakenteet ja organisaatiokulttuuri. Näiden nähdään olevan keskenään riippuvaisia ja niiden rajat ovat häilyviä. Johtajuus ja johtaminen voidaan erottaa toisistaan ihmisten ja asioiden johtamisen erolla. (Laaksonen 2009, 36.) Kuten alla olevien aineistolainauksien kautta tulee esille, armeijan rakenteet ja johtamiskulttuuri halutaan nähdä erillään oleviksi. Johtajuudessa ja etenkin johtajuuskoulutuksessa ihmisyyden saa sille kuuluvaa arvoa. Myös oikeanlaista tiedon käsittelyä ja soveltamista korostetaan lehden diskursseissa.

Tärkeintä on vakiinnuttaa oikea suhde asian hallinnan ja ihmisten johtamisen välille. (RV138)

Armeijan hierarkiassakin [on] mahdollisuus ihmislähtöiseen johtamiseen. Sosiaalisten taitojen ja holistisen ihmiskuvan mahdollisuuksia voisi varmasti hyödyntää myös varusmiesjohtamisessa. (RV61)

Nykypäivänä hyvästä johtamisesta on yllin kyllin tietoa tarjolla, mutta keskeistä onkin tiedon soveltaminen. (RV137)

Tilannekeskukset pitävät johtajat tilanteen tasalla (RV2)

Puolustusvoimien johtamisessa kieli ja sen tuottamat merkitykset ovat ohittaneet voimakeinot. Valta perustuu fyysisiä voimakeinoja enemmän suostutteluun, viehätysvoimaan ja ennen kaikkea merkityksiin. Kieli on historiallista, suhteellisen

pysyvää mutta kuitenkin muuttuvaa. Se vaikuttaa siihen, kenellä on oikeus puhua ja kenellä ei. Vallan haltijat puolestaan ohjaavat merkkien tulkintaa ja täten myös käytäntöä. He pyrkivät määrittämään, mikä on totta ja mitä todellisuus on. (Laaksonen 2009, 59.)

Ei huudeta!

Varusmieskoulutuksessa on opetettu syväjohtajuutta jo reilun kymmenen vuoden ajan. Tästä alunperin puolustusvoimissa kehitetystä johtamismallista on tullut suosittu isoissa yrityksissäkin. – – koko johtamiskulttuuri on muuttunut kymmenessä vuodessa. Älyllinen stimulointi ja rauhallinen motivointi ovat monelle nykyjohtajalle tuttuja. – – Kun ryhmän jäsenet jakavat samat tavoitteet ja tahtotilan, ei tarvitse edes komentaa huutamalla. (RV58)

Sisäistettyä syväjohtamista

Johtamisopin uusi koulutusohjelma, joka alkoi RUK:ssa 2009. Uutta suhtautumista voi hyvällä syyllä kutsua sisäistetyn syväjohtamisen opettamiseksi. Se on aiempaa pehmeämpää opetusta. Sotilastaitoja ja kuria ei ole kuitenkaan unohdettu. Kouluttajan on uskallettava panna itsensä alttiiksi usealla eri tasolla, jotta opetus onnistuisi. Hänen on kyettävä ottamaan vastaan myös alhaalta tulevaa kritiikkiä, mikä ei konservatiivisessa armeijahierarkiassa aiemmin tullut kuuloonkaan.

Puolustusvoimat ei ole erillään muusta yhteiskunnasta. Syväjohtamiskoulutus antaa esiintymiskokemusta ja itsevarmuutta, joka seuraa koulutettavaa läpi elämän. Yksilön sosiaalista verkkoakaan ei pidä unohtaa, sillä perhe, koti ja tyttö- tai poikaystävä ovat tärkeitä ihmisen eheyttäjiä. Vasta tasapainoinen yksilö pystyy keskittämään tarmonsä opiskeluun ja saamaan siitä irti parhaan mahdollisen. (RV85)

Viimeisessä aineistolainauksessa tulee erityisesti esille Foucault'n (Alhanen 2007, 120) hahmottelema näkemys tuottavasta vallasta normalisoinnin vastakohtana. Valtaan tulee sisältyä niin sanotusti myös ”alamaisen” vaikuttamismahdollisuus.

Mutta kaikki Ruotuväen diskurssit eivät kuitenkaan tue johtamisen pehmeää muutosta, vaan soraääniäkin esiintyy ja hyvin toimivina pidetyistä asioista halutaan pitää kiinni.

Näinhän se on sujunut ammoisista ajoista lähtien, varsinkaan RUK:ssa ei aivan helpolla muuteta niitä perinteitä, jotka ovat hyvin toimivia. (RV56)

Marskin hopeatorvet avasivat Aika muuttuu – muuttuuko johtajuus -seminaarin Haminan soittokunnan esittämänä. (RV84)

Pehmeämmän johtamisen rinnalle armeijassa muotoutuu myös hyvin ahdas, fyysisesti rankka, laitosmainen koulutus.

Etenkin goffmannlaisessa viitekehyksessä varusmieskoulutus määrittyy sotilaita yhteiskunnan turvallisuuden takeeksi tuottavana totaalisena koulutuslaitoksena. Varusmieskoulutuksessa rakennetaan siis kunnon kansalaista ja jatketaan päiväkodissa ja koulussa alkanutta, lähinnä miehiä koskevaa koulutusta. Näin sanoo Teemu Tallberg (2003, 17–18), ja tästä käytännöstä on osuvia kuvauksia seuraavissa aineistolainauksissa:

Olin takaisin peruskoulussa. – – [Olin] joutunut sosiaalisesti samaan suljettuun klaustrofobiseen malliin ihmisyhteisön läpileikkauksesta – – . (RV89)

Ihan kuin olisin johonkin munkkiluostariin mennyt. Se oli sellainen säästöliekkivaihe. En lähtenyt edes muiden kanssa dokaamaan iltavapailta. Ryypääminen armeijan vaatteissa ei ollut se mun juttu. Se olisi vähän kuin lähtisi vankilasta pallo jalassa yrittämään hauskanpitoa. En pysty rentoutumaan, jos en ole omassa tutussa ympäristössäni. (RV189)

Tämä niin sanottu ”objektivoinnin paradoksi”, jollaiseksi sen tutkijana nimeän, tulee hyvin ymmärrettäväksi myös seuraavassa Ruotuväki-lehdestä poimimassani esimerkissä erään sotilaallisen mielipiteen kautta:

Varusmiehenä ei opi johtajuutta. – – varusmiesjohtajien on syytä ymmärtää, ettei armeija tee heistä johtajia. – – Voidaan tarjota johtajuuden välähdyksiä, mutta varsinaisesti armeijassa opitaan asioiden junailua. Johtajuudessa puhutaan niin suurista asioista, että niiden alkeellinen ymmärtäminen alkaa vasta neljänkymppin tienoilla.

Armeijan johtajakoulutuksen ongelma: perustelut puuttuvat. – – Kritiikistä huolimatta [hän] korostaa kurin merkitystä ja kertoo olevansa nyttemmin sitä mieltä, että armeija tosiaan miehistää palveluksensa kunnialla suorittaneita. Ainoa tapa kasvaa johtajaksi on hyväksyä se, että välillä meidän täytyy alistua objektiksi, vallan käytön kohteeksi. (RV60)

Suoranaista foucault’laista puhetta, eikö totta?

4.3.3 Syväjohtajuuden kokemuksia toimijoina ja osallisina

Mutta millaista sitten on syväjohtamisen suostutteleva käytäntö ja millaiseksi se koetaan armeijassa? Alkavatko tutkimukseni miehisyyden piirteet todellistua kurikäytännön ja pehmeämmän suostuttelun välimaastossa? Ihmeitäkin voi olla odotettavissa.

Niin heidän itsensä kuin suomalaisen yhteiskunnan kannalta edes kuuden kuukauden palvelus saattaa tehdä ihmeitä – muutoksen suomalaisessa miehessä. (RV88)

Marcus Nybergh (2005) on tutkimuksessaan selvittänyt varusmiesaikaisen johtajakoulutuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja kehittämistarpeita, etenkin sitä, millaista henkilöstöjohtamista suomalaisessa yhteiskunnassa peräänkuulutetaan ja miten varusmiesaikainen johtajakoulutus vastaa näihin tarpeisiin. Tutkimuksen mukaan varusmiesaikaisessa johtajakoulutuksessa käytettävän syväjohtamismallin nähdään vastaavan suomalaisen yhteiskunnan johtamistarpeisiin ja koulutusmenetelmien olevan samanlaisia kuin siviilipuolen nykyaikaisessa johtajakoulutuksessa. (Nybergh 2005, 2.)

Syväjohtamisen malli muodostaa viitekehyksen erinomaiselle johtamiskäyttäjyymiselle. Mallia sovelletaan neljän syväjohtamisen kulmakiven eli luottamuksen rakentamisen, inspiroivan motivointitavan, älyllisen stimuloinnin ja ihmisen yksilöllisen kohtaamisen kautta. Syväjohtamisen malli ei ole teoria johtamisesta, vaan ennemminkin ajattelutapa, joka pyrkii kuvaamaan universaalia erinomaista johtamiskäyttäjyymistä. Asenne on edellytys johtajuusmuutokselle. Syväjohtamisen mallissa johtamiskäyttäjyyminen jaetaan syväjohtamisen neljään kulmakiveen sekä kontrolloivaan ja passiiviseen johtamiseen. Johtamisen vaikutuksen kehittämiseksi johtajan tulee saada palautetta omasta toiminnastaan, hänen tulee asennoitua kriittisesti samaansa palautteeseen, sekä käyttää tätä oman johtamiskäyttäjyymisensä kehittämiseksi. (Nybergh 2005, 7–11.) Seuraavassa syväjohtajuuden kuvaus sotilasvalasta ja johtajuuden vaatavuudesta, toiminnasta jonka tavoitteena on täysivaltainen miehisuus.

Vala syväjohtajuutta johtajaakin

Sotilasvalan sanoma puhuttelee myös varusmiesjohtajaa

Tie hyvään johtajuuteen on vaativa ja palkitseva.

”Jos minut asetetaan esimiesasemaan, tahdon olla alaisiani kohtaan oikeudenmukainen, pitää huolta heidän hyvinvoinnistaan, hankkia tietoa heidän toiveistaan, olla heidän neuvonantajanaan ja ohjaajanaan sekä omasta puolestani pyrkiä olemaan heille hyvänä ja kannustavana esimerkkinä.” (RV63)

Johtajana tavoitteeni on reilusta pelistä ja säännöistä kiinni pitäminen. Kuri on tärkeä pitää heti alusta saakka. Ei saa olla liian ankara, muttei myöskään lepsu. Vielä alussa emme vielä ole niin äkkipikaisia. Uudet asiat selitetään lähes kädestä pitäen, että varmasti opitaan. Kuri pitää kuitenkin läpi koulutuksen. (RV62)

Tallbergin (2003) tutkimissa armeijan opetuselokuvissa varusmieskoulutus rakentuu initiaationa sosialisointiin. Kouluttajat toimivat käynnistäjinä ja oppaina sotilaan ja täysivaltaisen miehen statukseen johtavassa prosessissa, jonka etenemisessä ja kotiutumisen myötä tapahtuvan täydellistymisen jälkeisessä ylläpidossa siteet vertaisryhmän kesken tulevat entistä keskeisemmiksi. (Tallberg 2003, 89.) Seuraavat esimerkit havainnollistavat muutamia kokemuksia johtajuudesta ja armeija-ajasta.

Reserviupseerikoulusta oppi ehkä semmoisen esimerkillä tekemisen, toisten ihmisten kunnioittamisen ja käskyjen selkeyden. (RV142)

Johtajakoulutus puolustusvoimissa antaa itsevarmuutta, hän kristallisoit. (RV6)

Kehitykseni kannalta palvelusaika oli arvokas kokemus. (RV139)

Elämän koulu – lyhyt oppimäärä? (RV87)

Ei niissä hommissa mitään vikaa ollut. (RV140)

Armeijassa sut otettiin sellaisena kuin olet – . (RV141)

Ennen kuin siirryn tutkimuksessani käsittelemään, millaisia täysivaltaisia miehiä Ruotuväki-lehden diskursseissa oikein muotoutuu, teen pienen katsauksen siihen, millaisesta tieteellisestä ilmastosta armeijan strateginen ohjaaminen ja syväjohtaminen oikein ponnistavat. Tämä luo juuria historiallista ja feminististä tausta-ajattelua kantavalle tutkimukselleni samalla kun armeijan side koko muuhun yhteiskuntaan avartuu.

4.3.4 Sotilasjohtamisen taustalla tieteellistä tutkimusta

Aivan kuten sosiaalityön käytäntö ja tieteellinen tutkimus ovat pitkään hakeneet juuria ja perusteita tieteellisyyden kentässä, myös sotatieteitä ja sotilasjohtamista on arvioitu pirstaloitunutta kenttää vasten.

Tohtoriupseerit marssivat sotatieteiden kärjessä

Mitä ovat sotatieteet?

Sotatieteitä on tieteenalana vaikea määritellä. Käyttökelpoinen lähestymistie on näkemys siitä, että yleisistä tieteenaloista, kuten historiasta, psykologiasta tai sosiologiasta löytyy aina nurkkaus, joka käsittelee turvallisuutta, kriisiä, sotaa tai asevoimien tehtäviä. Näille nurkkauksille voidaan antaa sotatieteellinen nimitys, olipa se sitten strategia, sotahistoria, sotilaspedagogiikka, sotilassosiologia tai muu määriteltävissä oleva osa-alue. Panemalla nämä emotieteiden nurkkaukset yhteen saadaan sotatieteiden kokonaisuus. (RV52)

Mutta kun ensimmäinen sotilasjohtamisen professorin virka saatiin perustettua vuonna 2004 ja tieteellinen jatkokoulutusohjelma käynnistyi, on oppiaineelle saatu kunnolliset perusteet oman paikkansa määrittämiseen sotatieteiden kentässä. (Laaksonen 2009, 35.) Asia saa ansaitsemansa huomion myös Ruotuväki-lehdessä.

Puolustusvoimiin sotilasprofessoreita (RV132)

Kuten seuraavasta aineistolainauksesta käy ilmi, laadusta ei kuitenkaan haluta tinkiä, vaikka edelleenkin sotatieteellisen tutkimuksen epävarma rahoituspohja luo sille omat haasteensa.

”Maanpuolustuskorkeakoulusta valmistuvien tohtorien määrä ei ole niin tärkeä kuin tutkimuksen ja väitöskirjan laadunvarmennus.” (RV52)

Vaikka Ruotuväki-lehden diskurssit kertovat jatkuvasta uudistusten paineesta, armeijan koulutus nähdään Puolustusvoimissa osana koko yhteiskunnan palvelemista.

Tämänkertaiset uudistukset yhteisesti koulutettavien asioiden normissa vaikuttavat erityisesti peruskoulutuskauden ajankäyttöön ja sisältöön. (RV55)

Puolustusvoimien koulutusjärjestelmä nähdään Puolustusvoimissa osana koko yhteiskunnan koulutuspalveluita, ja johtajakoulutuksen toivotaan vaikuttavan koko

suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutusjärjestelmää pyritään kehittämään yleisen koulutusjärjestelmän mukaisesti ottaen kuitenkin huomioon sotilasalan erityispiirteet. Syväjohtamisen mallin riskinä nähdään niin siviili- kuin sotilasjohtamisen puolella, että se johtaa pehmojohtamiseen, jossa johtajat pyrkivät miellyttämään alaisiaan saavuttaakseen hyvää palautetta. Toisaalta ollaan yhtä mieltä siitä, että syväjohtaminen oikeasti tulkittuna ei tarkoita tätä. Syväjohtamisen hyvät puolet palvelevat siviilijohtamisen tarpeita ja samalla koko yhteiskuntaa. Koulutus antaa johtamisen, esiintymisen ja kouluttamisen perustaidot ja korostaa kykyä kantaa vastuuta asioista ja hoitaa asiat huolella. Käskyjen ja ohjeiden antaminen, aikataulutukset ja tavoitteiden esittäminen ovat perusasioita myös siviilielämässä. (Nybergh 2005, 27, 31, 41–44.)

Tätä yhteiskunnan kehityksen mukana pysymistä ja toimivaa yhteistyötä armeijan ja muiden yhteiskunnan toimijoiden välillä peräänkuulutetaan myös seuraavissa Ruotuväki-lehdestä poimituissa aineistolainauksissa.

Missä ovat opintopisteet? (RV83)

Sotateknologia ja strategiat ovat aina kiinnostaneet. Mielenkiinnolla seuraan, kuinka puolustusvoimat kulkee osana yhteiskuntaa. – – Suomi tarvitsee kasvua ja yrittäjät ovat dynamoita, jotka luovat sitä. (RV136)

MPK [Maanpuolustuskoulutusyhdistys] tekee tiivistä yhteistyötä puolustusvoimien kanssa – – . (RV133)

Siviiliosaaminen ja sotilaskoulutus tukevat toisiaan. (RV53)

Syväjohtamisen guru siirtyy yritysmaailmaan (RV54)

5. RUOTUVÄKI-LEHDEN MIES JA MASKULIINISUUS

Koska tutkimuskysymykseni painottuvat sosiaalisiin representaatioihin miehisyydestä Ruotuväki-lehden kontekstissa, muotoutuu luvusta viisi tutkimuksen tärkein luku, jossa tutkimuskysymyksiäni tarkastellaan monisäikeisesti eri puolilta. Tässä luvussa käsittelen aluksi lyhyesti tutkimukseeni sopivaa maskuliinisuuden teoriaa ja kuvailen aineistolainauksien kautta mahdollisimman tarkasti tutkimusaineistostani löytyviä miehisyyden ilmiöitä. Pian lukijani saa huomata, että tutkimani miehisuus piirtyy sankarilegendojen uroteoiksi johtamisen ja kurivallan maastossa. Samalla se on punkkarunoilijoiden inhimillisyyttä, inttibloggareiden tarinointia sekä sielunhoitoa luotiateen keskellä – myöskään unohtamatta yhteiskunnan kasvattien yhteisöllisyyttä, jossa sotilaan syrjäytyminen kulminoituu vahvaksi osaksi Ruotuväki-lehden miehisyydiskursseja. Lisäksi tutkimani sotilaan harteille asettuu perinteen velvoite ja sukupuolistunut asevelvollisuus verhoutuneena huumoriin tornitouhuiluksi kutsutussa ilmiössä.

5.1 Miehisuus tutkimukseeni sopivassa nykyteoriassa

Tallberg (2003) avaa seuraavasti Connelin määrittelyä maskuliinisuudesta: ”Silloin kun maskuliinisuus ymmärretään relationaalisenä konstruktiona – eli kulttuurissa rakentuvana käsityksenä, joka määrittyy suhteessa siihen, mitä se ei ole – tutkimuskysymysten on rakennuttava pureutumaan maskuliinisuutta määrittäviin suhteisiin. Samalla ideologiaa voidaan tarkastella sen konkretisoituneiden muotojen eli representaatioiden ja käytäntöjen kautta” (Tallberg 2003, 7, 28). Tätä pyrin tutkimuksessani tekemään eli avaamaan Ruotuväki-lehden diskurssien suhteissa esille tulevia ilmiöitä ja niiden konkretisoituneita muotoja. Tämä tavoite on tutkimuskysymyksieni vastausten kannalta ensiarvoisen tärkeä, koska vain katsomalla konkretisoituneita muotoja, representaatioita sekä johtamista ja suhteita sotilaan kontekstissa voin tutkijana paljastaa erilaisia kytköksiä, jotka miehisyyttä rakentavat.

Oksanen (2006b, 275) viittaa samaiseen Conneliin, mutta sanoo länsimaisissa kulttuureissa hegemonisen maskuliinisuuden arvojen olevan liikkeessä, jolloin nähtäväksi jää,

korvautuvatko vanhat voiman ja vallan ideat uusilla. Oksasen mukaan miehelle tilanne on ongelmallinen, koska hegemonisen maskuliinisen perinteisten ihanteiden toteuttaminen ei ole erityisen hyväksyttävää, mutta sitä ei ole liioin niiden täydellinen hylkääminenkään. Myös Jan Wickmanin (2006) mukaan postmoderni pirstaloituminen leimaa maskuliinisuuksia ja mediaa sekä sitä kulttuuria, jossa maskuliinisuudet rakentuvat. Se tuottaa entisten mallien, rakenteiden ja muotojen rinnalle uusia. Miestutkimuksissa on toistuvasti todettu, että vaikka mieheys on muuttunut moninaisemmaksi, uusien maskuliinisuuksien rinnalla elävät yhä vanhat mieheyden mallit.

Miehisyyden tutkimukseni on tietynlainen kulttuuristen ilmiöiden tutkimus, jonka olen tarkoituksella istuttanut sosiaalityön tutkimuksesta hyvinkin paljon poikkeavaan tutkimusympäristöön. Haluan tutkijana tarkastella sotilaallisen diskurssin tuottamaa (militaristista) miesihannetta. Millaisia ilmiöitä se pitää sisällään – siitä kerron seuraavassa tarkemmin.

Militaristinen miesihanne on Jokisen (2000) mukaan patriarkaalinen miesihanne. Militaristisen sotilasmiehen ominaisuuksiin kuuluvat tunteiden hallinta, itsekuuri ja velvollisuudentunto. Militaristisissa diskursseissa tiivistyy rationalismiksi nimetty maskuliininen mystiikka, jossa ihailaan varauksetta teknologiaa. Militarismiin liittyy kuitenkin ajatus, että mieheksi tuleminen merkitsee myös asevelvollisen alistumista kuriin aivan viimeiseen saakka. Sotilaallisen diskurssin moderni muoto pyrkii puolestaan esittämään armeijan mielekästä taistelukoulutusta tarjoavana organisaationa. Puolustusvoimat vaalii siis ajatusta, jonka mukaan varusmiespalvelus on kokemus, joka yhdistää suomalaisia miehiä, muovaa heidän maskuliinisuuttaan ja erottaa heidät feminiinisyydestä. (Jokinen 2000, 186–189.)

Edelleenkin sotilaspalvelus käsitetään initiaatioksi, jossa nuoret miehet rakentavat kollektiivisesti aikuisen miehen maskuliinisuutta vanhempien miesten johdolla. Myönteisessä mielessä armeijan voidaan ymmärtää toimivan rituaalina, joka siirtää pojan lapsuudesta vastuulliseen aikuisuuteen, kun taas kriittisestä näkökulmasta katsottuna poika erotetaan siviilielämästä kurin ja alistamisen kautta. Samalla häntä vaaditaan omaksumaan aggressiivinen maskuliinisuus, jossa armeija pyrkii erottamaan sotilaan siviilistä muokkaamalla miehelle uutta militaristista identiteettiä. (Jokinen 2000, 131–132.)

Hegemonisena maskuliinisuuden hypoteesina minulla tutkijana on siis militaristinen maskuliinisuus. Tallbergin (2003) mukaan maskuliinisuuden valtasuhteet koskevat usein valta-asemia ja kontrollia. Ne liittyvät esimerkiksi talouden ja hallinnon hierarkioihin, auktoriteettiin kodeissa, yksilöiden väliseen ja rakenteelliseen väkivaltaan sekä seksuaalisuuden sääntelyyn. Hegemoninen maskuliinisuus on alisteisia maskuliinisuuksia kulttuurisesti hyväksytympi, mutta jatkuvasti kiistanalainen. Sen hegemonisuus ei kuitenkaan perustu väkivaltaan, vaan sosiaalisten voimien pelissä saavutettuun kulttuuriseen ideaaliasemaan. Hegemoninen maskuliinisuus ei ole kuvaus valtaa pitävien miesten joukosta, vaan miehiä yhteen liittävä käytäntökonfiguraatio, jolla patriarkaatin legitimitetti pystytään parhaiten perustelemaan tietyllä hetkellä. (Tallberg 2003, 29–31.)

Perustavaltakin näyttävät miehuudet voivat nopeasti vaihtaa suuntaa, sanoo Wickman (2006, 158–159). Tässä vaiheessa tutkimustani pohdinkin, onko hegemonisen, tietynlaisen militaristisen valtaa käyttävän maskuliinisuuden katoaminen alkanut, vai saako se kenties uutta pontta niistä muutoksen tuulista, joita yhteiskunnassamme tällä hetkellä koetaan. Seuraavassa kerron enemmän siitä, millainen on suomalaisen Ruotuväki-lehden mies.

5.2 Sankarilegendojen urotekoja

Tutkimukseni hegemoniseksi maskuliinisuudeksi nousee sankarilegendaksi nimeämäni miehisyyt, ilmiö, jonka käytännön taustana on rankka sotilaskoulutus haastavissa olosuhteissa. Se on melkein liiankin perinteistä militaristista maskuliinisuutta, ansaittua miehisyyttä, joka hyvän fyysisen kunnon lisäksi täydentyy välineiden glamourilla ja kyberpuolustuksella. Seuraavassa kerron tarkemmin tutkimukseni sankarilegendoista ja siitä ympäristöstä, jossa tämä kovin perinteisen tuntuinen miehisyyt elää ja vaikuttaa. Tutkimuksen edetessä saamme vastauksia siihen, onko ilmiö kuitenkin miehen ympärillä perinteinen. Tutkijana totean, että tällaisia asioita en aiemmin ole edes osannut kuvitella, vaikka ne varmasti olisivat olleet sosiaalityössä tarpeellisia.

Ruotuväki-lehden miehisyyden alkuun pääsemme perinteisellä miehisyyden mitalla, jossa kehollinen pääoma on keskiössä. Sari Mannisen (2010, 68) mukaan hallitsevat maskuliinisuuksien muodot ovat usein yhteydessä keholliseen pääomaan, ja jo nuorena fyysinen maskuliinisuuden aspekti on halutuin ja ihailuin tapa olla mies. Lihaksikas

vartalo on hallitseva ihanne. Lihaksikas ja urheilullinen ruumis on yksi tärkeimpiä miehisyyden visuaalisia merkkejä ja siten se kuvaa myös ihanteellisia maskuliinisia ominaisuuksia. Fyysisen toimintakyvyn merkkinä lihakset edustavat fallista valtaa ja voimaa. Ne ovat myös todiste pitkään jatkuneesta fyysisestä harjoittelusta, joka puolestaan kertoo perinteisistä miehisistä hyveistä, kuten lujudesta, sisukkuudesta, kestävyydestä ja itsehallinnasta. (Wickman 2006, 145.)

Kuten seuraavista aineistolainauksista hyvin kuvastuu, sotilailla sitkeyttä riittää ja tutuksi on tullava maastonkin kanssa, miehisyydestä tippaakaan tinkimättä.

Keskeyttämättä maaliin (RV96)

Armeija tarjoaa huippusuunnistajalle valmennusta, mutta kunnianhimoinen varusmies kiertää rasteja viikonloppuvapaillakin. (RV94)

Kadetin hymy ei hiihtäessä hyydy

Mielialat ovat korkealla jo lähdön hetkellä

Hiihtämisen tärkeä taito on opetettava myös nuoremmille

Suksi luistaa

Kovimmasta vauhdista vastaa urheilutaustaa omaavien ryhmä, jonka parissa on reipastahtista mutta hyvä hiihtää. Taistelijan [kuvateksti] ulkokuori jäätyy, mutta taistelukyky säilyy. (RV47)

Maasto on sotilaan koti – – mutta miehekkyystä ei tingitä. (RV124)

Myös Oksasen (2006a) mukaan myöhäismodernissa kulutusyhteiskunnassa ruumiillisuudesta on tullut kulutuskohde, mainospinta, jonka kunto, terveys ja nuorekkuus nähdään merkkinä kantajastaan. Koko ruumiillisuus on maisemoitumassa ja muotimaailmat muokkaavat subjekteja. Ei olla kovinkaan kaukana palsalaisesta korviketodellisuudesta, jossa pumpattavat barbarat ja atleettiset soturimiehet rakentavat ruumiista pinnan ilman tunteita. Mitään kauneusideaalien ulkopuolella olevaa – vanhuutta, lihavuutta ja niin edelleen – ei keestetä. Siitä tulee toiseutta, ja ihmisen on panssaroiduttava toista vastaan. (Oksanen 2006a, 135.)

Ruumiillisuuden merkitys korostuu lehdessä useissa eri diskursseissa, mutta sotilaan asenne on myös ratkaiseva tekijä silloin, kun puhutaan sankarilegendojen miehisyydestä. Tunteista ei sankarimiehisyydessä ole tietoa, vaan miehen kantin pitää vain kestää.

Sotilaan suorituskyky on monen asian summa. – – Sotilaan keho on taistelijan tärkein työväline. (RV143)

Taistelukiima korkealla (RV144)

Täällä ei suihkita deodoranttia vaan aseöljyä. [kuvateksti] (RV18)

Uudet vaatteet – totiset aatteet

Tästä lähtien vaaditaan (RV145)

Nykyajan yhteiskunnassa vallitseva haavautuva kulttuuri korostaa ruumiillisuutta jatkuvasti muokattavana tilana, joista muutamia esimerkkejä ovat plastiikkakirurgia, lävistyksset, tatuoinnit, itsensä viiltely ja bodaus. (Oksanen 2006a, 206.) Myös sotilaan on hyvä pyrkiä vaikuttamaan omaan ruumiillisuuteen, vaikkapa seuraavin Ruotuväki-lehden rohkaisevin esimerkein ja keinoin.

Bodari ei syö karkkia

Iso koko vakuuttaa (RV92)

Mielen ja kehon hallintaa (RV91)

Varusmiehet entistä särmemmiksi liikenteessä (RV93)

5.2.1 Johtamisen ja kurivallan toimintaa ”melkein ihmiskehossa”

Jotta perinteinen, militaristinen ruumiillisen miehisyyden mitta täytyisi, sotilaan on kuitenkin läpäistävä kurivallan mankeli ja sopeuduttava tietynlaiseen liittoon aseiden ja koneiden kanssa.

Foucault'n (2000) mukaan ruumiin ja esineen nivoutuminen toisiinsa tapahtuu siten, että kuri määrittää ruumiin jokaisen suhteen käsiteltävänä olevaan esineeseen. Lisäksi se hahmottelee niiden välille huolellisen verkoston. Se muodostaa ruumiin ja aseiden, ruumiin ja välineen sekä ruumiin ja koneen yhdistelmän. Vallan määräämät säännöt ovat samalla

toiminnan rakentamisen laki. Tästä käy ilmi kuriin nojaavan vallan luonne: se on kuin pakottavan siteen luomista tuotantokoneistoon. Tästä on myös peräisin toimintaan käytettävän ajan säännösteleminen, joka armeijassa on tärkeää ja joka on pohjana koko inhimillisen toiminnan teknologialle. Esimerkkinä tästä on se, että ase on vietävä jalalle kuudessa ja maahan neljässä vaiheessa, ja sen vieminen olalle vaatii kolmetoista eri vaihetta. (Foucault 2000, 208–211.) Seuraavassa aineistolainauksena Tornitouhua-pilapiirroksen ”epävirallinen ohjeistus” armeijan oikeasta ampuma-asennosta.

(RVF)

Silti kurinpidon idea on käyttää välittömiä fyysisiä pakkokeinoja mahdollisimman vähän, koska kurin tarkoituksena on tuottaa kuuliaisia ja hyödyllisiä ruumiita. Toisin sanoen ruumiin muokkaus ja tarkkailu muovaavat kurinalaisia yksilöitä, jotka sopeuttavat itsensä yhteiskuntajärjestykseen ja valjastavat omat kykynsä ja voimansa hyödyllisiksi. Kurinpito on itseään vahvistava teknologia: tietyt alistus- ja harjoitusmenetelmät ja -järjestelyt luovat itsekurin, jonka ansiosta kurinpito toimii ikään kuin itsestään eli automaattisesti. Niinpä kurivallassa henkilö on toissijainen – oleellista on vallan käytön jatkuvuus ja järjestelmällisyys. Kurivalta toimii koneistona, joten kukaan ei edusta sitä ja se on siten kasvotonta. (Foucault 2000, 473–475.) Seuraavasta aineistolainauksesta kuvastuu itsekurin

ja automaattisen vallankäytön lisäksi myös sisäinen ryhmäkuri, mikä loppujen lopuksi palaa johtajuuteen.

Päällimmäisenä armeijasta on jäänyt mieleen kova sisäinen kuri; jäsenet pitivät huolta, että taisteluharjoituksessa jokainen antoi kaikkensa ja ettei kukaan ainakaan kahdesti tullut lomilta myöhässä. Tämä oli tietenkin täysin tietoista toimintaa johtoportaalta. (RV137)

Valvonnan tehtävänä on varmistaa kurin jatkuvuus. Valvonta pyrkii tunnistamaan yksilöt, jotka rikkovat kuria ja järjestystä. Tieto siitä, miten ja mistä syystä joku yksilö on ollut kuriton ja millä tavoin hän on poikkeava, ohjaa kurinpalautusta eli keinoja, joilla yksilöä oikaistaan normaaliksi, siis kuuliaiseksi ja hyödylliseksi. Poikkeavuuden tunnistamisessa ja määrittämisessä modernit ihmistieteet, kuten lääketiede, psykiatria, sosiologia ja kriminologia, ovat välttämättömiä yhteiskunnalliselle kurinpidolle. Järjestelmällinen kurinpito tuottaa yksilön myös luomalla kuritettavissa yksilöissä tietoisuuden itsestä, omantunnon. Vastaavasti nyky-yhteiskunnan erilaiset kurinpito- ja tarkkailujärjestelmät luovat monimuotoista, henkilökohtaista syyllisyyttä eli huonoa omaatuntoa. Foucault (2000) kritisoi kurinpitoyhteiskuntaa siitä, että ihmiset alistetaan jatkuvan valvonnan kohteiksi ja itsekurin harjoittajiksi. Näihin edellä mainittuihin kysymyksiin tiivistyy nykyinen kurinalainen elämänmuoto. Siinä jokaista koskettaa yleinen, puolittain tiedostamaton mutta jatkuvasti läsnä oleva paljastumisen pelko, joka koskee paitsi tekoja, myös ennen kaikkea omaa persoonallisuutta, sitä mitä itse on. Huono omatunto on ruumiillista, se on lihaan piirretty. (Foucault 2000, 473–475.)

Myös sotilaiden koulutus on tehokasta kurijohtamista, vaivalla ansaittua ruotuun laittamista, toistoa, jonka takana on kovaa räsitusta ja opiskelua vaikeissakin poikkeusoloissa. Seurauksena on raakaa, perinteistä, ruumiillista, hegemonista miehisyttä, rautaisia ammattilaisia, kuten seuraavista aineistolainauksista käy hyvin ilmi.

Taistelijan taidot harjaantuvat lumessa (RV146)

Metsien kummitukset [sissit] (RV147)

Ilmatilan herra (RV98)

Siellä missä miehiä tehdään

Kolmenkymmenen asteen pakkasen, kirkkaana päivänä neljä tuntia horisontista kajastavan valon ja äärimmäiset olosuhteet kokeneet taistelijat eivät varmastikaan palaa Rovajärveltä samoina ihmisinä kuin sinne lähtivät. –
– Revontulet piristävät ryytynyttä taistelijaa[.] (RV97)

Kunnon talvi antaa sotilaillekin kylmää kyyditystä (RV99)

Rautaiset ammattilaiset (RV95)

Tuloksena on sotilas, joka saa arvonimen ”taistelija”. Taistelija eroaa Jokisen (2000) mukaan alokkaasta, varusmiehestä, sotilaasta ja soturista siten, että taistelija joutuu ansaitsemaan arvonimensä suorittamalla taistelijan tutkinnon. Taistelijaa kuvataan vastuuntuntoiseksi, oma-aloitteiseksi, järjestelmälliseksi ja päättäväiseksi. Ideaalisotilas omaa myös taisteluvälineiden konemaisen varman käyttöaidon. Kun tähän lisätään vaatimus, että ideaalisotilas on sekä hyvässä fyysisessä että henkisessä kunnossa, häntä voidaan kuvailla loogis-rationaaliseksi, tunteensa hallitsevaksi lihaan valetuksi koneeksi. (Jokinen 2000, 174.)

5.2.2 Sotilaan välineiden glamouria

Ruotuväki-lehden luoma sankarilegendamiehisyys sisältää inhimillistettyjä, mutta perin teknisiä käsitteitä, jotka ovat jaettuina muun yhteiskunnan kanssa. Samanaikaisesti ilmassa on myös huoli koneista sekä ihmisyyden materiaalista jatketta. Jotta kaikki ei kuitenkaan vaikuttaisi olevan pelkkää sotilaan fyysistä vahvuutta ja lihaan valettua konetta, ruumiillisen sitkeyden ja periksiantamattomuuden mausteena on vahvaa puolustusmateriaalien voimaa.

Modernein kasarmi (RV148)

Puolustusmateriaalin mallimaa

Suurin osa Suomen puolustusmateriaalista tuodaan ulkomailta (RV9)

Ilmavoimien iskukyky mallillaan

Kansainvälinen yhteistyö laajenee (RV10)

Rypäleasteista ei haluta luopua

Minusta [kuvateksti] terve itsekkyyks on kansallisen turvallisuuden kysymyksissä paikallaan. (RV11)

Toisaalla Ruotuväki-lehden diskursseissa sankarilegendojen aseiden vahvuus kuitenkin hieman askarruttaa.

Puolustusvoimien materiaali vanhenee vauhdilla

”Museovehkeillä ei sotaan kannata lähteä”. (RV149)

Romupommi tikittää

Massavanheneminen koskettaa erityisesti maavoimien alueellisia joukkoja. –
– Kaluston yhtäkkinen vanhentuminen herättää myös epäilyjä. (RV150)

Ilmavoimat tarvitsee lähivuosina kolmannen Casa-kuljetuskoneen voidakseen taata ilmakuljetusten onnistumisen. – – Nyt luodaan kykyä lääkintäevakuointiin. (RV104)

Hornetit ajan tasalle (RV105)

Jalkaväkimiinat pian historiaan (RV155)

Mutta miksi sitten olemme yhteiskunnassamme siirtyneet ajattelemaankin tekemällä ja olemaan lähes koneita – ihailemaan itsenäisyyttä, selviytymistä ja vahvuutta? Nämä viimeksi mainitut ominaisuudet nimeäisin tutkijana myös sosiaalityön tavoitelluiksi kulmakiviksi, joten materiaalien kautta ajatteleva ei siis ole ruotuväen yksinoikeus. Eikö pelkkä ihmisyyys vakuuta olemassaolollaan kaupallistunutta ja koneellistunutta johtajuutta? Onko ihmisyyttä liian pientä ja huomaamatonta? Miksi ihmisyyden kokemuksia on niin vaikea edes ihmisen itse käsitellä? Oksanen (2006a) on tutkimuksessaan tarkastellut haavautuvaa minuutta ja tutkinut, mitä subjekteille on tapahtunut teknologian valtaamassa maailmassa, jossa myös väkivalta on virtuaalista ja jatkuvasti läsnä, vaikka ei suoranaisesti aktualisoituisikaan konkreettisiksi teoiksi (Oksanen, 2006, 19). Tähän mainitsemaani ihmisyyden kokemusten kysymykseen Oksanen (2006a) vastaa muun muassa seuraavasti:

Nuorelle on paljastunut liian paljon liian varhain. Nuorelle ei ole ehtinyt kehittyä tilaa, jossa asioita kykenisi käsittelemään mielessä suhteellisiksi, jolloin kyky kuvitteluun heikentyy ja kasvaa riski kokemusten käsittelyyn toimimalla. Kauppakeskuksien tuottama narsistinen leijuminen ja yksityiset sulautumisen kokemukset tavaroihin eivät korvaa sanallistamisen

tuottamamaa yhteisyyden tunnetta. Kulutuksen keskeisyys hämärtää tuotteiden ja kuluttajien välisiä rajoja siten, että humanistinen jaottelu ihmissubjektin ja tavaraobjektin välillä ei enää toimi. Paitsi, että viivakoodit luovat tavaroille identiteettejä, niillä on omat biografiansa ja inhimilliset piirteensä, joskus jopa muotoilusta alkaen. Esimerkiksi mainonnan kuvastoissa saatetaan puhua autoista elollisina olentoina. (Oksanen 2006a, 230–235.)

Tavaroiden identiteeteissä ja niistä käytävissä diskursseissa kuvastuvat myös yhteiskunnallinen vanhuuden ja avuttomuuden tietynlainen, aivan liian yleisesti esiintyvä kieltäminen, jota Oksanen (2006a, 135) nimittää toiseuden kieltämiseksi. Seuraavassa muutamia esimerkkejä Ruotuväki-lehdessä elollisina olentoina käsiteltyjen esineiden identiteeteistä, kunnosta, sisuksista ja yllättäen myös yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Vai voisiko lamaa todella torjua ilmatilan kautta? Se voisi olla sitä kybertulevaisuutta, johon elollisten olentojen jälkeen siirrymme.

Suomi-elokuvan Herra Auto (RV69)

Panssari-Sisujen sisuskalut päivitetään uuteen uskoon (RV151)

Hyvässä kunnossa keski-ikään

Ammattilaiset tekevät Hornettien huollot (RV68)

Haupitsivanhuksia myytiin Viron turvaksi

Viroon on lahjoitettu vuosien varrella sekalaista kalustoa (RV66)

Kopterivanhukset matkalla Unkariin (RV154)

Sporttinen vanhus ajokunnossa

Ilmavoimien Teknillisen koulun perinneauto on BMW 502-62 (RV67)

Ilmatilan suojelija ei väsy

Hornettien kuntoa analysoidaan jatkuvasti (RV152)

Rautarouvia ja USB-tikkuja

Muonituskeskuksissa vanha ja uusi tekniikka elävät symbioosissa

Vanhasta rautarouvasta ei niin vain luovuta (RV103)

Monitoimialus Louhi neitsytmatkalleen (RV153)

Ohjuksilla lamaa vastaan

Suomi uusii ilmatorjuntajärjestelmänsä vuoteen 2016 mennessä. (RV70)

Mutta ei siinä kaikki: koko yhteiskunnallinen ajattelu on alkanut – kenties uuden julkishallinnan myötä – esineistyä. Kuten olemme huomanneet, mainoksissa tietokoneet tarvitsevat kuitua ja vatsa soittaa rumpua. Ihmisen ja koneen osat ovat sekoittuneet. Tätä kuvaa Pekka Himanen (2006) yhteiskuntaan ja sosiaalityöhön hyvin osuvalla tavalla. Himasen (2006, 63) mukaan yhteiskunnallisessa ja yksilön elämän kokonaisuudessa myös talous on päässyt ylikorostuneeseen asemaan. Talous on aina väline, jolloin tällainen ylikorostunut asema ei sille kuulu. Siitä huolimatta taloudesta on alettu puhua itseisarvona ikään kuin se olisi elollinen olento: Tänään pörssi oli hermostunut. Tänään pörssi oli alamaissa. Tänään pörssi piristyi. Tällaiset virkkeet voisivat Himasen mukaan yhtä hyvin kertoa kuvitteellisessa saippuasarjassa esiintyvistä perheistä, jolla olisi Pörssi-niminen lapsi, ja perheen koko elämä mukautuisi Pörssi-lapsen oikkuihin. (Himanen 2010, 64.)

Oksanen (2006a) summaa saman sanomalla, että on mahdollista puhua inhimillisten subjektien tavaroitumisesta. Ilmiö näkyy Oksasen mukaan muun muassa siinä, että koulujen opetussisältöjä muokataan talouden ja työmarkkinoiden tarpeisiin: nuorista on tehty kulutushyödykkeitä, oppilasmateriaalia yritysmaailman tarpeisiin. Kun tavara inhimillistetään ja inhimilliset subjektit tavaroidaan, rajat ihmisten ja koneiden välillä hämärtyvät. Tämä niin sanottu kyborgi eli ihmisen ja koneen välimuoto läpäisee luonnollisen ja keinotekoisin rajan: se ei ole puhtaasti organismi, muttei myöskään täysin keinotekoinen. (Oksanen 2006a, 235.) Seuraavat aineistolainaukset kertovat sotilaan kyborgiominaisuudesta, jossa ase sulautuu yksittäisen taistelijan ruumiillisen kyvyn vahvistajaksi.

Panssarimiehen kauhu

Moderni ase vahvistaa erityisesti yksittäisen taistelijan panssarintorjuntakykyä. (RV71)

Puukko kupeella kuljetaan

Verkkarit ja kassit saattavat jäädä pölyttymään, mutta puukko pysyy – – Kurssipuukot ovat yhä näkyvä RUK-perinne. – – Puukot [ovat] kovassa huudossa. (RV90)

Vaikka aseet sulautuvat sankarilegendan vahvistukseksi, lehden diskursseissa korostuvat aseiden kanssa toimimisen tiukat rajat. Aseiden kanssa toimiminen kuvataan äärimmäisen tarkkaan harkittuna ja ohjattuna toimintana, jossa ylilyönnit ovat poissuljettuja. Myös oikeanlaista, tervettä suhtautumista aseisiin pidetään tärkeänä. Ruotuväki-lehdessä halutaan avartaa mustavalkoista ajattelua aseita koskevista keskusteluissa ja kyseenalaistaa uskomusta, että asevelvollisuuden ympärillä on automaattisesti väkivallan kehä tai tekniikka aiheuttaa vain ongelmia. Nämä asenteet tiedostin itsessänikin tutkijana – olinhan asettanut hypoteesikseni miehisen väkivallan ilmentymän armeijassa. Seuraavat lainaukset ovat malleja armeijan avarammasta, vastuullisesta ajattelusta ja samalla vasta-argumentteja tutkimukseni alkuhypoteesille.

Ase ei tapa

Suomessa on kansainvälisesti erittäin paljon luvallisia aseita, noin puolitoista miljoonaa. Jotkut väittävät, että tästä johtuvat meidän korkeat itsemurha- ja väkivaltarikosluvut. Tällainen on mustavalkoista ajattelua. – – Koulusurmia ei olisi estetty lainsäädännöllä, vaan ihan muilla toimenpiteillä.

Väkivaltautisoinnissa tuodaan usein esille tekijän suorittama asepalvelus. Pitäisi myös mainita se, jos palvelusta ei ole suoritettu. Joillekin lukijoille voi nimittäin syntyä mielikuva, että asepalveluksella ja väkivaltaisuudella olisi jokin yhteys. Tulisi muistaa, että noin 80 prosenttia miehistä suorittaa asepalveluksen.

Varusmiespalveluksen aikana opitaan tervettä suhtautumista aseisiin. Lähtökohtana on, että aseisiin turvaudutaan äärimmäisessä hätässä puolustustarkoituksessa. – – Minkäänlaista leikkimistä tai huolimattonta toimintaa aseiden kanssa ei sallita. (RV106)

Väkivallan vastustajat

Joka vuosi moni mies vakaumuksellisista syistä valitsee asepalveluksen sijaan aseettoman palveluksen tai siviilipalveluksen. Monella taustalla on syvä eettinen tai uskonnollinen vakaumus.– – saako ihmistä tappaa? Normaaliolosuhteissa vastaus on itsestään selvä. – – Sotilas ei kuitenkaan edustakaan itseään, vaan maataan ja joukkoaan. – – Ääritilanteessa hänellä on oikeus tappaa, kun hän suojelee perhettään ja koko kansaansa väkivaltaiselta uhalta.

On tärkeää, että varusmiehinä palvelee niitä, jotka kykenevät käsittelemään eettisiä kysymyksiä. Vain sillä vältetään julmuudet, että sotilaat oikealla vakavuudella suhtautuvat ihmiselämään ja ymmärtävät tehtävänsä rauhan ja oikeudenmukaisuuden puolustajina. Tähän tehtävään ei tarvita sotahulluja vaan aivan tavallisia rauhaa rakastavia suomalaisia. (RV164)

Virtuaalisen, teknologiaan painottuvan, uhkien alla taistelevan sankarilegendan rinnalle muotoutuu siis virtuaalisotilas, joka tiedostaa riskit. Oikein käytettynä teknologia voi tukea ja hyödyttää sotilaan koulutusta, kuten seuraavista lainauksista voimme helposti todeta.

Mihin menet varusmies?

Lentosotakoulu Kauhavalla on ottanut käyttöön sotilaan seurantalaitteen
Laitte kertoo sotilaan rasiustason sekä paikantaa sijainnin hädän yllättäessä
(RV160)

Älypuhelin sotilaan uudeksi varusteeksi?

Yhdysvaltojen armeija testaa ensimmäisiä älypuhelimia sotilaiden käytössä.
(RV161)

Kameran kanssa metsässä

Combat Camera -varusmiesten palvelus on välineurheilua
Kuvauskaluston pitää toimia tiukassa taistelutilanteessa (RV162)

Silti pommien rakentelussakin on oma kyborgiulottuvuutensa, pyrkimys kokemuksen laajentamiseen. Teknologinen kehitys on lyönyt leimansa niin sosiaaliseen kuin psyykkiseenkin organisoitumiseen. Vaikka informaatio- ja kommunikaatioteknologiat eivät luo ihmisestä sinänsä kyborgia konkreettisesti mielessä, ne laajentavat hänen ruumiillisen kokemuksensa oman ruumiin yli. Siirtyminen mekaanisten objektien maailmasta elektronisten objektien ja sähköverkkojen maailmaan muuttaa minuutemme ydintä. Kyberavaruus on luotu haavoitettujen surffailtavaksi ja narsistisia tarpeita tyydyttämään. Virtuaaliobjektin riskiluonne ilmenee Kotikemia-foorumilla esitetyissä pommeihin liittyvissä fantisoinneissa, mikä valitettavasti konkretisoitui Myyrmannin pommiräjähdyksessä. (Oksanen 2006a, 236–241.)

Himanen (2006, 12) kuvaa samaa asiaa arvonannon puuttumisena ja arvonkiellon tuhoavuutena. Arvonannon puuttuessa ihminen ei tunne saaneensa sisäänsä arvonannontunnetta, rakastettavuutta ja elämää kantavina voimina, vaan tuntee itsensä tyhjäksi – tai oikeammin hän on ottanut toisten ihmisten arvonkiellon sisäänsä itseään vastaan kääntyneeksi arvottomuuden, itsehylkäyksen ja itsevihan voimiksi. Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat ovat tämän kehityksen hirvittävin ilmaus, josta emme pääse ohi vain sulkemalla tapahtuneen pois mielestämme. (Himanen 2006, 12.) Viimeksi mainitussa koko yhteiskuntaa raadollisesti koskettavassa tapahtumassa Puolustusvoimien side muuhun yhteiskuntaan konkretisoitui ja uutisoitui myös armeijan sisäiseen viestintään.

Puolustusvoimat mukana Kauhajoen tapahtumissa

Puolustusvoimat antoivat virka-apua Kauhajoella. Yksitoista kuolonuhria vaatineen ampumistragedian selvittämisessä on ollut mukana Puolustusvoimien virka-apuosasto. – – Kauhajoelle lähetettiin panssaroituja ajoneuvoja – – Poliisi kiittelee Puolustusvoimien osallistumista. (RV51)

Valitettavasti nämä tapahtumat ovat laajan henkisen pahoinvoinnin jäävuoren huippu. Sen toisen pään vaiettuna ilmentymänä on, että Suomessa joka toinen päivä yksinäinen vanhus tekee itsemurhan. Sen vuoksi tarvitaan kehitystä, jossa suomalainen unelma arvokkaasta elämästä voi toteutua eri tavoin. Vanha politiikka on tullut tiensä päähän ja tarvitaan uusi yhteiskunnallinen suunta, jossa kehityksen perimmäinen päämäärä on arvokas elämä. (Himanen 2006, 12–17.) Tästä aiheesta kerron enemmän tutkimukseni lopuksi, luvussa kahdeksan.

5.2.3 Kyberpuolustusta ja sosiaalista manipulaatiota

Tutkimukseni diskursseissa tulee myös voimakkaasti esiin yhteiskunnan ja sankarilegendojen ympärillä vaikuttava sosiaalinen media. Mediaa käsittelevissä diskursseissa kuvastuu hyödyn ohella niiden aiheuttama uhkakuva yhteisölle ja yksilölle. Etenkin kuntien ja valtion julkisten järjestelmien ahtaus ja jalkautumattomuus puhuttaa Ruotuväki-lehdessä.

Kyber-Viron Suomi-projekti?

1990-luvulla tietoyhteiskunnasta tuli muodikas termi Suomessa. Laadittiin tietoyhteiskuntastrategioita, ja suomalaista osaamista arvostettiin ulkomailla asti. – – Muun muassa elinkeinoelämä on esittänyt kritiikkiä suomalaista tietoyhteiskuntaa kohtaan. Suurimpia ongelmia ovat kuntien ja valtioiden erilaiset suljetut järjestelmät. Strategiaa ei ole kyetty jalkauttamaan, kansalaisia ei edelleenkään pystytä palvelemaan samasta paikasta.

Tietoyhteiskuntana eteläinen naapurimaamme Viro on mennyt meistä ohi. Virossa sähköisestä asioinnista on tullut jo arkipäivää. – – Ensimmäisen kerran Virossa äänestettiin netissä vuoden 2005 kunnallisvaaleissa. (RV176)

Ruotuväki-lehden kirjoituksissa on myös nähtävissä tietoyhteiskunnan rajallisuus ja tulenarka haavoittuvuus, yhteiskuntaa ja yksilöä koskevana.

Suomesta luodaan kyberasioiden edelläkävijää

Kyberturvallisuusstrategia työn alla

Lähtökohtana turvata yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Kyberhyökkäyksillä voidaan tehdä fyysistä vahinkoa (RV178)

Kyberpuolustuksen johtamismallia arvioitava

Suomen kyberpuolustus on tällä hetkellä vielä hajanaisesti johdettua ja resurssoitua – – Suunnitteilla on valtionhallinnon ympärivuorokautinen tietoturvalvontakyky – – Pienestä haitasta paniikinsiemen (RV116)

Siviiliyhteiskuntaan kohdistuvat kyberuhat ovat samalla sotilaallinen uhkatekijä ja päinvastoin. Suurin uhka onkin hyökkäys yhteiskunnan perusrakenteisiin, kuten pankki-, energia-, energia- tai ruokahuoltojärjestelmään. – Oikeasti sillä ei ole vaikutusta, ettei kahteen päivään ole ruokaa kaupoissa. Mutta se kylvää paniikin siemenen, jolla voidaan saada yhteiskunta aika sekaisin. (RV116)

Viestintäverkot ovat hyvin haavoittuvaisia. Kriisitilanteissa ne ruuhkautuvat helposti, ja infrastruktuurin vaurioituessa viestintä muuttuu mahdottomaksi. (RV102)

Tällainen viestintäverkoston ruuhkautuminen elettiin Suomessa todeksi talven 2012 aikana Satakunnan alueella, jossa sähköt olivat pitkään poikki talvimyrskyn vuoksi ja puhelinliikenne ruuhkautui pahoin. Seuraava aineistolainaus hätkähdytti tutkijan. On varmasti hyvä muistaa myös seuraava:

Media on sotaa käyvän valtion tärkein liittolainen (RV22)

Useimmiten näemme median liian tärkeäksi tiedonlähteeksi, vaikka tiedostamme sen riskit ja suhtaudumme tiedon oikeellisuuteen varauksella. Uskallan kuitenkin väittää, että suoranaiseen sotaan käytännön tasolla liitämme median harvoin, ainoastaan maailmalta tulevien sotakuvien kautta. Median ja teknologian voima ihmisessä on valtava ja moninainen. Muun muassa Facebook on tullut jäädäkseen ja elää vahvasti nuorison keskuudessa. Huolta sen käytöstä tunnetaan myös Ruotuväki-lehdessä, kuten seuraavista lainauksista voimme todeta.

Sosiaalinen manipulaatio uhkaa puolustusvoimiakin

Sosiaalinen manipulaatio voi kuulostaa terminä oudolta, mutta ilmiö on tuttu melkein kaikille sähköpostia käyttäville. Kyse on esimerkiksi sähköpostin

välityksellä tai puhelimitse saapuvista viesteistä, jotka hyödyntävät ihmisten herkkäuskoisuutta tarkoituksenaan huijata rahaa tai tärkeitä tietoja. – – Puolustusvoimien työntekijöiden on oltava tietoisia uhkasta. Helpoin tie sisään järjestelmään on ihmisten kautta. (RV177)

Naamakirja voi toimia vihollisen aseena
Puolustusvoimat on hiljattain ilmoittanut olevansa huolissaan henkilöstönsä Facebookin käytöstä. (RV23)

5.2.4 ” Kerosiin katkua ja salamavalaja” äärielämysten virtuaalimaailmassa

Ruotuväki-lehden diskursseissa sankarilegendojen miehisuus on myös merkittävä osa virtuaalista yhteiskuntaa ja äärimmäistä miehisyyden rakentamista yleisön ihailun alla, mitä kuvastaa seuraava aineistolainaus:

Kerosiin katkua ja salamavalaja

Hornetit houkuttivat paikalle paljon uteliasta yleisöä – – Siinä on sellainen voimantunne, vetää ihan kananlihalle (RV156)

Mutta se, mitä yleisö kokee tai voi nähdä, ei välttämättä ole koko totuus asiasta – tai ainakin jotkut Ruotuväki-lehden sankarilegendat esittävät asian myös toisin:

Olen pettynyt, koska Puolustusvoimat ei osallistu kertomalla tavanomaisesta varusmiespalveluksesta. Meidän osastollamme olin messujen ainoa tavallinen varusmies. (RV65)

Kaappijärjestys ei ole maailmaa mullistava asia. Se on kuitenkin yksi esimerkki koko armeijaa vaivaavasta ongelmasta: huomio keskittyy usein julkisivun puunaamiseen eikä ongelmien todelliseen ratkomiseen. (RV128)

Voidaanko Ruotuväki-lehdenkin kohdalla tunnistaa Venetsian naamio, joka Simmelin (2005, 164) mukaan perustuu ilmiön irtoamiseen olemuksesta? Onko se tunnistettavissa useimmissa valtiollisissa instituutioissa? Onko julkisten organisaatioiden vakuutettava todellista olemassaoloaan puhtaalla, ryvettymättömällä julkisivulla? Tämä Ruotuväki-lehden diskursseissa esiintyvä julkisivun puunaaminen pakotti minut tutkijana kääntämään katseen myös sosiaalityön julkisivuun. Millainen se on, ja pidänpö minä sitä osaltani yllä? Millaiseksi muodostuu sosiaalityön julkinen tieto tulevaisuudessa? Onko se seuraavan aineistolainauksen kaltaista asiakirjojen kassakaappimaista avoimuutta, vai suistuuko se

torjuntataistelun myötä informaatioperfektionismiin? Perustellaanko sosiaalityön asioiden tietynlaista käsittelemistä ”kaiken rajoittavalla” tietosuojalla? Näistä kysymyksistä esimerkkeinä ovat seuraavat Ruotuväki-lehdestä poimimani tekstinäytteet:

Asiakirjakulttuurin kassakaappiavoimuus

Puolustusvoimien toiminnassa syntyy paljon asiakirjatietoa, jonka salassa pitäminen on tarpeen ja perusteltua, mutta tämä tiedon suojaamisen asenne ulottuu helposti niillekin alueille, joilla se ei ole tarpeen. Tällaisessa asiakirjakulttuurissa jopa asiakirjojen hävittäminen tiedon suojaamiseksi tai salassa pitämiseksi näyttäytyy helposti oikeana ratkaisuna, vaikka se itse asiassa on lain vastainen. (RV50)

Wikileaks – sananvapautta vai informaatioterrorismia?

Sodankäynti on saanut uusia muotoja. Yhdysvallat ja muiden muassa Suomi ovat joutuneet informaatiohyökkäyksen kohteiksi. Mitä nämä Julian Assangen wikivuotajat oikein ovat? Toiset näkevät heidät pahantahtoisina juoruilijoina ja anarkistisina maailman horjuttajina. Toisille taas he ovat jaloja sananvapauden ritareita ristiretkellä maailman poliittisen pahuuden paljastamiseksi.– – Torjuntataistelu hyperavaruudessa johtaa julkisen tiedon vähenemiseen – – sananvapauden hinta on – – informaatioperfektionismi. (RV208)

Miehisyyteen sisältyy yhteiskunnallisen taustavirtuaalisuuden lisäksi myös armeijaan liittyvää sukupolven muutosta ja sodan harjoittelua virtuaalimaailmassa. Tämä kaikki luo todellista haastetta kyseisessä kontekstissa. On pysyttävä mukana nuorison kybertodellisuudessa, jotta koulutus ja johtajuus mahdollistuisivat ja saavuttaisivat tuloksellisesti kohderyhmänsä.

Miksi sotavarustus kallistuu?

”Hintahyppäyksellä tarkoitetaan uuden sukupolven kalustoon siirtymistä”
(RV157)

Hereillä blogistanissa. Facebook

Facebook, Twitter, blogit ja keskusteluryhmät ovat olleet hypen kohteena kyllästymiseen asti. – – sosiaalinen media muuttaa käytöstä ja puolustusvoimienkin toimintaympäristöä juuriin asti ulottuvasti, radikaalisti. – – Voittajaresepti on olla yhtenä pelurina samassa digitaalisessa maailmassa, jossa oma tärkein sidosryhmä, nuoret reserviläiset jo elävät. (RV74)

Mutta armeijassakaan ei aina olla edelläkävijöitä:

Uusi suomalainen sotilas

Uudessa taistelutavassa halutaan hyödyntää enemmän sotilaiden henkisiä voimavaroja. Tässä on suomalaisen sotilaan oma-aloitteisuudelle ja oveluudelle enemmän tilaa kuin nykyisessä taistelutavassa. Vaikka puhutaan elektronisista laitteista, – – [on muistettava,] ettei maavoimat ole tavoittelemassa mitään teknoarmeijaa. Aiemmin oli niin, että sotaväellä oli mystistä tekniikkaa ja siviilit elivät maailmassa, jossa lankapuhelimissa oli pyöritettävät numerolevyt. Nykyään tilanne tuntuu olevan päinvastoin. Hirvenmetsästyksessä käytetään korkeatasoisempaa tekniikkaa kuin jalkaväen taistelussa. Maavoimien taistelun johtaminen pitää saada tälle vuosituhannelle. (RV180)

Ruotuväki-lehden kirjoituksista ovat tunnistettavissa myös kybermaailmaan liittyvät lieveilmiöt. Ne ovat osa koko yhteiskunnallista todellisuutta, sosiaalityön kanssa yhteistä työskentelyä, ja tarkoittavat esimerkiksi peliriippuvuutta ja eristäytymistä. Näiden kautta yksilö putoaa helposti jokapäiväisestä elämästä ja syrjäytyy täydelliseen virtuaalimaailmaan. Kyseistä huolta pohditaan myös Ruotuväki-lehden diskursseissa, muun muassa sotilaan koulutuksessa käytettävien sotapelien kohdalla. Virtuaalisten taistelupelien kohdalla todellisuus on kaksijakoinen. Se voi toimia innostajana, mutta toisaalta hallita koko nuoren todellisuutta.

Sotapelejä hyödynnetään puolustusvoimissa

Laajamittaisissakaan tutkimuksissa ei ole löydetty selvää yhteyttä pysyvän väkivaltaisen käytöksen ja runsaan pelaamisen välille. Sotapelit eivät itsessään altista psyykkisille häiriöille, kuten syrjäytymiselle. Ongelmia ilmenee, kun ihmisen elämässä ei ole muuta sisältöä kuin pelaaminen, sanoo pelitohtori. – – Taistelutaitojen kehittäminen virtuaalisesti voisi saada monet innostumaan armeijasta enemmän. (RV158)

Kaartin Jääkäriyrykmentin sosiaalikuuraattori – – kertoo kohdanneensa muutamia peririippuvaisia, mutta ettei ilmiön lisääntyminen vielä varusmiesten keskuudessa näy. – – [Hän] kertoo ohjaavansa peliriippuvaiset varusmiehet kunnalliseen psykologiseen hoitoon. (RV42)

Mutta strategian ja Foucault'n (Alhanen 2007) hahmotteleman biopolitiikan avulla pyritään vastuullistamaan sotilasta.

Yhdysvaltain armeija on tänä vuonna julkaissut sotilailleen ja henkilöstölleen suunnatun käsikirjan, jossa opastetaan vastuulliseen käyttäytymiseen sosiaalisessa mediassa (some). U.S. Army Social Media Handbook on osa armeijan aktiivisesti kasvavaa näkyvyyttä somessa. Sosiaalinen media on voimakas kommunikaatioväline, mutta sen voima ulottuu pelkkää

käyttövälinettä pidemmällä. On tärkeää ymmärtää käyttämiemme työkalujen suunnattomat mahdollisuudet sekä myös niiden joskus vaaralliset haittavaikutukset. On myös tärkeää kehittää toimiva strategia, joka ottaa operaatioiden turvallisen ylläpitämisen huomioon. (RV191)

Nuoruus on riskialtista aikaa, ja muodoltaan elämää jäljittelevä sosiaalinen media luo nuoruuden riskeille otollisen, osin rajunkin, toteuttamisalustan. Tähän tutkijana törmäsin useissa eri tilanteissa tutkiessani sotilaiden arkea käsitteleviä diskursseja Ruotuväki-lehdessä.

Oksasen (2006a) mukaan nuoruuden irtiotossa on hyvin pitkälle kyse virtuaalisuudesta, erilaisten mahdollisuuksien kokeilemisesta. Nyky-yhteiskunta on vahvistanut virtuaalisuutta, lisännyt epävarmuutta ja hämärtänyt rajoja nuorten elämässä. Tällaisessa tilanteessa nuoruudelle ominaiset rajojen kokeilut voivat muuttua entistä rajummiksi. Nuoruuden irtiotossa saatetaan kurottautua kohti kuolemaa esimerkiksi yllytysaasteissa ja päihteiden käytössä. Riskinotossa ei ole kyse halusta kuolla, vaan halusta toteuttaa henkilökohtaista siirtymäriittiä kuoleman vaaraa vasten. Tuolloin oma ruumis toimii siirtymäobjektina minän ja maailman välillä nuorten ottamissa riskeissä. (Oksanen 2006a, 199.) Nuorten miesten uhitteleva elämäntapa herätti Ruotuväki-lehdessä seuraavissa lainauksissa kuvattua kaltaisia huolestuneita ajatuksia.

Kiire kuolemaan?

Uhmakäyttäytyminen alkaa uudelleen teini-iän lopulla. Monilla uhmakäyttäytyminen alkaa uudelleen teini-iän lopulla. Nuorten miesten uhittelevaan elämäntapaan kuuluu esimerkiksi [vastuuton] liikennekäyttäytyminen, päihteet, tupakointi, väkivalta. Ei välitetä kielloista, rajoituksista tai suosituksista. Tuntuu, että nuorten miesten uhitleminen kuuluu jo kulttuuriin. Monesti ympäristö hyväksyy tällaisen toiminnan, koska ”pojathan ovat poikia”. Asenteiden on muututtava. Ylinopeuteen, väsyneenä ajamiseen ja muuhun liikenteen vaarantamiseen on suhtauduttava yhtä tuomitsevasti kuin humalassa ajamiseen. – – Kaikkea ei tarvitse oppia kantapään kautta. (RV59)

Oksasen (2006a, 108–109) mukaan äärimmäinen itsekontrollin tarve on perin maskuliininen tapa rakentaa identiteettiä, ja se on vahvasti yhdistettävissä erityisesti nuorten miesten usein riskialttiiseen elämäntapaan. Äärielämysten etsiminen esimerkiksi extreme-lajeista voidaan nähdä tavaksi etsiä todellisia tunteita ja kokemuksia, joille ei muutoin tunnu löytyvän sijaa. Myös extreme-lajeissa on kysymys kuoleman

uhmaamisesta. Lohtua etsitään fyysisen kivun kautta, eräänlaisena itsekontrollin muotona. Minuudet toteutuvat satuttamisen kautta, ja tässä tilanteessa joko itsen tai toisen satuttaminen saa subjektin tuntemaan. Äärielämysten kulttuurissa ylilyönnit aktualisoituvat helposti, mikä kertoo myös väkivallan tuotannon limittymisestä kulttuuriseen alitajuntaamme. (Oksanen 2006a, 242–243.)

Mutta äärielämykset ja väkivallan viehätys eivät ole vain miehinen laji, kuten pian huomaamme. Seuraavassa aineistolainauksessa on nähtävissä vasta-argumenttia tutkimukseni hypoteesina olleelle väkivallan miehelle ilmentymälle. Säilöökö armeija väkivallan miehistä ilmentymää? Vai onko kyseessä kenties sukupuoleton, yleinen väkivallan esiin nostaminen? Myös tytoissä on yksilöitä, jotka avoimesti myöntävät raa’an väkivaltaisuuden viehättävän.

Kuvitelkaa tämä: Tiukkoihin minishortseihin ja verkkosukkahousuihin pukeutuneet nuoret naiset rullaluistelevat huimaa vauhtia nelipyöräisillä rullaluistimilla, taklaten toisiaan väkivaltaisesti maahan ja kentän laitoihin verenhimoisten kannustushuutojen innoittamina. Ei, kyseessä ei ole poterovartiassa pilkkivän viestimiehen märkäuni, vaan suosiotaan Suomessa ja maailmalla suuresti kasvattava naisten kontaktiurheilulaji roller derby.

Väkivalta viehättää

Toiminta kentällä on välillä niin rajua, että terveen itsesuojeluvaiston omaava henkilö ei kylmiltään sinne uskaltaisi. Onko roller derbyn raaka väkivaltaisuus se, mikä naisia lajissa viehättää?

– Kuulostaa härskiltä sanoa joo, mutta on siistiä, että on olemassa puhtaasti naisten joukkueurheilulaji, josta löytyy vauhtia, voimaa ja kontaktia, kertoo helsinkiläisen Kallio Rolling Rainbow -joukkueen jäsen. (RV193)

5.3. Punkkarunoilijoiden inhimillisyyttä

Tutkimukseni toinen maskuliinisuus, punkkarunoilijoiden miehisuus, sisältää inhimillisyyden piirteitä, jossa nuoren miehen muutos on entistä selvemmin näkyvissä, vaikkakin edelleen vahvasti virtualisoituneena. Myös henkisiin, hengellisiin ja naisistuneisiin pehmopiirteisiin aletaan tuntea läheisyyttä. Raa’an miehisyyden rinnalle rakentuu siis pehmeämpi ja tunnoistaan puhuva sotilas. Kaikki ei sittenkään ole uhkien alla taistelevaa kybermiehisyyttä.

5.3.1 Inttibloggareiden tarinointia

Johanna Mykkäsen (2010) mukaan perinteisen suomalaisen miehen on kuulunut olla ahkera, periaatteellinen ja puhumaton tekojen mestari. Myös viha ja väkivalta on naisia useammin liitetty miehiin. Tässä piileekin Mykkäsen (2010, 31) mukainen miehisyyden paradoksi: ”Yhtäältä miehet leikataan irti tunnemaailmasta, mutta samanaikaisesti heidät on liitetty vihan tunteen omistajiksi ja käyttäjiksi.” Lisäksi vihan kautta luodaan pelkoa, valtaa ja epäoikeudenmukaisuutta. Usein myös yhteiskunnan rakenteet, arvot ja normit sekä sosiaaliset käytännöt määrittävät oikeuden kuhunkin tunteeseen. Monien tuntema sanonta ”miehet eivät itke” erottaa tunteellisuuden ja mieheyden tiukasti toisistaan. Perinteiset kulttuuriset maskuliinisuuden mallit eivät ole sallineet miehille tunteiden avointa näyttämistä, sillä se on yhdistetty heikkouteen ja haavoittuvuuteen. Sukupuolittunut tunteiden näyttäminen opitaan jo varhaisesta lapsuudesta lähtien. (Mykkänen 2010, 31–33.) Tähän väitteeseen esitetään vasta-argumentti seuraavassa Ruotuväki-lehdestä poimitussa aineistolainauksessa. Lainauksen mukaan miehet pyrkivät luomaan ilmapiiriä, jossa olisi mahdollisuus ilmaista tunteita ja osallistua avoimesti keskusteluun.

Ei tartte auttaa?

Suomalaismies ei helpolla pyytele apua. Tuen pyytämisen kuvitellaan tarkoittavan oman heikkouden myöntämistä. Asia on kuitenkin päinvastoin: avunpyyntö tovereilta tai ammattiauttajilta on usein iso askel, ja sellainen harppaus osoittaa vahvuutta. – – Puolustusvoimissa henkisen tuen antaminen on perinteisesti ollut pappien harteilla. – – Vaikka varusmieskoulutuksessa on lähellä sosiaalikirjastoja ja muita siviilihenkilöitä, myös sotilashenkilökunnan tulee osata tukea tarvittaessa. Varusmiestä ei voi kieltää itkemästä sotilaallisella käskyllä. Upseerien on luotava käyttäytymisellään sellainen ilmapiiri, jossa ongelmista uskalletaan keskustella. – – Maanpuolustuskorkeakoulussa on huomattu nyky-yhteiskunnan nuoriin kohdistuvat paineet. (RV49)

Totta on myös se, että kautta historian sotilaat ovat purkaneet tuntojaan kirjoittamalla. Ruotuväki-lehden diskursseissa tulee esiin punkkarunoilun käsite, joka tarkoittaa sotilaan, etenkin alokkaan, tapaa kirjoitella yläpetin sängyn pohjaan omia herkkiäkin ajatuksiaan. Punkkarunoilua käsittelen tarkemmin tutkimukseni alaluvussa 5.4.3, Historian havinaa Ruotuväki-lehdessä.

Punkat ovat sielun peili (RV16)

Mutta jos aiemmin sotilas kirjoitti tuntojaan sängynpohjaan ja muihin sopiviin tai sopimattomiin paikkoihin, nykyisen sotilaan ajatukset löytyvät virtuaalisesta blogista.

Leskiä ja lukutoukkia – ajankohtaiset inttiblogit (RV73)

Alokkaan arki tallentuu blogiin (RV109)

Mutta miksi sitten ylipäättään inttijuttuja täytyy kirjoittaa tai ainakin jollakin lailla olla niissä mukana? Tämä tulee erinomaisesti selville seuraavasta aineistolainauksesta, jossa historiallinen miehisuus kuvastuu inttijuttujen taustalta.

Inttijuttujen perusidea on puhua niitä pahamaineisen äijäporukan kesken. Vaikka naisten vapaaehtoinen palvelus saa myös niihin sukupuolineutraalin ulottuvuuden, yleensä inttijuttuihin törmää maskuliinisissa ympäristöissä. Sauna on oikea inttijuttujen mekka. Siellä katsotaan, kuka pystyy hävyttömimmän liioittelemaan marssien pituutta, valvottuja päiviä ja varusteiden painavuutta. Mitä vanhempi inttijuttujen kertoja on, sitä todennäköisemmin hän voi viedä voiton tässä kilpailussa. Tämä perustuu siihen, että aika kulta muistot. (RV192)

Sankarilegendojen miehisuus hahmottuu suurissa inttitotuuksissa, mutta mukaan alkavat tulla myös siviiliarkea ja parisuhdetta kuvaavat asiat.

Blogi on uuden sukupolven päiväkirja

Blogi on oiva paikka varusmiehen avautumiselle

Pyrin päivittämään blogiani mahdollisimman usein. – – Blogissa on oltava myös keskustelua herättäviä postauksia pelkän päiväohjelman ja fiilisten kertomisen sijaan. Olen tällä hetkellä kirjoittamassa postausta siitä, mitä haasteita armeijaelämä tuo parisuhteessa elävän alokkaan arkeen. (RV167)

Intti- ja muuhun elämään liittyvät tarinat blogissa ovat siis kaikkinsa intin arjessa taistelevalle sotilaille kokoava voima. Ne antavat ryhtiä päivään ja tuovat lähemmäksi siviilielämää.

Osana kollektiivista inttistooria

Miehisestä maailmasta ja armeijatarinoista oppi paljon – – Positiivisten ja negatiivisten tarinoiden kertominen on tärkeää, koska armeija on niin erilainen verrattuna muuhun maailmaan. – – armeijatarina, joka on valikoitunut lajitelma sankaritarinoita sekä kokemuksia hajoamisista ja harmittavista sattumuksista. Kyseessä on tietynlainen tapa puhua armeijasta. (RV165)

Internetin keskustelukulttuurissa osataan kuitenkin olla kriittisiä ja epäillä muiden keskustelijoiden aitoutta. Tämä tapahtuu usein ”trollittelemalla” eli nimittämällä toista trolliksi. Trollilla tarkoitetaan keskustelijaa, joka valehtelee esimerkiksi sukupuolensa tai ikänsä tai jonka kertomusten todenperäisyyttä epäillään. Epäilyä herättävät kypsymättöminä ja epäuskottavina pidetyt puheet. Trolli-ilmiö perustuu nettivuorovaikutuksen ”ruumiittomuuteen”. Internetiä on kuvailtu ruumiittomaksi tilaksi niin tutkimuksessa kuin journalismissakin. Tällaisen käsityksen lähtökohtana on ollut, että ruumiillisuuden merkitys ikään kuin katoaa, kun materiaallinen ruumis ei ole toisten viestijöiden nähtävissä. Tämän on ajateltu helpottavan intiimeistä asioista ja ongelmista kertomista, mutta lisäävän myös sanallista häiriköintiä ja aggressiivisuutta. Nettikeskusteluun osallistujat ovat kuitenkin kiinnostuneista siitä, keitä muut keskustelijat todella ovat. He hahmottavat nettituttujaan todellisina materiaalisina ihmisinä eivätkä ruumiittomina hahmoina. (Laukkanen 2006, 93.)

Kuten edeltä on huomattavissa, nuoret ovat valveutuneita netin käyttäjiä ja suhtautuvat ensin varauksella kansakeskustelijoihinsa, ennen kuin avautuvat itselle merkityksellisistä asioista. Tämä käytäntö kuvastui myös Ruotuväen diskursseissa.

5.3.2 Sielunhoitoa luotiseen keskellä

Seuraavaksi siirryn käsittelemään armeijan kohdalla toteutettavaa henkistä ja hengellistä työtä, joka diskursseissa tulee esiin etenkin erikoistehtäviin tai rauhanturvaajiin liittyvissä asiayhteyksissä. Kiteytän koko inhimillisyyden pohjimmaisen ajatuksen lehden omiin sanoihin: ”Puolustusvoimien kirkollinen työ on sielunhoitoa luotiseen keskellä, johon osallistujat ovat ensisijaisesti ihmisiä, toissijaisesti sotilaita.” (RV209)

Ristin ja rynnäkkökiväärin välissä

Puolustusvoimien kirkollinen työ palvelee varusmiehiä ja henkilökuntaa monin tavoin. Kirkollisen työn tulevaisuus näyttää vakaalta, tulossa ei ole

suuria muutoksia, kertoo kenttäpiispa. Työ on historiallisesti vanhaa ja uskontojen rajoja rikkovaa. Se on myös kansainvälisesti vahvaa ja papit ovat tärkeitä toimijoita kansainvälisissä operaatioissa. Sielunhoito on tärkeä osa kirkollista työtä. (RV14)

Joulu poikkeusoloissa voi viedä ajatukset myös hengellisiin asioihin, mikä ei varmasti ole huonompi asia nykyajan hektisessä elämänmenossa. Kasarmilla jouluhartaus tuo mieleen kodin ja läheiset samoin kuin sota-aikana rintamalla. (RV123)

Puhumattomuus ei kuitenkaan ole suorittajayhteiskunnassamme uusi asia. Kaikkien on pätevoidyttävä jollakin alalla ja suoritettava oma elämänsä tarpeeksi näkyvästi. Kiireisistä aikatauluista on tullut muotia ja kännykät muistuttavat milloin mistäkin. Timo Kopomaa (2009, 10) muistuttaa, että kiireestä ja pakottavasta elämäntemposta, vauhtikehästä, voidaan irrottautua ohjelmallisesti, jolloin keskeisenä tavoitteena on oleellisen rajaaminen retriitin tai mietiskelyn kautta. Oksasenkin (2006a) mukaan suorittaminen tuntuu omalta osaltaan kertovan pakonomaisesta tarpeesta muokata itse itseään yhä uudestaan. Tunteet on puudutettu nopeasti tilanteen mukaan vaihdettaviksi ja kulttuurin emotionalisoituminen on johtanut tunteiden köyhtymiseen henkilökohtaisella tasolla. Tunteista köyhdytetty kyberminä sopii teknologisoituneeseen aikaamme, jossa ihmisestä tehdään koneen jatke. Tällöin tunteidenkin on toimittava vaivattomasti ja nopeasti, mekaanisesti on/off-periaattella. (Oksanen 2006a, 225–226.)

Nyky-yhteiskunnassa on nuorison sanoin ja Ruotuväen diskurssin mukaisesti ”siistiä” selviytyä elämästä muun muassa Big Brotherin hengessä, viihdearvoa unohtamatta.

Isoveli valvoo taistelujia
Simulaattoriin kytketyt taistelijat käyvät sotaa Big Brotherin hengessä

Olemme saaneet paperilapulla tietoja esimerkiksi siitä, keitä on saatu hengiltä. – – Kaatuneita saatetaan herättää henkiin, jotta harjoittelu olisi mielekästä. Kun kaatuneita herätetään henkiin, se ei kuvaa tilannetta realistisesti. Muuten tämä on ihan reilu ja hyvä järjestelmä. (RV72)

Uudet konsolipelit ”ammattisyynissä” (RV12)

Virtuaalinen sääasema
Sääasemamanagerissa pelaaja pääsee sääaseman johtajaksi

Suurin viihdearvo pelillä on varmasti säävarusmiehille. (RV13)

Sotapeli tarjoi haastavia tilanteita Haminassa (RV159)

Laajasta ja monipuolisesta tuen tarpeesta huolimatta varsinainen psykososiaalinen tuki keskittyy pääosin sankarilegendoihin, jotka osallistuvat haastavimpiin palvelustehtäviin, esimerkiksi rauhanturvaamiseen ulkomaanoperaatioiden yhteydessä.

Tuki kantaa rauhanturvaajia

Rauhanturvaajille kohdennettu psykososiaalinen tuki kehittyy operaatioiden vaativuuden lisääntyessä. Tulevaisuudessa psykososiaalinen tuki aiotaan nivoa tiukemmin kiinni osaksi rauhanturvaajien koulutusta. (RV107)

Samoin armeijan koulutuksessa huomioidaan, esimerkiksi ylimääräisiä vapaita myöntämällä, erilaiset yksittäisen sotilaan harrastuksiin tai muuhun liittyvät tarpeet. Useimmiten kuitenkin mahdollisuus vapaaseen toteutuu Ruotuväki-lehden mukaan tilanteissa, joissa sotilas edustaa urheilulajia kansallisella tasolla tai on muutoin huippuluokkaa. Tavallisten pulliaisten lajeja esiintyy vähän, ja harvinaiset kestävyyttä vaativat uroteot valtaavat tilaa diskursseissa.

Harjoitusvapaata myös henkisiin harrasteisiin

Joissain joukko-osastoissa harjoitusvapaata on myönnetty muun muassa musiikkiharrastuksiin. Vapaata voi hakea myös esimerkiksi uskontokuntien tilaisuuksiin. (RV163)

Teräsmiestä tekemässä

Opetusupseeri haastaa maailman kovakuntoisimmat

– – jämäkkä kädenpuristus paljastaa miehen sotilaaksi. – – [Hän] on ollut aktiivinen triathlonisti. (RV100)

Hiihtäen vaikka läpi harmaan kiven

Hiihtäjä – – edustaa Suomea ja Puolustusvoimia kansainvälisissä kisoissa. (RV201)

Tuomarin sana on laki

Yliluutnantti [lla] – – on vaikutusvaltaa sekä työpaikalla että kentällä.

– – hänen tiensä vie jalkapallokentälle huomion keskipisteeseen, erotuomariksi. (RV125)

5.3.3 Inhimillistä kestävyyttä ja armeijan kansanterveydellistä roolia

Jos sankarilegendoissa sotilas kuvataan yli-ihmiseksi, loputtomaksi fyysiseksi jaksajaksi, niin Ruotuväki-lehden punkkarunoilijadiskursseissa on nähtävissä myös miehisen

ruumiillisuuden inhimillinen piirre. Sotilaiden fyysinen terveys ja suorituskyky on tärkeä ja samalla painetta luova seikka armeijan keskuudessa.

Lehden diskursseissa on ilmassa myös sotilaan yhteiskunnallista ja ajankohtaista terveydellistä uhkaa – tosin hieman ironisesti esitettynä.

Sikainfluenssa tarttuu herkästi, muttei ole massamurhaaja (RV76)

Foucault'n (Alhanen 2007) esittämä sotilaan objektivointi – on pyrittävä vaikuttamaan – on voimakasta, kuten aineistolainauksista käy hyvin ilmi.

Suorituskykyinen sotilas tarvitsee fyysisen kestävyuden ja voiman lisäksi paljon muuta

Puolustusvoimat on tärkeä toimija myös kansanterveydellisesti

Hyvä terveys on elinehto hyvälle suorituskyvylle. – – juuri tästä syystä fyysinen suorituskyvyn ylläpito on tärkeää sekä puolustusvoimille että kansanterveydelle. Kun valtaosa suomalaisista nuorista miehistä yhä suorittaa asevelvollisuuden, on tärkeää, että heihin pystytään vaikuttamaan. Haasteet ovat entistä suuremmat, jos tulevana vuosina alokkaat ovat huonokuntoisempia. (RV190)

Etsitään: uutta verta

Suomalaiset sairaalat tarvitsevat joka päivä valtavan määrän erilaisia verivalmisteita potilaiden hoitoon. Siksi tarvitaan myös valtava määrä vapaaehtoisia verenluovuttajia. Verenluovutustilaisuudet ovat useassa varuskunnassa jo lähes pysyvä osa koulutusta. Niissä pystytään paitsi keräämään verta myös jakamaan tietoa, sillä monelle varusmiehelle tilaisuus voi olla ensimmäinen. (RV21)

Nyt sotaan läskiä vastaan

Asevelvollisuuteen perustuvassa valtiossa armeijalla on myös merkittävä kansanterveydellinen rooli. Haasteita ovat esimerkiksi liikalihavuus ja monipuolisen suorituskyvyn saavuttaminen. (RV143)

Mutta auttaakin armeijassa halutaan silloin kun urhean sotilaan terveys horjuu:

Puhelinpäivystys auttaa sairaita varusmiehiä

Varusmiesten terveydenhuollon keskitetty puhelinpäivystysjärjestelmä otetaan pilottikokeiluun vuonna 2011. Kyseessä on vuorokauden ympäri

palveleva päivystävän sairaanhoitajan neuvontapalvelu, joka ohjeistaa lomilla sairastuneita varusmiehiä. (RV175)

Punkkarunoilijadiskurssissa myös sotilaan suorituskyvyn eettinen puoli saa merkitystä, samoin Foucault'n (2000) mukaiset arkkitehtoniset, kontekstiin liittyvät seikat.

Suorituskyky koostuu useista ominaisuuksista

Sotilaan fyysinen suorituskyky on paljon muutakin kuin pelkästään esimerkiksi kestävyys- ja voimaominaisuuksien summa. Se pitää sisällään myös useita tekijöitä. On tärkeää, että suorituskyvyn käsitettä lähestytään monitieteellisesti. Siihen kuuluu psyykinen, fyysinen, sosiaalinen ja eettinen puoli. (RV190)

Varsinaisia eettisiä pohdintoja varusmiehen oman elämän taideteoksesta on diskursseista vaikeampi löytää, mutta jonkin verran esitetään itsekäytäntöä vastarintana, kuten tämän tutkimuksen johtamista käsittelevässä osiossa huomasimme. Sotilaalla on halu vaikuttaa koulutukseen ja antaa palautetta käytännön ohjaajille, kenties ympäristöönkin liittyvänä. Kuten aiemmin on mainittu, Foucault (Alhanen 2007, 19) puhuu etiikan yhteydessä elämästä taideteoksena ja itsekäytännöstä vastarintana. Sotilaan oman taideteoksen rakentamista pyrkii armeija osaltaan tukemaan muun muassa koulutuskontekstin uudistamiseen liittyvillä toimenpiteillä.

Reserviupseerikoulussa – – on käynnissä uutta ajattelua edustava pilottihanke. Uudistetussa päärakennuksessa on luotu terveellisen sisäilman takaamiseksi järjestelmä, jossa maastossa olleet varusteet pidetään poissa majoitustiloista. Majurit – – esittelevät uusinta teknologiaa pursuavaa kasarmia, jossa kaappeihin homehtuneet varusteet ovat historiaa. (RV174)

Myös varsinaiset sotilaan terveyttä koskevat asiat tulevat esille parhaiten kuvien kautta, huumorilla höystettyinä. Seuraavassa aineistolainauksessa oma huomioni on hakasulkeiden sisällä.

Päivärahat nousivat porrastetusti

Korotetulla päivärahalla saa sotilaskodista esimerkiksi tällaisen kattauksen. [Yläpuolella kuva, jossa sipsipussi, virvoitusjuoma, munkki ja kahvi.] (RV172)

Yleisesti yhteiskunnallinen keskustelu on sävyiltään myönteistä varsinkin sotilaan taloudellisia etuuksia koskevissa asioissa. Samanaikaisesti Ruotuväki-lehden diskursseissa

kuvastuu kuitenkin kokemus sellaisten yhteiskunnallisten tositoimien puutteesta, joilla saataisiin aikaan todellisia muutoksia.

Mitä kuuluu varusmiesten etuuksille?
Ymmärrystä hankkeille löytyy, mutta varsinaisia tekoja vähän (RV114)

Kotiuttamisrahaa kannatetaan

Puolueet ovat erityisen valmiita parantamaan varusmiesten sosiaalista asemaa. Erimielisyyksiä puolueilla on varuskuntarakenteeseen liittyen. (RV171)

Kun taas varsinainen institutionaalinen toimija näkee asian näin:

Vuoden 2011 alusta voimaan tullut nuorisolaki velvoittaa Puolustusvoimia. Lain tarkoituksena on lisätä sosiaalista tukea nuorille. – – Toiminta tähtää siihen, että nuorilla miehillä olisi mahdollisimman hyvät eväät pärjätä elämässä. – – Kaikesta huolimatta Puolustusvoimien sosiaalipäällikkö näkee, että suomalaiset nuoret miehet voivat paremmin kuin koskaan. – He ovat koulutetumpia, avoimempia, solidaarisempia ja kansainvälisempiä. (RV169)

Ruotuväen punkkarunoilijadiskurssi tuo miehisyyteen ripauksen naiseutta, pehmoa, kodin henkeä. Tutkijana en kuitenkaan vakuuttunut miehen ja naisen kotiroolien sekoittumisesta, vaikka havaitsin sotilaskoulutukseen sisältyvän myös normaaliin elämään tarvittavia taitoja.

Kyllä varusmiehet hyvin siivota osaavat, kun vain siihen varataan riittävästi aikaa. Ensimmäisellä palvelusviikolla pidettävän siivousoppitunnin jälkeen siivous alkaa sujua. Ennen oppitunnin pitämistä saattaa käytävällä törmätä varusmieheen, joka ei edes tiedä, miten päin siivousmoppia pidetään kädessä. (RV110)

Kaiken kaikkiaan sankarimainen mieskuva laajenee huomattavasti, kun siihen liitetään punkkarunoilijoiden monipuolinen inhimillisyys. Mutta mitä tapahtuu miehisyydelle sitten, kun tutkimuksessani yhdistetään yhteiskunnallinen asevelvollisuusvelvoite ja sotilaan syrjäytymisdiskurssit?

5.4. Yhteiskunnan kasvattien yhteisöllisyyttä

Tutkimukseni kolmas miehisuus muotoutuu ilmiönä yhteisöllisyyden ja syrjäytymisen ympärille, joten tutkijana nimesin sen yhteiskunnan kasvattien miehisyydeksi.

Tutkimuksessani ovat muutoinkin eri asiayhteyksissä esiintyneet käsitteet yhteisöllisyys ja syrjäytyminen. Koska ne ovat vaikuttava osa sosiaalityötä ja saavat tutkimusaineiston diskursseissa vahvan aseman, on niitä syytä tarkastella hieman tarkemmin. Yhteen hiileen puhaltava armeija rakentaa tutkimuksessani edelleen laajentuvaa miehisyyttä. Tässä kohdassa tutkimustani halusin tutkijana nähdä, löytyykö nykysotilailta sellaista jo aiemmin mainitsemaani solidaarisuutta, jota veteraaneilla on. Tutustuin Sirpa Korhosen (2011) tutkimukseen ja totean, että seuraavassa aineistolainauksessa tulevat tiivistetysti esille tutkimuksen ydinasiat – etenkin veteraanien solidaarisuus ja sosiaali- ja terveystalvelujen jalkauttamisen tarve.

Solidaarisuudesta mallia muillekin

Väitöskirjan tehnyt Sirpa Korhonen kannustaa tukemaan yhä veteraaneja
Poikamiehet olivat sodan jälkeen väliinputoajia

Suomen sotien veteraanien keskuudessa elää edelleen harvinaisen voimakas solidaarisuuden ja toisten auttamisen henki, selviää vasta väitelleen Sirpa Korhosen tohtorin väitöskirjasta. Korhonen arvioi tutkimuksessaan sotaveteraanien avun tarvetta sosiaalityön näkökulmasta, jossa hän havaitsi erityisen välittämiskulttuurin. – – Väitöskirjassa tutkittiin veteraanien sotakokemuksia ja hyvinvointia seuranta-aikana vuodet 1993 ja 2006. – Yksi keskeinen tutkimustehtävä oli tutkia miesten selviytymiskeinoja sodassa ja sotakokemuksia tarinoina. – – valottaa Korhonen.

Taistelutoverit ovat siis merkittäviä vertaistukijoita veteraaneille. – – Kahviloihin ja kapakoihin kokoonnuttiin sotien jälkeen kertomaan iänikuisia sotajuttuja. (RV194)

Sukupolvi ilmentää yhteiskunnan kulttuurista ja historiallista muutosta tai muuttumattomuutta. Nopeat sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset synnyttävät uusia sukupolvia nopeammin kuin hitaat muutokset, ja uusi sukupolvi syntyy vasta osallistumisen ja toiminnan kautta. Veteraanien kohtaamisessa on tärkeää tiedostaa heidän kokemansa yhteiskuntamme historialliset tapahtumat. Sodassa invalidisoituneet mutta muutoin terveenä pysyneet miehet sopeutuivat siviiliin paremmin kuin muut miehet. Sotavammaisen oli sankarivammaisen, jolle kunniakas vammautuminen velvollisuutta täytettäessä loi positiivisen arvolatauksen. Sodassa saatu vamma miltei korosti miehisyyttä ja loi pohjaa parisuhteen solmimiselle ja kestävyydelle. (Korhonen 2011, 39, 46.)

Sankarivammaisia miehiä elää keskuudessamme vieläkin suuri määrä. Onkin ensiarvoisen tärkeää tuoda myös tämä osa miehisyyttä tutkimuksessani esille, sillä tähän pohjautuva

historian velvoite painaa edelleenkin sotilaiden miehisyyden harteita. Myös seuraavan aineistolainauksen mukaisen, Korhosen (2011) peräänkuuluttaman sosiaalityön jalkautumisen laajemminkin veteraanien kotiin koen olevan lähellä sydäntäni, sillä olen itse tehnyt kyseistä jalkatyötä jo pitkään.

Korhonen haluaa painottaa, että vastoin yleistä mielikuvaa veteraaneja elää vielä paljon Suomessa. Siksi hän kannustaa kehittämään yksilöllisiä sosiaali- ja terveyspalveluja itsenäisen asumisen tueksi. Sosiaalityön jalkautuminen veteraanien koteihin mahdollistaisi veteraanien kohtaamisen ja yksilölliset palvelut. – Suomessa elää noin 50 000 veteraania, joista 8 000 on sotainvalideja. (RV194)

Historian velvoitteen rinnalla yhteisöllisyys esiintyi tutkimukseni diskursseissa syrjäytymisen vastinparina, mistä johtuen on luontevaa – ennen syrjäytymisen tarkempaa käsittelyä – kääntää katseet hetkeksi armeijan perusyksikköön, joka ei yllättävästi olekaan sotilas, vaan aina ryhmä. (Jokinen 2000, 163–165.) Seuraavan aineistolainauksen perusteella vaikuttaisi olevan mahdollista, että armeijassa opitaan edelleenkin solidaarisuuden mallia.

Armeijassa esiintyvä yhteisöllisyys voi tehdä hiljaisestakin tyypistä sosiaalisemman. (RV169)

Armeijan perusyksikkö on siis ryhmä, ei yksittäinen sotilas. Peruskoulutuksen yhtenä tavoitteena on luoda yhteenkuuluvuuden tunne, joka tekee eron siviili- ja armeijaelämän välille ja samalla sosiaalistaa militaristiseen maailmaan. Ryhmän jäsenten keskinäistä kiintymystä edistää se, että ryhmään joudutaan olosuhteiden pakosta tai siihen pääseminen on vaikeaa. Lisäksi yhteishenkeä luovat ryhmän oppimat erityistaidot, omintakeinen kieli, pieni koko ja tehtävien selkeys. Sotilaallisissa käytännöissä ryhmähenkeä pyritään luomaan kahden armeijalle ominaisen harjoituksen avulla, jotka ovat sulkeisharjoitukset ja marssit. Sulkeisjärjestyksellä tarkoitetaan ”joukon toimintaa ja ryhmitystä, jossa sotilaiden ja ryhmien paikat ovat tarkoin toistensa suhteen määrätyt. Toiminta on täsmällistä ja samanaikaista ja sitä johdetaan määrättyjen komentojen avulla” (Jokinen 2000, 163–165).

5.4.1 Poliittista myllerrystä ja maanpuolustustahtoa

Yhteisöllisen strategian katoamiseen tai vähentymiseen ei ole kiinnitetty huomiota ainoastaan sosiaalityössä. Asia on huomion kohteena niin kansallisella kuin koko EU:n tasolla. Onko yhteisöllisyyden ja tiettyyn alueeseen liittyvän kansallistunteen katoaminen historian vääjäämätön murros, kuten Moscovici (2000) ajattelee? Olemmeko siirtyneet sukupolven muutoksen kautta ajattelemaan toisin? Tästä kertovat omaa tarinaansa Ruotuväki-lehden yhteisöllisyyttä kuvaavat diskurssit.

Partiosta playstationiin

Päättynyt kymmenvuotiskaus jää historiaan ajanjaksona, jolloin perinteinen yhteisöllisyys ja kansalaisuus kokivat voimallisia muutoksia. Kun vuonna 1998 noin 80 prosenttia suomalaisista oli kiinnostunut yhteisistä kollektiivisista tavoitteista ja oman panoksen antamisesta yhteiskunnalle, niin vuonna 2011 vastaava luku on 40 prosenttia. (RV19)

Yhteisöllisyydessä tapahtunut muutos ei ole vain kansalaisten ongelma; onhan myös valtiollisella ja julkisella puolella jo pitkään haettu täydellistä individualismia, yksilöllistä pärjäämistä ja New Public Managementin mukaista tulosta säästöjen kautta. Nämä asiat ovat arkipäivää Puolustusvoimissa meillä ja muualla.

Ruotsin puolustusvoimat on säästökuurilla ja haluaisi luopua yleisestä asevelvollisuudesta. (RV20)

Ruotsi uskoo palkka-armeijaan (RV112)

Yhteistyö avuksi talouskurimuksessa

Euroopan puolustusviraston johtaja – – on huolissaan puolustusleikkauksista (RV113)

Tässä yhteydessä on mainittava, että Puolustusvoimien uudistukseen ja maanpuolustustahtoon liittyvät asiat olivat varsinkin vuoden 2011 Ruotuväki-lehdissä huomattavan paljon esillä. Päädyin tutkijana kuitenkin ratkaisuun jättää Puolustusvoimien uudistukseen liittyvän diskurssin tutkimuksestani pois, koska se ei auta minua vastamaan tutkimuskysymyksiini ja tarvitsee erillisen tutkimuksen kirjoitusten runsaan lukumäärän vuoksi. Puolustusvoimien uudistus- ja maanpuolustustahtodiskurssit vilahtelevat tutkimuksessani siltä osin, kun ne ovat tutkimuksessani tarpeen. Suoranaisen asevelvollisuusarmeija vastaan palkka-armeija -keskusteluun en tutkimuksessani keskity,

koska se ei liity läheisesti tutkimuskysymyksiini. Joitain tähän liittyviä jännitteitä voi tutkimuksessani kuitenkin esiintyä miehisyyttä kuvaavissa asiayhteyksissä. Seuraavat aineistolainaukset tiivistävät edellä mainitut asiat.

Asevelvollisuuden nykyrooli

Suomen turvautuessa vielä muista länsimaista poiketen yleiseen asevelvollisuuteen tulee yhä kriittisemmin ja monipuolisemmin käydä julkista keskustelua aiheesta sekä pohtia asevelvollisuuden merkitystä yhteiskunnan kannalta. Asevelvollisuus on Suomessa muutoskaudessa, yleisen keskustelun avulla saadaan yhdistettyä puolustushallinnon sekä yhteiskunnan tarpeet ja unohdettua kylmän sodan aaveet. (RV77)

Poliittisen myllerryksen keskellä puolustusvoimissa valmistellaan suuria uudistuksia ja etsitään työnjakoa niiden suunnitteluun

Eduskuntapuolueet ovat lähes yksimielisesti asevelvollisuusarmeijan kannalla. (RV111)

5.4.2 Sotilaan syrjäytymistä ja toimettomien äkkilähtöjä

Koska sosiaalityön tutkimukseni kietoutuu miehisyyden diskursseja tutkiessaan aikuissosiaalityön ytimen, syrjäytymisen ympärille, käsittelen sotilaan syrjäytymistä tutkimuksessani laajemmin. Myös Ruotuväki-lehden syrjäytymisdiskurssiin kuuluvien kirjoitusten runsas määrä antaa siihen aihetta.

Tutkimukseeni syrjäytymistä käsitteleväksi taustatutkimukseksi otin Paul Juhani Johanssonin (2010, 5, 23) diskurssianalyttisen, sosiaalityön alaan kuuluvan liseniaatintyön marginalisaatiokysymyksistä Keski-Uusimaa-lehdessä julkaistuissa lasten ja nuorten rikoksia käsittelevissä artikkeleissa. Johanssonin tutkimus on tässä relevantti, koska sen viitekehyksenä on sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan sosiaaliset ongelmat vaihtelevat eri aikoina ja kiinnostuksen kohteena ovat ne sosiaaliset prosessit, joiden kautta asiantila määritellään yhteisölliseksi ongelmaksi. Hänen mukaansa lasten ja nuorten hyvinvointi tai syrjäytyminen ei ole pelkistettävissä yhteen totuuteen, vaan on tutkittava sitä merkitystodellisuutta, jossa näitä ilmiöitä tuotetaan. Näihin asioihin pohjaa myös oma tutkimukseni, koska pyrin näkemään miehisyyden ympärille rakentuvia diskursseja Moscovicin (2000) mukaisina ilmiöinä, en yhtenä totuutena. Lisäksi Johansson (2010, 3) toteaa erilaisia huolia jaettavan nykyisin laajasti median välityksellä. Myös

median rooli armeijaa koskevana vaikuttamiskanavana todentuu ja osin korostuu tutkimuksessani useissa eri asiayhteyksissä.

Syrjäytyminen on poikkeavuutta. Se on kulttuurista marginalisoitumista, poissulkemista yhteiskunnallisesta vallankäytöstä ja vaikuttamisesta. Syrjäytyminen on arvottomuutta, ja se on yhteiskunta-, yhteisö- ja yksilötason prosessi. Jos kysymme, mikä on yhteiskunnan ja instituutioiden suhde syrjäytymiseen, painopiste siirtyy yksilöstä yhteiskunnan syrjäytymismekanismeihin. Syrjäytyneisyyden tilan tuloksena ovat sosiaaliset ongelmat, jotka ovat kasautuneet ja kroonistuneet sotkuiseksi vyyhdiksi. (Johansson 2010, 16–17.) Tästä ongelmien kasautumisesta on armeijassa tehty huomioita ainakin asepalveluksen ulkopuolelle jäävien miesten kohdalla.

Nuorten miesten syrjäytyminen [on] ajankohtainen [kysymys] myös puolustusvoimissa. (RV15)

Yhteiskunnan polttavimpia puheenaiheita on nuorten miesten syrjäytyminen. Asia on ajankohtainen puolustusvoimissakin. Tutkimusten mukaan varusmiespalveluksen ulkopuolelle jääville kasaantuu eniten ongelmia. Keskeyttäneet ja vapautuksen saaneet pyritäänkin saamaan kunnallisten tukipalveluiden pariin. Uutena ideana on esitetty mallia, jossa peruskoulun opintoja voisi täydentää palveluksen yhteydessä. (RV169)

Kotiranta (2008, 60) näkee, että ihminen voi orientoitua todellisuuteen varmimmin uudella tavalla jonkin hänelle uuden toiminnan kautta. Mutta voiko armeija tarjota syrjäytyneelle uudenlaista toimintaa? Mitkä ovat armeijan keinot syrjäytymisen ehkäisemisessä? Puolustusvoimat tiedostaa yhteiskunnallisen syrjäytymisen ongelman ja osaltaan osallistuu sen hallintaan saamiseen. Onko tämä syväjohtamisen ja kurikoulutuksen mukaista, objektivoinnin kautta saavutettavaa hallintaa – sotilaan paaluttamista siviilielämään?

Asepalvelus voi toimia ponnahduslautana syrjäytymisvaarassa olevalle

Nuorten miesten hyvinvoinnista huolehditaan monella tasolla (RV169.)

Myös Ruotuväki-lehdessä mainitaan muussakin lehdistössä paljon palstatilaa saanut Aikalisä-hanke.

Stakesin Aikalisä-hanke 2004 (RV15)

Stoppi nuorten syrjäytymiselle

Nuorten kasautuneet ongelmat ja syrjäytyminen ovat johtaneet siihen, että joka ikäluokasta noin neljännes jää varusmies- ja siviilipalveluksen ulkopuolelle. Tästä neljänneksestä joka kolmas on vakavasti harkinnut itsemurhaa. Aikalisä! -tukipalvelu on suunnattu ongelmiansa kanssa painiville miehille. Tukipalvelun tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä. Se pyrkii tavoittamaan koko ikäluokan kutsuntojen kautta. (RV184)

Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen -toimintamalli on kuntien puolustusvoimien ja siviilipalveluskeskuksen välinen yhteistyömalli, jonka tavoitteena on nuorten miesten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymiskehityksen estäminen. Sen myötä on mahdollista havaita tukea tarvitsevat nuoret miehet kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä. Malli kehitettiin vuosina 2004–2005 Helsingin ja Vantaan, Puolustusvoimien, työministeriön ja Stakesin yhteisessä hankkeessa. Aikalisä-toiminta sisältyy terveyden edistämisen politiikkaohjelmaan, lapsi- ja nuorisopoliittiseen kehittämissuunnitelmaan 2007–2011 sekä Pääesikunnan ja Maavoimien esikunnan henkilöstösektorin toimintasuunnitelmaan. Stakesin tavoitteena oli kehittää psykososiaalisia tukimuotoja nuorten miesten syrjäytymiskehityksen ehkäisemiseksi, kehittää uusia toimintamalleja palvelun organisoimiseksi sekä tutkia tukiohjelman vaikuttavuutta. Toimintamallin kehittämistä on jatkettu Puolustusvoimien, kuntien ja siviilipalveluskeskusten kanssa. (Nordling 2008.)

Aikalisässä katse on yksilössä, mutta seuraavassa aineistolainauksessa esille tulevat ”joukkotuotantosuunnitelmat” jo käsitteenä havahdutti minut tutkijana. Millaisia ovat sosiaalityön ”joukkotuotantosuunnitelmat”, jos sellaisia on olemassa? Onko sosiaalityön hienovarainen vaikuttavuuspolitiikka joltain osin yhdistettävissä kyseiseen käsitteeseen? Entä edellä esitetyt tutkijan ajatukset sosiaalityön objektivoinnista – millainen on objektivoinnin mahti tässä yhteydessä?

Palveluksen keskeytys on toki hankalaa yksittäiselle henkilölle, mutta myös puolustusvoimille. Joukkotuotantosuunnitelmia joudutaan hiomaan, ja keskeytyksillä on taloudellisiakin seurauksia – myös laajemmin yhteiskunnalle. Siitä huolimatta prosenttien suurien muutosten merkitystä ei pidä liioitella. Tällainen kausivaihtelu ei ole merkki suomalaisen asevelvollisuuden rapautumisesta, saatikka maanpuolustushengen laskusta. (RV196)

Olisiko aikuissosiaalityössäkin tarvetta vastaavanlaiseen koulutuskulttuurin perusteelliseen muutokseen, joka on armeijassa toteutettu onnistuneesti, kuten seuraavassa lainauksessa varovasti todetaan?

Peruskoulutuskauden keskeytysten määrä on suhteellisessa laskussa

Puolustusvoimien koulutuskulttuuri on varusmiehille tehtävien loppukyselyiden mukaan kehittynyt hyvään suuntaan. – Olemme jo tehneet monia hyviä toimenpiteitä, jotka liittyvät muun muassa palvelukseen astumiseen, tiedonvälityksen parantamiseen, koulutus- ja johtamisilmapiiriin, esimies- ja vuorovaikutusvalmennukseen sekä palvelusturvallisuuteen.

Varusmiesten yksilöllinen kohtaaminen sekä hyvän asenteen motivaation tukeminen ehkäisevät keskeytyksiä, ja puolustusvoimat kehittää myös jatkossa keinoja parantaa palvelukseen sopeutumista ratkaisevien ensimmäisten viikkojen aikana. – En uskalla vielä ennustaa mitään, mutta toivon, että keskeytysten määrä jatkuisi samaan malliin kuin nyt, selkeästi pienenevällä uralla. (RV199)

Aikalisän syrjäytymistä ehkäisevän toiminnan tavoitteet ovat psyykkisen hyvinvoinnin ja selviytymiskeinojen vahvistuminen, nuoruuteen liittyvien kehitystehtävien onnistunut ratkaisu sekä lopulta yhteiskunnallinen osallisuus ja täysivaltainen kansalaisuus. Aikalisä-hankkeeseen osallistuneille tehty vaikuttavuustutkimus osoitti, että palveluksen ulkopuolille jäävillä nuorilla on enemmän erilaisia ongelmia. Ongelmat voivat olla tyytymättömyyttä nykyiseen elämäntilanteeseen, psyykkistä oireilua, päihteiden ongelmakäyttöä, sosiaalisia ongelmia tai lapsuusajan ongelmia. Tukiohjelmaan kiinnittyneistä asiakkaista 67 prosenttia oli sitä mieltä, että ohjelmasta oli ollut jonkin verran hyötyä, 58 prosentilla asiakkaista elämäntilanne parantui ja 78 prosenttia asiakkaista suosittelisi ohjelmaa kavereilleen. Asiakkaat kokivat, että kannustamisen ja tuen kautta tuli tunne, että joku välittää, ja asioita hoidettiin kädestä pitäen -periaatteella. Ohjaajat arvioivat, että aktiivisuus, omatoimisuus ja sosiaaliset taidot lisääntyivät, psyykinen kuormittavuus väheni ja tyytyväisyys ihmissuhteisiin lisääntyi. (Nordling 2008.) Myös Ruotuväki-lehden diskursseista käyvät ilmi hankkeen positiiviset vaikutukset.

Kaija Appelqvist-Schmidlechner on ollut Aikalisässä tutkijana tukipalvelun perustamisesta asti ja tehnyt väitöstutkimuksen aiheesta.

Tutkimustuloksista selvisi, että varusmies- tai siviilipalveluksen ulkopuolelle jääneet miehet erosivat taustoiltaan, elämäntavoiltaan ja -tilanteeltaan sekä psykososiaaliselta hyvinvoinniltaan merkitsevästi palvelukseen määrätystä

miehistä. Noin kolmasosa kyselyyn osallistuneista, palveluksen ulkopuolelle jääneistä on harkinnut vakavasti itsemurhaa. Itsemurha-ajatukset ovat yhteydessä lapsuusajan epäkohtiin sekä stressaaviin, ajankohtaisiin elämäntilanteisiin ja tapahtumiin. Kutsunnat tarjoavat ainutlaatuisen väylän tavoittaa nuoret miehet viimeisen kerran kokonaisena ikäluokkana.

Suurin työ tulee siitä, että kutsunnat kestävät useamman päivän. Ohjaajat eivät ole kuitenkaan kokeneet työtä rankaksi, Appelqvist-Schmidlechner täsmentää. Appelqvist-Schmidlechnerin mukaan työ on arvokasta myös sen takia, että Aikalisään hakeutuvat miehet ovat yleensä niitä henkilöitä, jotka myöhemmin hakeutuvat yhteiskunnan palveluiden piiriin. (RV195)

Kuten aineistolainauksen lopusta käy ilmi, tutkimukseni tavoitteena ollut nuoren miehisyyden ymmärtäminen ”naisistuneessa” sosiaalityössä on tutkimuksellisestikin tärkeää. Tätä tukee myös Aikalisä-hankkeen tutkijan tekemä huomio, että juuri asevelvollisuudesta pudonneet miehet voivat olla yhteiskunnan palveluiden yksi käyttäjäryhmä tulevaisuudessa. Siksi on tärkeää, että miehisyyden erilaiset representaatiot saavuttavat eri yhteiskunnan toimijat.

Vaikka asevelvollisuudesta pudonneet ovat varsinaisesti syrjäytymisen riskiryhmässä, on myös asevelvollisuuden suorittaneilla tilanteita, jotka altistavat Ruotuväki-lehden diskurssien mukaan syrjäytymiselle. Tilanne, jossa sotilas putoaa niin sanotusti tyhjän päälle, voi olla esimerkiksi kotiutuminen.

[Hän] arvelee, että kotiutuminen on syrjäytymisriskin kannalta kriittisin vaihe. – – Siinä on sosiaalisesti valtava ero, kun muuttuu varusmiehestä yksin kotona TV:n ääressä istuvaksi työttömäksi. (RV169)

Armeijassa tyhjän päälle putoamista pyritään estämään keinolla, jolla nuoret arvioidaan kohdattavan, eli internetin kautta.

Nettisivut opastamaan kotiutuvia

Hanke on opetusministeriön rahoittama ja se tulee sisältämään ohjeita esimerkiksi työnhakuun, opiskeluihin, sosiaaliturvaan ja asumiseen. (RV170)

Arviot syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määristä Suomessa vaihtelevat 14 000:n ja 100 000:n välillä. Arvioiden suuri vaihtelu johtuu syrjäytymisvaaran tilastollisesta määrittelystä. Toiset puhuvat työ- ja koulutuselämästä syrjäytymisestä ja toiset tilastoista syrjäytyneistä nuorista. Jälkimmäiseen ryhmään eivät kuulu työttömät nuoret. Sosiaali- ja

nuorisotyön osalta nämä nuoret nähdään yhtäältä haasteellisena yhteistyöjoukkona, tulevina yhteiskunnan jäseninä, toisaalta kontrollin kohteina, joihin liitetään itsenäisen pärjäämisen odotuksia. (Johansson 2010, 9–11.) Varusmiespalvelusaika antaa oman lisänsä kouluttautuvan nuoren elämään. Armeijassa satsataan virtuaaliseen koulutukseen, tutkimukseen ja tieteelliseen tietoon. Lisäksi varusmiesajasta ja johtajakoulutuksesta koetaan olevan hyötyä muulle elämälle ja työuralle.

Varusmiespalveluksesta voi olla hyötyä opinnoissa

Nuori voi hyödyntää armeijassa oppimiaan taitoja myös jatko-opinnoissaan. Varusmieskoulutus pyritään näkemään osana elinikäistä oppimisprosessia

Joka päivä oppii jotain uutta, mutta varusmiespalveluksen aikana nuoren ihmisen päivittäinen oppimisprosessi on usein monikertainen – tämän takaavat uusi kulttuuri, uudet ihmiset, aivan uusi elämäntyyli. (RV173)

Mutta armeijan uudesta elämäntyylistä eivät kaikki sotilaat selviydy mallikkaasti ja ota niin sanotusti opikseen. Koulutuskulttuuri armeijan kurikulttuurina aiheuttaa myös yhteentörmäyksiä. Nuoret, jotka ovat tottuneet itsenäisyyteen ja joita on haastettu käyttämään omaa ajattelua ja omia taitojaan, alistetaan armeijassa kurivallan alle, jolloin he joutuvat todelliseen ristiriitatilanteeseen ja voivat keskeyttää koulutuksen.

Koulutuskulttuurien törmäys on syynä keskeytyksiin (RV75)

Nuorten miesten kuolleisuuden on todettu liittyvän kiinteästi huono-osaisuuteen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. Itsemurha on nuorten miesten yleisin kuolinsyy. Sukupuolten vertailussa ilmenee, että nuoret naiset käyttävät mielenterveyspalveluita neljä kertaa enemmän kuin nuoret miehet. Palveluihin hakeutumattomuuden taustalla saattaa olla käsitys miehen rooliin liittyvästä terveydestä, voimasta ja itsenäisyydestä, johon ei helposti mahdu ulkopuolisen avun pyytäminen. Muita nuorten miesten kuolinsyitä ovat liikennekuolemat, myrkytykset ja väkivalta. Valitettavasti kuolinsyiden yhteinen nimittäjä on usein päihteiden käyttö, elintavat ja heikko elämänhallinta. Vaikuttaa siltä, että oman elämänhallinnan tai terveyden lukutaito, eli kyky arvioida omaa tilannettaan, on nuorilla miehillä nuoria naisia heikompaa. (Johansson 2010, 13.) Palaammeko taas kerran suomalaisen sankarilegendan voimalliseen sankarillisuuteen ja puhumattomuuteen?

Kuka sitten edustaa tutkimukseni nuorta miehisyyttä? Tarkoituksella en ole tutkimuksessani aiemmin määritellyt nuoren sotilaallisen miehen ikähaitaria, koska olen halunnut olla avoin kaikenlaisille miehisyyden diskursseille tutkimusaineistossani. Tällä tavoin olen saanut esille mahdollisimman laajan miehisyyden ilmiön. Muutoinkin totean, että olen tutkijana pyrkinyt pitämään tutkimuksessani käsitteiden määrittelyn vähäisinä, koska olen painottanut Moscovicin (2000) mukaista ilmiöperustaa käsitteiden määrittelyn sijasta.

Käsitteestä ”nuori” on olemassa useita eri määritelmiä, mutta tutkimukseni tässä vaiheessa voin yhtyä opetusministeriön määritelmään, johon liittyy tietoyhteiskunnan pidentynyt ammattiin valmistumisaika. Opetusministeriön mukaan siis kaikki alle 29-vuotiaat ovat nuoria. (Johansson 2010, 7–8.) Tämä määritelmä on tutkimuksessani perusteltua ajatellen myös sosiaalityön aktivointi-ikäisiä nuoria, joista useimmat osuvat kyseiseen ikähaitariin.

Sotilaan työkyky ja Puolustusvoimat esimerkillisenä työpaikkana ovat useassa lehden diskurssissa esillä. Työkyky nähdään tietynlaisena miehen mittana ja tukea annetaan etenkin tilanteissa, joissa sotilas on jäämässä niin sanotusti tyhjän päälle ja tarvitsee jonkin järkevän vaihtoehdon toimeettomana makoilun sijaan.

Varusmiesten työkyky on yllättävän hyvä. Varsinkin, kun julkisuudessa puhutaan usein varusmiesten huonontuneesta kunnosta, kommentoi tutkija. (RV115)

Puolustusvoimat on Suomen Aktiivisin Työpaikka

Puolustusvoimat on valittu Suomen Aktiivisin Työpaikka -kilpailun voittajaksi. Vuosittain jaettavan tunnustuksen parhaasta henkilöstöliikuntaohjelmasta myöntää Suomen Kuntoliikuntaliitto. Liitto haluaa edistää henkilöstöliikuntaa ja tukea työyhteisöjen hyvinvointia liikunnalla. (RV200)

Puolustusvoimat pyrkii osaltaan vaikuttamaan etenkin tilanteessa, jossa nuori on vailla opiskelu- tai työpaikkaa. ”Toimeettomien äkkilähdöt” ovat osa sosiaalityön varhaisen puuttumisen politiikkaa samalla tavoin kuin moni muukin aiemmin mainitsemani armeijaa ja sosiaalityötä yhdistävä asia.

Toimeettomat äkkilähdöllä asepalvelukseen

Kesäisin julkistettavat opiskelupaikat aiheuttavat poistumaa heinäkuun saapumiserissä

Äkkilähtö-kampanjasta on hyötyä sekä nuorille että puolustusvoimille

Äkkilähtö on tulevia saapumiseriä odotteleville mahdollisuus päästä aloittamaan asepalvelus lyhyellä varoitussajalla, mikäli heillä ei ole esimerkiksi opiskelupaikkaa tai töitä. (RV198)

5.4.3 Historian havinaa Ruotuväki-lehdessä

Olisivatko yhteiskunnalliset työvoimat eli armeija ja sosiaalityö joiltakin osin entistä paremmin yhdistettävissä? Tai olisivatko isänmaallisen syväjohtamisen kulmakivet jaettavissa? Kenties ne löytyvät historiasta, johon tutkimuksessani tehdään seuraavaksi pieni kurkistus. Yhteiskunnan kasvattien taustalta kuvastuu todellinen yhteiskunnan keulakuvan viesti. Kyse on suuresta historiallista vastuuta, kuten seuraavan aineistolainauksen kautta saamme huomata.

”Veteraanisukupolven viestin kuljettaminen on osa armeijan yhteiskunnallista vastuuta”

Veteraanisukupolvi otti aikanaan vastuun silloisesta nykyhetkestä ja tulevaisuudesta. Puheloisen mukaan veteraanien viesti on myös yksituumaisuuden viesti: yhteiskunnalliselta ja perhetaustaltaan erilaiset ihmiset toimivat yhdessä yhteisten päämäärien hyväksi. Näitä vastuunoton ja yksituumaisuuden viestejä pidetään yllä puolustusvoimissa. Puolustusvoimat on vastuussa toiminnastaan muulle yhteiskunnalle, ja veteraanisukupolven viestin kuljettaminen on osa armeijan yhteiskunnallista vastuuta. Sotaveteraanien ohella kunniakansalaisiamme ovat myös lotat ja kotirintamanaiset ja -miehet, jotka saattavat juhlapuheissa unohtua. (RV197)

Hoitokassaa kartuttamassa

Varusmiehet keräsivät rahaa kaduilta ja kodeista veteraaneille (RV108)

Veteraanisukupolven viestin kuljettamisen lisäksi seuraavat aineistolainaukset kertovat suomalaisen miehen muuttumattomuudesta vuosikymmenien aikana myös muissa suhteissa. (Syvä)johtajuus on monilta osin entisensä, ja historiassa ollaan kiinni varsinkin silloin, kun suomalaisen miehen tuntojen purkamista ja miehisen kielen ronskiutta arvioidaan. Seuraavat kirjoitukset on julkaistu Ruotuväki-lehdessä 40 vuotta sitten ja uudestaan aineistossani 40 vuotta myöhemmin. Poimin muutamia tutkimukseni

asiasisältöön sopivia suoria lainauksia, joista heti ensimmäisen aihealue vaikuttaa varsin tutulta käsitellessään esimiehen ja alaisen ongelmallisia suhteita.

Jo 40 vuotta sitten armeijan henkilöstön osaamisprofiilia päivitettiin selvittelemällä sotilaille tyypillisiä käyttäytymispiirteitä. Sotilaskuriin ei katsottu sisältyvän pakonomaista alistumista – siis syväjohtamisen kulmakivi alkoi rakentua, tai kenties ”sotilaskoulutuksen paradoksi” vahvistui. Myös menestyneitä sotilaita motivoitiin ylimääräisellä lomalla ja New Public Managementia muistuttava positiivinen palkitsemisperiaate toimi. Kannustava hallinta oli oppilaille kuitenkin vierasta, aivan kuten syväjohtaminenkaan ei kaikille nykypäivän sotilaille avaudu. Voidaanpa melkein kysyä, onko syväjohtaminen sittenkään niin perin uutta vai onko se kenties Moscovicin (2000, 10) teorioiden tapaan orastanut historiassa jo edellisen vuosisadan alusta alkaen. Tätä voi tutkimukseni lukija arvioida seuraaviin vuosikymmenten takaisin suoriin aineistolainauksiin tutustumalla.

40 vuotta sitten

Esimiehen ja alaisen ongelmalliset suhteet

Puolustuslaitoksen työympäristöä luonnehtii eräs tavanomaisuudesta poikkeava piirre. Rauhanaikaisen koulutustyön on otettava huomioon sodan poikkeukselliset olosuhteet. Esimiehen ja alaisen suhde ja heidän kitkattoman yhteistyönsä edellytykset on nähtävä jo rauhan aikana siinä valossa, että niiden on kestävä myös sellaiset tilanteet ja olosuhteet, joissa yleisesti hyväksytyjä johtamisperiaatteita ei voida noudattaa. Sotien kokemuksina meillä on kuva siitä, millainen johtamismenettely ja yleinen suhtautumistapa luo luottamuksellisen suhteen suomalaisen sotilaan ja hänen esimiehensä välille. Upseeri- ja aliupseerikoulutuksessa näitä kokemuksia on pyritty soveltamaan, mutta kysymyksen systemaattinen tutkimus on jäänyt suorittamatta. Tähän liittyy myös selvyiden hankkiminen niistä suomalaiselle sotilaille tyypillisistä käyttäytymispiirteistä, jotka ovat merkittäviä esimiehen ja alaisen välisissä suhteissa niin sodan kuin rauhan aikana. Sama koskee kodin ja koulun antaman pohjan hyväksikäyttöä sotilaskasvatuksessa.

Keskeinen osuus esimiehen ja alaisen välisessä suhteessa on sotilaskurilla. Suomalaisen sotilaskurin olennainen piirre on vapaaehtoisuus, jolle pakonalainen alistuminen on vierasta. Sen tähden olisi motivaatiotekijäin merkitystä selvitettävä erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa muodollisella kurilla on suuri osuus. (1969) (RVD)

40 vuotta sitten

Kannusta ja hallitse

”Oppilas, olette toiminut hyvin. Saatte kuntoisuuslisää lomaanne”, sanoo kouluttaja ryhmää johtaneelle oppilaalle. Loman pidentäminen tällä perusteella voi tuntua epädemokraattiselta. Onko se kannustavaa hallintaa? ”Kyllä. Onhan kaikilla vuoronperään mahdollisuus osoittaa kykynsä ja taitonsa oppilasryhmänjohtajana. Kyllä se kannustaa yrittämään parhaansa. Paremmin kuin tieto haukkumisista törppöilyn seurauksena”, vastailivat Rannikkojääkäripataljoonan reservialiupseerioppilaat. ”Lomatilaisuuksien nykyään yhä yleistyessä tämä lomanpidennys, se toimii mainiona kannustimena.” ”Yhteishenki, jonkinlainen aselajiylpeys luo ilman muuta positiivisen taustan kaikelle koulutukselle ja elämälle armeijassa ylipäättänsä. – – Termi ”kannustava hallinta” oli oppilaille vieras, vaikkakin he käytännössä koko ajan olivat joutuneet sen kanssa tekemisiin. Rannikkojääkäripataljoonan komentaja, everstiluutnantti Anttila kertoi, että yhteistyössä Teollisuuden Työnjohto-opiston kanssa on hyvällä menestyksellä järjestetty luentoja johtamisen psykologiasta.

Siviilimaailman armeijasta poikkeavat normit vaativat johtajaa käyttämään nimenomaan positiivisia ja kannustavia hallinnan keinoja, joten kouluttajat saavat tässä parasta mahdollista koulutusta itselleen. (1969) (RVE)

Myös neljäkymmentä vuotta sitten suomalaisen miehen tuntojen purkamisen ydinasiat kulminoituivat jäljellä oleviin palveluspäiviin ja vastakkaiseen sukupuoleen – olihan sotaväen ilmapiiri täysin maskuliininen. Kaikki tämä tapahtuu uudestaan 40 vuoden päästä lähes samalla sapluunalla, tosin tuntojen purkamisen paikka on muuttunut pöydästä punkkaan ja kieli hieman ronskimmaksi.

40 vuotta sitten

Jos haluat piirtää pöytään, piirrä tähän

Sotilaskotiin on järjestetty varusmiehille erikoislaatuinen tilaisuus purkaa aggressioitaan: pöytä, johon kuka tahansa saa mielin määrin kirjoittaa ja piirtää. – – Ihmisellä, hiljaisellakin, on luontainen tarve ilmaista itseään. Varusmiehet joutuvat etenkin palveluksen alkuaikoina kätkemään ajatuksensa ja tunteensa, sillä sotilaan tärkeimpiin perusominaisuuksiin kuuluu osata totella ja vaieta.

Ylivoimaisesti suosituin aihe oli ns. TJ-kirjoitus (TJ = tänne jäät). Näitä tekstejä oli yhteensä 551 – – Nainen ja se. Kirjoituksista ja piirroksista aliarvoisimmat olivat juuri tällä alueella.

On luonnollista, että miesten ajatukset kohdistuvat vastakkaiseen sukupuoleen varsinkin armeijassa, jossa ilmapiiri on täysin maskuliinista. (1970) (RVG)

Nykypäivänä

Tässä punkassa nukkui komppanian puunhakkaaja

Nykyään käytössä oleva armeijan pinottava sänkymalli on 80-luvulta, ja vanhimpiin punkkiin onkin tallentunut kymmenien saapumiserien hengen tuotteita, jotka heijastelevat niissä rötvänteiden soturien sielunelämää – tai ehkä pikemminkin varusmieskulttuuria.

Usein sängynpohjaan raapustellaan vain jäljellä olevien aamujen määrä, päivän tj-luku. Pidemmälle palveluksessaan ehtineet kirjoittelevat voitonriemuisia gona-tj-lukemia. – – tekstit julistavat tuleville sukupolville lähestyvän kotiutumisen ilosanomaa.

Punkanpohjakirjoituksissa myös kieli on melko roisia, mikä heijastelee armeijan puhetapaa yleensä. Esimerkiksi viittaukset sukupuolielämään – tai sen olemattomuuteen – eivät jää epäselviksi. (RV16)

Kun lähestytään tutkimukseeni sisältyvää armeijan naisistumista, niin jo silloin, vuosikymmeniä sitten, miehisyden poikamainen vallattomuus saattoi jopa ylittää sallitut rajat.

40 vuotta sitten

Sisar hento valkoinen – mitä hän tekee öisin?

Kun tavanomaisen ja raa'an ”komppaniassa hiljaisuus” -huudon sijasta ovelta kuuluukin vieno naisääni ”Hyvää yötä pojat”, on jotain erikoista tekeillä. Kyseessä ei ole armeijan käyttöönotettava uusi unilääke, vaan tästä pääsevät osalliseksi vain pieni osa varusmiehistä, harvat ja tarkoin valitut. Hyvän yön toivottaja on sairaalassa yökierroksellaan oleva yöhoitaja, joka heti töihin tultuaan lähtee kierrokselle ja huolehtii pojat kiltisti peiton alle ja nukkumaan. Valvoo yön ja on aamulla virkeä toimittamaan näille samoille pojille hyvää huomenta. Harva sairasteleva varusmies on tullut ajatelleeksi, kuinka paljon hänen hyväkseen tehdään. Sairaus ei tunne kelloaikoja eikä työvuoroja. Näin ollen hoitajat joutuvat työskentelemään myös öisin, yökkönä, niin kuin sanotaan. Varuskuntasairaaloissa yöpäivystyksestä vastaavat lääkintämiehet ja au:t, suuremmissa sotilassairaaloissa sairaanhoitajat. Sotilaiden poikamainen vallattomuus pulpahtaa esiin silloin tällöin eikä siitä ole sanottavaa haittaa, mutta toisinaan se saattaa ylittää sallitut rajat. Hoitajien kannalta ystävällinen asenne potilaita kohtaa olisi miellyttävää, mutta usein pojat ottavat tällöin valtuuksia esim. sinutella hoitajaa, mikä on ankarasti kielletty. Joillekin riittää asiasta yksi huomautus, mutta jotkut eivät opi koskaan. Hoitajan velvollisuus on valvoa, että sääntöjä noudatetaan, mikä ei aina ole suinkaan helpoimpia tehtäviä.

(1970) (RVH)

5.5. Sukupuolistunutta asevelvollisuutta

Mitä tapahtuu nykyisessä armeijassa miehisyydelle, kun naisetkin saavat osallistua palvelukseen? Kulttuurihistoriallisin silmin ja erään aineistolainauksen kautta nopeasti katsottuna naiset tuovat väriä armeijan harmauteen, eikö totta?

Hitleristä yritettiin tehdä naisellisempi
Cardiffin yliopiston professori – – kertoo, että liittoutuneet yrittivät salaa syöttää Adolf Hitlerille estrogeeniä. Juonen tarkoituksena oli yrittää muuttaa Hitler naisellisemmaksi ja näin vähemmän aggressiiviseksi. – – Estrogeenijuoni oli yksi brittivakoojien monista värikkäistä keinoista Hitlerin kaatamiseksi ja sodan ratkaisemiseksi. (Daily Mail) (RV186)

Mutta nyt värikkäästä historiasta takaisin itse asiaan. Tutkimukseeni sisältyvää sukupuoliasetelmaa käsittelen tässä luvussa, jossa naisen rooli asevelvollisuudessa korostuu. Varusnaisen armeijaroolin avaaminen rakentaa osaltaan tutkimukseeni sisältyvää miehisyyttä ja peilaa sitä, millainen kulttuurinen rooli miehelle armeijassa rakentuu. Myös tausta-ajatuksenani ollut väkivallan miehinen ilmentymä saa vahvistusta tutkimani aineiston diskursseista.

Ensiksi käsittelen laajemmin taustaa (armeijaikäisen) nuorison sukupuoli-ideologiaan ja väkivaltaan liitettävistä asioista venäläisen jengimiljööön kautta. Perustelen näkökulmaa sillä, että venäläisten miesten maskuliinisuuden rakentuminen jengimiljöössä kuvastaa institutionaalista organisaatiosta, vankilasta, lähtöisin olevia miehisyyden normeja ja arvoja sekä tutkimuksen miehisyyteen sisältyvää moninaista toiseutta. Lisäksi Sini Perhon (2005) tutkiman nuorison rasisen ideologian piirteet Suomessa linkittyvät tutkimuksen sukupuoli-ideologiaan ja ennen kaikkea normaaliuden määrittämiseen. Myös tutkimuksen metodologian oppi-isän, Foucault'n (Juhila 2009, 53–55) mukaan normaaliuden määreet ovat aina aikaan ja paikkaan sidottuja ja normaaliuden historiallisuuden tutkimus paljastaa sen suhteellisuuden. Luvun lopussa pohdin aineistoesimerkkien ja teorian avulla armeijan sukupuoli-ideologiaa ja niitä sukupuolisuuteen liitettäviä ilmiöitä, joita Ruotuväki-lehden diskursseissa muotoutuu. Nämä kaikki edellä kerrotut asiat laajentavat maskuliinisuuden representaatioita yhteiskunnallisen sankarilegendan ympäriltä naisellisempaan suuntaan.

5.5.1 Nuorisokulttuuria ja varastettua maskuliinisuutta

Alexander Salagaev ja Alexander Shashkin (2005) ovat tutkineet Venäjän nuorisojengejä Kazanin alueella. Jengit edustavat kulttuurisia areenoita, joissa kriminaaliset toiminnot ja väkivalta kuvataan kovaksi ja hyväksytyksi. Samoin ne edustavat normeja ja arvoja, jotka on luotu vankilassa. Venäläisissä jengitoiminnoissa on kyse taloudellisesta siirtymästä, alkaen rähinöinnistä jatkuen mittavan liiketoiminnan kontrollointiin. Jengit eivät hyväksy muiden nuorisokulttuurien jäseniä, eivätkä jengien jäsenet itse käytä huumeita. Venäläisten jengien piirteitä ovat korkeatasoinen erikoistuminen, systemaattinen järjestäytyminen, konfliktien päättäminen neuvottelujen kautta ja jopa sisäinen verotus, kun jäseniltä kerätään rahaa jengin yhteiseen rahastoon. (Salagaev & Shashkin 2005, 7–17.)

Venäläiset jengit eivät ole ainoastaan homososiaalisia ja vain miehistä koostuvia, vaan jengin jäsenet käyttävät jengejään sukupuolen rakentamisen näyttämönä. Venäläistä jengiä luonnehtii täydellinen erottelu työistä ja heidän asemansa tahallinen alentaminen. Tätä, samoin kuin väkivaltaa naisjengejä kohtaan, voidaan pitää maskuliinisenä taktiikkana ylläpitää heikkenevää miehisyyden tuntua. Naisjengien ilmaantuminen luo ristiriitoja seksististen miesjengien odotuksissa, koska jengin jäsenet pelkäävät, että tyttöjen ottaminen mukaan tuhoaisi olemassa olevan sukupuolihallinnon ja johtaisi täydelliseen kaaokseen. Toisaalta naisten pääsy homososiaalisen, maskuliinisen jengin toimintaan mukaan vahvistaa naisten asemaa ja samanaikaisesti miesten luottamusta naisten ylempään asemaan yhteiskunnassa. Tällaista tilannetta tutkijat luonnehtivat käsitteellä ”varastettu maskuliinisuus”. (Salagaev & Shashkin 2005, 22.)

Sukupuolihallinto ilmenee kuitenkin myös jengien miesten keskuudessa. Se edustaa maskuliinisuutta, joka eroaa norminmukaisesta jengin jäsenen maskuliinisuudesta. Jengiläiset yrittävät tuottaa miesten johtoasemamaskuliinisuutta väkivaltaisuuksella ja joukosta poissulkemisella, jotta tuhoaisivat sukupuolisen muuttuvuuden sopeutumisen jengiryhmässä. Osasta miehiä tulee uhreja, koska he eivät edusta johtoasemamaskuliinisuutta jokapäiväisessä elämässään, minkä vuoksi heitä ei pidetä tosimitiehinä. Jos uhri ei omaksu sukupuolitettua maskuliinista jengiläisyyttä, hänet poistetaan ryhmästä. (Salagaev & Shashkin 2005, 40.)

Vastaava ryhmästä erottamisen aspekti on nähtävissä myös Jokisen (2000) tutkimassa epävirallisessa sotilasslangissa, jossa keskeistä on erottaa ”meidät” niistä ”toisista”. ”Me” merkitsee suomalaista miestä. ”Ne” ovat hippejä, sivareita, hinttejä, mustalaisia, toisen joukko-osaston sotilaita ja niin edelleen. Vaikka nämä ryhmät muodostuvat lähinnä toisista miehistä, slangissa heitä leima feminiinisyyden. ”Ne toiset” ovatkin akkoja, ämmiä tai neitejä. Slangin tuottama toiseus ei ole niinkään vihollisen ominaisuus, vaan kaikkien naisten ja feminiinisyyden ominaisuus. Toisia ovat yleensä naiset ja erityisesti ne miehet, jotka tuomitaan toiseuteen. Kun armeijassa mies on toinen, hän on sosiaalisesti nainen. (Jokinen 2000, 147.)

Termiä slangi käytetään yleensä jonkin ammatti-, ikä-, harrastus- tai muun sellaisen ryhmän sanoista ja sanonnoista, jotka eivät kuulu yleiskieleen, ammattikieleen eivätkä murteisiin. Koska slangisana on aina korvattavissa asiatyylisellä ilmauksella, slangi on tietoista poikkeamista yleiskielestä. Slangi rajaa ulkopuoliset ryhmästä ja kasvattaa oman ryhmän yhteishenkeä. (Jokinen 2000, 142–147.) Ruotuväki-lehdessä sotilasslangi esitetään kuitenkin epävirallisena, ja siihen sortumista pohditaan lähinnä ammatillisuuden kääntöpuolena ja vältettävänä asiana.

Sotakalusto vakuuttaa Turvallisuus ja Puolustus 2008 -erikoismessuilla Lahdessa

”Mitä suurempi, sitä kiinnostavampi”

Kalustoesittelyssä osaston henkilökunnan tulee varoa ajautumista sotilaan perusvirheeseen: armeijaslangin käyttöön. (RV8)

Venäläisen jengin hegemoniseen ryhmään kuulumisen antaa jengin jäsenelle mahdollisuuden hallita keskustelua niiden kanssa, jotka edustavat alempia maskuliinisuuksia. Tämä auttaa meitä ymmärtämään sitä, miksi jengit ovat niin suosittuja nykypäivänä. Nuoren miehen halu olla jengissä voidaan selittää hänen tarpeenaan rakentaa myönteisellä tavalla omaa sukupuoli-identiteettiä. Toisin kuin perheissä ja kouluissa, jengi antaa kullekin sen jäsenelle yhtäläiset mahdollisuudet johtamiseen. (Salagaev & Shashkin 2005, 41–42.)

Tutkijana totean, että vaikka armeijan organisoitu ryhmäkuri ja sisäinen kuri esiintyvät eräänlaisena ”jengikoulutuksena” fyysisine puitteineen ja johtajakoulutus tukee nuoren miehen johtajuuden kokemuksia sekä hänen tarpeitaan rakentaa myönteisellä tavalla omaa

sukupuoli-identiteettiä, syntyy tätä kautta myös siemen avartavaan yhteisöllisyyteen, jota armeijassa koetaan. Siitä seuraavassa esimerkkinä yhden yliopistovuosien jälkeen palvelustaan jatkavan sotilaan tarina.

Avartavaa ja yhdistävää

Yhtäkkiä asumme puolesta vuodesta vuoteen samassa huoneessa porukalla, jonka kanssa emme ikimailmassa olisi siviilissä viettäneet aikaa. Intissä saadut yhteiset kokemukset ovat niin vahvoja, että jo ensimmäisten viikkojen jälkeen vietetään aikaa yhdessä myös vapaalla.

Eivätkä kokemukset yhdistä ainoastaan meidän saapumiseräämme tai ikäluokkaamme, vaan miehiä koko itsenäisen Suomen historian ajalta. Varusmiespalvelus on sisällöltään massoihin vaikuttaneista instituutioista varmasti vähiten muuttunein Suomessa viimeisen sadan vuoden aikana.

Vaikka siviilipalvelus onkin monessa suhteessa järkevä tapa suorittaa asevelvollisuus, ei se kykene tarjoamaan mitään armeijan yhteisöllisyyteen ja yhteisiin kokemuksiin verrattavissa olevaa. Kulttuurin pirstaloituminen aiheuttaa sen, ettei nuorilla enää nykyään ole vastaavissa määrin yhteisiä kokemuksia kuin esimerkiksi suurilla ikäluokilla, jotka elivät 50- ja 60-lukujen hegemonisessa yhtenäiskulttuurissa. Individualismia korostava maailma on syönyt yhteisöllisyyden merkitystä ja tietotekniikan kehitys on muuttanut sen luonnetta. Minulle on ollut helsinkiläisenä yliopistoihmisenä avartavaa oppia tuntemaan ensin p-kaudella sekä nuorisorikollisia että huumeiden käyttäjiä. – – Toivon, että olen vastavuoroisesti onnistunut olemassaolollani myös avartamaan heidän maailmaansa. (RV206)

Lähes vastaavanlainen sukupuolihallinnon esimerkki on tunnistettavissa Suomessa Sini Perhon (2005, 48–49) tutkimuksessa, jossa hän on tutkinut joensuulaista rassistista nuorisodynamiikkaa. Hänen mukaansa edelleen selvästi tunnistettava skinhead-alakulttuuri jää pysyvästi Joensuuhun, mutta se ei ole yhtä näkyvä tai yleisesti organisoitu kuin se oli kultakaudellaan toissavuosikymmenen keskivaiheilla. Sen sijaan skinhead-alakulttuuri näyttää kehittyneen ennemminkin yleisesti hyväksytyksi ideologiaksi joidenkin nuorisokulttuurien joukossa.

Perho (2005, 49) on nimennyt rasismien nuorisoryhmittymissä nuorisomiljöökseksi, jonka osallistujat edustavat useita rasismien muotoja. Rassistisen nuorisomiljöön yhteydessä tärkeä on tapa, jossa kyseiset nuoret määrittelevät, mitä ”tavallisena” oleminen merkitsee heille. Sukupuoli esittää suurta roolia keskusteluissa, jotka koskevat alakulttuuria ja niiden jäseniä. Perhon tutkimat nuoret pitivät usein ”hippejä” vastenmielisinä, ja erityisesti

miespuoliset jengiläiset käyttivät sanaa *hippi* synonyyminä henkilöstä, joka on suorittanut siviilipalveluksen vastakohtana armeijassa palvelemiselle. ”Hipeistä” puhuttiin niin äärimmäisen negatiivisin termein, että kävi selväksi, että todellisten suomalaisten miesten täytyy suorittaa varusmiespalvelus, eikä se ole mitään ”hippien” hommaa. Poikien maskuliinisuudet liitettiin isänmaallisiin luonteenpiirteisiin, joiden korostettiin olevan luonnollisia ja jollakin tavoin vaistonvaraisia ja siten hyvin tärkeitä maskuliinisuudelle ja normaaliudelle. (Perho 2005, 54–61.) Oman tutkimusaineistoni diskursseissa tavallinen maskuliinisuus halutaan nähdä myönteisemmin ja laajemmin myös sivareiden kohdalla. Tätä valottaa seuraava aineistoesimerkki.

Isänmaan on tarjottava tehtävä

Perussuomalaisten Nuorten mielestä Suomen asevelvollisuusjärjestelmän täytyy tarjota jokaiselle miehelle ja naiselle mielekäs palvelustehtävä. Asepalveluksen osalta tämä vaatimus täyttyy, mutta siviilipalveluksessa tilanne on surkea. Nykyään siviilipalvelusmiehet ovat ihmisjoukkona yhtä monivivahteinen kuin varusmiehetkin – kyse ei suinkaan ole vain rauhanpiippua polttavista hipeistä ja punkkareista. Useille siviilipalvelus on valinta, joka ei liity oman fyysisen tai henkisen kestävyuden heikkouteen, vaan vakaumukseen. Isänmaallista velvollisuuttaan suorittava kansalainen ansaitsee aina kunnioituksen ja yhteiskuntaa hyödyttävän palvelustehtävän. – Siviilipalveluksen tulisi jo tasa-arvon vuoksi olla pakollinen myös naisille. (RV204)

Mutta sittenkin Ruotuväen lainauksen taustalla piilee naiseuden toiseus, jota pohdin seuraavassa enemmän. Tavallinen maskuliinisuus on alakulttuuripääomalle keskeinen piirre, joka on arvokas ristiriitaisessa nuorisomiljöössä. Tällainen maskuliinisuus, joka on liitetty miehen velvollisuuksiin, rajoittaa tytön mahdollisuuksia osallistua keskusteluun, koska häneltä puuttuu kyseinen miehinen velvollisuus eli ase- tai siviilipalveluksen suorittaminen. (Perho 2005, 54–61). Tytöt ja feminiinisyys on sijoitettu yleensä nuorisokulttuurissa marginaaliin ja voidaankin sanoa, että vasta feministisen kritiikin jälkeen tytöt ovat saneet enemmän tilaa tutkimuksissa. (Salagaev & Shashkin 2005, 50.) Perho (2005, 10) kuitenkin osoittaa tutkimuksessaan, että tytöillä usein on laajemmat ja pehmeämmät näkökannat, kun käsitellään ”meidän” ja ”heidän” välisiä eroja ja erityisesti kysymystä siitä, kuka lasketaan normaaliksi.

Ulkomuoto näyttää olevan kaikkein tärkein tekijä leimaamisessa. Hyväksytyssä alakulttuurissa ja niiden jäsenissä on selvä sukupuoli-ero. Alakulttuurin edustajat, joiden

sanotaan olevan ”okei”, ovat poikkeuksetta poikia tai nuoria miehiä. Varsinaisen alakulttuurin todelliset jäsenet eivät koskaan ole tyttöjä. Itsestään selvään alakulttuurin luonteeseen kuuluu lähes vaistomaisesti, että vain pojat voivat kuulua todellisen alakulttuurin yhteyteen. Poika voi olla sekä osallistuja rasistisessa nuorisomiljöössä että jäsen hyväksytyssä alakulttuurissa, kun taas useimmissa tapauksissa tytöillä on vain ensimmäinen vaihtoehto käytettävissä. Osallistujat rasistisessa miljöössä ovat sekä tyttöjä että poikia, ja luonteenpiirteinä kovuus ja suvaitsemattomuus yhdistävät heitä kaikkia. Vähintään osallistujien täytyy hyväksyä rasistiset vitsit ja väkivalta ihmisiä kohtaan, jotka ovat ei-tavallisia ja jotka on leimattu erilaisiksi miljöön sisällä. (Perho 2005, 62–69.) Seuraavassa Ruotuväki-lehdestä poimittua pohdintaa viiksien merkityksestä miehisyydelle – lujasti tutkimukseni feministiseen tausta-ajatteluun pohjautuen.

Viikset. Niistä tunnistat todellisen suurmiehen. Vaatii keskiarvoa terveempää itseluottamusta kasvattaa uhmakas kasa karvoitusta kasvojen keskimmaiselle paikalle. Salvador Dalin kiemuraviikset olivat surrealistiset, von Bismarckin mahtipontiset ja marsalkka Mannerheimin isänmaalliset, kun taas Björn Wahlroosin viikset ovat vain maalliset.

Armeijassa viikset eivät ole kasvaneet vuosikymmeniin. Tätä perustellaan sotilaallisuudella. Peruste on sikäli vinksahtanut, että maailmanhistorian suurimmat sotaherrat ovat hunnien valtias Attilasta lähtien olleet viiksimiehiä. Viiksien kasvattaminen olisi mitä oivallisin tapa lisätä varusmiesten välistä yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kasarmilla järjestettävä Kuukauden ollijokinen-kisa nostattaisi viikkojen etukäteisspekuloinnit ja jälkipelit, jotka sähköistäisivät usein niin apaattisen ilmapiirin.

Ennen pitkään inttiviiksistä muodostuisi perinne. Niiden kasvattaminen olisi eräänlainen miehistymisriitti. – – Viimeisessä vaiheessa perinteiset kauneuskäsitykset kaatuvat, kun naisvarusmiehet alkavat kasvattaa haivenia pärstäänsä. Feministit pitävät tätä suurena voittona sortoyhteiskunnasta, ja viiksistä tulee ideologian väline. Naisasiainaatetta kaihtavat ajavat tietenkin tämän seurauksena omansa pois, ja vuosikymmenten vierieissä viiksekästä miestä aletaan pitää feministinä. (RV205)

Silti rasistisessa nuorisokulttuurissa ei ole välttämättä kyse ideologisesta rasismista, vaan ennemminkin ripustautumisesta turvalliseen ja tuttavalliseen ympäristöön, jotta nuori selviytyisi siinä vakaassa elämässä, jossa hän on tottunut elämään. (Suurpää, Kuure & Hoikkala 2005, 5–6). Taas kerran palataan Oksasen (2006a) esittämään haavautuvaan minuuteen, jossa ulkomuodon rinnalla äärielämykset ja väkivallan viehätykset ovat osa nuoren elämää ja aiheuttavat yksilössä turvattomuutta ja erilaisia ylilyöntejä. Tosiasia kuitenkin on, että suomalainen mies rakentaa osan minuudestaan organisoituneessa

armeijassa, joten on ensiarvoisen tärkeää saada siitä tutkimuksellista tietoa julkisten instituutioiden toimijoille, esimerkiksi sosiaalityölle.

5.5.2 Naiseutta armeijan sukupuoli-ideologiassa

Vaikka Jokisen (2000) mukaan feministisessä tutkimusperinteessä militarismilla tarkoitetaan muutakin kuin sotilaallisia arvoja, asenteita, ajattelua ja sotilaallisten etujen korostamista politiikassa, taloudessa tai sosiaalisessa elämässä, sukupuolen tarkasteleminen ja feminististen käsitteiden soveltaminen ei ole armeijakontekstissa yksinkertaista. (Jokinen 2000, 186.) Monet feministit näkevät armeijan patriarkaalisena ja hierarkkisena instituutiona, jossa työskentelevä nainen voi ainoastaan päätyä toistamaan organisaation arvoja. Kuitenkin jotkut liberaalisti ajattelevat feministit ovat liputtaneet sukupuolten tasa-arvoisten mahdollisuuksien puolesta ja siksi vaatineet naiselle oikeutta päästä sotilaiksi miesten rinnalle. (Lehtonen 2007, 6.)

Kuten tutkimuksessani on aiemmin mainittu, näkyvän maskuliinisen sukupuolen ja median merkitys on suuri armeijan miehisyyden rakentumisessa. Myös naiset saavuttavat valokeilan tilanteissa, joissa he Salagaevin ja Shashkinin (2005) esittämän mukaisesti varastavat miehistä maskuliinisuutta. Pipsa Lotta Lehtosenkin (2007) mukaan länsimaisessa yhteiskunnassa uutiset nivoutuvat yhteiskunnalliseen valtaan ja sen käyttöön, jolloin uutisissa esiintyminen merkitsee yhteiskunnallisen äänen saamista. Vuonna 1995, jolloin ensimmäiset naiset menivät Suomessa armeijaan, kaikissa uutisten aihealueissa suurin osa haastatteluista oli miehiä eikä selviä naisten aiheita löytynyt. Naisia haastateltiin eniten perinteisillä ihmisläheisillä ja jollakin tavoin yksityisillä alueilla. Naisten uutisdiskurssissa ei olla samalla viivalla mieskollegoihin nähden, sillä mieheyden esiintuominen nähdään luonnollistuneena representaationa, mutta naiseus koetaan edelleenkin erityisenä ja jopa häiritsevänä. Nainen pääsee uutisdiskurssiin, mikäli hän on työssään tai toiminnassaan vallan ydintä eli menestyy perinteisillä maskuliinisilla aloilla. (Lehtonen 2007, 1114.) Tämä kuvastuu voimakkaasti Ruotuväki-lehdessä etenkin silloin, kun naiset saavuttavat miehisen päällikkyyden.

[Nainen] vuoden sotilasurheilijaksi (RV27)

Nainen brittialuksen päälliköksi (RV179)

USA:aan neljän tähden naiskenraali (RV28)

Naisen [valinta] vuoden kadettiupseeriksi (RV29)

Korkeimman oikeuden presidentiksi ensimmäisenä naisena Suomessa (RV30)

Naisen varastettua maskuliinisuutta armeijassa (Salagaev & Shashkin 2005) tukevat Ruotuväki-lehden diskurssit, jotka korostavat naisen subjektivoitumista miehisyyden elementtien mukaisesti sitkeäksi mieheksi, sekä ne diskurssit, joissa nainen kuvaa armeijan käynnyttä miestä jämäkäksi.

[Nais]alikersantti [toteaa] – – sitkeys ja motivaatio ovat ne millä mennään. (RV34)

Tulta päin, rouva majuri!

Armeijassa poikien tekeminen miehiksi tarkoittaa ehkä juuri sitä, että opitaan pärjäämään vaikka välillä ei jaksakaan ja harmittaa. (RV121)

Laulava [nais]näyttelijä uskoo optimismiin

Oman veljensä varusmiesajan hän muistaa elävästi. Hän muuttui valtavan paljon sinä aikana. Jämäkkyyttä ja päättäväisyyttä tuli lisää. Hänestä kasvoi mies. (RV81)

Tämä tasa-arvokysymyksestä Ruotuväki-lehdessä, mutta tarkastellaanpa seuraavaksi sukupuolen asemaa tarkemmin muutamien armeijatutkimusten valossa, kun armeijaan astumisessa on jo lähtökohtaisesti eroa miesten ja naisten kohdalla. Teemu Tallberg (2003) muistuttaa, että varusmieskoulutus ja sotilasvirat ovat auenneet naisille, mutta asevelvollisuus koskee yhä ainoastaan miehiä – kaikkia miehiä. Nämä sukupuolen mukaan jakautuneet mahdollisuuksien ja velvollisuuksien lähtökohtaiset erot ovat osa Suomen puolustusvoimien sukupuoli-ideologiaa. (Tallberg 2003, 7.) Tätä armeijan suorittamisvelvoitteen epätasapainoa kuvaa osuvasti seuraava aineistolainaus.

Naiset saivat jo oikeutensa – olisiko jo velvollisuuksien vuoro?

Sukupuolisidonnainen asevelvollisuus asettaa miehet eriarvoiseen asemaan. (RV31)

Asevelvollisuuden suorittaminen nähdään siis useimmiten naiselle mahdollisuutena tai haluna näyttää miehisyytensä. Toisaalta se esiintyy Ruotuväki-lehden diskurssissa uhkana,

johon naiset suhtautuvat enemmän tai vähemmän kyynisesti ja media sen mukaisesti. Sukupuoliasetelman selkiyttäminen on jo sinällään haaste miehisessä miljöössä, mutta pyrkimys armeijassa on tasa-arvoa kohti. Tässä on jo onnistuttukin, kuten seuraava aineistolainaus kertoo.

Harvinainen tapaus

Lähes kolme neljästä suomalaisnaisesta haluaisi Suomen puolustautuvan aseellisesti epävarmassakin tilanteessa, ilmeni MTS:n tutkimuksesta viime vuonna. Naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuu kuitenkin huomattavasti harvempi. Ruotuväen kyselyyn vastanneista lukiolaistytöistä 76 prosenttia ei suunnitellut menevänsä armeijaan. Yleisin syy oli asepalveluksen viemä aika. (RV24)

Keskeyttämisen lisäksi toinen esimerkki Puolustusvoimia koskevasta yliutisoinnista on naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen hakeutuminen. Määrä vaihtelee vuosittain ylös tai alas, mutta pitkällä aikavälillä trendi pysyy ennallaan. (RV196)

Naisten asema selkiytymässä
Asepalveluksen suorittaneet ovat nyt samalla viivalla.

Uusi laki mahdollistaa sodan ajan sijoituksen myös naisille, jotka eivät ole käyneet armeijaa. (RV26)

Tutkimukseni sotilaan, on hän sitten nainen tai mies, on oltava miehisyyden historian perikuva, kuvaamani sankarilegenda. Välimuotoja tai toiseuksia ei lähtökohtaisesti sallita. Mutta millaisena näyttäytyy sukupuoli-ideologia armeijan koulutuksessa? Miten sekä miehistä että naisista tehtaillaan sankarilegendoja?

Miehen on oltava sotilas, mutta millainen mies on sotilaan oltava? Onko armeija todella ”miesten koulu”, ja millaisia miehiä miehistä varusmiespalveluksessa koulutetaan? Mikä on naisen osa ja paikka? Näitä asioita on tutkinut Tallberg (2003, 7). Hän lähestyy Suomen puolustusvoimien sukupuoli-ideologiaa tarkastelemalla varusmieskoulutuksen sisältöä sukupuolen näkökulmasta armeijan opetuselokuvien kautta. (Tallberg 2003, 37.)

Lähtökohtaisten erojen – miesten pakon ja naisten mahdollisuuden – lisäksi myös sukupuolijärjestys armeijan sisällä kantaa tietynlaista sukupuoli-ideologiaa. Aivan kuten edellä kuvaamissani venäläisessä ja suomalaisessa jengikulttuurissa, myös armeijassa voidaan Tallbergin (2003) mukaan puhua sukupuolijärjestyksestä, jossa asepalveluksen

suorittaneet miehet edustavat hegemonista maskuliinisuutta ja naisvarusmiehet kenties kannattajamaskuliinisuutta, kun taas siviilipalvelusmiehet, totaalkieltytyt, palveluksen keskeyttäneet ja palveluksesta vapautetut sekä aseettoman palveluksen suorittajat edustavat alisteisia tai marginaalisia maskuliinisuuksia. (Tallberg 2003, 73.). Tilanteissa, joissa varusnaisen sukupuoli esitetään poikkeuksellisena armeijan kontekstissa, vahvistetaan käsitystä mieheyden luonnollisuudesta. (Lehtonen 2007, 91–92.)

Naiset joutuvat lähes aina todentamaan ”varastetun” miehisyytensä, ja armeijaan hakeutuminen näyttäytyy diskursseissa vallan ytimen tavoitteluna miehisen koulun kautta. Naisia koskevissa diskursseissa korostuu johtajakoulutus, joka osaltaan motivoi naisia suorittamaan asevelvollisuuden.

Jukka Määtän (2007) kasvatustieteen väitöstudkimuksesta *Asepalvelus nuoren naisen ja miehen opinto- ja työuralla* selviää, että varusmiespalvelus katkaisee nuoren miehen opinto- ja työuran ja viivästyttää jatko-opintoihin tai työelämään kiinnittymistä. Määtän (2007) mukaan palveluksella on erilainen merkitys naisille kuin miehille. Vapaaehtoisille naisille palveluksen suorittaminen on omien ammatillisten suunnitelmien testaamista, ja naiset kokevat palveluksen suorittamisen myös muulla tavoin oman uransa kannalta arvokkaana. Lisäksi naiset kokevat oppineensa erilaisia työelämässä tarvittavia taitoja selvästi miehiä enemmän. Miehet kokevat oppivansa asepalveluksessa enemmän yleishyödyllisiä ja kaikissa ammateissa tarvittavia valmiuksia. Vain harvoin asepalveluksesta on miesten mielestä suoraa hyötyä oman ammattialan työtehtäviin.

Armeija oli uusi asia meille, mutta me olimme myös uusi asia armeijalle. Ei siellä naiset erottuneet joukosta kuitenkaan juuri millään tavalla.

Vuonna 1996 – – ensimmäinen erä naisia astuu asepalvelukseen.– – yksi näistä naisista on johtamiskoulutuksen perässä inttiin lähtenyt – –. (RV120)

Kaikilla naisilla ei kuitenkaan ole pomotusviettiä, vaan armeijaan lähdetään myös kokeilumielessä. Naisten kokemukset ovat suurimmalta osin positiivisia ja rohkaisevia.

[Hän] päätti käyttää joka naisen mahdollisuutta suorittaa varusmiespalvelus. – – kertoivat muut tuvassani olleet tytöt tullessa armeijaan saadakseen johtajakoulutuksen. Minulla taas ei sen suurempaa pomotusviettiä ole. (RV79)

Halusin tulla kokeilemaan inttimeininkiä enkä ole kyllä päivääkään katunut,
että tulin tänne.
Kiusaamista ei sallita
Kannattaa kokeilla (RV80)

Naisten asepalvelusta ei kuitenkaan määritellä kielteisten teemojen kautta, koska niiden esille tuominen ei ole kenenkään asialistalla. Puolustusvoimat hoitaa kielteiset tapaukset yksi kerrallaan, eikä varmasti lähetä tiedotetta vuoden ahdistelutilastosta medialle. Näin toteaa Lehtonen (2007, 70) tutkimuksessaan, mutta tutkimissani Ruotuväki-lehden diskursseissa puhutaan myös toisin. Ruotuväki-lehdessä tuodaan normaaleja nykytyöpaikan ongelmia esiin aivan samoin kuin niitä tuotaisiin missä tahansa muussa työpaikassa.

Joka viides puolustusvoimien naistyöntekijä on kokenut häirintää

Puolustusvoimien naistyöntekijöistä noin joka viides on kokenut työssään kiusaamista tai häirintää, uutisoi Iltä-Sanomat. Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskuksen tasa-arvokyselyyn vastasi viime keväänä noin 8 000 puolustusvoimien työntekijää. Vastausprosentti oli 54. Naisvastaajista 21 prosenttia kertoi kohdanneensa kiusaamista työurallaan. Häirintää oli kokenut 17 prosenttia naisista. Kyselyyn vastanneista miehistä kiusaamista oli kokenut 8 prosenttia ja häirintää 5 prosenttia. Puolustusvoimien tasa-arvo huolettaa haastateltuja naisasiantuntijoita. Pääesikunnan mukaan kyselyn tulokset näyttävät samansuuntaisilta kuin muillakin suomalaisilla työpaikoilla. (RV185)

Silti täytyy myöntää, että mikään perinteinen naisvaltainen ala armeija ei ole. Persianlahden sota oli ensimmäinen sota, jossa taisteli kymmeniä tuhansia naisia. Tuolloin sotilasäitien kyseenalaisesta moraalista ja ajattelemattomuudesta uutisoitiin mediassa suurin otsikoin. Tämä korostaa sitä, että naisen noustessa median valoihin korostetaan piirteitä, jotka nivoutuvat parhaiten käsitykseen perinteisestä naisesta, siis perheeseen ja lapsiin. (Lehtonen 2007, 15–20.) Myös tunteiden katsotaan vaikuttavan enemmän naissotilaaseen.

Pitkän päälle lähipiirin puuttuminen käy raskaaksi. (RV36)

Yöunta on vähän, ja pimeässä inhottaa seistä vartiossa. (RV35)

Tallbergin (2003) tutkimissa opetuselokuviissa läsnä ovat nainen seksuaaliobjektina sekä kontrollia edustava äiti tai vaimo. Äiti ja vaimo representoituvat nimenomaan varusmiesten

vaimoina ja tyttöystävinä, jotka toimivat ydinperheideologian ja suojeltavan yhteiskunnan merkkeinä, mutta jotka voidaan vetää esiin vaikkapa siivoamisen tai liikenneturvallisuuden edusnaisina. Nainen voi myös toimia puhtaasti sosiaalisten normirajojen valvonnan merkkinä. (Tallberg 2003, 87.)

Myös Lehtosen (2007) mukaan perheen merkitys korostuu naisten kohdalla. Perhe ei sido naisia pelkästään lieden ääreen, vaan työntää varusnaista kohti muonituskeskusta. Lehtonen kysyy, sysääkö perheen esitteleminen välttämättä naisen yksityisen piiriin ja tarkoittaako se välttämättä naisen vallan tai oman aseman heikentymistä, jos naisen biologiaa kuvaillaan kuukautisia myöten. (Lehtonen 2007, 75–79.) Näin tapahtuu myös tutkimukseni armeijassa, jossa Ruotuväki-lehden diskurssit naisten kohdalla voivat koskea intiimejäkin seikkoja tai esimerkiksi kysymystä alusvaatteista.

Naisille neuvoja intiimeistäkin asioista (RV25)

Vaikka opetuselokuvat toistavat siis ns. äitikansalaisuuden ihannetta, kotona ja yhteiskunnassa hoivaavana toimiva nainen on myös sivilisoija, jonka on kontrolloitava ja kesytettävä viettien ja fyysisten tarpeiden armoilla oleva mies. (Tallberg 2003, 31.)

5.5.3 Pukuhuonetunnelmaa ja kasvojen kohotusta

Ruotuväki-lehdessä armeija kuvataan käytöskouluna, johon osallistujat hallitsevat yhteistyötaidot sekä edustamisen. Mutta käytännöt elättävät myös epävirallisia perinteitä, joiden sisällä ei kerrota tunteista, ja sukupuoliasiat ovat keskeisellä sijalla. Näiden perinteiden lähtökohtia pohditaan tarkemmin seuraavassa.

Foucault'n mukaan seksuaalisuus on ”nimi”, joka voidaan antaa tietylle historialliselle dispositiiville, tiedon ja vallan muodostamalle, historiallisesti syntyneelle sukupuolijärjestykselle, joka säätelee suvunjatkamisen sekä seksuaalisen nautinnon ja halun muotoja, siis taistelua ”seksuaalisesta”. (Eerikäinen 2006, 15.) Tietynlaista naisellista sukupuolijärjестystä armeijassa muotoilee seuraava aineistolainaus, jossa naiseuteen liitettävä kaunistautuminen kuvaa tekemisen pinnallisuutta ja Tallbergin nimeämää (2003) naisen kannattajamaskuliinisuutta jopa kasarmirakennuksissa.

Kasarmi kakkoselle kasvojen kohotus (RV119)

Lehtosen (2007, 79) mukaan feminiinisyyden kuvauksen vastaparina on armeijan hegemoninen maskuliinisuus, joka elää ja voi niin hyvin, ettei sitä tarvitse erikseen representoida. Tutkimukseni kuitenkin osoittaa, että nykyisin sukupuolistunut asevelvollisuus sisältää eriarvoisuutta, vähättelyä ja kunnianloukkauksia sekä naisiin että miehiin kohdistuvana. Myös Oksasen (2006a) nimeämä paikaton maskuliinisuus saa miehen epävarmaksi ja entistä riippuvaisemmaksi ihmisen perusvietteistä. Jos epävarmuus kääntyy ahdistukseksi ja panssaroitumiseksi tunteita ja toisia ihmisiä vastaan, seksuaalisuudesta tulee maskuliinisuuden kannalta entistä tärkeämpää. Miehen täytyy osoittaa sen avulla, ettei hän ole nainen. (Oksanen 2006a, 177.)

Myös leikinlaskuinen ”pukuhuonetunnelma”, joksi Tallberg (2003) sen tutkijana nimeää, kuvastaa edellä mainittua asiaa useimmissa armeijan opetuselokuvissa. Nuorten miesten keskinäisen jutustelun sisältönä ovat juhlinta ja naiset armeijan ulkopuolisina aiheina. Laitosmaailman ja ulkomaailman välinen raja ylittyy opetuselokuvissa myös varusmiesten unissa, joissa nainen on vapauden symboli, pakotie harmaasta arjesta. (Tallberg, 2003, 64.)

Sanna Karkulehto (2006, 61: viitattu De Lauretis 2004, 38,55, di Stefano 1990, 76, Braidotti 1993, 90–92) toteaa, että Foucault’n teoriaa on kritisoitu feministisessä kritiikissä, jossa on muun muassa todettu, että teoria on sukupuolisokea. Lisäksi on sanottu, että teoria ei ota huomioon esiin nostamaansa sukupuolieroa tai erottelua mies- ja naispuolisiin subjekteihin. Foucault’sta on sanottu, ettei hän tunnusta länsimaista naisten ja miesten välille kehittyntä rakenteellista epätasa-arvoisuutta. Hänen teoriassaan halu ja ruumis ovat aina miehen ja naiset ovat siinä mykistettyjä. (Karkulehto 2006, 61: viitattu Bristow 1997, 170, 192–193.)

Tutkimukseni olettamusta naisten ja miesten välisestä epätasa-arvoisuudesta tukevat muun muassa seuraavat aineistolainaukset, joissa naisen todisteltiin odottavan upseerien taholta huomiointia, tietynlaista hakkailua, tai naisen esitettiin muuten vain hukkuvan univormun viehätysvoiman alle.

Kenraalin käytöskoulu

Kenraali Gustav Hägglund paljastaa, miksi upseerit eivät humallu ja saavat kaikki naiset

Naisia naurattaa

Kuuluuko naisten naurattaminen herrasmiesupseerin hyveisiin? Ilman muuta. Naiset odottavat, että heihin kiinnitetään huomiota, Hägglund sanoo. Upseerit ovat kohteliaita, ja he ovat käyneet tanssikurssit. Upseeri tuntuu naisista turvalliselta. He eivät ainakaan hakkaa, ehkä hakailla voivat. Ja kyllä tuo vormu lisää flaksia. Minullekin on sanottu, että siviilipuvussa olen niin kovin mitättömän näköinen, Hägglund miettii ja ottaa hörpyn Marskin kunniaksi. (RV32)

Varsinaiseen seksuaalisuuteen tai sukupuoliseen yksityisyyteen liitettävät asiat esiintyvät lainauksissa kuitenkin huolta ja puuttumista vaativina seikkoina.

Varusmiestä epäillään salakatselusta

Varusmiespäivystäjän epäillään salaa kuvanneen suihkutiloissa ollutta naisvarusmiestä. (RV48)

Ruotsissa nolo paljastus

Ruotsin puolustusvoimien tietokoneilla katsellaan pornoa lähes päivittäin. Tämä paljastui puolustusvoimien ylläpitämistä tilastoista. Asiasta uutisoi ensimmäisenä SVT. Utistointisto TT:n haastatteleman [henkilön] mukaan Ruotsissa on jo useaan otteeseen puututtu työntekijöiden sopimattomaan internetkäyttämiseen. Kiinnijääneitä työntekijöitä on puhuteltu ja muita kurinpitotoimenpiteitä harkitaan. Ruotsin puolustusvoimat ei ole luovuttanut tarkkoja lukuja työntekijöidensä pornosivuilla surffailusta. (IL 17.1) (RV188)

Foucault'n naiseuden mykistäminen tai toiseuden poissulkeminen (Karkulehto 2006) on vähäisempää tutkimukseni diskursseissa seksuaalisuuden kohdalla. Siinä naiset ja miehet toteuttavat lähes samaa sukupuolijärjestystä.

Seksuaalinen suuntautuminen pois kutsuntakysymyksistä (RV118)

Supermiehet ketuttavat

Portieerin tehtävät vaihtelevat ravintolakohtaisesti. – Klubityylisissä paikoissa kuljen yleensä sisällä agenttinappi korvassa ja poistan nukkujia ja tappelijoita – tai etsin kadonneita käsilaukkuja.

Pahin, mitä työssä voi tulla vastaan, on keski-ikäinen erittäin itsetietoinen nainen. Sellaiseen et voi käydä kiinni, vaikka sinua potkittaisiin korkokengillä tai hakattaisiin sateenvarjolla silmään. Toinen murheenkryyni on keski-ikäinen supermies, jolla on ”hieno työpaikka ja vaikutusvaltaa”. (RV92)

5.5.4 Väkivaltakoneistoa ja tunteilua

Miten väkivalta sitten ilmenee tutkimukseni hypoteesin mukaisesti armeijan nuorten sotilaiden miehisyydessä? Seuraavassa esittelen muutamia tutkimuskysymysteni ympärille muotoutuvia piirteitä armeijan väkivallan ilmentymästä.

Naisiin kohdistuva väkivalta on yksi miesten käyttämä vallan muoto ja este sukupuolten välisen tasa-arvon kehittymiselle. Myös parisuhteessa tapahtuvassa väkivallassa on kyse pohjimmiltaan naisen kontrolloimisesta ja alistamisesta. Siinä ei ole ensisijaisesti kyse perhedynamiikasta tai miehen kyvyttömyydestä kontrolloida itseään. Kyse on vallasta. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei tule käsitellä yksilökeskeisenä ongelmana, vaan yhteiskunnallisena ja yleisenä ongelmana, sillä väkivalta on osa sukupuolten eriarvoisuutta. (Jokinen 2000, 39–40.)

Myös se, millaisia tunteita miehiset miehet tuovat eniten esille, tukee Johanna Mykkäsen (2010) tutkimuksen mukaan sukupuolista epäsuhtaa. Miesten eniten esille tuoma tunne on viha, jonka jälkeen tulevat ilo ja rakkaus sekä suru ja pelko. Sen sijaan yleisin naisten nimeämä tunne on ilo, jota seuraavat rakkaus, viha, suru ja onnellisuus. Erityinen ryhmä ovat ”nuoret vihaiset miehet”, sillä heidän tunteistaan yli puolet on kielteisiä. (Mykkänen 2010, 31–33.) Nämä ”nuoret vihaiset miehet” on tutkimuksessani erityisesti huomionarvoinen ryhmä, koska hypoteesinani on nuorten miesten lisääntynyt väkivalta. Asia tietyllä lailla todentuu myös Ruotuväki-lehden diskursseissa, mitä valaisee seuraava aineistolainaus.

Varusmiehiä valistetaan parisuhdeväkivallasta

Nuorten parisuhteet väkivaltaisempia.

Tutkimuksen mukaan peräti joka viides 18–24-vuotias suomalaisnainen on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa nykyisessä parisuhteessaan viimeisen vuoden aikana. Väkivalta onkin yleisintä nuorten parisuhteissa. – – Kun on vähän kokemusta parisuhteesta olemisesta, esimerkiksi toisen vakavan mustasukkaisuuden ilmauksia voidaan pitää imartelevina. (RV33)

Mutta yhtä huomionarvoinen seikka on se, että parisuhdeväkivallan tekijöitä ovat myös naiset.

Naisetkin lyövät ja alistavat

Myös miehet joutuvat parisuhdeväkivallan uhreiksi. (RV78)

Samana tasa-arvohaasteen edessä ovat sekä sosiaalityö että Puolustusvoimat, ja perheväkivaltaan pyritään vaikuttamaan armeijassa Euroopan Unioninkin suosituksesta ja konkreettisten toimenpiteiden pohjalta.

Parisuhdeväkivallasta valistaminen on osa puolustusvoimien vuonna 2004 käynnistettyä tasa-arvo-ohjelmaa. – – Armeijan täytyy osoittaa yhteiskuntavastuuta. (RV33)

Asennekasvatus osaksi peruskoulutuskautta?

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman ohjelman yhtenä tavoitteena on sisällyttää naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen tähtäävä koulutus osaksi varusmiespalveluksen peruskoulutuskautta. – Siviilipalveluksen puolella on järjestetty vastaava koulutus, ja se on ollut pidetty. Haluamme rakentaa kunnollisen paketin, joka kattaisi myös varusmiehet, kehittämisspäällikkö – – sosiaali- ja terveysministeriöstä kertoo. – Varusmiehet ja siviilipalvelusmiehet ovat otollisen ikäisiä, sillä useille parisuhteet ovat ajankohtaisia. On hyvä muistuttaa, ettei väkivalta ole sallittu keino vuorovaikutteisissa suhteissa. (RV117)

Onko tasa-arvopyrkimys sittenkin vain näennäistä? Arto Jokinen (2000) on Kalevalaan peilaten tutkinut miehisyyttä ja väkivallan sukupuolistuneisuutta miehissä Puolustusvoimien ohjesääntöjen, sotilaslangin ja marssilaulujen kautta. Hänen mukaansa miehet ovat järjestäytyneet erilaisiksi rangaistus-, kurinpito- ja valvontalaitoksiksi, joissa harjoitettu väkivalta jakaantuu lailliseen, suvaittuun ja jopa ihannoituun väkivaltaan. Vastapuolella ovat taas laiton ja epävirallinen väkivalta. Miesten epävirallista väkivaltaa kontrolloi miesten virallinen ”väkivaltakoneisto”, kuten poliisi, turvapalvelu, vankila sekä armeija. (Jokinen 2000, 48.)

Slangi on aina kuulunut kiinteästi sotilaselämään. Sotilaslangi on Jokisen (2000) mukaan ”miesten ehdoilla syntynyttä kieltä”, joka sisältää naisvihamielistä sanastoa. Se myös tarjoaa alokkaille sukupolvien hioman valmiin mallin ja asennoitumistavat. Vaikka armeijan virallisessa kielenkäytössä naisiin kehoitetaan suhtautumaan kunnioittavasti sekä rauhan että sodan aikana, epävirallinen kieli, jota käyttävät myös kouluttajat, ironisoi ja kyseenalaistaa tämän armeijan virallisena esittämän kannanoton. Slangi tuottaa Jokisen mukaan asennoitumista, jossa naisiin kohdistuva väkivalta esiintyy hyväksyttävänä ja huvittavana. (Jokinen 2000, 142–147.) Tutkimuksessani useaan otteeseen esiintynyt miehen vältettävä toiseus, naiseus, voi ilmetä puhekielessä yhtenä väkivallan muotona.

Lady näyttää jalkaa

Kuninkaallisen laivaston sotilasslangin kehitys on jo toisella tai kolmannella kierroksellaan. – – Osa sanonnoista on levinnyt yleiseen käyttöön eivätkä kaikki brititkään tiedä niiden alkuperää. – – Isot purjelaivat vaativat satoja merimiehiä, joiden ikävä maalle oli tietysti kova. Laivan ollessa redillä merimiehiä ei päästetty maihin, mutta heidän vaimojensa sallittiin tulla laivalle yöpymään. Aamulla miehet piti saada vällyjen alta töihin, mutta naiset saivat jäädä lepäämään ja pukeutumaan rauhassa. Kun peittoihin ei sopinut kurkistella, komennettiin ”show a leg”, näyttäkää jalka. Karvajalkaisille annettiin kepillä vauhtia päivän töihin, mutta sirolla pohkeella varustetut saivat jäädä nukkumaan. Merimiesten vaimojen statukseen suhtauduttiin luottavaisesti, turhia tarkistelematta ja kohteliaasti. Sana ”lady” vaelsi samalla tarkoittamasta yläluokkaista naista kohti ironisempia merkityksiä: Ainakin osa vaimoista kuului kategoriaan ”ladies of the night”. (RV207)

5.5.5 Huomio! Tornitouhuilua

Mutta millä tavoin sitten todentuu yhteisöllisen eetoksen luominen armeijassa piiloutuvan huumorin ja väkivallan avulla? Kurkistetaan tarkemmin ”tornitouhuiluun” Ruotuväki-lehden sisältämien kuvien muodossa, ja vietetään siten hetki ”vihaisella viihteellä”. Katson ”vihaisen viihteen”, jollaiseksi sen tutkijana nimesin, liittyvän kiinteästi hypoteesiini väkivallan sävyttämään miehisyyteen ja olevan siten tärkeä osa rivien välistä poimittua tutkimuksellista tietoa. Esimerkkinä kuvassa vihaisesta viihteestä tilanne, jossa myöhästynyt alokas saa päivystäjältä haukut.

(RVC)

Sari Manninen (2010) on tutkinut maskuliinisuuksia, poikien valtahierarkiaa ja väkivaltaa koulussa ja toteaa, että tutkimuksessa huumori osoittautui vahvaksi välineeksi, jota käyttämällä voidaan rakentaa yhteisöllistä eetosta. Samalla huumoria voidaan käyttää enemmän tai vähemmän hienovaraisen väkivallan välineenä, jolloin siitä tulee yhteisöllisyyttä tai identiteettejä hajottava väline. Lisäksi toistotoiminnassa normalisoituneet ja huumorin taakse piiloutuvat väkivallan muodot voivat johtaa väheksyntään. (Manninen 2010, 93.)

Manninen (2010) kuitenkin näkee huumorin sinänsä neutraalina ilmiönä, jota voidaan käyttää sekä negatiivisella että positiivisella tavalla. Huumori voi olla joko yhteyttä rakentavaa tai poissulkevaa, ja sen kautta voidaan vetää rajaa ”meidän” ja ”muiden” välille, jolloin me-ryhmän sisäinen koheesio voi vahvistua, mutta samalla rajaa meidän ja muiden eli normaaliuden ja epänormaaliuden välillä vahvistetaan. (Manninen 2010, 96.) Tutkijana jäin pohtimaan seuraavan aineistolainauksen kuvallista sanomaa: onko huumori kuvassa rakentavaa vai poissulkevaa, kun iskuyrityksestä voi seurata pakit? Iskemisen perinteinen miehisuus on käänteisesti kuvattu. Kauneus on niin sanotusti katsojan silmässä.

(RVJ)

Ruotuväki-lehdessä rakentavaa tai poissulkevaa maskuliinista huumoria prosessoidaan useissa diskursseissa myös musiikin avulla. Modernissa länsimaisessa kulttuurissa luonnollisina ja normaaleina pidettyjä maskuliinisuuden ideaaleja ovat olleet valta, fyysinen voima, menestys, talouden hallinta ja heteroseksuaalisuus. Niihin miehen on muodostettava suhde, halusipa hän sitten toteuttaa tai murtaa niiden vaatimukset. Tällaiset ideaalit muuttuvatkin panopticoniksi eli tarkkailumekanismiksi, joka asettaa itsensä läpinäkyväksi ja arvovapaaksi. Maskuliinisuuden panopticonisuus näkyy esimerkiksi raskaan suomenkielisen rockin sanoitusten vaihtoehdottomuutena – graniittina, joka ei saa murtua. Raskas suomenkielinen rock muistuttaa, kuinka yksilö on laitettu kantamaan yhteiskunnan virheet. Yhteiskunnan syrjäyttämät miehet jäävät Kullervon tavoin raivoamaan yksin kaikkia vastaan. (Oksanen 2006a, 151–152.) Sotilas takoo raskasta metallia siinä missä muutkin nuoret miehet, mutta asian yhteydestä armeijaan ollaan kahta mieltä, kuten seuraavista aineistolainauksista voi todeta.

Lyijynraskaat sanansaattajat

Kaapelitehtaalla taottiin jälleen metallia
Metallimusiikkia ei tarvitse unohtaa armeijassakaan

”Arjen murheet on hyvä iltaisella hukuttaa metallia kuunnellessa”. Vaikka musiikki itsessään onkin varsin sotaisaa ja lyriikat etenkin vanhemmassa materiaalissa sivuavat paljon sodankäyntiä ja henkilökohtaisia tunteita sen takana, yhtyeen vokalisti vakuuttaa, ettei lyyrinen anti kuitenkaan kumpua armeijasta tai sen käymisestä. (RV17)

Rajusta inttibiisistä sakkoja

Kovasanainen inttibiisi maksoi kolmetuhatta euroa hämeenlinnalaiselle punkkarille. Armeija-aikojensa upseereihin katkeroitunut mies latasi bändinsä kanssa nettiin kappaleen, jossa karjui kuolemaa neljälle upseerille ja haukkui heitä homoiksi. Kappaleessa nimellä mainitut [henkilöt] tekivät asiasta rikosilmoituksen. Turun hovioikeus tuomitsi sanoittaja-esittäjän sakkoihin kunnianloukkauksista ja laittomista uhkauksista. (RV187)

Firmarock – – yleisöltä saatu tulituki tuntui tosi hyvältä (RV101)

Jos miehisen sankarilegendan murheet verhoutuvat huumorilla höystettyyn, raakaan musiikkiin, niin harrastukset yleensä edustavat myös kuria ja väkivaltaa, josta miehisesti virnistäen kerrotaan.

Varusmies rentoutuu animen parissa

Anime tarkoittaa japanilaista animaatiota. – – Anime-käsitteen alta voidaan eritellä erilaisia genrejä eli lajityyppejä. [Hänen] lempisarjat edustavat seinen-genreä. Sen kattamat sarjat on suunnattu 18–30-vuotiaille miehille. – – Hyvä esimerkki seinenistä on Darker Than Black -sarja. Se kertoo nuoresta palkkatappajasta, jota hyljeksitään supervoimiensa takia. Taustalla vaikuttaa halu tulla hyväksytyksi. (RV203)

Kungfussa [sic] korostuu kuri.

Pitkäjänteisyys ja itsekuri ovat kungfun harrastajan perusominaisuuksia

Kurinpito on aika samanlaista kungfussa ja armeijassa. Sielläkin seistään rivissä ja jos siellä pyörii, niin saa satikutia – – [kaartinjääkäri] virnistää. – Sapeli pyörii kivasti, eikä se ole liian raskas. Sitä jaksaa heiluttaa ja se näyttää hienolta ja vaaralliselta, hän vinkkaa silmää. (RV202)

6. RUOTUVÄKI-LEHDEN ISYYS

Tässä luvussa käsittelen isyyden roolia isänmaallisessa suojelutehtävässä. Valotan nykyistä teoreettista isyyttä, yhteiskunnallista vastuullista isyyttä sekä inhimillistä miehistä isyyttä, mikä armeijassa todentuu rooleina oman lapsen isänä ja lapsuuskodin poikana.

Päädyin varsinaisesta ydinsosiaalityöstä hieman erillään olevaan tutkimuskohteeseen, miehiin ja isyyteen, koska koen toimivani perinteisessä naisammattissa, jossa miehisuus helposti unohtuu, hukkuu tai naamioituu sekä asiakkuutena että toimijuutena. Kuten tutkimuksestani on jo tähän mennessä tullut esille, naiseuteen liitettävällä hoivalla on edelleenkin valtava yhteiskunnallinen ideologinen voima. Äiti nähdään perheen sydämenä ja isä marginaalisena.

Tutkimukseni yhtälöä, miehisyyttä ja isyyttä, on perusteltua tutkia samanaikaisesti, sillä esimerkiksi Tallbergin (2003) mukaan kasvu sotilaaksi ja mieheksi kietoutuu tiiviisti yhdeksi jäniteeksi miehen isänmaallisessa suojelutehtävässä. Suojelun kohteena ovat samanaikaisesti sotilaallisesti puolustettava maa sekä siihen vahvoin sitein kytketty perhe, jonka elättäjän osaan mies kypsyy varusmieskoulutuksensa myötä. (Tallberg 2003, 89.) Lisäksi tutkimukseni isyyden alkuun pääsemiseksi etsin perusteita historiallisen isyyden muotokuvasta tutkimukseni filosofisen ajattelijan Foucault'n mukaisesti. Sotilaan isyyttä sekä yleisemminkin nykyajan isyyttä on syytä tarkastella etenkin osana yhteiskunnallista järjestelmää, johon tutkimani Ruotuväki-lehden konteksti osaltaan lukeutuu.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia diskursseja Ruotuväki-lehdessä esiintyy isyydestä. Samalla ikään kuin katsastan sitä, onko miehisessä maailmassa pehmoisyyttä tai jotain muuta ilmiötä, joka määrittää perheeseen kuuluvaa isyyttä asevelvollisuuden aikana. Sosiaalityö on aina pyrkinyt määrittämään normaalin perheen ja isyyden, mutta se, millaisia asioita sisältyy patriarkaaliseen armeijaisyyteen, on minullekin sosiaalityön ammattilaisena vierasta. Seuraavaksi siirrymme lyhyen isyyden lähihistorian esittelyn kautta nykypäivän isyyden monimuotoisuuteen.

6.1 Miehistä isyyttä teoriassa

Mieheyden ja isyyden määritelmät sekä niihin liittyvät odotukset ja vaatimukset muokkautuvat jatkuvasti uudelleen. Isyyttä tehdään aina vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, jolloin sen voidaan sanoa olevan sosiaalinen konstruktio. Jokaisen sukupolven isällä on oma henkilö- ja elämänsä ja tapansa toteuttaa isyyttään. Isyydet voivat olla toisiaan tukevia, mutta myös keskenään ristiriitaisia sekä maskuliinisuudessaan kilpailevia. Useimmiten isämies nähdään yhtenäisenä ilmiönä: valkoihoisena, heteroseksuaalisena, fyysisesti ja henkisesti voimakkaana perheen elättäjänä. (Mykkänen 2010, 14–15.)

Useimmilla miehillä isyys kytkeytyy miehisyyteen, identiteettiin miehenä. Mies voi isänä tehdä asioita, jotka aikaisemmin olisivat uhanneet hänen miehisyyttään. Epäilemättä miehillä on ollut ennenkin halua ja mahdollisesti myös salaista yritystä tehdä asioita toisin, mutta normin rikkominen vaati aiemmin huomattavasti enemmän uskallusta, sillä kynnyks oli korkeampi. Mieskulttuuriin liittyi vielä 1950-luvulla monenlaisia itsestäänselvyyksiä, miehisää kunnia-asioita, jotka velvoittivat miestä kirjoittamattomien sääntöjen tavoin. Voidaan puhua herrasmies- ja ritarillisuusperiaatteista, joilla varsinkin sivistyneet miehet määrittivät omaa vastuutaan suhteissaan naisiin, parisuhteeseen tai omaan isyyteen. Kunniallisen miehen kuului aina vastata teoistaan: naida raskaaksi tullut rakastettu tai perustaa perhe harha-asteleeseen suojaksi riippumatta siitä, rakastiko naista tai halusiko lasta. (Huttunen 2001, 151.)

Tämä niin sanottu ritarillisuusperiaate on nähtävissä myös saksalaisen sosiaalityön historiassa, jota kuvaa Aila-Leena Matthies (2009, 243) saksalaisessa sosiaalityössä käytävän tiedepohjakeskustelun kautta. Matthies sanoo saksalaisen historiallisen sosiaalityön kietoutuvan sosiaalipedagogiikan – mikä on lähes synonyyminen lapsi- ja nuorisohuollolle – ja sosiaalityön – mikä käytännössä kattaa koko sosiaalisten ongelmien ja kohderyhmien kentät – käsitteiden ympärille ja niiden väliseen suhteeseen. Kun naiset aloittivat sosiaalityön vetoamalla sen olevan yhteiskunnallista äitiyttä (Mütterlichkeit), sosiaalityöhön myöhemmin tulleet miehet tarvitsivat jonkinlaisen muun mielikuvan tekemälleen työlle. Sosiaalipedagogiikasta tuli Saksassa tieteenalana pitkäksi aikaa miehinen ala. ”Sosiaalipedagogiikkaa on kaikki se kasvatus, joka ei tapahdu perheessä tai

koulussa” (Matthies 2009, 247: viittaa Bäumeriin 1929, 149). Sosiaalipedagogiikan akateeminen toiminta sai alkunsa 1900-luvun alan saksalaisesta nuorisoliikkeestä, jota on nimitetty Saksan ensimmäiseksi ”miesliikkeeksi” ja joka myöhemmin jalostui sosiaalipedagogiseksi liikkeeksi. Kuitenkaan sosiaalityöstä ei haluttu sosiaalipedagogiikan kaltaista yliopistollista oppiainetta, vaan sosiaalityön haluttiin olevan tieteelliseltä luonteeltaan soveltavaa (Matthies 2009, 247: viittaa Salomoniin 1927, 202). Kun naisliikkeen linjaama sosiaalityö korosti huono-osaisten perheiden tukemista nimenomaan äitien kautta, sosiaalipedagoginen ”nuorten miesten liike” painotti perheestä irrallista nuorisohuoltoa ja itsenäistymiskehitystä tukevaa nuorisotyötä (Matthies 2009, 247: viittaa Kuhlmanniin 2000, Matthiesiin ym. 2004) Siksi isyydestä ei siis löytynyt viitekehystä tuon ajan sosiaalityön miehille, jotka etsivät nuorisoliikkeestä vapautta perheen kahleista, vaan se löytyi ritarista (Ritterlichkeit), joka toteutti myös Huttusen (2001, 151) mainitsemaa herrasmiesperiaatetta. (Matthies 2009, 247.)

Miehisyyteen kuului myös se, että miehen tuli olla perheessään ensisijaisesti mies. Isän ei ollut soveliaista tarttua tuttipulloon tai vauvanpyykkiin, sillä niin tehdessään hän olisi loukannut omaa miehistä kunniaansa sekä vaimonsa että lastensa silmissä. Isän perherooli ei siis ohjautunut työnjaollisista tai tasa-arvon näkökulmista, vaan ennen muuta miehisyyksäityksistä. Isyyden nykytrendejä ei yksistään voi selittää vain miehisyyden venymisellä tai uudelleen määrittelyllä. Nykypäivän miehisyyden on todella pitänyt tulla elastisemmaksi, jotta mies voi esimerkiksi jättää perheensä tai antaa lapsensa suosiolla äidille, tai jotta mies voi jäädä kotiin hoitovapaalle hoitamaan lapsiaan vaimon käydessä ansiotyössä. (Huttunen 2001, 152–153.)

Jouko Huttusen (2001) mukaan 1960-luvulta lähtien suomalainen perhe on ollut monenlaisten muutosten kohteena. Muodonmuutoksistaan huolimatta perhe instituutiona jatkaa sitkeästi olemassaoloaan ja perheellistyminen on edelleen suosiossa. Perheen ja perhearvojen säilyminen modernissa elämässä peittää alleen isyyden riepottelun, ikään kuin uusia muotoja hakiessaan perhe olisi asettanut isän kaikkein tuulisimmalle paikalle. Varsinkin avioeroissa, yksinhuoltajaperheissä ja uusperheissä isä näyttää olevan se perheenjäsen, jonka perhe-elämä muuttuu entiseen perhe-elämään verrattuna kaikkein eniten, vaikka jo vanhastaan isä on ollut ehkä se löyhimmin perheeseen sidottu jäsen. (Huttunen 2001, 36.)

Nykyisin isyydestä on rakennettu yhteiskunnallisen keskustelun, kontrollin ja vaikuttamisen keino ja lähes poliittinen agenda. Kaiken tämän pohjalla on osallistuvan isän ja jaetun vanhemmuuden ideologia. Siinä isä kuvataan hoivaavana ja lapsen päivittäiseen arkeen osallistuvana toisena vastuullisena vanhempana. (Mykkänen 2010, 14–15.) Hoitavan ja hoivaavan isän idea liittyy kiinteästi keskusteluun niin sanotusta uudesta isyydestä. Vaikka uusi isyys ideana on jo suhteellisen vanha, se on vieläkin enemmän teoriaa kuin käytäntöä. Huttunen (2001) puhuu tutkimuksessaan mieluummin hoitavasta isästä kuin uudesta isyydestä. Hänen mielestään ilmaisulla *uusi isyys* haluttiin aikanaan luoda mielikuvaa aivan uudenlaista suhtautumisesta isyyteen. Vanhassa perinteessä kiinteämpi isyys alkoi vasta sitten, kun lapsi opetteli kävelemään ja puhumaan. Edellä mainitussa traditiossa sekä lapset että isät ovat menettäneet jotakin todella arvokasta. Isät ovat jääneet vaille syviä hoivakokemuksia ja lapset puolestaan vaille isän hoivaa. Hoivaisuus voisi laajetessaan parantaa oleellisesti sekä lasten että miesten elämänlaatua, mistä myös äidit hyötyisivät monin eri tavoin. (Huttunen 2001, 171.)

6.2 Vastuullista isyyttä armeijassa

Armeijan kontekstissa isyys on jännitteinen ilmiö, joka istutetaan etenkin alokkaan arkeen kuuluvaksi. Alokas on henkilö, joka koulutetaan suojelutehtävään.

Tallbergin (2003) tutkimissa opetuselokuvissa, mieheksi tuleminen tarinoissa, alokkaan positio on jännitteinen. Vaikka positio on feminiinisesti latautunut ja maskuliinisuuksien marginaalissa, varusmieskoulutus rakentuu ratkaisuna alokkaan maskuliinisuutta koskeviin ongelmiin. Kasvu sotilaaksi ja mieheksi kietoutuu tiiviisti yhdeksi jäniteksi miehen suojelutehtävässä. Suojelun kohteena ovat sotilaallisesti puolustettava maa sekä siihen vahvoin sitein kytketty perhe, jonka elättäjän osaan mies kypsyy varusmieskoulituksen myötä. Fantasioiden nuoruus vaihtuu armeijan jälkeiseen aikuisuuteen ja todellisuuteen, jossa suvunjatkaminen on keskiössä. (Tallberg 2003, 89.)

Ruotuväki-lehden diskursseissa isyyteen sitoutuminen ja isänä olemisen vastuu ja vaikuttaminen on tärkeää, ja koulutuksella pyritään kaikin puolin vahvistamaan miehen selviytymistä perheen asettamista haasteista. Huttunen (2001, 151) puhuu vahvistavasta isyydestä, jonka hän sanoo olevan ajattelutapa, jossa pidetään tärkeänä miehen laaja-alaista

sitoutumista isyyteensä niin, että se näkyy hänen arvovalinnoissaan, arkitoiminnassaan ja ajankäytössään. Isyyden osin vaikeitakin valintoja tehdään myös armeijassa.

Oulusta etelään töiden perässä

Myös vaimo sai kokopäivätyön täältä, joten muutimme mielellämme tänne. (RV39)

Olin valmis siirtymään tämän työn takia Turusta Mikkeliin, vaikka perheeni jäikin asumaan Turkuun. (RV40)

Upseerit taitavat työtaistelunkin

Jäsenemme ovat ihmisiä siinä missä muutkin ja heillä voi olla vaikkapa perhe elätettävänä, joten jos näyttää siltä, ettei tilanne ole reilu, asioihin voidaan puuttua. (RV37)

Koulutus on ankaraa, mutta vastapainoksi sukeltajakurssilta saa runsaasti eväitä sekä palveluksen että reservin aikaiseen elämään. (RV38)

Mutta pelkästään teot eivät ole isille haastavia, vaan puhuminen ja kokeminen muotoutuvat edelleenkin odotetun miehisen kaavan mukaisesti: Vaikka sukupuoliroolien ja identiteettien rajoja on rikottu, ovat miehet edelleen pakotettuja toimimaan, puhumaan ja tuntemaan tietyn kovuutta ihailevan maskuliinisuusihanteen mukaisesti (Mykkänen 2010, 31–33). Mykkänen kuitenkin toteaa tunteista kertomisen laajentuneen yleisesti miesten keskuudessa, vaikka edelleenkin miesten tunnekerronta on pääsääntöisesti vähäisempää kuin naisten. Samalla vanhemmuuden sukupuolisopimusten rajat ovat väljentyneissä ja tunnekulttuuri on muuttumassa avoimemmaksi. Yksi miehen sallituista kentistä näyttää tunteitaan on nimenomaan isyys. Isyyden kautta miehen on hyväksyttävää tutustua omiin tunteisiinsa, kokea ja kertoa niistä. (Mykkänen 2010, 127–129.) Kuten seuraavasta Ruotuväki-lehden aineistolainauksesta käy ilmi, säädyllinen tunteiden osoitus ei edes patriarkaalisessa armeijassa ole kiellettyä, ja asioista puhutaan ainakin ohjesääntöjen kautta.

Saako varusmies osoittaa hellyyttä?

Yleisen palvelusohjesäännön [taustalla on] kohta 84. Se kieltää huomiota tai pahennusta herättävät julkiset hellyydenosoitukset ja sukupuolisen kanssakäymisen kasarmialueella ja palveluksessa.

Saako vanhempia halata ja tyttöystäväänsä pitää kädestä? Totta kai. Kun toinen on siviiliasussa, niin eihän se mitään pahennusta herätä. Sen sijaan, jos kaksi kurkkusalaatin väristä henkilöä rupeaa kulkemaan käsi kädessä, se ei ole oikein hyväksyttävää. Tuo YLPALVOn kohta on mielestäni vähän auki kirjoittamisen tarpeessa, sillä siinä on tarkoitettu sotilaiden välisiä hellyydenosoituksia, mikä ei kohdasta suoraan selviä. (RV122)

6.3 Armeijaisyyttä syvemmillä miehisyydessä

6.3.1 Isänä ja asevelvollisena

Ruotuväki-lehdessä esille nouseva yhteiskunnallinen vastuu kulminoituu lähinnä etuuksia koskeviin diskursseihin, isyyttä peittelevästi ja isyyttä laajemmin muotouttamatta.

Varusmiesille lisää lomaa

Isyysvapaan pituus kaksinkertaistuu. [Iso etusivun kuva, jossa pikkuvauva rautaisessa pinnasängyssä ja varusmiehen kädet pitämässä sängyn reunasta kiinni, isästä näkyvät vain kädet.] (RV44)

Perheen suojelehtävään koulutetun sotilaan isyydessä tulee esille kypsyyden, josta seuraavassa Huttusen (2001) määritelmä. Uudelle isyydelle sisällöllisempi ilmaus on generatiivinen isyys, joka tarkoittaa keskiaikuisuuteen siirtyvän henkilön halua ja kykyä huolehtia nuoremasta sukupolvesta. Isyyden yhteydessä sillä viitataan miehen vanhemmuuden laatuun. Kun mies on sisimmässään päässyt isyydessään generatiiviseen ratkaisuun, hänestä vapautuu uutta voimaa ja hänellä on varaa ottaa toisia huomioon, kantaa vastuuta ja huolehtia muista. Siinä vaiheessa hänen voimavaransa eivät hupene oman egon ylläpitämiseen. Hänestä on tullut aikuistunut mies. (Huttunen 2001, 172.) Sankarilegendankin ajatukset alkavat siis kääntyä perheeseen ja sen kanssa vietetyn ajan tärkeyteen, kuten seuraavasta aineistolainauksesta käy ilmi.

Perhe on tietysti hirvittävän tärkeä. Minulla on kaksi pientä lasta, joten aika hyvin silloin tietää, mitä vapaa-ajalla tehdään. (RV43)

Huttusen (2001) mainitsema miehisyyden elastisuus saa Ruotuväki-lehden diskursseissa seuraavan aineistolainauksen mukaisen ilmentymän tilanteessa, jossa isä ottaa päävastuun lapsen hoidosta ja saa isänmaallisen velvollisuuden suoritettua ajankohtia sovittelemalla. Muuttunut isyys on siis osa armeijaa, ja armeijan järjestelmässä siihen on varauduttu.

Miten yksinhuoltaja suorittaa varusmiespalveluksen?

Jos lapsella ei ole muita läheisiä, saako isä vapautuksen palveluksesta? Voimassa olevan lain perusteella yksinhuoltajuus ei ole vapautusperuste, mutta palveluksen aloittamisajankohtaa voidaan muuttaa. (RV182)

Isyys esiintyy aineistolainauksissa kuitenkin myös käänteisesti, lapsen asemaa koskevinä diskursseina. Muuttunut lapsen asema huolestuttaa vastuullista isää, mutta samalla se on keino purkautua isyyden tuntemattomuudesta. Konkreettista keskustelua käydään muuttuneesta lapsen positioista, jossa lapsi toimii aikuisen epäilyttävyyden suojana tai yhdistyy isän ajatuksissa sotaisaan operaatioon.

Lapset terroristien suojana matkoilla

Perheensä kanssa liikkuvia aikuisia ei pidetä yleensä yhtä epäilyttävinä kuin yksin matkustavia. BND:n [Saksan tiedustelupalvelu] mukaan kyse on uudesta islaminuskoon kääntyneestä terroristisukupolvesta. (RV126)

Falskaa molemmista päistä

Kun poikani syntyi, kerroin ystävälleni jatkuvasta vaipanvaihdosta ja ruokkimisesta. Yöllinen tuttipulloruokailu päättyi usein siihen, että pitkään ja hartaasti nautittu maito tuli pulautuksena ulos. Tähän ystäväni totesi naurahtaen, että ”falskaa siis molemmista päistä”. Lausahdus tuli mieleen viime viikolla Afganistanin-operaatioon liittyvän yhdysvaltalaisen vuodon yhteydessä. (RV127)

Myös sodan ahdistava kääntöpuoli, lapsisotilaat, ovat osa Ruotuväki-lehden pohdintoja.

Poikas valveill' on

Lapsisotilaat ovat edelleen merkittävä ongelma maailmalla. – – Taustalla vaikuttavat taloudelliset kysymykset ja yhteiskuntien sosioekonomiset rakenteet.

Poikia ja vanhimpia käytetään fyysisesti raskaammissa tehtävissä kuin tyttöjä ja kaikista nuorimpia. (RV181)

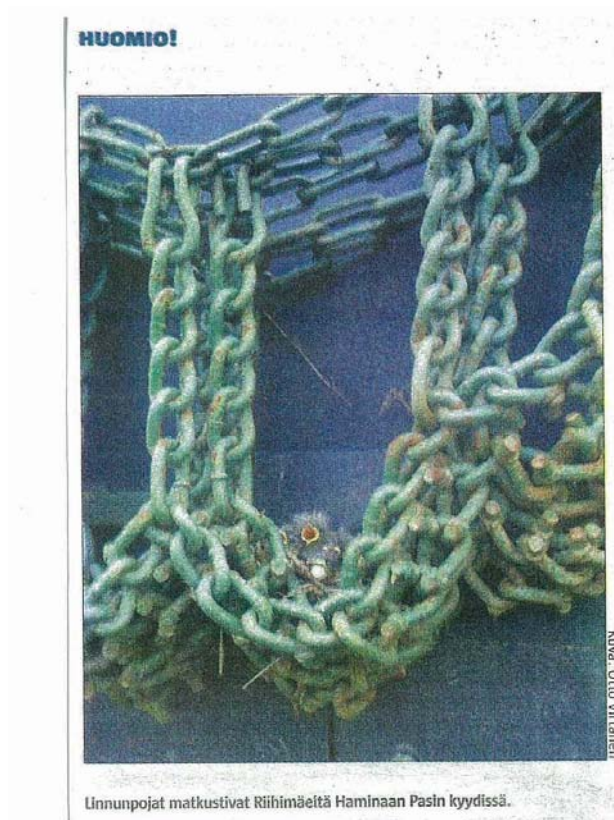
6.3.2 Isän poikana armeijassa

Lehden diskurssit ilmentävät perheen isän tärkeää merkitystä ja etenkin sylin merkitystä, jota aikaisempien sukupolvien isät myös Huttusen (2001) mukaan eivät välttämättä pystyneet lapsilleen antamaan. Syli on armeijan isyydessä osa historiaa, jota mies kantaa,

sekä osa tulevaisuutta, johon miehinen mies itse panostaa. Koti, perhe ja perheenjäsenet ovat sotilaan tärkeä tuki ja normaalin arkielämän sisältö.

Palveluksen keskeytyminen askarruttaa sielunpaimenta. Ennen lapsen kävelyä on sylin kokemus. Samoin varusmiehen taustalla ja kodin positiivisella ilmapiirillä on ”henkisenä sylinä” suuri merkitys nuoren aikuisen elämänmyönteiseen aktiivisuuteen ja paineensietokykyyn. (RV41)

Isyys määrittäyty armeijassa myös historialliseksi jännitteeksi. Isyyden kulttuuriset mallitarinat, joilla Mykkänen (2010, 41) tarkoittaa jaettua ymmärrystä tarinan rakenteesta ja jotka jo itsessään kantavat merkityksiä, kulkevat ruotuväen sotilasisän mukana osin huomaamatta. Tätä isyyden huomaamatonta kulkua vertauksellisesti kuvaa seuraava Ruotuväki-lehdestä poimittu lainaus, jossa linnunpojat lintuemon tietämättä matkustavat kotipesineen Riihimäeltä Haminaan Pasin kyydissä.

(RVB)

Tutkimukseni isyydessä tulee siis esiin historian velvoite, joka sopii tutkimukseni taustaideologiaan sekä tutkimusmenetelmän että viitekehyksen puitteissa. Tutkijana

yhdistän historian velvoitteen siihen historialliseen kulttuuriin, jossa isyyden odotukset miehisydessä ovat korkealla. Se voi olla rasite, mutta toisaalta se voi olla miehen kantava voima oman haastavan isyyden keskellä. Mies voi rakentaa omaa miehisyttään oman isänsä isyyttä vasten, kuten seuraavassa aineistolainauksessa todetaan.

Kokemus yhdistää miessukupolvet

”Vasta kun poika kertoo isäänsä hurjemman armeijajutun, hän on isänsä silmissä mies.” (RV45)

Kulttuuriset isyyden mallitarinat paljastavat kulttuurin arvoja ja normeja, sisältävät kulttuurisen moraalijärjestyksen ja ovat siten muokkaamassa yksilöiden kerrontaa esimerkiksi isyydestä. Mallitarinoiden valta on niiden sisäistämässä, ja ne uusiutuvat silloin, kun elämme niitä todeksi. (Mykkänen 2010, 41–42.) Seuraavassa historiallisesta, sukupolvia jatkuneesta armeijayhteisöön kuulumisesta esimerkki, jossa mallitarinan antama voima isyydessä ja koko perheessä on lähes käsin kosketeltavaa.

Kolmas sukupolvi RUK:ta

”Ei sillä paljoa tarvitse elvistellä, mutta se on minulle tärkeä asia.” Isäni mukaan olen ensimmäinen upseeri tasavallan armeijassa kolmannessa sukupolvessa. Kaikki kolme ovat palvelleet täällä Haminan RUK:ssa. Ukki opetti ratsastusta, isä panssaritorjuntaa, minä kranaatinheitinhommia ja vähän muutakin. Siinä on sellainen historiallinen kuorma, josta olen äärimmäisen ylpeä. Myös tyttäreni on käynyt tämän talon ja vaimokin tekee täällä töitä. (RV183)

Ruotuväki-lehden diskurssien isyyskokemukseen sisältyy myös vahva omalta perheeltä saatu arvostus sekä historiallinen velvoite lapsuuskodin perheen pojan osan suorittamisesta loppuun saakka. Oma generatiivinen isyys (Huttunen 2001) ja oma pojan roolin täyttäminen käyvät kamppailua sotilaassa. Oman isän odotukset sotilaallisesta sankarilegendasta ovat suuret, ja samanaikaisesti tunnollinen sotilas kokee huonoa omaatuntoa siitä, että työt lapsuuskodissa jäävät isän harteille.

Äidit ovat isänmaan asialla

Isän ja pojan välillä armeijaan menemisestä sen sijaan vallitsee sanaton sopimus. Kun poika kotiutuu vänrikin ruusuke kaulassaan, isä röyhittää rintaansa. Isänsä poika, se sopertaa liikuttuneena puhelimesta veljelleen. – – äidit myös kantavat isiä suurempaa huolta palveluksessa olevista pojistaan.

Isät sitä paitsi sattuvat tietämään, millaista elämä valtion hellässä huomassa on. Äideille se on arvoitus. (RV82)

Se ei varmaan tunnu motivoivalta esimerkiksi – – viljelijän pojalle, joka joutuu astumaan palvelukseen juuri ennen sadonkorjuuta, kun isä [reservissä] tarvitsee apua. (RV46)

7. RUOTUVÄKI-LEHDEN MIEHISYYDEN JA ISYYDEN KESKIÖSSÄ

Tutkimukseni seitsemännessä luvussa vedän yhteen Ruotuväki-lehden diskurssien miehisyyden ja isyyden ydintä. Lisäksi luon lyhyen miehisyyden määritteen tutkimalleni sotilaalle.

7.1 Johtopäätöksiä Ruotuväki-lehden miehisyydestä

Tutkimuskysymyksilläni etsin vastausta miehisyyden eri ilmiöihin Ruotuväki-lehdessä. Millaista on Ruotuväki-lehden tuottama maskuliinisuuden malli? Millaisia diskursseja Ruotuväki-lehdessä esiintyy miehisyydestä?

Ruotuväki-lehden diskurssien kautta avautui runsaasti vaativaa käytäntöä, mikä sisältää Foucault'n (2000) mukaista hallinnallista valtaa. Armeijan miehisyyden muotoutumisessa sotatieteellisen strategian ja syväjohtajuuden merkitys korostuivat historiallisen kurikäytännön sekä yhteisön sisäisen kurin rinnalla. Diskurssien mukainen nykyisen asevelvollisuuskoulutuksen johtaminen on osaamisen johtamista, motivaatiota, sitkeyttä, kirjaamista, tutkimusta sekä oikeaa asennetta. Kaikki tämä tapahtuu epävarman rahoituksen keskellä tulostavoitteisesti. Ruotuväki-lehden diskurssien mukaan varsinainen koulutuksen käytäntö on yksilöön vaikuttamista suostuttelemalla ja suoran väkivallan ilmeneminen on vähäistä, lähinnä rivien välistä ja kuvista luettavaa. Kuitenkin yksilön objektivointi uudenlaiseksi subjektiksi ja yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi on voimakasta vaikuttamis- eli biopolitiikkaa, jossa käytetään syväjohtamisen hyväksi havaittuja neljää kulmakiveä. Sivujuonteena byrokraattisen kurikoulutuksen ”vastarinnaksi” paljastuvat svejkismin oloinen ironia ja yksilön erilaiset vaikuttamistekniikat, joista enemmän tutkimukseni lopuksi.

Tutkimukseni hypoteesina ollut patriarkaalin miehisyyden on diskurssien keskiössä ja siten tutkimukseni hegemonisen miehisyyden ydin. **Sankarilegendat** rakentuvat patriarkalisesta miehisyydestä aina perinnesissien ja elättäjien rooleihin, joiden

muotoutumisessa armeijan käytäntö vaatii vahvaa itsekuria ja tunnustautumista. Sankarilegendoisuus on useiden käytännön kuritoistojen kautta saavutettavana olevaa miehisyyttä: ihmisyyden jatketta materiaalin ja lihaan valetun koneen muodossa aseiden vahvistaessa sankarimiehisyyden imagoa. Sankarilegendan ympärillä vallitsee yhteiskunnallisesti voimakas virtuaalisuus, elämän koneellistuminen ja kaupallistuminen. Yleisön ihailun alla ja virtuaalisodassa sankarilegendan on helppo kasvattaa voimiaan ja vahvistua nyky-yhteiskunnan äärielämysten maailmassa. Huoli sotilaan jaksamisesta painottuu tämän miehisyyden ilmiön kohdalla etenkin aseiden vahvuuteen ja vanhuuteen. Sankarilegendan omia inhimillisiä voimia ei vielä epäillä ja haavautuva minuus (Oksanen 2006a) etsii itseään.

Tutkimukseni toinen miehisuus määrittyy **punkkarunoilijoiksi** inhimillisyyden kautta. Siinä huoli sotilaan jaksamisesta saa inhimilliset kasvot. Patriarkaalisen miehen rinnalta löytyvät nykypäivän inttibloggarit, jotka kertovat tunteistaan verkossa – perinteisen punkan pohjalle runoilun pitäessä kuitenkin pintansa kuluneista vuosikymmenistä huolimatta. Tämä miehisuus sisältää sielunhoitoa luotisateen keskellä kansanvälisten erikoistehtävien lomassa koulutuksen edelleenkin painottaessa vahvaa vaikuttamispolitiikkaa ja puolustusvoimien kansanterveydellistä roolia.

Punkkarunoilijoiden miehisuus laajenee yhteisöllisen armeijallisen koulutuksen myötä tutkimukseni kolmanteen ilmiöön: **yhteiskunnan kasvattien** miehisyyteen. Siinä sotilaan syrjäytyminen, etenkin asevelvollisuuden keskeytyessä syystä tai toisesta, aiheuttaa huolta armeijan toimijoille. Poliittiset linjaukset ja strategiat häilyvät maanpuolustustahdon ja kansallisuuden virtuaalisen katoamisen välimaastossa. Kuitenkin historian velvoitteen kantaminen, kansakunnan urhean sotilaan säilyttäminen, on tässä miehisyydessä käsin kosketeltavaa. Ilmiö on tutkimukseni mukaan säilynyt miehisyyden mittana lähes samassa muotissa ainakin neljän vuosikymmenen ajan. Tämä havainto vahvistaa Moscovicin (2000) väitettä sosiaalisista representaatioista, jotka muotoutuvat pitkän historiallisen ajan murroksissa ja ankkuroituvat kansakunnan kokemusten syövereihin.

Kaikkien kolmen edellä esitetyn miehisyyden ilmiön ympärillä armeijassa viljellään epävirallisesti inttislängia, jonka avulla vahvistetaan toiseutta ja miehisyyden sukupuolen rakentamista naiseudesta kaukana olevaksi. Miehisen sotilaan ei sovi olla nainen. Väistämättä armeijan miehisuus on nykyisin myös osa sukupuolisuutta; se on naisia

armeijassa, miehinä, jotka varastavat maskuliinisuuden piirteitä. Naiset osoittavat jaksamista miehisesti, esiintyvät äitihahmoina, päteväytyvät armeijan johtamisen koulutuksen kautta sekä saavuttavat ainakin kuvissa median valokeilan. Kuitenkin tutkimukseni hypoteesina ollut sotilaan väkivallan kehä on pääosin sukupuoletonta ja saavuttaa sekä nais- että miessotilaan yhteiskunnallisista tasa-arvopyrkimyksistä huolimatta. Väkivallan miehinen ilmentymä ei siis saa suoranaista todentumaa tutkimukseni aineistossa, mutta huumorin peitossa sitä sittenkin viljellään. Erityishuomiona tutkimusaineistossa esiintyvät nuoret vihaiset miehet, jotka osaltaan vahvistavat hypoteesiani nuorten miesten väkivaltaisuuden lisääntymisestä ja vahvistavat yhteiskunnallisen toimijan huolta ilmiön ympärillä. Silti tunteilu ja koti-ikävä ovat edelleenkin pääasiassa naisten omaisuutta ja väkivallan kehään liitettävällä huumorilla rakennetaan yhteisöllistä eetosta nuorten varusmiesten keskuudessa.

Olen tutkimuksessani tarkoituksella vältellyt käsitteiden määrittelyä, mutta yhteenvetona tutkimukseni ilmiöiden perusteella nimeän nykyajan patriarkaalisen asevelvollisen **kybersotilaaksi**. Kyseinen koneenomainen verkkoeksperttisolitas käy sotaa virtuaalimaailmassa kriisinhallinnan ja uhkien keskellä rakentaen samanaikaisesti nuorta helposti haavautuvaa miehisyyttään. Armeijan koulutus on yhteiskunnallisten murrosvaiheiden alla syntyneitä käytäntöä, yhteiskuntaa, yleisöä ja julkisivua, joka vaatii jatkuvaa oman ”koti-instituution” puunaamista. Kybersotilas on osa yhteiskunnallista yhteistyötä kollektiivista inttistoria ja historian velvoittavaa perinnettä unohtamatta.

7.2 Yhteenvedoa otsalampun avulla löydetyistä Ruotuväki-lehden isyydestä

Tutkimuskysymykselläni isyydestä hain vastausta siihen, millaisia isyyttä koskevia diskursseja Ruotuväki-lehdessä esiintyy. Miehisyyden eri ilmiöt olivat tutkimukseni pääkysymys, mutta tutkimukseni yhtälöä eli miehisyyttä ja isyyttä oli perusteltua tutkia samanaikaisesti, koska kasvu sotilaaksi ja mieheksi kietoutuu Tallbergin (2003, 89) mukaan tiiviisti yhdeksi jänteeksi miehen isänmaallisessa suojelutehtävässä. Myös tutkimukseni hypoteesina ollut miehisyyden hukkuminen sosiaalityön palvelujärjestelmän naiseuteen sai vahvistusta isyyttä koskevien tutkimuskysymysten vastausten ja teorian kautta.

Armeijan isyydellä on tutkimukseni mukaan eräänlainen naamio. Suoraa puhetta isyydestä oli Ruotuväki-lehden diskursseissa vähän, ja kuvat kertoivat enemmän kuin sanat. Ruotuväki-lehdessä isyys kaikkienensa tarkoittaa kasvamista yhteiskunnalliseen suojelutehtävään ja vastuuseen. Naisen rooli perheen sydämenä todentuu ja isän marginaalisuus saa vahvistusta miehisyyden ilmiössä. Isyys määrittyi armeijassa kaksijakoiseksi historialliseksi jännitteeksi: yhtäältä isyydeksi isänä ja asevelvollisena ja toisaalta oman isän (armeijassa mieheksi kasvavaksi) poikana. Molemmissa isyyksissä perhe koetaan erittäin tärkeänä, ja sen eteen sotilas on valmis tekemään vaikeitakin valintoja.

Vanhan patriarkaalisen elättäjäisän rooli on sankarilegendojen ympärillä vahvasti vaikuttava ilmiö. Sankarilegenda on isänäkin miehinen mies, perinteinen, lihaan valettu periksiantamaton kone. Sen sijaan uuden isyyden, pehmo- ja nykyarvojen tuleminen asepalvelukseen muotoutuu punkkarunoilijoiden ja yhteiskunnan kasvattien ympärille kyberisyydeksi moniulotteisine virtuaalisine piirteineen. Etenkin hypoteesini siitä, että diskursseissa olisi pääosassa stereotyyppinen painotus perinteisestä puhumattomasta miehestä sai tutkimuksessani vasta-argumenttia, sillä inttibloggarit olivat isiä, jotka pyrkivät avoimesti avaamaan arkeaan netin kautta. Sitä vastoin Huttusen (2001) mainitsema perheen muutos sai aineiston kautta vahvistusta muun muassa yksinhuoltajuuden kohdalla, kun asevelvollisuuden suorittamisen ajankohtaa oli mahdollista muuttaa yksinhuoltajuuden perusteella.

Miesten tunteista puhuminen ja hellyyden osoittaminen tulevat tutkimuksessani esille normaaleihin perhesuhteisiin kuuluvina. Kuitenkin miesten yleinen huolipuhe perheestä ja psykososiaalisen avun tarpeesta koskee lähinnä erikoisjoukkoja tai rauhanturvaajia. Naiset esittävät pelkonsa ja väsymisensä sotilaanakin miehiä helpommin. Ylipäättään miehen puhuminen tunteistaan ja perheestään oli nähtävissä vain isyydiskursseissa. Tämä tukee Mykkäsen (2010, 31–33) tutkimuksen mukaista huomiota siitä, että juuri isyyden kautta mies voi puhua luontevimmin tunteistaan. Tosin puhe perheestä tai isyyden tunteista sai armeijan kautta värittyneitä piirteitä: lapsista tunnettiin huolta terroristien välineenä, lapsisotilaina tai operaatioiden osana.

Tutkimukseni isyys tarkoittaa kaiken kaikkiaan uhrautumista perinteen eteen, ”kuin isämme ennen”. Isyyteen sisältyy vahva omalta perheeltä saatu arvostus, suvun kunnian

säilyttäminen ja samanaikaisesti velvoite suorittaa lapsuuskodin perheen pojan osa loppuun saakka. Yhteiskunnallisesti isyys on myös taloudellista huolta, päivärahaa, kotiuttamisrahaa tai niiden riittämättömyyttä. Aivan normaali perheen arki on aina sotilaan matkassa – tosin kahtia jakautuneena: sekä oman lapsen isänä että lapsuuskodin poikana.

8. RUOTUVÄKI-LEHDEN SVEJKISMIÄ MERKITYSYHTEISKUNNASSA

Adrienne Chambon (1999) toteaa, että asettamalla institutionaaliset käytännöt suurennuslasin alle Foucault teki näkyväksi ihmisen ja ympäristön välisen syvällisen yhteyden ja sen, kuinka laitosmaiset käytännöt synnyttävät sosiaalisia identiteettejä, jotka vuorostaan muodostavat uutta tietoa ja käytäntöjä. Tämä avaa myös yhden tavan sosiaalityön ymmärtämiselle. (Chambon 1999, 56.) Foucault ongelmallistaa sen, mitä pidämme itsestään selvänä: työkalumme, käytännöt ja oletukset tietämisestä. Pääasia on kyetä näkemään se, mitä päätöksistämme seuraa ja mitä vaihtoehtoja on olemassa. Ei ole ennalta määritettyä, mikä kulloinkin paljastaa upotetun rakenteen ja avaa uuden tarkastelumahdollisuuden, vaan sen tunnistaminen on lopulta kiinni vain työntekijästä itsestään. (Chambon & Irving 1999, 259, 261, 264.) Sen vuoksi on tärkeää, että katsomme asioita meille poikkeuksellisesta näkökulmasta, ja minulle tutkijana tällaisen näkökulman on avannut Ruotuväki-lehti. Lisäksi svejkistinen tarkastelunäkökulma avaa minulle mahdollisuuden pohtia erittäin kriittisesti, ja osin kärjistetystikin, tutkimukseni tuloksia: sosiaalityön ja armeijan yhtäläisyyksiä sekä johtamista, miehisyyttä ja isyyttä koskevien diskurssien merkitystä sosiaalityölle.

Armeijan arkisessa käytännössä, etenkin miehisyyden johtamisessa, on paljon yhtymäkohtia sosiaalityöhön. Molemmissa vallitsee vahva biopoliittinen vaikuttamispyrkimys asiakkaaseen, minkä tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen ja yksilön integrointi yhteiskuntaan. Lisäksi molemmissa painotetaan muun muassa henkilöstön pehmeää johtamista sekä koulutuksen, kehittämisen ja työn tutkimuksen merkitystä. Tutkijana väitän, että kybersotilaan miehisuus lähes kaikkine piirteineen on löydettävissä aikuissosiaalityön keskiöstä. Koska kyseessä on sosiaalityön alaan kuuluva tutkimus, on luontevaa, että lopun pohdintaosuudessa paneudun juuri näihin asiayhteyksiin. Myös ammatillinen ymmärrykseni ja kiinnostukseni luo tämänmukaiselle pohtimiselle omat paineensa.

8.1 Johtamisen svejkismiä byrokraattisessa sosiaalityössä

Taloushistorian kaarella olemme tulleet pisteeseen, jossa on siirryttävä tavarantuotannolle perustuneesta taloudesta yhä enemmän vihreään informaatio- ja vuorovaikutustalouteen. Silloin keskiöön nousee merkitysten tuottaminen asiantuntija- ja palvelutyössä. Lisäksi on luotava maailmanlaajuisesti edellä kulkeva tulevaisuuden johtamis- ja työkuulttuuri, kuten Himanen (2010) toteaa. Siinä sekä kannustava että kriittinen johtamistapa ovat vain näennäisesti ristiriitaisia ja täydentävät toisiaan. Kannustavuuden luoma rikastava yhteisö luo paljon avoimemman ja suuremman kulttuurikritiikin, ja kritiikkikin saa silloin rakentavamman sävyn. (Himanen 2010, 39, 153.) Tarkastelen tässä luvussa brittiläisen sosiaalityön tutkimuksen ohjaamana, armeijaan viittaavan svejkismin käsitteen avulla sitä, missä määrin avoin ja suora johtamis- ja työkuulttuuri mahdollistuvat tämänhetkisessä sosiaalityössä.

8.1.1 Svejkismillä kohti merkitysyhteiskuntaa?

Aluksi kuitenkin Ruotuväki-lehden kuva tilanteesta, jonka voi rinnastaa myös sosiaalityössä vaikuttavaan byrokratian rautahäkkiin. Yksilön elämä on Foucault'n (Alhanen 2007) sanoin taideteos, mutta sosiaalityössä on olemassa tavattoman suoraviivaisia ohjeistuksia, jotka eivät taivu sellaiseen suuntaan, jossa uusi subjektius puhkeaisi kukkaansa. Aivan liian usein sosiaalityön tuloksena on entistä enemmän minuudestaan eksynyt yksilö, menetetyistä yksilön omanarvontunteesta puhumattakaan.

(RVK)

Tällaisesta oheisessa kuvassa esitetystä totaalisen instituution toiminnasta ja siihen liittyvästä alamaisen vastarinnasta voidaan löytää esimerkkejä myös sosiaalityöstä. Viittaaan tällä viimeaikaisiin tutkimuksiin brittiläisestä lastensuojelusta, jossa on alkanut ilmentyä tavanomaisesta poikkeavaa vastarinnan muotoa byrokratian rattaita vastaan. Brittitutkimuksen kuvaus lain kirjaimen totalitaarisesta noudattamisesta ei vaikuta vieraalta Suomessakaan, sillä onhan lastensuojelu vahvasti legitimoitu ja kontrolloitu työkenttä myös meillä.

Andy Quin (2012) viittaa Wastelliin ym. (2010) ja kuvaa brittiläiseen lastensuojelutyön olevan keskittynyt lasten hyväksikäytön, pahoinpitelyn ja laiminlyönnin prosessiin perheessä ja siitä syntyviin dokumentteihin enemmän kuin lasten hyväksikäytön tai laiminlyönnin syihin ja lähteisiin. Työtä on kuvattu tiiviisti paikallisiin ja kansallisiin johtamistapoihin ja todisteisiin pohjautuvaksi sekä valvontaan suuntautuvaksi. (Quin 2012, 2–3.) Tällöin jokapäiväinen sosiaalityön käytäntö tarkoittaa väistämättä sitä, että näppäimistötyölle toimistossa omistetaan enemmän aikaa, jolloin varsinaisella työkentällä vietetään vähemmän aikaa. Sosiaalityö on katutason byrokraattien suoritusta, jota on

äärimmäisen hankala mitata ja sosiaalityöntekijät vieraantuvat jatkuvasti sekä organisaation että ammatillisten tehtävien päämääristä. (Wastell ym. 2010, 311, 314, 318–319.) Itse asiassa lastensuojelutyön prosessi on niin tiiviisti mallinnettua ja dokumentoitua, että jotkut tutkijat ovat alkaneet havaita merkkejä sen irtautumisesta ammatillisen harkinnan käytöstä työssä sekä merkkejä joidenkin sosiaalityöntekijöiden vallankumouksellisesta toiminnasta. Tätä prosessia on alettu kutsua *svejkismiksi*. Se perustuu Jaroslav Hašekin novelliin sankarista, joka tunnetaan suomeksi kunnan sotamies Svejkinä. Hän on reservin sotilas, joka kutsutaan taisteluun Itävalta-Unkarin armeijaan vuosien 1914–1915 sodassa. (Wastell 2010, 310; Quin 2012, 2–3.)

Johtaminen lastensuojelutyössä yhdistettynä menetelmällisyyteen on niin voimakasta, että yksittäiset sosiaalityöntekijät saattavat omaksua tällaisen *svejkismiläisen* lähestymistavan, järjettömän lastensuojelukäytännön, joka on pelkkää ohjeiden noudattamista. He ovat tietoisia toiminnan hyödyttömyydestä, mutta silti he toteuttavat sitä. Tällainen sosiaalityöntekijän ”irtiotto” on vaarallista asiakkaille, työntekijöille ja koko organisaatiolle. Se ei johda työn onnistumiseen ja on siksi pohtimisen arvoinen asia. Quin (2012, 3: viitattu Wastell ym. 2010, 310) valaisee svejkismiä seuraavasti *Kunnan sotamies Svejk* -kirjaa lainaten:

Vanhempi henkilökuntaan kuuluva tohtori tuli lähelle Svejkiä: haluaisin tietää, senkin sika, mitä sinä nyt ajattelet? Nöyrästi ilmoitan, en ajattele ollenkaan...en ajattele koska se on kielletty palveluksessa olevilta sotilailta. Kun olin 91. rykmentissä muutamia vuosia sitten, meidän kapteenimme tapasi sanoa: ”Sotilaana ei saa ajatella itse. Hänen esimiehensä tekevät sen hänen puolestaan. Niin pian kun sotilas alkaa ajatella, hän ei ole muuta kuin likainen, surkea siviili. Ajattelulla ei pääse mihinkään.” [suomennos kirjoittajan] (Wastell 2010, 310)

Kuitenkaan sosiaalityö ei voi toimia vain järjestelmänä ilman, että sitä harjoitetaan ammatillisena toimintana, jossa hyödynnetään myös käytännöllistä viisautta. (Wastell ym. 2010, 311, 314, 318–319.) Tätä yksilöllistä ja käytännöllistä viisautta peräänkuuluttavat Peter Fleming ja Graham Sewell (2002), jotka puhuvat työntekijöiden korkeasta sitoutumisesta organisaatioon. Heidän mukaansa svejkismi ei kuitenkaan ole pelkkää avointa protestia tai jääräpäistä tottelemattomuutta työpaikkalakkojen tai mellakoiden muodossa, vaan se sisältää subjektiivisia tekniikoita, salattuja strategioita ja hienovaraisia identiteettipoliittikkoja, joiden avulla voidaan paremmin vastustaa nykyiseen johtamiseen

liittyvää liiallista kontrollointia. Svejksismi on siis kykyä sopeutua olematta samaa mieltä ja siinä huumori, satiiri, skeptisyys ja tietynlainen kyynisyys ovat tärkeitä vastarinnan muotoja. Svejkitit improvisoivat uudestaan organisaation käsikirjoituksen, jossa ironiasta tulee tärkeämpi väline kuin suoranaisesta erimielisyydestä. Svejkitit eivät koskaan ole suoranaisia ja yksittäisiä organisaation uudistajia, vaan he ymmärtävät, että tietynlaiset liitot ovat tärkeitä muuttamisprosesseissa. (Fleming & Sewell 2002, 857–870.)

Kuten aiemmin kuvaamani brittiläiset sosiaalityöntekijät, myös sotamies Svejkkapinoin tutkimuksessani tutuksi tulleita asioita vastaan. Hän kapinoin armeijan johdon ja rakenteen älyttömyyttä vastaan ylenpalttisen ironian ja sarkasmin avulla, ja sitä kautta hän vie terävimmän kärjen koko järjestelmästä ja sen ohjeistuksista. Kouluttajilla ei ole keinoja reagoida tilanteeseen, koska siihen ei ole järjestelmässä varauduttu. Sotilaan täydellisen yliampuva objektivoituminen järjestelmään, tunnustautuminen ajattelemattomaksi surkeaksi siviiliksi ja taito luikerrella siten, ettei järjestelmä voi reagoida sotilaan laahustamiseen, saa pakostakin huomion kääntymään organisaatioon.

Vetoamalla organisaation omiin sääntöihin ja arvoihin Svejkk osoittaa nerokkaasti halveksuntaa ja turhauttaa byrokraattista prosessia, sillä hänen esimiehensä eivät voi helposti väittää häntä vastaan olematta ristiriidassa oman asemansa kanssa. Pinnalta katsoen Svejkk pyrkii aina tekemään velvollisuutensa osoituksena tottelevaisuudesta eikä kurittomuudesta, mutta silti hänen näennäinen, nerokas päättäväisyysensä jatkuvasti epäonnistuu saavuttamatta maaliaan. Onko hän siis sankarillinen toisinajattelun symboli vai täysi idiootti? Svejkk jää aina omaksi itsekseen. (Wastell ym. 2010, 310–311.) Mutta jääkö sosiaalityöntekijän svejksismi myös samalla tavalla leijumaan ilmaan?

Tutkijana katson, että, organisatorisessa sosiaalityössä tällaisella sosiaalityöntekijöiden svejksismiksi nimetyllä irtiotolla (Wastell 2010; Quin 2012), on kaksi puolta. Se on asiakasta vaarallisesti objektivoiva, mutta toisaalta se tuo kärjistetyksi esille järjestelmän ahtaat toteemipaalut, lait ja asetukset. Samanaikaisesti tulevat esiin asiakkaan ja sosiaalityöntekijän (osaamis)dokumentoinnit, joilla nykyisin kehitetään asiakaslähtöistä sosiaalityötä. On myös syytä epäillä, että sosiaalityöhönkin on tullut näyttöön perustuvan sosiaalityön kautta lääketieteeseen jo pitkään kuulunut liiallinen sosiaalisen medikalisointi. Missä kulkee asiakkaan ja samalla sosiaalityöntekijän objektivoinnin eettinen ja poliittinen raja, ja mihin kohtaan valta tällaisissa tilanteissa asettuu? Vai ovatko työntekijöiden

todelliset vaikuttamismahdollisuudet kuitenkin yksilössä itsessään, mustan huumorin ja ironian kautta toteutettavissa? Näitä asioita pohdin pitkään etenkin silloin, kun kävin läpi aineistossani olevia kuvia sekä pyrin Remeksen (2003, 43–44) mukaisesti jäsentämään aineistossani piilossa olevaa tietoa. Varsinkin seuraavasta Tornitouhua-kuvasta on nähtävissä lähes svejkismiläistä ironiaa johtamista kohtaan.

(RVA)

Niin sanotut vanhat puheet jälkiteollisesta, postmodernista tai verkostoyhteiskunnasta eivät enää riitä kuvaamaan nykyajan yhteiskuntaa. Syvempi, merkityksellisen elämän kokemus on nousemassa keskiöön yhdessä rikkaan monikulttuurisen elämän kanssa. Himanen (2010) toteaa, että on otettava askel kohti merkitysyhteiskuntaa, jossa kehityksen päämääränä on kapean talouskasvun sijaan arvokas elämä. (Himanen 2010, 63–64.) Valtiollakin on pohjimmiltaan ihmistä palveleva tehtävä. Ongelmana on vain se, että nykyisen ajattelun mukaan ihminen on järjestelmän alamainen, mikä ei kannusta palvelujen kehittämiseen, koska palveluilla ei ole asiakkaita. Meillä on maailman parhaiten koulutetut hyvinvointiyhteiskunnan työntekijät, mutta meillä on myös järjestelmä, jossa asioiden älykkäämmen tekeminen johtaa sanktioihin kehittämistyön palkitsemisen sijaan.

(Himanen 2010, 238–239.) Onkin syytä pohtia, voiko Flemingin ja Sewellin (2002) hahmottelema svejkismi olla vastaus tähän ongelmaan.

Sosiaalityön uudistamisen edellytyksenä on sen yhteiskuntasuhteen ja toimintaympäristöjen merkitysten ymmärtäminen. Tarvetta on prosessien ja organisoitumismallien kautta kehittävään uudelleenajatteluun. Käytännön edellytyksenä on, että nykyiset nurinkuriset kehittämisen kannustimet korjataan. Edelleen myös asiakas on järjestelmän objekti, jonka pitäisi olla kiitollinen mistä tahansa palvelusta. Sen sijaan, että työ tapahtuu sosiaalipalvelutoimistoissa ja työntekijä keskittyy toimeentulon kysymyksiin, suojaamaan professiotaan tai toimimaan vain pykälien mukaan, sosiaalityön tulisi muuttua aktiiviseksi toimijaksi. Tällöin se ottaa haltuunsa ne alueet, joilla se on paras asiantuntija sekä toimii luontevasti kumppanina erilaisissa verkostoissa ja tuo sinne sosiaalisen tiedon. Keskeisiä haasteita ovat lisäksi tietoyhteiskunnan toimintaympäristö ja hyvinvointiteknologia sekä niihin liittyvien palveluprosessien kehittäminen. (Karjalainen & Sarvimäki 2005, 46.)

Foucault hämärsi eroa henkilökohtaisen ja sosiaalisen hallinnon välillä. Hän näytti sen, miten instituutiot liikuttavat meitä intiimeillä tavoilla erityisesti kehon kautta. Hän loi keskustelua kipeistä institutionaalisista käytännön vaikutuksista kollektiivisiin kehoihin. (Chambon 1999, 75.) Sosiaalityö on Foucault'n määrittelemän biopolitiikan keskiössä, valtakäytäntönä, jossa toistetaan ja luodaan määritteitä kunnan kansalaisesta myös asiakkaan ympäristöön ulottuvana, kuten myös Pekkarinen (2010) on tutkimuksessaan todennut. Sosiaalityö on toiminnan tiedettä, jossa haetaan arvoa tieteellisestä perustasta, aivan kuten johtamiselle haetaan arvoa sotatieteistä. Myös jatkuva valtiollisten ja kunnallisten rakenteiden uudistus ja rahoitus pohjan epävarmuus antavat aiheita tai osaltaan selittävät sosiaalityön käytännön vaikeaselkoisuutta.

Sosiaalihuollon johtamisessa korostuu nykyisin osaamisen johtaminen. Moniammatillisen osaamisen tehokas hyödyntäminen edellyttää, että sosiaalihuollon johdolla on hyvä tietämys palvelujen tarpeesta sekä käytettävissä olevasta osaamisesta ja sen mahdollisuuksista toimia suhteessa palveluiden tarpeeseen. On huolehdittava siitä, että henkilöstön ammattitaidon ja osaamisen jatkuva kehittäminen linkittyy kiinteästi toimintakäytäntöjen ja palvelujärjestelmän uudistamiseen sekä organisaatioiden strategiseen kehittämiseen. Moniammatillisuuden ohella tarvitaan keskittämisen ja

syvällisen erityisosaamisen johtamista. (Karjalainen & Sarvimäki 2005, 60.) Vastaavanlaista osaamista kartoittavaa toimintaa on havaittavissa myös Ruotuväen diskursseissa.

Henkilöstön osaamisprofiilia tullaan päivittämään koko työsuhteen elinkaaren ajan ja kunkin työntekijän profiiliin kirjautuu tämän osaamisen kehittyminen. Näin tehtäviin voidaan etsiä juuri oikeanlaisen osaamisen hallitsevia ihmisiä. (RV86)

Tämä aineistolainaus edustaa vahvaa biopolitiikkaa armeijassa. Samoin sosiaalityöntekijä on Foucault'n (Juhila 2009) määrittelemän vallan hallinnan alla, jolloin työntekijä pyritään muovaamaan tarkan profiilin kautta työympäristöönsä mahdollisimman sopivaksi. Tutkijana minulle syntyy väistämättä epäily siitä, että svejkismiä saatetaan tarvita myös työntekijän eikä pelkästään asiakkaan aseman turvaamiseksi. Objektivoituuko sosiaalityöntekijä organisaation kourissa aivan samoin kuin asiakas, osin huomaamattaankin? Onko kaikki vain näennäisesti pehmeämpää sosiaalityön johtamista? Nämä ovat todella haastavia kysymyksiä, joita jäin pohtimaan sekä tutkijana että sosiaalityön ammattilaisena, kun tutkin seuraavia Ruotuväki-lehdestä poimittuja lainauksia.

Tähtäimessä positiivinen johtamisympäristö (RV166)

Henkilöstöhallinnosta osaamisen johtamiseen

Puolustusvoimat siirtyy osaamiseen perustuvaan henkilöstövoimavarojen johtamiseen (RV86)

Wastell ym. (2010) toteaa, että aiemmin mainittu New Public Managementin mukainen johtamisen rautahäkki saattaa toimia hyvin eläintarhassa, mutta ei sosiaalityössä. Tämä selittää osaltaan svejkismiä organisaation lain kirjaimen täydellisenä noudattamisena, ilman sitoutumista moraaliseen vastuuseen, siis passiivista johtamisen vastarinnan muotoa, svejkismiä. Siinä todellinen huolenaihe ei kuitenkaan ole se, että johtajuus epäonnistuu yksittäisen sosiaalityöntekijän kontrolloinnissa, vaan se, että organisaatio voi lopulta onnistua ja tuloksena on sävyisiä suunnittelutyöntekijöitä. Tuolloin sosiaalityöntekijät ovat sisäistäneet hegemonisen vallan ohjauksen enemmän kuin oman ammatillisen työtehtävänsä, ja sosiaalityöntekijöiden pelottava hiljaisuus heijastaa liian suureksi kasvanutta byrokratiaa. (Wastell ym. 2010, 318.)

Vaikka vaativissa työtilanteissa toimiva sosiaalityöntekijä edelleenkin pitää tärkeänä johdon tuen saamista työlleen, julkisella sektorilla sosiaalihuollon toimintaedellytysten muutokset ovat heikentäneet henkilöstön sitoutumista oman organisaation tavoitteisiin ja kannusteita on kytketty huonosti asiakaslähtöisen prosessin tuottamiseen. (Karjalainen & Sarvimäki 2005, 61.) Ilmentääkö tällainen sosiaalihuollon henkilöstön sitoutumisen puute kenties Suomeen rantautumassa olevaa svejkismiä? Onko sosiaalityön paljon puhuttu hiljainen tieto muuttumassa täydelliseksi hiljaisuudeksi? Rakentavatko sosiaalityön ammattilaiset kenties Flemingin & Sewellin (2002) mukaisia subjektiivisia tekniikoita, salattuja strategioita ja hienovaraisia identiteettipolitiikkoja, joiden avulla voidaan paremmin vastustaa nykyisen johtamiseen liittyvää liiallista kontrollointia? Liiallinen kontrollointi näkyy myös asiakkaille sosiaalityön käytännön kautta.

8.1.2 Asiakastyön merkityksellisydet sosiaalityössä

Chambon (1999, 52) tulkitsee, että Foucault'n tavalla ajateltuna sosiaalityöntekijät eivät aloita siitä, missä asiakkaat ovat, vaan lähtökohtana on järjestelmä. Asiakkaat eivät ole sosiaalityön historiallisen aktiivisuuden ulkopuolella, vaan he ovat työn aktiivisuuden tulosta. Aloituspinta ei ole asiakkaan sisällä vaan sosiaalityön sisällä. Yhteys on ammatillisen käytännön, itsen ja vallan välillä. (Chambon 1999, 52.)

Sosiaalityöntekijän työ on hyvin pitkälle asiakkaiden elämää koskevien asioiden merkitysten tulkintaa. Sosiaalityöntekijät siirtyvät asiakkaan elämästä saatujen todisteiden kautta arvioimaan, punnitsemaan, määräämään ja hylkäämään tietoja. Tietoa hylätessään he samanaikaisesti tekevät päätelmiä ja tulkitsevat. Näin he tekevät asian selväksi ja vakuuttavat eri viranomaiset toiminnan tarpeellisuudesta. Kysymykseksi nousee se, millainen menettely asettaa asiakkaan oikeaan suhteeseen yhteiskuntaan nähden. (Chambon 1999, 61.)

Sosiaalityön organisoitu järjestäytyminen saa aikaan vahvan sitoutumisen työyhteisöön ja lojaalisuus hyväksytyjä jäseniä kohtaan kasvaa. Tämä tapahtuu aivan samalla tavoin kuin armeijan suljetussa kontekstissa, jossa sulkeisten tai muun kuritoimintakoulutuksen kautta saavutetaan jäsenten lojaalisuus yhteisöä kohtaan. Svejkismiläinen sääntöjen toteuttaminen ja neuvottelut rakentavat kiinteää yhteisöä, jossa poikkeavuus on helppo tunnistaa ja marginalisoida. Samoin kuin venäläiset jengit (Salagaev & Shashkin 2005, 7–17)

toteuttavat korkeatasoista erikoistumista, systemaattista järjestäytymistä ja konfliktien päättämistä neuvottelujen kautta, tutkijana rohkenen todeta, että sosiaalityössäkin olisi syytä herätä pohtimaan objektivoinnin ja subjektivoinnin sekä korkeatasoisen erikoistumisen kautta toteutettavaa marginalisointia. Onko marginalisointijärjestelmä sinällään niin sanottua vahvaa sitoutumista työyhteisöön ja korkeatasoista erikoistumista sosiaalityössä? Seuraavassa aineistolainauksessa on yhden sotilaan kokemus sanojen mittaiseksi mieheksi tulemisesta.

Ei kai kukaan voi väittää, etteikö intti jättäisi jälkiä kovimpaankin sieluun? – asepalveluksen suorittaminen on nostettu miltei miehuuskokeen kaltaiseksi riitiksi suomalaisen miehen identiteetissä. – – jonain päivänä olisin sanojeni mittainen ihminen. (RV64)

Foucault'n johtavana teemana on tutkimus prosesseista, joilla yhteiskunta ja auttavat ammatit normalisoivat ihmistä (Epstein 1999, 13). Siksi yllä olevan esimerkin objektivoinnin tavoite, yksilötason muutos ja uudenlainen subjektius, josta sotilas uneksii, näkyvät sosiaalityössäkin. (Juhila 2009, 52–53.) Mutta erityisesti huomionarvoista on se, ettei tämä kehitys armeijassakaan tapahdu jättämättä jälkiä kovimpaankin sieluun – puhumattakaan sitten jäljistä sosiaalityössä, jossa liikutaan yksilön aroilla areenoilla, epäonnistumisten keskellä. Pohtia siis sopii, ovatko sosiaalityön toimintatavat riittävän pehmeitä ja esimerkiksi nuorten aktiivointi-ikäisten miesten elämäkokemukseen sopivia.

Sosiaalityön käytäntö on aina hallinnallisen vallan ympäröimää ja työaluetta, jolta hallinnallinen valta edellyttää aktiivisia toimia. Samanaikaisesti muun muassa Kotirannan (2008) määrittämä tahtotila velvoittaa sosiaalityön toimijoita miettimään ihmisen kunnioittamista ja itsemääräämisoikeutta. Ihmisen toiseus on uhkana määrityä eräänlaisen epävirallisen lakisääteisen toiminnan kautta, ja huoltotyö on saamassa liian ahtaan byrokraattisen häkin ja kirjaamisen olemuksen.

Tässä kohden tutkijana pysähdyin ajattelemaan sosiaalityössä tiedostettua ja paljon puhuttua yksilön leimautumista. Pohdin, luoko sosiaalityö – ei suoranaista tosi-tv:nä tai Big Brotherina, mutta objektivoinnin ja subjektivoinnin kehtona – kokemuksia käsitellyn asian aitoudesta ulospäin. Millaista todellista kokemustilaa sosiaalityön asiakkaat kantavat sisimmässään? Voiko sosiaalityö tahrata asiakkaan yksityiselämän, ei julkisuudella, vaan biopolitiikkaan sisältyvällä poikkeavuuden määrittelyllä? Tosi-tv:hen hakeudutaan ja

osallistutaan useimmiten vapaaehtoisesti, mutta sosiaalityössä voidaan soveltaa asiakkaan tahdon vastaisia lainmukaisia puuttumisia. Foucault'nkin keskeinen väite on, että keskiajan ja renessanssin aikana hulluutta pidettiin osana jokapäiväistä elämää, eikä sitä eristetty yhteiskunnasta. (Irving 1999, 41).

Foucault venyttää kykyämme nähdä, ja hän kehottaa menemään ammattisanojen taakse ja rakentamaan voimakkaita käsitteitä työkaluiksi, jotta voisimme nähdä maailman eri tavalla. (Chambon 1999, 72, 76.) Tämä saikin minut pohtimaan, millaisia ovat sosiaalityön sotilaskäskyt ja mitä ne käytännössä tarkoittavat esimerkiksi aikuissosiaalityössä tai lastensuojelussa. Ilmeisesti nämä sotilaskäskyt pukeutuvat aktivointitoiminnan tai palveluohjauksen kaapuun. On myös erityisen tarpeellista nähdä, millainen kulttuurinen representaatio ”sossuslangissa” muotoutuu esimerkiksi syrjäytyneelle yksilölle ja millaista sukupuolisuuden hallintoa se edustaa. Herääkin kysymys, rajoittuuko sossuslangin käyttö ainoastaan epäviralliseen kieleen, kuten armeijaslangi Ruotuväki-lehden mukaan, vai piiloutuuko se virallisen sosiaalityön rakenteisiin esimerkiksi vaikeasti täytettävien kaavakkeiden muodossa. Missä kulkee sosiaalityön kielen ammatillisuuden raja ja kuinka usein sitä ammatillisena edes ajattelen? Kieli antaa minulle mahdollisuuden hallita asiakkaan kanssa käytäviä keskusteluja Salagaevin ja Shashkinin (2005) tutkiman venäläisen jengikulttuurin tapaan.

Perho (2005) puhuu hipeistä ja Tallberg (2003) alisteisista maskuliinisuuksista asiayhteyksissä, jossa puhutaan miehistä, jotka eivät ole suorittaneet asevelvollisuutta tai ovat tutkimukseni sankarilegendojen piirin jäsenyyden ulkopuolella. Edustavatko syrjäytyneet sosiaalityössä jollain tavalla alisteista kansalaisuutta alisteisen maskuliinisuuden tapaan? Jonkinlaista toiseutta syrjäytyminen joka tapauksessa edustaa. Tämä sosiaalityössä tiedetään, mutta yhtä helppoa ei ole vastata kysymyksiin siitä, millaista sukupuolijärjestystä syrjäytyminen sitten edustaa tai millaista roolia naiseus ja mieheys yleensä aikuissosiaalityössä kantavat. Peilatessani tutkimukseni näkökulmia sosiaalityöhön näyttää siltä, että odotusarvona yksilön yhteiskunnallinen selviytyminen on kiinni jäämäkkydestä – kuten armeijassa – tai syrjäytyminen on kenties sankarilegendaominaisuuden puuttumista.

Mannisen (2010) mukaan myös toiminnan sisään verhoutunut huumori voi olla joko yhteyttä rakentavaa tai poissulkevaa. Tämä väite sai minut tutkijana pohtimaan

sosiaalityön sisältämän huumorin luonnetta. Ruotuväki-lehden diskursseista kävi ilmi, että huumorilla voidaan vetää rajaa ”meidän” ja ”muiden” välille ja sitä kautta vahvistaa normaaliuden määrittettä. Tutkijana jäin pohtimaan, millainen svejkistelijä itse olen ja millä tavoin huumori, sarkasmi ja ironia ilmenevät tekemässäni sosiaalityössä.

8.2 Armeijan miehisyyden sosiaalityölle asettamia haasteita

Himanen (2010) kertoo kuvitelleensa, millaista on ollut seistä juoksuhaudassa tykinkuulien ja kranaattien sateessa. Millainen ihminen siellä pysyy paikallaan? Himasen mukaan kyse täytyy olla ihmisestä, joka on määrittänyt itselleen jonkin itseään arvokkaamman asian, jonka puolesta hän on valmis seisomaan. Samalla Himanen kysyy, minkä puolesta me olemme valmiita seisomaan. Miehet seisoivat Tali-Ihantalan linjassa paitsi puolustamassa vaimoaan ja lapsiaan, myös siksi, että he voisivat elämää suomalaista unelmaa arvokkaasta elämästä. (Himanen 2010, 172.) Tutkimuksellani olen pyrkinyt osittain avaamaan, millaisilla miehisyyden malleilla nykyuoret jatkavat tätä unelmaa arvokkaasta elämästä.

Kotiranta (2008, 70–71) puhuu ihmisen tahdonvoimasta, joka on elämänvoiman kannalta olennainen komponentti. Se on voimaa ja tekojen vaatimaa henkistä energiaa. Se on tekijä, jonka kautta ihmisen järkeily ja tunne purkautuvat toiminnaksi. Sosiaalityötä Kotiranta (2008, 54) sanoo luonnehditun muutostyöksi, jolloin aktivointi on yksi sen keskeinen sisältö. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on aktivoida yksilön ja tämän ympäristön suhdetta eli palauttaa yhteiskunnasta jollain tavalla eriytynyt yksilö takaisin yhteisöön.

Mutta miten ihmisen toimintakyvyn vinoutumisen yhteydessä sosiaalityössä yhdistetään tuki ja kontrolli, kysyy Kotiranta (2008, 59), ja kutsuu tätä sosiaalityön klassiseksi kysymykseksi. Kysymys on yhtä klassinen myös armeijassa. Sotilasta täytyy alistaa kuriin, ja samanaikaisesti häntä on tuettava itsenäisyyteen. Onko siis ihmisen ydin joka hetki ja joka paikassa jakautunut kahtia, kuten Jokinen (2000) sanoo armeijan maskuliinisuuden olevan?

Tutkimukseni perusteella voin allekirjoittaa Kotirannan (2009) toteamuksen siitä, että jos tietäisimme aktivoinnin lopputuloksen, ei aktivointisuunnitelmaa tarvittaisi. Tutkimuksen kautta minulle hahmottui, että samaista aktivointisuunnitelmaa tarvittaisiin pohtimaan

sosiaalityön tarkoituksenmukaisuutta ja valvotun, organisaatiosta lähtöisin olevan sosiaalityön syviä perusteita. Uskallan väittää, että sosiaalityössä kipeästi tarvittava tieteellinen perusta hukkuu kaiken tekemisen alle, ja ennen kuin voimme nähdä tutkimani miehisyyden moninaisuuden sosiaalityössä, on organisaatiolähtöisen ajattelukulttuurin murennuttava entistä enemmän.

Ruotuväessä miehisuus muotoutuu hyvinkin vastakkaisten ilmiöiden pohjalta ja kantaa harteillaan osin raskastakin historiallista perintöä. Se on patriarkaalista miehisyyttä, jossa sankarilegandat toteuttavat raakaa itseuria. Aivan samoin myös sosiaalityön toimijoina joudumme edelleenkin peittämään inhimillisyyttä, kenties koko ihmisyyttä, ja tutkimaani miehisyyttä. Miehisyyttä on etsittävä naisistuneen sosiaalityön keskeltä suorastaan otsalampun avulla samoin kuin armeijan isyyttä. Punkkarunoilijoiden inhimillisyyden ja yhteiskunnan kasvattien yhteisöllisyyden toivomme lisääntyvän ja saavan tilaa työssämme, mutta mitä olemme valmiita tekemään sen eteen? Tutkimukseni perusteella totean, että jatkossa olisi sosiaalityön tutkimuksessa syytä tarkastella tarkemmin sukupuolihallintoa, jota työntekijöinä toteutamme. Olisi syytä myös pohtia, rakennammeko sosiaalityötä kauas miehisyydestä. Sosiaalityössä usein näemme sukupolviketjun ja sukupolven muutoksen liian mustavalkoisesti tai negatiivisesti, kuten armeijan aseet ja tutkimukseni hypoteesin, väkivallan ympäröimän armeijan.

Johansson (2010) muistuttaa, että nuorten elämään on tullut myös internet ja sosiaalinen media. Sillä ei ole rajoja. Paikallisesta tulee globaalia ja päinvastoin. Pahimmillaan paikallisuus ja globaalisuus voivat törmätä erilaisten vihan yhteisöjen kautta. Sen vuoksi sekä sosiaalityön että tutkimuksen tulisi entistä enemmän ulottua sosiaalisen median muodostamaan sirkulaatioon muun median kanssa. Sosiaalityön pitäisi luoda aktiivisesti erilaisia foorumeita sosiaaliseen mediaan, jossa käsitellään virtuaalisen maailman ehdoilla sosiaalista todellisuutta sekä sen törmäystä kuvitteellisen maailman kanssa. (Johansson 2010, 75.) Tutkimukseni perusteella nuorten kybersotilaiden elämä täyttyy identiteetin rakentamisesta sosiaalisessa mediassa. Julkisen toiminnan läpinäkyvyys ja sosiaalisen median voimakas mukaantulo edellyttävät sosiaalityöltä vaikuttamista verkossa. ”Verkkosossun” tarve on ilmeinen kybersotilaan auttamiseksi ja ajan hermolla verkossa pysyminen on sosiaalityön tuleva rooli. Myös Oksasen (2006a) nimeämä haavautuminen tarvitsee ihmisyyden vahvistamista virtuaalisessa maailmassa ja lihaan valetun koneen

miehisydessä. Sosiaalityössä on löydettävä keinot tukea ja vastaanottaa myös kybersotilaan isyyttä, mitä käsitellen tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

8.3 Armeijan isyyden haasteita sosiaalityölle

Koska tutkimuksessani oli perusteltua tutkia miehisyttä kokonaisuutena, isyys sai siinä oman lyhyehkön paikkansa. Sen vuoksi on hyvä pysähtyä katsomaan, millaisena isyys sosiaalityössä näyttäytyy ja mitkä tutkimuksessani isyyteen liittyvät asiat ovat hyödynnettävissä sosiaalityön isyytystyössä tulevaisuudessa.

Perheiden auttamisjärjestelmissä käytännön toiminta isien kanssa on pitkään ollut haparoivaa. Isät ovat edelleen vähemmän edustettuina neuvoloiden, perheneuvoloiden, sosiaalitoimistojen ja koulujen tapaamisissa. Isien psykososiaalisen auttamisen yhtenä keskeisenä ongelmana on nähty naisvaltaisten auttajatahojen kyvyttömyys ymmärtää ja ottaa huomioon miesten tarpeita. Erityisesti isille suunnatut palvelut ovat viime vuosiin asti keskittyneet oikeastaan vain väkivaltatyöhön. (Hulkkonen & Pihkala 2009, 5.)

Näyttäytyykö isyys – etenkin perheenelättäjäys-miehisyys – sosiaalityön tai muun palveluorganisaation sisällä? Millaisia ovat isien kokemukset auttamisjärjestelmissä? Näistä aiheista hieman enemmän seuraavaksi kuvailemassani isähankkeessa, joka kuvaa hyvin naistoimijoiden miesymmärtämättömyyttä. Miesymmärtämättömyyden katson tutkijana tarkoittavan samaa asiaa kuin sen, että miehiset tarpeet hukkuvat palvelujärjestelmiin. Hanke soveltuu tutkimukseni tarkempaan tarkasteluun, koska hankkeen kohderyhmässä on ollut mukana osa armeijan nuorista isistä, ja hanke lisää yleistä ymmärrystä siitä, millaista on miehinen sosiaalityön asiakkuus isän näkökulmasta katsottuna.

Hanke oli A-klinikkasäätiön hallinnoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama Paljon melua isästä! -hanke, joka toteutettiin Kokemäen perhe- ja päihdekllinikalla vuosina 2005–2008. Isähankkeen tavoitteita olivat isäroolin vahvistaminen, isien vuorovaikutuksen lisääminen lasten ja perheen kanssa sekä isien päihdehaittojen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Tavoitteena oli kehittää auttajatahojen yhteistyötä, isien vertaistukea, isovanhempien osallisuutta sekä vapaaehtoistoimintaa perhe- ja päihdeongelmien

ehkäisyssä. Aktiivisella julkisuustyöllä oli tarkoitus vahvistaa isyyden merkitystä. Isähankkeessa järjestettiin toimintaa eri kohderyhmien isille: tuleville ja vauvanhoitovaiheessa oleville isille, päiväkotij- ja kouluikäisten lasten isille, eronneille tai eroa harkitseville isille sekä isoisille. (Hulkkonen & Pihkala 2009, 3.)

Isähankkeessa suunnattiin isyysvalmennusta myös varusmiespalvelustaan suorittaville tulevien ja tuoreiden isien kohderyhmille. Vapaaehtoisin kahden illan iltatapaamisiin osallistui 13 varusmiesisää. Osalla oli jo lapsia, osa oli tulossa isäksi lähiaikoina. Varusmiesisien myötä hanke tavoitti käytännön isätoiminnassaan valtakunnallisen tason, sillä varusmiehet olivat kotoisin eri puolilta Suomea. Varuskunnassa toimivalle isätyölle tuntui olevan selvästi tarvetta ja tilausta. Myös perhekasvatuksen tasa-arvomietinnön mukaan tilaisuus perhe- ja vanhemmuusvalmiuksien kehittämiseen olisi varusmiespalveluksen aikaan hyvin otollinen. (Hulkkonen & Pihkala 2009, 18.)

Sosiaalitoimistojen osalta hankkeeseen kohdistuneet odotukset olivat selvästi suuremmat kuin toteutuneet tulokset. Isiä ohjautui hankkeen piiriin sosiaalitoimistojen kautta niukasti, vaikka sosiaalityöntekijät olivat viestittäneet, että etenkin eroisien kanssa tehtävälle työlle olisi suuri tarve. Voi olla, että sosiaalitoimistossa käsitellyt erotapaukset olivat poikkeuksellisen haastavia, minkä vuoksi isien motivointi ylimääräisten palveluiden piiriin oli vaikeaa. Toisaalta heti hankkeen alkuvaiheessa ei osattu tarjota selkeää työmallia sosiaalitoimistoille. (Hulkkonen & Pihkala 2009, 14.)

Tässä isien vähäisessä ohjautumisessa hankkeeseen sosiaalitoimistojen kautta kuvastuu sosiaalityön viimesijaisuus ja korjaava ote. Asiat ovat liian vaikeita sekä isille että toimijoille, jolloin osallistuminen koetaan erikoistapaukseksi. Normaalin äitiysneuvolan tai koulun kautta hankkeeseen ohjautuminen tulee mahdolliseksi kaikille isille, jolloin se koetaan luonnolliseksi. Sosiaalityön sisältönä oleva asiakkaan tavoitteellinen muuttaminen paistaa toimissa läpi, jolloin se voi toimia itseään vastaan varsinkin tilanteissa, joissa sosiaalityön asiakkuus on jatkunut pitkään tai asiakkaan asioita on käsitelty juridisilla tasoilla. Myös luottamusta osallistumiseen on sosiaalityössä rakennettava usein pidempään kuin siihen on aikaa.

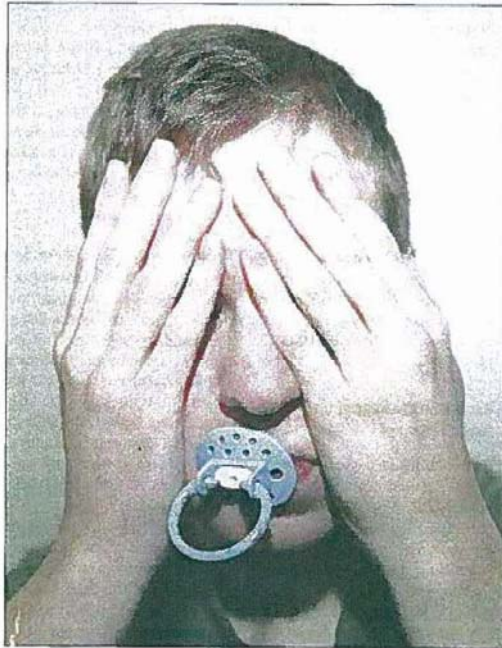
Ongelmaksi on koettu myös se, että miehiä on vaikea saada keskustelemaan ja avautumaan. Isähankkeen ryhmissä mukana olleet isät pitivät tärkeänä, että vetäjänä oli

mies. Naisen tapaa keskustella isyydestä miehet ovat aiempienkin kokemusten mukaan pitäneet itselleen vieraana. Isät myös näyttävät kiinnittävän erityistä huomiota tilaisuuksien vuorovaikutukseen tarjotun faktatiedon sijaan. On myös kritisoitu, että miesten vanhemmuuden toteuttamiseen liitetään helposti stereotyyppisiä painotuksia maskuliinisuudesta. (Hulkkonen & Pihkala 2009, 19–22.)

Allekirjoitan sekä sosiaalityön ammattilaisena että tutkimukseni tekijänä liiallisen sitoutumisen stereotyyppiseen painotukseen perinteisestä puhumattomasta isyydestä. Hulkkosen & Pihkalan (2009) huomio stereotyyppisistä painotuksista tukee tutkimukseni tarpeellisuutta ja yhteiskuntasidonnaisuutta. Tutkimani miehisuus avartaa isyyskuvaa sosiaalityön sisällä ja yleisestikin monipuolistaa näkemystä miehisyydestä. Ruotuväki-lehden näkökulma isyydestä on erityisen tärkeä, koska asevelvollisuus on yksi miehisyyden lakisääteinen velvoite, ja sitä kautta se väistämättä muotoutuu miehisyyden osaksi ja yhdeksi perheen kokoavista voimista.

Kuten edellä esitetyt havainnot todentavat, isyys on erityinen osa-alue ja tarvitsee oman huomioidun paikkansa etenkin julkisissa palvelujärjestelmissä. Isätyöhön on siis tarvetta panostaa niin armeijassa kuin sosiaalityössä. Tutkimuksessani olen joutunut keräämään isyysdiskursseja lähes otsalampun avulla. Naiset tuottavat helpommin perheeseen liittyviä asioita ja pehmeitä arvoja. Suoria viittauksia isyyteen tutkimusaineistossani esiintyi niukasti, ja perheeseen ja kotiin liittyvät asiat olivat luettavissa rivien välistä ja kuvista. Tästä esimerkkinä on seuraava aineistosta poimittu ajatuksia herättävä kuva alokkaasta, jolle on lanseerattu uusi varuste lievittämään koti-ikävä.

HUOMIO!

Kuva: Lassi Häkkinen

Alokkaille lanseerattiin uusi varuste lievittämään koti-ikävää.

katsa lisää kuvia tai lähetä oma ehdotuksesi palstalle verkkosivuillemme
» www.ruotuvaki.fi

(RVI)

Koska tutkimukseni tukeutuu kriittiseen feministiseen ajatteluun ja sitä kautta sosiaalityön naisistuneille juurille, on tutkimukseni lopuksi syytä hetkeksi pysähtyä hypoteesiini väkivallan miehisestä ilmentymästä armeijassa ja katsaukseen sukupuolihallinnosta. Kurosen (2009, 114) mukaan jo 1960–1980-lukujen feministinen tutkimus toi esiin teemoja ja kysymyksiä, jotka ovat edelleen relevantteja myös sosiaalityön tutkimuksessa. Tällaisia ovat esimerkiksi naisten asema ja vastuut perheessä, naisiin kohdistuva väkivalta, yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja sosiaalisten ongelmien sukupuolittuneisuus. Miesten naisiin ja lapsiin kohdistama väkivalta on ollut sekä tutkimuskohteena että yhteiskunnallisten kampanjoiden aiheena eniten ja pisimpään, samalla kun feministisen näkökulman puuttumista sosiaalityön tutkimuksesta on kritisoitu. Viimeisten kymmenen vuoden aikana sosiaalityön tutkimus on omaksunut feministisen tutkimuksen lähestymistapoja ja tuonut esiin tärkeitä auttamisjärjestelmän toimintatapoihin ja niiden kehittämiseen liittyviä kysymyksiä. (Kuronen 2009, 114.) Miehisyytutkimukseni on osa

tällaista tutkimusta, sillä se avaa keskustelua svejkismistä ja kääntää sosiaalityön tutkimuksen tarkastelunäkökulmaa organisaatioihin ja niiden sisältämiin toimintatapoihin sossuslangia unohtamatta.

Sotilaan väkivallan kehä on pääosin sukupuoletonta ja saavuttaa sekä nais- että miessotilaan. Vaikka miehisen väkivallan ilmentymä ei suoraan käynyt ilmi tutkimusaineistosta, vaan sen ilmeneminen verhoutui Ruotuväki-lehden diskursseissa huumoriin ja epävirallisen kielenkäyttöön, esiintyi tutkimusaineistossa kuitenkin nuoria vihaisia miehiä. Tämä osaltaan tukee hypoteesiani nuorten miesten väkivaltaisuuden lisääntymisestä ja samalla antaa aihetta yhteiskunnallisen toimijoiden huolestuneisuudelle ilmiöstä.

Myös isien vanhemmuudessaan kokemia ongelmia olisi syytä arvioida ja hoitaa samalla vakavuudella kuin äidin vastaavia ongelmia. Samoin isien kokemasta ja toteuttamasta lähisuhdeväkivallasta tulisi kysyä nykyistä säännöllisemmin. (Hulkkonen & Pihkala 2009, 26–27.) Suvi Keskinen (2005, 15–16) on tutkinut perheammattilaisten työskentelyä miesten naisiin kohdistaman parisuhdeväkivallan parissa. Hänen mukaansa perheammattilaisten työ siinä rakentuvine diskursseineen ja subjektipositioineen muodostaa osan asiakkaina olevien naisten, lasten ja joskus miestenkin subjektuuden tuottamisesta. Samalla se on osa yhteiskunnallista hallinnointia, jossa ylläpidetään, toistetaan ja joskus horjutetaan kulttuurisia järjestyksiä. (Keskinen 2005, 16–20.)

Tätä kulttuurista järjestystä olen tutkijana pyrkinyt horjuttamaan, kun olen tuonut esille mieheyden toiseuksia, inttibloggareita, jotka haluavat kantaa pehmeämpää huolta parisuhteestaan ja perheestään. Myös naisvarusmiehen pukuhuonetunnelman ja varastetun maskuliinisuuden kautta on edelleen nähtävissä yhteiskuntamme sukupuolittuneen vahvuuden ihailua. On hyvä olla sankarilegenda kaltainen mies, vaikka sotilaskäskyllä ei voikaan kieltää itkemästä. Naiseus armeijassa on edelleenkin lähtökohtaisesti toiseutta ja perheen ympärille kietoutuvaa itsestänselvyyttä. Tunteilu ja koti-ikävä ovat naisten omaisuutta ja väkivallan kehään liitettävällä huumorilla rakennetaan yhteisöllistä eetosta nuorten varusmiesten keskuudessa. Kuten armeijassa, myös sosiaalityössä historian velvoite on vahvaa. Sosiaalityö on osa vanhaa kulttuurihistoriallista käytännön työtä etenkin naisten aseman esille tuomiseksi ja parantamiseksi sekä tasa-arvon saavuttamiseksi. Olisi kenties aika palata työn juurille. Tutkimuksen kautta on nähtävissä,

että koko yhteiskunnallisen ajattelun ja sosiaalityön merkityksellistäminen tarvitsevat vankkaa työn lähtökohtiin pysähtymistä ja eri organisaatioiden ”tuulettamista” svejkismii unohtamatta.

8.4 Ajatuksia oppimismatkalta

Valitsemani tutkimuksellinen lähestymistapa sekä metodologia ovat historiallisia, ja ne ovat vaatineet minulta syvää ja kunnioittavaa uppoutumista aiempien tutkijoiden teoksiin. Tutkimusmetodioppaat ovat olleet ajoittain hyvinkin vaikeaselkoisia ja omaa ajattelua runsaasti vaativia. Olen ymmärtänyt sen, että koko tutkimuksellinen ote on kiinni tutkijan tarkoista valinnoista ja etenkin niiden tieteellisistä perusteluista. Tutkija itse on osa kulttuurin historiallisuutta ja diskurssitutkimuksellaan avaa tutkimuksen lukijoiden käyttöön sen osan todellisuutta, minkä hän haluaa nähdä tai pystyy näkemään aineistosta tutkimuskysymyksillään. Oleellista on myös keskustelu laajemman kontekstin kanssa, mutta vain siinä laajuudessa, minkä oma tutkimus vaatii. Tutkimusotteen tulee olla tarkka, jotta se ei laajene yleiseksi huiskinnaksi suurten eettisten ideologioiden kanssa. Samoin käsitteiden määrittely on haastava kohta, koska se kokoaa tutkimuksen ”raamit”. Nämä edellä mainitut asiat todella tuottivat haastetta tutkimustyössäni, koska helposti unohdin Juha Hakalan (2009) neuvon, jonka mukaan ei ole syytä lähteä juoksemaan kaikkien seireenien äänien perässä. Onneksi työni ohjaaja piti minut kaidalla tiellä ja häneltä saamani tuki oli ensiarvoisen tärkeää ja luottamusta herättävää, mistä suuri kiitos.

Tutkimukseni on liioittelevan pitkä, mutta kaikki mikä tässä on esitetty, on esitetty sydäimestä ja on minulle aloittelevana tutkijana ollut erityisen tarpeen. Tutkimuksen tekeminen on ollut antoisaa ja ohjannut ajatuksiani lämmöllä sosiaalityön tutkimukseni syövereihin. Olen pyrkinyt toden teolla näkemään ja kuulemaan juuri sen, mitä tutkimusaineistoni miehisyydestä puhuu tai kenties jättää puhumatta. Tutkimustyön myötä opin ajattelemaan tutkimuksellisesti omaa työtäni, ja ymmärrän nyt tutkimuksellisen tiedon merkityksen työssäni aiempaa syvällisemmin samalla kun olen oppinut ensimmäisiä askelia tutkimuksen tekemisestä. Ennen kaikkea tutkimustyöni innoittamana jäin pohtimaan sitä, millainen mieskuva työtäni ohjaa. Samoin sosiaalityön arki ja sen johtaminen saivat uudenlaisen aseman ajatuksissani. Jäin pohtimaan, kuinka ahdasta

tekemäni sosiaalityön arki on ja mihin se johtaa. Onko siinä kenties nähtävissä svejkismin piirteitä sisältävää ideologiaa?

Armeijan kurikoulutuksen rinnalla kasvava avartava yhteisöllisyys saa erityisen paikan sydämessäni. Voisiko sitä löytyä myös pitkälle organisoituneesta sosiaalityöstä? Työni pohjalta totean, että jatkossa sosiaalityön tutkimuksessa olisi syytä tarkastella yhteisöllisyyttä sosiaalityön organisaatiokulttuurin sisällä eri toimijoiden välillä, siis tutkia sosiaalityöntekijän ja johdon välistä hallinnollista työkulttuuria ja tarkastella, millainen yhteisöllinen toiminta siinä mahdollistuu. Lisäksi jän pohtimaan, osaanko mieltää kollegoideni erilaisen työkulttuurin työyhteisöä avartavaksi kokemukseksi samaan tapaan kuin eräs sotilas miehisyystutkimuksessani. Olisi myös tarpeen tutkia, millaisia svejkistiläisiä, salattuja strategioita tai identiteettipolitiikkoja suomalaisesta sosiaalityöstä on tarkemmin löydettävissä. Voidaanko svejkismin avulla paremmin vastustaa nykyiseen sosiaalityön johtamiseen liittyvää liiallista kontrollointia? Toisaalta mietin, olisiko syytä hetkeksi unohtaa koko organisaatio- ja asiakasnäkökulma ja pysähtyä niin sanotusti synnyille syville, sosiaalityön perimmäiseen olemukseen. Tämä mahdollisuus avautui minulle jossakin määrin feministiseen ajatteluun pohjautuvassa miehisyystutkimuksessani. Päädyn oletukseen, että sosiaalityössä, kuten armeijassa, on mahdollisesti varastetun maskuliinisuuden mukaisia ”naisvarusmiehiä” tai jopa oikeita ”varusnaisia”. Tunnistan nyt myös miehisyiden moninaisuuden sosiaalityössäni entistä herkemmin.

Lopuksi kerron Moscovicin (2000) ja Mykkäsen (2010) kuvaaman kaltaisen, sydämeeni syvään piirtyneen mallitarinan huomaamattomasta kulusta sukupolvien murroksessa. Laadimme vanhan sotainvalidi-isäni kanssa juhlapuhetta, joka hänen oli tarkoitus pitää kotikuntansa itsenäisyyspäiväjuhlassa. Kirjasin hänen muistelonsa pohjalta ylös sota-ajan tapahtumia, niin suruja kuin ilojakin. Tarina eteni sujuvasti siihen saakka, kunnes tuli aika laatia puheelle päätössanat. Niitä emme löytäneet useista yhteisistä yrityksistä huolimatta. Yhtäkkiä tuolloin alle kouluikäinen tyttäreni nousi kesken leikkiensä seisomaan silmät kirkkaina eteemme ja totesi: ”Pappa, laita siihen, että siihen se satu loppu.” Siihen jäi puheen laatiminen sillä erää, mutta edesmennyt isäni oli lopettanut juhlapuheensa tyttäreni sanoihin. Itse en ollut juhlassa paikalla, mutta myöhemmin sain kuulla, että isäni päätössanat olivat syvästi liikuttaneet monia juhluvieraita. Elävästi tuli todistetuksi Mykkäsen (2010, 41–42) väite siitä, että mallitarinoiden valta on niiden sisäistämässä ja ne uusiutuvat silloin, kun yhdessä elämme niitä todeksi ja vähiten niiltä odotamme.

LÄHTEET

Alhanen, Kai (2007) Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa. Helsinki: Gaudeamus.

Anttila, Pirkko (2006) Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina: Akatiimi Oy.

Appelqvist-Schmidlechner, Henriksson, Markus, Parkkola, Kai, Stengård, Eija & Upanne, Maila, Stakes (2008) Time Out! Aikalisä! Elämä raiteilleen. Varusmies- ja siviilipalveluksen ulkopuolelle jääneiden miesten elämäntilanne ja psykososiaalinen hyvinvointi. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/cbfd3800-e419-41bf-8b86-68b5728b93f8>. Viitattu 25.10.2012.

Chambon, Adrienne S. (1999) Foucault's Approach: Making the Familiar Visible. Teoksessa Chambon, Adrienne S., Epstein, Laura & Irving Allan (toim.) Reading Foucault for Social Work. New York: Columbia University Press. Sivut 51–82.

Chambon, Adrienne S. & Irving Allan (1999) Issues to Look Forward to. Teoksessa Adrienne S. Chambon, Allan Irving & Laura Epstein (toim.) Reading Foucault for Social Work. New York: Columbia University Press. Sivut 259–268.

Eerikäinen, Hannu (2006) Halu ja nautinto järjen haasteena. Teoksessa Kinnunen Taina & Puurunen Anne (toim.) Seksuaalinen ruumis – kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Helsinki: Gaudeamus. Sivut 13–43.

Epstein, Laura (1999) The Culture of Social Work. Teoksessa Chambon, Adrienne S., Epstein, Laura & Irving, Allan (toim.) Reading Foucault for Social Work. New York: Columbia University Press. Sivut 3–26.

Fleming Peter & Graham Sewell (2002) Looking for the Good Soldier, Svejik: Alternative Modalities of Resistance in the Contemporary Workplace. *Sociology* 36:857, Sivut 857–873.

Foucault, Michel (2000) Tarkkailla ja rangaista. Keuruu: Otava.

Goffman, Erving (1971) Arkielämän roolit. Porvoo: WSOY.

Hakala, Juha T. (2009) Uusi graduopas. Melkein maisterin entistä ehompi niksikirja. Helsinki: Gaudeamus.

Halonen, Pekka (2007) Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen. Tampereen Yliopisto: Kasvatustieteen tiedekunta. Maanpuolustuskorkeakoulu, Koulutustaidon laitos, Julkaisusarja 2, N:o 18. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-6861-2>. Viitattu 29.10.2012.

Himanen, Pekka (2010) Kukoistuksen käsikirjoitus. Juva: WSOY.

Hulkkonen, Mikko & Pihkala, Hannu (2009) Paljon melua isästä! Ala-Satakunnan isähanke 2005–2008. A-klinikkasäätiön loppuraportti.

Huttunen, Jouko (2001) Isänä olemisen uudet suunnat. Hoivaisiä, etäisiä ja eroisia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Irving, Allan. (1999) Waiting for Foucault: Social Work and the Multitudinous Truth(s) of Life. Teoksessa Chambon, Adrienne S., Epstein, Laura & Irving, Allan (toim.). Reading Foucault for Social Work. New York: Columbia University Press. Sivut 27–50.

Johansson, Paul Juhani (2010) ”Pyörät eivät pyöri ilkvallan pelossa.” Diskurssianalyysi Keski-Uusimaa-lehden artikkeleista koskien lasten ja nuorten rikoksia. Marginalisaatiokysymysten sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatintutkimus. Helsingin yliopisto.

Jokinen, Arto (2000). Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: University Press.

Juhila, Kirsi (2009) Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä – Michel Foucault’n perintöä tulkitsemassa. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus. Sivut 47–63.

Karjalainen, Pekka & Sarvimäki, Pirjo (2005). Sosiaalityö hyvinvointipolitiikan välineenä 2015 -toimenpideohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2005:13. Helsinki: Yliopistopaino.

Karkulehto, Sanna (2006) Seksuaalisen ruumiin modernit teoriat. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puurunen, Anne (toim.) Seksuaalinen ruumis – kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Helsinki: Gaudeamus. Sivut 44–70.

Keskinen, Suvi (2005). Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.

Kopomaa, Timo (2009) Leppoistamisen tekniikat. Helsinki: Like Kustannus.

Korhonen, Sirpa (2011) Veteraanien sotakokemukset ja hyvinvointi. Seurantatutkimus pohjoissavolaisista sodan kokeneista miehistä vuosina 1993 ja 2006. Joensuu: Kopijyvä Oy.

Kotiranta, Tuija (2008) Aktivoinnin paradoksit. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Kotiranta, Tuija (2009) Vaativa asiakastyö. Diat 14.3.2009 Kokkola: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Kuronen Marjo (2009) Feministinen tutkimus ja sosiaalityön tutkimus – kohtaamisia ja kohtaamattomuutta. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus. Sivut 111–130.

Laaksonen, Marko (2009) Merkillinen strategia. Puolustushallinnon strategian semioottinen tarkastelu. Maanpuolustuskorkeakoulu, johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laukkanen, Marjo (2006) Ekakerta nuorten nettikeskusteluissa. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puurunen, Anne (toim.) Seksuaalinen ruumis – kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Helsinki: Gaudeamus. Sivut 91–108.

Lehtonen, Pipsa Lotta (2007) Ennakkoluulo, ylpeys ja arki. Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ja varusnaisten kehystäminen sanomalehdissä 1995–2005. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta.

Liljeström, Marianne (2004) Feministinen metodologia – mitä se on? Teoksessa Liljeström Marianne (toim.). Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Sivut 9–21.

Litton, Ian & Potter, Jonathan (1985) Social representations in the ordinary explanation of a "riot". *European Journal of Social Psychology*. Scotland: University of St. Andrews. Vol. 15. Sivut 371–388.

Manninen, Sari (2010) Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista. Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. Tampere: Juvenes Print.

Matthies, Aila-Leena (2009) Saksalaisen sosiaalityön tiedepohja ja professionaalitumisnäkömät. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.). Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus. Sivut 237–267.

Moscovici, Serge (2000) *Social representations. Explorations in social psychology*. Cambridge: Polity Press.

Mykkänen, Johanna (2010) Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Määttä, Jukka (2007). Asepalvelus nuoren naisen ja miehen opinto- ja työuralla. Jyväskylän yliopisto: kasvatustieteiden tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-2876-6>. Viitattu 29.10.2012.

Nissinen, Vesa (2001) Sotilasjohtaminen. Kriittiseen konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen perustuva johtajakoulutus Suomen puolustusvoimissa. Helsingin yliopisto: Kasvatustieteellinen tiedekunta.

Nybergh, Marcus (2005) Varusmiesaikaisen johtajakoulutuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Teknillinen korkeakoulu. Materiaalitekniikan osasto. www.iki.fi/marcus.nybergh/julkaisut. Viitattu 22.9.2012.

Nordling, Esa (2008) Time Out! Aikalisä! Yhteistyöllä tukea nuorille miehille. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saatavilla [www-muodossa: http://www oulu.fi/careerservices/ohjauksen_kehittaminen/Aikalisa%20Oulun%20yo.pdf](http://www oulu.fi/careerservices/ohjauksen_kehittaminen/Aikalisa%20Oulun%20yo.pdf). Viitattu 5.5.2012.

Oksanen Atte (2006a) Haavautuva minuus. Väkivallan barokki kontrolliyhteiskunnassa. Tampere: Tampere University Press.

Oksanen, Atte (2006b) Maskuliinisen seksuaalisuuden itsetuhomaiset. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puurunen, Anne (toim.) Seksuaalinen ruumis – kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Tampere: Gaudeamus. Sivut 269–287.

Pekkarinen, Elina (2010) Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu. Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 102. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Sivut 171–175.

Perho, Sini (2005) The Construction of Girls' and Boys' Positions in a Racist Youth Milieu. Teoksessa Suurpää, Leena & Hoikkala, Tommi (toim.) Masculinities and Violence in Youth Cultures. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 53. Helsinki: Hakapaino Oy. Sivut 13–47.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Pirttilä-Backman, Anna-Maija & Helkama, Klaus (2001) Serge Moscovicin sosiaaliset representaatiot. Teoksessa Hänninen, Vilma, Partanen, Jukka & Ylijoki, Oili-Helena (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino.

Pääesikunnan viestintäosasto (2008) Puolustusvoimien tehtävät. www.puolustusvoimat.fi. Perustietoa. Puolustusvoimien tehtävät. Julkaistu 24.11.2008. Päivitetty 13.8.2012. Viitattu 24.10.2012.

Pääesikunnan viestintäosasto (2009) Taskutietoa maanpuolustuksesta. <http://www.puolustusvoimat.fi/fi/haku/?cx=001631998769146966498%3Abskkjmxu7zk&cof=FORID%3A10%3BNB%3A1&ie=UTF-8&q=taskutietoa> Viitattu 1.7.2012.

Quin, Andy (2012) Searching for Success in Child Protection Work. A meeting of the ALLISW-Network and a comparative international seminar with students and teachers of social work. Kokkola, Finland, 28.–31.3.2012. esitelmä

Raunio, Kyösti (2010) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Remes, Liisa (2003) Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. Jyväskylä: University Printing House.

Ruotuväen historia (2010) www.puolustusvoimat.fi. Ruotuväki-lehti. Toimitus. RV:n historia. Viitattu 28.10.2012.

Salagaev, Alexander & Shashkin, Alexander (2005) Violence and Victimization on the Street: Power Struggle and Masculine Hierarchies in Russia. Teoksessa Suurpää, Leena & Hoikkala, Tommi (toim.) Masculinities and Violence in Youth Cultures. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 53. Helsinki: Hakapaino Oy. Sivut 13–47.

Salo, Mikael (2008). Determinants of Military Adjustment and Attrition During Finnish Conscript Service. <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7470-5.pdf>. Viitattu 22.9.2012.

Simmel, Georg (2005) Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Helsinki: Gaudeamus.

Suurpää, Leena, Kuure, Tapio & Hoikkala, Tommi (2005) At the crossroads of youth cultures and gendered violence. Teoksessa Suurpää, Leena & Hoikkala, Tommi (toim.) Masculinities and Violence in Youth Cultures. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 53. Helsinki: Hakapaino Oy. Sivut 5–12.

Tallberg, Teemu (2003) Miesten koulu. Mieskuva varusmieskoulutuksessa käytettävissä opetuselokuvissa. Sosiaali- ja terveysministeriö & Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Edita Oy.

Varusmies 2011. Opas varusmiespalvelukseen valmistautuvalle. www.puolustusvoimat.fi Varusmiehille. Varusmies 2012-kirjanen. (2010) Helsinki: Edita Prima Oy. Viitattu 1.7.2012.

Wastell, D., White, S., Broadhurst, K., Peckover, S., Pithouse, A. (2010). Children's services in the iron cage of performance management: street-level bureaucracy and the spectre of Svejkis. International Journal of Social Welfare 19. Sivut 310–320.

Wickman, Jan (2006) Mediaseksikäs miesurheilija. Teoksessa Kinnunen, Taina & Puurunen, Anne (toim.) Seksuaalinen ruumis – kulttuuritieteelliset lähestymistavat. Helsinki: Gaudeamus. Sivut 143–159.

White, Susan & Riemann, Gerhard (2010) Researching Our Own Domains: Research as Practice in Learning Organisations. Teoksessa Shaw, Ian, Briar-Lawson, Katharine, Orme, Joan & Ruckdeschel, Roy (toim.) The Sage Handbook of Social Work Research. Great Britain: MPG Book Group, Bodmin, Cornwall. Sivut 83–97.

LIITTEET

LIITE 1: Aineistolainaukset, Ruotuväki 2008–2011

VIITE	LEHTI	OTSIKKO	JUTTU
RV1	RV 18/08	Verkkosota ja läsnäolo	PK
RV2	RV 19/08	Tilannekeskukset pitävät johtajat tilanteen tasalla	KA
RV3	RV 21/08	Puolustusvoimain komentajasta ehkä määräaikainen	LYH
RV4	RV 22/08	Rajavartiolaitoksen ylin johto vaihtui	U
RV5	RV 22/08	Puolustusvoimien henkilöstöä Millogille	U
RV6	RV 6/08	Tarkan markan järjestöjyvä	POT
RV7	RV 22/08	Keskeytykset johtuvat henkisistä syistä	U
RV8	RV 16/08	Puolustusvoimat näkyy yleisön ehdoilla	KA
RV9	RV 9/08	Puolustusmateriaalin mallimaa	KENT
RV10	RV 5/08	Ilmavoimien iskukyky mallillaan	U
RV11	RV 17/08	Rypäleasteista ei haluta luopua	U
RV12	RV 20/08	Uudet konsolipelit ”ammattisyynissä”	ES
RV13	RV 10/08	Virtuaalinen sääasema	VERK
RV14	RV 8/08	Ristin ja rynnäkkökiväärin välissä	ES
RV15	RV 15/08	Yhä useampi saa aikalisää kutsunnoissa	U
RV16	RV 15/08	Kasarmien runous	KA
RV17	RV 5/08	Lyijynraskaat sanansaattajat	VAP
RV18	RV 7/08	Aseseppää tarvitaan aina	REP
RV19	RV 1/08	Partiosta playstationiin	PK
RV20	RV 7/08	Muutoksia naapurissa	ES
RV21	RV 6/08	Etsitään: uutta verta	ES
RV22	RV 20/08	Media on sotaa käyvän valtion tärkein liittolainen	ES
RV23	RV 19/08	Naamakirja voi toimia vihollisen aseena	VERK
RV24	RV 4/08	Harvinainen tapaus	ES
RV25	RV 9/08	Naisille neuvoja intiimeistäkin asioista	KENT
RV26	RV 7/08	Naisille uusia mahdollisuuksia	U
RV27	RV 2/08	Ann-Sofie Forssten vuoden sotilasurheilijaksi	KENT
RV28	RV 12/08	USA:aan neljän tähden naiskenraali	LYH
RV29	RV 14/08	Kaikkien aikojen ensimmäinen	PAL
RV30	RV 10/08	Ylimmän tuomiovallan saleissa	POT
RV31	RV 6/08	Naiset saivat jo oikeutensa – olisiko jo velvollisuuksien vuoro?	MIE
RV32	RV 6/08	Kenraalin käytöskoulu	VAP
RV33	RV 18/08	Varusmiehiä valistetaan parisuhdeväkivallasta	U
RV34	RV10/08	Kunnanvaltuustosta asepalvelukseen	PAL
RV35	RV 15/08	Hööki vei hälytysten yöhön	REP
RV36	RV 21/08	Lähipiirin puute vaikeuttaa kotiutumista uuteen kaupunkiin	U

RV37	RV 6/08	Upseerit taitavat työtaistelunkin	TÄH
RV38	RV 21/08	Eliitti joukko sykkii syvyyksissä	KA
RV39	RV 2/08	Kouvola otti vastuun Itä-Suomesta	U
RV40	RV 8/08	Kosovon ja Afganistanin kautta Mikkeliin	KENT
RV41	RV 16/08	Huoli saa kasvot sotilaspapin vastaanotolla	KENT
RV42	RV 3/08	Armeijan avulla irti nettipeliriippuvuudesta	VERK
RV43	RV 1/08	Viestintä pitää pihdeissään	POT
RV44	RV 2/08	Varusmiesisille lisää lomaa	ES
RV45	RV 18/08	Tuhannen ja yhden aamun tarinoita	KA
RV46	RV 21/08	Nicke Lignell saa paraatipaikan	POT
RV47	RV 4/08	Kadetin hymy ei hiihtäessä hyydy	REP
RV48	RV 8/08	Varusmiestä epäillään salakatselusta	LYH
RV49	RV 20/08	Ei tartte auttaa?	PK
RV50	RV 10/08	Asiakirjakulttuurin kassakaappivoimuuus	NURK
RV51	RV 17/08	Puolustusvoimat mukana Kauhajoen tapahtumissa	U
RV52	RV 6/09	Tohtoriupseerit marssivat sotatieteiden kärjessä	KA
RV53	RV 22/09	Monipuolisten uramahdollisuuksien äärellä	U
RV54	RV15/09	Syväjohtamisen guru siirtyy yritysmaailmaan	LYH
RV55	RV 7/09	Varusmieskoulutusta uudistetaan	U
RV56	RV 9/09	Kahdeksan riviä ja 98 kunnian päivää	REP
RV57	RV 11/09	Merkillinen strategia	NURK
RV58	RV 17/09	Ei huudeta!	PK
RV59	RV3/09	Kiire kuolemaan?	PK
RV60	RV 12/09	Sarasvuo: varusmiehenä ei opi johtajuutta	U
RV61	RV 13/09	Tunneosaamisen lähettiläs	POT
RV62	RV 13/09	Reilua peliä ja kovaa kuria	ETEEN
RV63	RV 4/09	Vala sykähdyttää johtajaakin	KENT
RV64	RV 18/09	Pojista miehiä	KOL
RV65	RV 22/09	Monipuolisten uramahdollisuuksien äärellä	U
RV66	RV 8/09	Hauptivanhuksia myytiin Viron turvaksi	U
RV67	RV 20/09	Sporttinen vanhus ajokunnossa	KENT
RV68	RV 4/09	Hyvässä kunnossa keski-ikään	KENT
RV69	RV 1/09	Suomi-elokuvan Herra Auto	POT
RV70	RV 9/09	Ohjuksilla lamaa vastaan	ES
RV71	RV 11/09	Panssarimiehen kauhu	ES
RV72	RV 1/09	Isoveli valvoo taistelujia	REP
RV73	RV 6/09	Leskiä ja lukutoukkia – ajankohtaiset inttiblogit	VERK
RV74	RV 17/09	Hereillä blogistanissa	NURK
RV75	RV 16/09	Lahdessa pohdittiin, kestääkö pää	U
RV76	RV 15/09	H1N1-influenssa tuo koulutuksellisia haasteita	U
RV77	RV 19/09	Asevelvollisuuden nykyrooli	ES
RV78	RV 1/09	Naisetkin lyövät ja alistavat	U
RV79	RV 17/09	Aseesta pasuunaan	ETEEN

RV80	RV 11/09	Komppanian ainoa nainen tahtoo auttaa	PAL
RV81	RV 12/09	Laulaja-näyttelijä uskoo optimismiin	POT
RV82	RV 2/09	Äidit ovat isänmaan asialla	KOL
RV83	RV 3/10	Missä ovat opintopisteet?	MUUT
RV84	RV 21/10	Johtajuus ennen ja nyt	KENT
RV85	RV 3/10	Sisäistettyä syväjohtamista	NURK
RV86	RV 8/10	Henkilöstöhallinnosta osaamisen johtamiseen	KENT
RV87	RV 9/10	Elämän koulu – lyhyt oppimäärä	KOL
RV88	RV 15/10	Suomalainen mies	NURK
RV89	RV 4/10	Mitä jäi käteen varusmiespalveluksestani	MIE
RV90	RV 13/10	Puukko kupeella kuljetaan	KENT
RV91	RV 16/10	Mielen ja kehon hallintaa parhaimmillaan	VAP
RV92	RV 13/10	Bodari ei syö karkkia	VAP
RV93	RV 22/10	Kaikki varusmiehet särmiksi liikenteessä	U
RV94	RV 19/10	Monimutkaisempaa kuin jalkapallo	VAP
RV95	RV 4/10	Suomen suurin autokoulu	U
RV96	RV 17/10	Keskeyttämättä maaliin	ES
RV97	RV 1/10	Siellä missä miehiä tehdään	KENT
RV98	RV 21/10	Ilmatilan herra	POT
RV99	RV 3/10	Kunnon talvi antaa sotilaillekin kylmää kyyditystä	ES
RV100	RV 2/10	Teräsmiestä tekemässä	VAP
RV101	RV 20/10	Firmarock – tulitukea yleisöltä	ES
RV102	RV 1/10	Kestävätkö viestintäverkot	ES
RV103	RV 10/10	Rautarouvia ja USB-tikkuja	KENT
RV104	RV 3/10	Kolmatta kaivataan	ES
RV105	RV 13/10	Hornetit ajan tasalle	ES
RV106	RV14/10	Ase ei tapa	PK
RV107	RV 16/10	Tuki kantaa rauhanturvaajia	ES
RV108	RV 17/10	Hoitokassaa kartuttamassa	REP
RV109	RV 1/10	Alokkaan arki tallentuu blogiin	VERK
RV110	RV 19/10	Puhtaaseen lopputulokseen on monta tietä	REP
RV111	RV 19/10	Varusmiespalveluksen kehittäminen työn alle	U
RV112	RV 19/10	Ruotsi uskoo palkka-armeijaan	U
RV113	RV 17/10	Yhteistyö avuksi talouskurimuksessa	MAAIL
RV114	RV 20/10	Mitä kuuluu varusmiesten etuuksille?	ES
RV115	RV 22/10	Varusmiehet pitävät työkykyään erinomaisena	U
RV116	RV 21/10	Kyberpuolustuksen johtamismallia arvioitava	U
RV117	RV 17/10	Asennekasvatus osaksi peruskoulutusta	LYH
RV118	RV 14/10	Seksuaalinen suuntautuminen pois kutsuntakysymyksistä	MUUT
RV119	RV 4/10	Kasarmi kakkoselle kasvojen kohotus	LYH
RV120	RV 4/10	Aliupseerista hotellinjohtajaksi	POT
RV121	RV 11/10	Tulta päin, rouva majuri!	POT
RV122	RV 1/10	Saako varusmies osoittaa hellyyttä?	TÄH

RV123	RV 22/10	Joulun henki	PK
RV124	RV 11/10	Maasto on sotilaan koti!	KA
RV125	RV 12/10	Tuomarin sana on laki	VAP
RV126	RV 7/10	Lapset terroristien suojana matkoilla	LYH
RV127	RV 14/10	Falskaa molemmista päistä	NURK
RV128	RV 1/10	Julkisivun puunaaminen on karhunpalvelus	MIE
RV129	RV 8/10	Ruotuväki – ideasta lehdeksi	REP
RV130	RV 18/10	Asevelvollisuusarmeija on kustannustehokkain	U
RV131	RV 16/10	Nykypäivän haavoittuneet	PK
RV132	RV 19/11	Puolustusvoimiin sotilasprofessoreita	LYH
RV133	RV 19/11	Vapaaehtoiset kouluttivat reserviläisiä	KENT
RV134	RV 6/11	Sotapeli testasi taistelusuunnitelman	KENT
RV135	RV 8/11	Kilpiä kaikkien operaatioiden äidin johtoon	U
RV136	RV 10/11	Dynamo uskoo yrittäjyyteen	POT
RV137	RV 11/11	Yhteispeli menestyksen takeena	POT
RV138	RV 4/11	Lava on avoinna lahjakkuuksille	POT
RV139	RV 14/11	Muutos pukee Mattia	POT
RV140	RV 15/11	Syntynyt sukeltamaan	POT
RV141	RV 16/11	Kriittinen lääkäri on potilaan asialla	POT
RV142	RV 8/11	Elokuva ohjataan esimerkillä	POT
RV143	RV 10/11	Nyt sotaan läskiä vastaan	ES
RV144	RV 12/11	TUL-TA!	REP
RV145	RV 2/11	Uudet vaatteet – totiset aatteet	REP
RV146	RV 3/11	Taistelijan taidot harjaantuvat lumessa	KENT
RV147	RV 9/11	Metsien kummitukset	REP
RV148	RV 17/11	Modernein kasarmi	ES
RV149	RV 12/11	Puolustusvoimien materiaali vanhenee vauhdilla	U
RV150	RV 12/11	Romupommi tikittää	ES
RV151	RV 5/11	Peruskorjaus tuo uutta potkua Paseihin	KENT
RV152	RV 10/11	Ilmatilan suojelija ei väsy	KENT
RV153	RV 8/11	Monitoimialus Louhi neitsyt matkalleen	LYH
RV154	RV 6/11	Kopterivanhukset matkalla Unkariin	ES
RV155	RV 11/11	Jalkaväkimiinat pian historiaan	ES
RV156	RV19/11	Kerosiinin katkua ja salamavalvoja	REP
RV157	RV 11/11	Miksi sotavarustus kallistuu?	PK
RV158	RV 7/11	Sotapelejä hyödynnetään puolustusvoimissa	VERK
RV159	RV 6/11	Sotapeli tarjoi haastavia tilanteita Haminassa	ES
RV160	RV 15/11	Mihin menet varusmies?	KENT
RV161	RV 9/11	Älypuhelin sotilaan uudeksi varusteeksi?	LYH
RV162	RV 14/11	Kameran kanssa metsässä	KENT
RV163	RV 2/11	Harjoitusvapaata myös henkisiin harrasteisiin	U
RV164	RV 19/11	Väkivallan vastustajat	NURK
RV165	RV 2/11	Siviilialokas sukelsi sotaväkeen	POT

RV166	RV 19/11	Tähtäimessä positiivinen johtamisympäristö	ETEEN
RV167	RV 5/11	Blogi on uuden sukupolven päiväkirja	VERK
RV168	RV 2/11	Varautumisen etulinjassa	ES
RV169	RV 9/11	Armeija voi tarjota toisen mahdollisuuden	U
RV170	RV 11/11	Nettisivut opastamaan kotiutuvia	U
RV171	RV 7/11	Kotiuttamisrahaa kannatetaan	ES
RV172	RV 4/11	Päivärahat nousivat porrastetusti	ES
RV173	RV 17/11	Varusmiespalveluksesta voi olla hyötyä opinnoissa	ES
RV174	RV 17/11	Suomen nykyaikaisin kasarmi	U
RV175	RV 2/11	Puhelinpäivystys auttaa sairaita varusmiehiä	U
RV176	RV 6/11	Kyber-Viron Suomi-projekti	PK
RV177	RV 20/11	Sosiaalinen manipulaatio uhkaa puolustusvoimiakin	VERK
RV178	RV 15/11	Suomesta luodaan kyberasioiden edelläkävijää	U
RV179	RV 15/11	Nainen brittialuksen päälliköksi	LYH
RV180	RV 20/11	Kehittämishjelmat kartoittavat tulevaisuutta	U
RV181	RV 15/11	Poikas valveill' on	KA
RV182	RV 12/11	Miten yksinhuoltaja suorittaa varusmiespalveluksen?	TÄH
RV183	RV 6/11	Kolmas sukupolvi RUK:ta	POT
RV184	RV 22/11	Stoppi nuorten syrjäytymiselle	ES
RV185	RV 19/11	Joka viides puolustusvoimien työntekijä on kokenut häirintää	MUUT
RV186	RV 15/11	Hitleristä yritettiin tehdä naisellisempi	LYH
RV187	RV 9/11	Rajusta inttibiisistä sakkoja	LYH
RV188	RV 3/11	Ruotsissa nolo paljastus	LYH
RV189	RV 4/11	Sukupolvet vaihtuu, Nygård pysyy	VAP
RV190	RV 10/11	Puolustusvoimat tarvitsee liikkuvia sotilaita	U
RV191	RV 19/11	Sotilaat oppivat sosiaalimediavastuullisuutta	VERK
RV192	RV 4/11	Varusmies, kaikkia ei kiinnosta	KOL
RV193	RV 20/11	Derby Love	VAP
RV194	RV 8/11	Solidaarisuudesta mallia muillekin	KENT
RV195	RV 22/11	Aikalisä! on tukipalvelu jokaista varten	U
RV196	RV 7/11	Keskeyttämättä paras	PK
RV197	RV10/11	Viestit ja prosentit	PK
RV198	RV 14/11	Toimettomat äkkilähdöllä asepalvelukseen	U
RV199	RV 17/11	Peruskoulutuskauden keskeytysten määrä on suhteellisessa laskussa	U
RV200	RV 19/11	Puolustusvoimat on Suomen Aktiivisin Työpaikka	U
RV201	RV 22/11	Hiihtäen vaikka läpi harmaan kiven	VAP
RV202	RV 8/11	Kung-fussa korostuu kuri	VAP
RV203	RV 1/11	Varusmies rentoutuu animen parissa	VAP
RV204	RV 15/11	Isänmaan on tarjottava tehtävä	MIE
RV205	RV 2/11	Nuoria miehiä viiksetömiä	KOL
RV206	RV 15/11	Avartavaa ja yhdistävää	KOL

RV207	RV 7/11	Lady näyttää jalkaa	PAK
RV208	RV 4/11	Wikileaks – sanavapautta vai informaatioterrorismia	NURK
RV209	RV 3/11	Sielunhoitoa luotisateen keskellä	POT

LIITE 2: Kuvat ja Ruotuväki 40 vuotta sitten -sarjan lainaukset

VIITE	LEHTI	OTSIKKO	JUTTU
RVA	RV10/08	Majuri jäämaa	TORN
RVB	RV15/08	Linnunpojat matkustivat Riihimäeltä Haminaan Pasin kyydissä	HUOM
RVC	RV2/08	Huomio	HUOM
RVD	RV11/09	Esimiehen ja alaisen ongelmalliset suhteet	40-V
RVE	RV 3/09	Kannusta ja hallitse	40-V
RVF	RV 2/10	Yleisimpiä virheitä ampuma-asennossa	TORN
RVG	RV 3/10	Jos haluat piirtää, piirrä pöytään	40-V
RVH	RV 4/10	Sisar hento valkoinen - mitä hän tekee öisin?	40-V
RVI	RV 1/11	Alokkaille lanseerattiin uusi varuste lievittämään koti-ikävä	HUOM
RVJ	RV 6/11	Iskuyrityksestä voi seurata pakit	HUOM
RVK	RV12/11	Tornitouhua	TORN

LIITE 3: Lyhenteet, tutkimuksessa käytettyjen aineistolainauksen yhteismäärä (220 kpl) ja aineiston kokonaismäärä (1 016 kpl)

Lyhenne	Merkitys	Lukumäärä
PK	Pääkirjoitus	11
NURK	Nurkka	8
MIE	Mielipide	4
U	Uutiset	40
LYH	Lyhyesti	14
POT	Potretti	20
REP	Reportaasi	12
MAAIL	Maailmalla	1
KENT	Kentällä	22
VERK	Verkossa	9
VAP	Vapaalla	12
KA	Keskiaukeama	8
ES	Etusivu	29
PAL	Palveluksessa	3
MUUT	Muut lehdet	3

TÄH	Tähtäimessä	3
ETEEN	Eteenpäin	3
KOL	Kolumni	6
TORN	Tornitouhua	3
HUOM	Huomio!	4
40-V	40-vuotta sitten	4
PAK	Pakina	1
	Yhteensä	220

Aineiston kokonaismäärä

Lyhenne	Merkitys	Lukumäärä
PK	Pääkirjoitus	42
NURK	Nurkka	29
MIE	Mielipide	36
U	Uutiset	188
LYH	Lyhyesti	76
POT	Potretti	68
REP	Reportaasi	46
MAAIL	Maailmalla	25
KENT	Kentällä	107
VERK	Verkossa	26
VAP	Vapaalla	106
KA	Keskiaukeama	29
ES	Etusivu	68
PAL	Palveluksessa	15
MUUT	Muut	30
TÄH	Tähtäimessä	14
ETEEN	Eteenpäin	5
KOL	Kolumni	39
TORN	Tornitouhua	4
HUOM	Huomio!	8
40-V	40-vuotta sitten	42
PAK	Pakina	4
POI	Poiminta	9
		1016

LIITE 4, taulukot

Taulukko 1	Tutkimusasetelma
Taulukko 2	Armeijan ja sosiaalityön yhtäläisyydet tutkimuksen lähtökohtana
Taulukko 3	Tutkimuksen feministinen tausta
Taulukko 4	Tutkimuksen tietoteoreettinen pohja
Taulukko 5	Tutkimusmetodologian keskeiset asiat
Taulukko 6	Ranskalainen diskurssitutkimus
Taulukko 7	Foucault'n mukainen ajattelu ja tutkijan toimet
Taulukko 8	Foucault ja valta